

Ι. ΜΑΣΣΟΣ - Α. ΖΑΓΚΑΣ - Γ. ΚΟΥΒΕΛΑΣ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΣ

β' λυκείου

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑ 1978

Tira Τσερένη

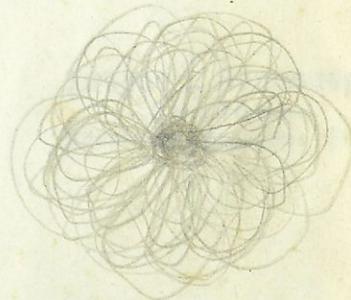
Τσερένη

55

55

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΣ

ΒΙΒΛΙΑ - ΧΑΡΤΙΚΑ

Nobel

ΔΟΡΑ

Δ. ΚΗΦΙΣΙΑΣ 304. ΨΥΧΙΚΟΝ,
ΤΗΛ. 67.22.064

17532

Ωηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΚΙΤΣΑ - ΑΙΓΑΙΟΝ

Ιανουάριος

ΑΓΡΙΑ - ΑΙΓΑΙΟΝ

Ιανουάριος

ΑΓΡΙΑ - ΑΙΓΑΙΟΝ

Ιανουάριος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ι. ΜΑΣΣΟΣ - Α. ΖΑΓΚΑΣ - Γ. ΚΟΥΒΕΛΑΣ

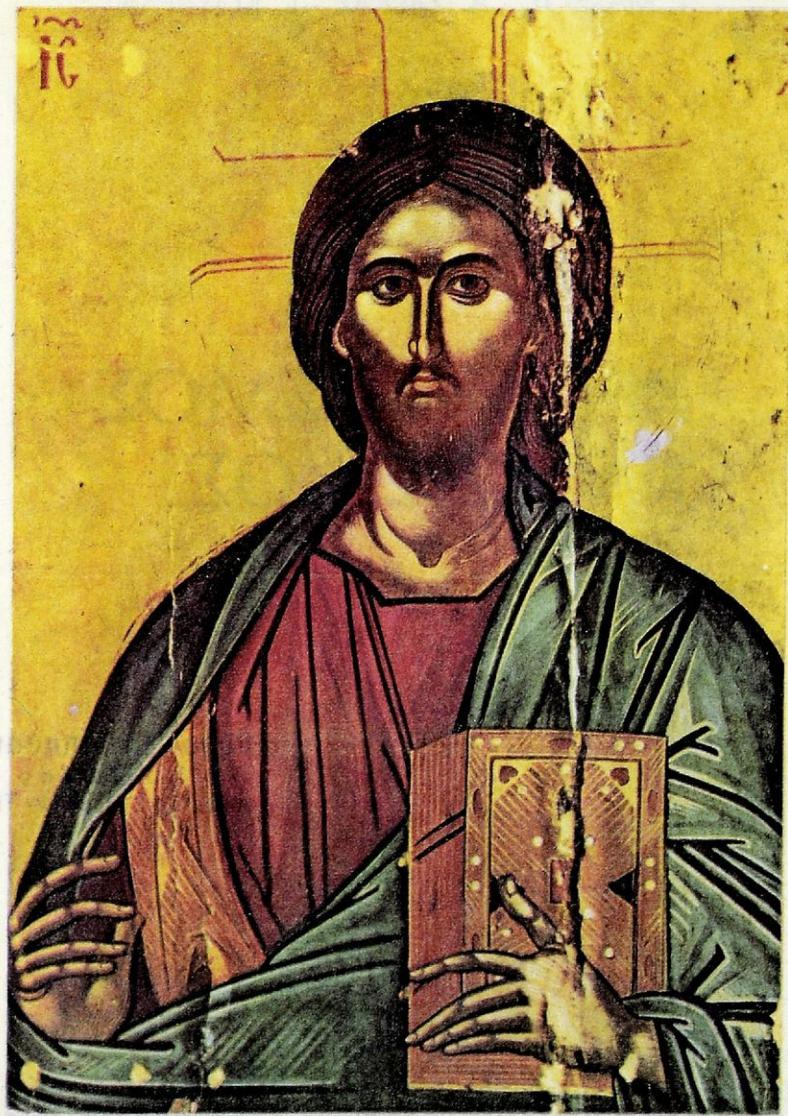
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΣ

β' λυκείου

Σπύρος Ι. Παπασπύρου
Ζωγράφος
Καθηγητής Εφαρμογών ΤΕΙ/ΗΠ.

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1978

‘Ο Κύριος. Εικόνα του 16ου αι. που βρίσκεται στό Πρωτάτο του Αγίου “Ορους”.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τό καινούργιο βιβλίο τών Θρησκευτικῶν τῆς Β' τάξεως Λυκείου πού κρατᾶς στά χέρια σου ἔχει σκοπό νά ἀνταποκριθεῖ στό νέο ἀναλυτικό πρόγραμμα πού καταρτίστηκε ἀπό τό KEME τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, καὶ νά ἐκθέσει ὅσο γίνεται πιὸ ἀπλά καὶ κατανοητά ὄρισμένες βασικές ἀλήθειες γύρω ἀπό τό φαινόμενο τῆς Θρησκείας καὶ εἰδικότερα νά παρουσιάσει τό Χριστιανισμό ὡς τή μόνη ἀληθινή Θρησκεία μέσα στόν κόσμο.

Νά διδάξει κανείς τή Χριστιανική ἀλήθεια στό σημερινό κόσμο, πού ταλαιπωρεῖται τόσο ἄσχημα ἀπὸ τήν ἀπάτη καὶ τήν ὑποκρισία είναι ἔργο ἀρκετά δύσκολο. Καὶ είναι δύσκολο διότι ἡ Χριστιανική κοσμοθεωρία διαθέτει καὶ παρουσιάζει τήν μόνη ἀλήθεια γιά τό θεό ἐνώ «ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται». Οἱ ἀνθρωποι ὅλων τῶν ἐποχῶν, πιὸ πολὺ ὅμως τής σημερινῆς ἐποχῆς «ἡγάπησαν τό σκότος μᾶλλον» καὶ ὅχι τό φῶς γι' αὐτό καὶ ὅλες σχεδόν οἱ πνευματικές ἀλήθειες καὶ ἀξίες βρίσκονται, κατά κοινή ὁμολογία, σέ μεγάλη παρακμή πού προκαλεῖ ἀνησυχία σοβαρή καὶ μεγάλη.

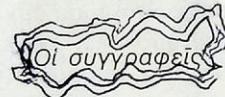
Τό ρεῦμα τῆς ἀθεῖας, τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς ἀδιαφορίας πού φυσικά δέν ἔχει κάποια συγκεκριμένα ἐπιχειρήματα νά ἀποδείξει τίς θέσεις του, κάνει θόρυβο καὶ στό πέρασμά του παρασύρει καὶ συντρίβει πολλές ψυχές καὶ μάλιστα νέων ἀνθρώπων πού δέν ἔχουν εὔκολα καὶ πρόχειρα μέσα γιά νά ἀντιμετωπίσουν τό σημερινό πνεῦμα τῆς ματαιότητας πού κυκλοφορεῖ. Τά μαθήματα αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, πού είναι τόσα ὅσα ἀκριβῶς μποροῦν νά διδαχθοῦν σέ ἓνα σχολικό ἔτος, προσπαθοῦν νά δώσουν ἀπλά καὶ εύχρηστα ἐπιχειρήματα στό μαθητή γιά μιά σωστή καὶ κατά τό δυνατό πλήρη ἐνημέρωση πάνω στά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ὁ Χριστιανισμός μέσα στό σημερινό κόσμο. Κρίνεται σκόπιμο νά ἀρχίσουν οἱ μαθητές τή μελέτη αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, ἀπό τόν πίνακα τῶν

περιεχομένων. Ἐκεῖ θά δοῦν ἀμέσως τή διαιρεση τοῦ βιβλίου σέ τρία μέρη καὶ τήν κατάταξη μέσα σ' αὐτά τῶν μαθημάτων μέ τήν ἐσωτερική τους δομή καὶ σχέση, ἀλλά καὶ τήν ἀπλῆ παρουσίαση τοῦ περιεχομένου.

"Ολα τά μαθήματα εἰναι ἔτοι γραμμένα πού νά δίνουν ἀφορμή γιά γόνιμη καὶ δημιουργική συζήτηση, μέ τή οωστή καὶ προσεγμένη μέριμνα τοῦ καθηγητῆ. Ἐκτός ἀπ' αὐτό ὅμως, πολλά βιοηθήματα εὕχρηστα γιά τούς μαθητές ἀναγράφονται στό τέλος τοῦ βιβλίου, στή Βιβλιογραφία καὶ ἔτοι μποροῦν οἱ μαθητές νά βροῦν ἐκεῖ κάτι περισσότερο πού θά ἥθελαν. Τά τελευταῖα μαθήματα τοῦ βιβλίου (κείμενα) μπορεῖ νά διδαχθοῦν κατά διαφορετική σειρά ἢ καὶ μερικά ἀπ' αὐτά νά προτιμηθοῦν ἀπό ἄλλα πού ἵως παραλειφθοῦν.

Οἱ συγγραφεῖς τοῦ βιβλίου αύτοῦ πιστεύουν ὅτι ὁ περιορισμένος χρόνος πού τούς δόθηκε γιά νά γράψουν τό βιβλίο δέν κατόρθωσε νά τό βλάψει οὐσιαστικά καὶ ὅτι κάθε καλοπροαίρετος ἀναγνώστης βρίσκει σ' αὐτό ἴκανοποιητική ἀπάντηση στά προβλήματα πού ἔξεταζονται μέ ἀντικειμενικότητα καὶ ἀγάπη.

Ἐλπίζοντας ὅτι τό βιβλίο ἀνταποκρίνεται στίς εὔλογες ἀπαιτήσεις τῶν νέων τῆς ἐποχῆς μας, τό παραδίνουμε στούς ἀγαπητούς μαθητές μας, μέ τήν εύχη νά συμβάλει στήν πνευματική κατάρτιση καὶ τήν ψυχική τους καλλιέργεια.

Μέρος Πρώτο

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ

NA

Μάθημα 1°

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

"Εννοια καί θεωρίες γιά τήν έτυμολογία τῆς λέξεως θρησκεία

Τό φαινόμενο τῆς Θρησκείας είναι τόσο παλαιό, ὅσο καί ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου πάνω στή γῆ. Ἡ ιστορία τῆς Θρησκείας ἀρχίζει μαζί μέ τήν ιστορία τοῦ ἀνθρώπου. Παρά τό γεγονός αύτό, δέν ἔχει διατυπωθεῖ μέχρι σήμερα ἔνας ὄρισμός πού νά ἀποδίδει ὅλο τό νόημα καί τή σημασία της. Μποροῦμε ὅμως νά ποῦμε, ὅτι Θρησκεία είναι ἡ ἐκφραση αύτῆς τῆς πίστεως καί ἡ συμμόρφωση τοῦ πιστοῦ στό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Μέ λίγα λόγια, στή λέξη Θρησκεία ύπαρχουν τρία στοιχεῖα, ἡ πίστη, ἡ λατρεία καί ἡ θμική. Στήν Καινή Διαθήκη (Ἰακώβου 1, 26) βρίσκεται ὁ μοναδικός ὄρισμός, σύμφωνα μέ τόν ὃποιο Θρησκεία είναι οἱ ἐκδηλώσεις ἀγάπης πρός τούς πονεμένους συνανθρώπους καί γενικά ἡ ἐνάρετη ζωή.

Γιά τήν έτυμολογία τής λέξεως Θρησκεία ύπάρχουν διάφορες άποψεις: 1) Μιά άποψη είναι ότι ή λ. Θρησκεία παράγεται από τό ρ. Θρέομαι (ἀπό τό ὄποιο καί ή λέξη θρῆνος) πού σημαίνει κράζω μεγαλόφωνα, ξεφωνίζω. Ή έρμηνεία αύτή συνδέεται μέ τά διονυσιακά μυστήρια. Οι είδικοί ὅμως δέν τήν δέχονται γιατί δέν καλύπτει όλη τήν έννοια πού ἔχει ή Θρησκεία. 2) Μιά δεύτερη γνώμη είναι ότι προέρχεται από τή λέξη Θράκη (Θράξ-Θρήξ). Σύμφωνα μέ τήν έξηγηση αύτή οι "Ελληνες διδάχτηκαν τή Θρησκεία στή Θράκη από τόν Όρφεα. Αύτή ή άποψη στηρίζεται σέ μιά φράση τοῦ Πλουτάρχου, ή όποια άναφέρεται στίς γυναῖκες τής Σαμοθράκης, Θρῆσσες τίς ὄνομάζει, οι όποιες συμμετείχαν στά Όρφικά μυστήρια. Ό Βιζυηνός μάλιστα σέ ἓνα ποίημά του λέγει: «Από τή Θράκη, βρέ παιδιά, από τή Θρασικεία, ἐβγήκεν ή Θρησκεία». Ή γνώμη αύτή ἀν καί φαίνεται πιό πιθανή, δέν γίνεται παραδεκτή από όλους.

Τό αίτημα καί ή ἀναγκαιότητα τής Θρησκείας

Ή επιστήμη δέχεται, ότι μία από τίς ἔμφυτες όρμες τοῦ ἀνθρώπου είναι καί ή Θρησκευτική. Ή ύπαρξη τους, κατά τόν Καθηγητή τής 'Ιατρικής Μαρίνο Γερουλάνο, δικαιολογεῖται μόνο ἐφ' ὅσον ύπάρχουν καί ἀντίστοιχες πραγματικότητες. Γιά νά ύπάρχει λοιπόν Θρησκευτική πίστη ώς ἔμφυτη όρμή, σημαίνει ότι ύπάρχει καί ἀντίστοιχη πραγματικότητα, πού είναι ό Θεός.

"Ετσι ἔξηγεται τό καθολικό καί πανανθρώπινο φαινόμενο τής Θρησκείας. Δέν ύπηρξε λαός σέ όλη τή γῆ, πού νά μήν είχε κάποια Θρησκεία. Τήν παγκοσμιότητα τής Θρησκείας απόδεικνύουν οι νεώτερες ἐπιστήμες, Έθνολογία, Ψυχολογία, Ἀρχαιολογία, Ιστορία Πολιτισμοῦ, Κοινωνιολογία κ.ἄ. Οι περιηγητές καί οι ἐρευνητές πού βρέθηκαν σέ λαούς πρωτογόνους καί ἀπολίτιστους ἔμειναν ἔκθαμβοι μπροστά στή Θρησκευτικότητα πού παρουσίαζαν. Ἀλλά καί τά κράτη ἐκεῖνα πού θέλησαν μέ βίαια καί ἀνελεύθερα μέσα νά ξεριζώσουν τή Θρησκεία, δέν κατόρθωσαν τίποτε. Ἀντίθετα μάλιστα, οι διωγμοί καί τά μαρτύρια δυνάμωσαν τή Θρησκεία.

Ή Ιστορία καί ή Ψυχολογία άναφέρουν ότι ή Θρησκεία είναι πρωταρχικό στοιχεῖο τοῦ πολιτισμοῦ. Έπομένως ή Θρησκεία, ώς πολιτιστική ἀξία είναι ἀπαραίτητη καί ἀναγκαία γιά τόν πνευματικό βίο τῶν ἀνθρώπων, ὅπως είναι ἀπαραίτητη καί ή Ἐπιστήμη, ή Τέχνη κτλ. Ή Θρησκεία δίνει νόημα καί περιεχόμενο στήν ἀνθρώπινη ζωή. Ἀπαντά σέ ἀγωνιώδη ἐρωτήματα πού ἀπασχολοῦν τόν ἀνθρωπο. Δίνει τή δυνατότητα στόν ἀνθρωπο νά ἀπαλλαγεῖ από τό ήθικό κακό. Συμβάλλει

στήν ἀνάπτυξη τῆς τέχνης καί τοῦ πολιτισμοῦ. Ἀκόμη ἡ Θρησκεία ὅπλίζει τόν ἄνθρωπο μέ ύπομονή καί καρτερία, μέ θάρος καί ἀγωνιστικότητα, γιά νά ἀντιμετωπίσει τίς θλίψεις τῆς ζωῆς του.

Οἱ ἔννοιες «ἀναζήτηση», «ύπέρβαση», «κοινωνία» καί «όλοκλήρωση» στή Θρησκεία

Ο ἄνθρωπος κατά τήν ψυχή συγγενεύει μέ τό Θεό. Γι' αύτό καί στρέφεται πρός τό Δημιουργό του καί τόν ἀναζητεῖ. Θέλει νά τόν γνωρίσει καί νά συνδεθεῖ μαζί του. Ἀνιχνεύει καί ἐρευνᾷ. Ἡ ἄνθρωπινη ψυχή εἶναι ἀνήσυχη μέχρις ὅτου συναντήσει τό Θεό, ὥπως ἔλεγε καί ὁ Ἱερός Αὐγουστίνος.

Γιά νά συναντήσει ό ἄνθρωπος τό Θεό πρέπει νά ξεπεράσει τούς φραγμούς πού ἔχει στήσει ό ἐγωϊσμός. Χρειάζεται νά ὑπερβεῖ τούς φράχτες πού κλείνουν τό δρόμο του καί ἐμποδίζουν τήν πορεία του. Ἔτοι θά πλησιάσει τό Θεό καί θά τόν γνωρίσει.

Ἡ λύτρωση τοῦ ἄνθρωπου καί ἡ ἀναγέννηση τῆς ψυχῆς του συντελεῖται μέ τήν ἔνωση καί τήν κοινωνία του μέ τό Θεό. Γιά νά γίνει τούτο δυνατό, εἶναι ἀνάγκη ό ἄνθρωπος νά προσφέρει τόν ἑαυτό του στήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί τῶν συνανθρώπων του.

Ἡ ἔνωση τοῦ ἄνθρωπου μέ τό Θεό δλοκληρώνει τό σκοπό τῆς Θρησκείας. Ό ἄνθρωπος παραδίνεται στήν Ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί ζεῖ τό μυστήριο τῆς σωτηρίας καί τοῦ ἀγιασμοῦ. Αύτό βέβαια μόνο στό Χριστιανισμό πραγματοποιεῖται.

Τό ἀληθινό νόημα τῆς Θρησκείας

Ἡ Θρησκεία συντελεῖ στήν πνευματική καί ἡθική ἀναγέννηση τοῦ ἀνθρώπου. Βοηθά τόν ἄνθρωπο νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τό βάρος τῆς ἀμαρτίας καί νά πλησιάσει τό Θεό. Μέ τή Θρησκεία πραγματοποιεῖται ἡ προσωπική πνευματική σχέση τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς μέ τό Θεό.

Ἄπο ὅλες τίς Θρησκείες μόνο ό Χριστιανισμός δίνει στή Θρησκεία τό ἀληθινό τῆς νόημα. Στό χώρο τῆς Θρησκείας τοῦ Χριστοῦ ό ἄνθρωπος νοιώθει ἀληθινά ἐλεύθερος ἀπό τό ἄτομό του καί τόν ύλικό κόσμο. Βρίσκει τό ἀληθινό νόημα τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου. ᩩ Χριστιανική Θρησκεία δέν εἶναι ἔνα σύνολο κανόνων, ἀλλά κάτι τό ἐσωτερικό. Εἶναι ψυχικό περιεχόμενο, ζωή καί βίωμα.

Εἰδη Θρησκειῶν

Ἡ ἀρχική μορφή τῆς Θρησκείας ἦταν ό μονοθεϊσμός. Ό ἄνθρωπος ξεκίνησε ἀπό τήν πίστη σέ ἔνα Θεό, ξέπεσε ἔπειτα στήν πολυθεΐα καί

άπό έκει έπανηλθε στό μονοθεϊσμό. Έτσι οι θρησκείες μπορούν νά διακριθούν σέ μονοθεϊστικές και πολυθεϊστικές. Μονοθεϊστικές είναι ό τουδαισμός, ο Χριστιανισμός και ο Ισλαμισμός.

Μιά άλλη διάκριση είναι: Φυσικές και άποκαλυμμένες. Φυσικές χαρακτηρίζονται οι θρησκείες έκεινες, τίς όποιες διαμόρφωσε ό ανθρωπος μέ τή φαντασία και τή σκέψη του. Στίς θρησκείες αύτές θεοποιήθηκαν φυσικά φαινόμενα και σημαντικά γεγονότα της φύσεως. Άποκαλυμμένες θρησκείες είναι ό τουδαισμός και ο Χριστιανισμός, γιατί έχουν τήν άποκάλυψη τῶν ἀληθειῶν τους ἀπό τὸν ἴδιο τὸ Θεό. Άλλοι τρόποι διαιρέσεως είναι: Γεωγραφικός, άριθμητικός (μεγάλες-μικρές), ιστορικές (ζωντανές-νεκρές).

Τό φαινόμενο τῆς πολυθρησκείας έξηγείται ἀπό τό γεγονός ότι ό ανθρωπος, παρασυρμένος ἀπό τήν ἀμάθεια και τήν ἀμαρτία, ἔκανε κατάχρηση τῆς ἐλευθερίας του και ἔκτραπηκε σέ πλανερές μορφές θρησκευτικότητας ή σέ ύποκατάστατα τῆς ἀληθινῆς θρησκείας.

Ἐρωτήσεις

- Ποιά στοιχεῖα περιλαμβάνει ή ἔννοια τῆς λέξεως θρησκεία;
- Πῶς έξηγείται ή καθολικότητα τῆς θρησκείας;
- Ποιά είναι ή σπουδαιότητα τῆς θρησκείας;
- Ποιές θρησκείες χαρακτηρίζονται άποκαλυμμένες και γιατί;
- Γιατί ύπάρχουν πολλές θρησκείες;

Κείμενο

«Δέν ύπάρχει τομεύς τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς θρησκευτικῶς ἀνεπηρέαστος, δέν ύπάρχει ἐκδήλωσις τῆς ζωῆς ξένη πρός τούς παλμούς και τάς σκιρτήσεις τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος, θρησκευτικῶς ἄχρους και ἀδιάφορος. Τοῦτο είναι τό μέγα συμπέρασμα περὶ τῆς σχέσεως θρησκείας και ζωῆς, τὸ ἀναδυόμενον ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ και τῆς ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων. Καὶ ἄλλο

συμπέρασμα: ὅσον είναι τελειότερον ἔνθιστο θρήσκευμα, ὅσον δηλαδή ύψηλότεροι καὶ φωτεινότεροι είναι αἱ θρησκευτικαὶ καὶ ἡθικαὶ αὐτοῦ ἀξίαι, τόσον περισσότερον λάμπουν ἡ ζωὴ καὶ ὁ πολιτισμός, τόσον τελειότεροι καὶ ἡθικώτεροι είναι οἱ ἄνθρωποι, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ θρήσκευμα τοῦτο, ὑπὸ τήν προϋπόθεσιν πάντοτε, ὅτι δέχονται τό φῶς του καὶ ρυθμίζουν τὸν βίον των συμφώνως πρός τάς ἐπιταγάς του» (Λεων. Φιλιππίδης, Καθηγητής Πανεπιστημίου, Θρησκεία καὶ ζωὴ, Σελ. 34, 'Αθῆναι).

Μάθημα 2°

ΟΧΙ

ΙΝΔΟΪΣΜΟΣ

ΙΝΔΟΥΙΣΜΟΣ

Κύριοι σταθμοί ἐξελίξεως καὶ μορφές τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ

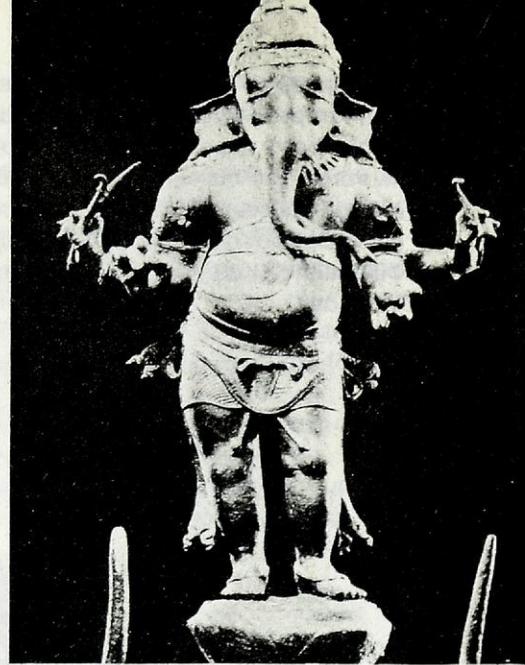
‘Ινδοϊσμός είναι ἡ θρησκεία στήν ὁποία πιστεύουν τά τρία τέταρτα περίπου τῶν κατοίκων τῆς Ἰνδίας. Ἡ θρησκεία αὐτή δέν ἔχει κάποιο συγκεκριμένο ἰδρυτή, ὅπως οἱ περισσότερες θρησκείες, οὕτε ἀναφέρεται στήν ιστορία τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ κάποιο πρόσωπο ιστορικό πού νά

είναι συνδυασμένο μέ τήν ἐμφάνισή του. Λέγεται καὶ Βραχμανισμός ὁ Ἰνδοϊσμός, ἀπό τούς Βραχμάνους (καὶ ὅχι ἀπό τὸ Θεό Βράχμα, ὅπως μερικοί ἐνόμισαν) πού ἡταν ιερατικές ὁμάδες, μέ μοναδικό σκοπό τήν ἔρμηνεία τῶν ιερῶν κειμένων στούς πιστούς καὶ τήν ιστορική διατήρηση τῶν διδαγμάτων πού κατά καιρούς ἔγραφαν οἱ Ἰδιοί οἱ Βραχμάνες.

Τό ιερό τους βιβλίο είναι ἡ Βέδα (γνώση), πού είναι γραμμένη στή σανσκριτική γλώσσα καὶ ἀποτελεῖται ἀπό τέσσαρες μεγάλες ὁμάδες βιβλίων (τόμους), πού περιέχουν ὕμνους στούς θεούς, ψαλμούς γιά τελετές, διάφορα μαγικά τραγούδια κ.ἄ. Ἡ πρώτη Βέδα (πού λέγεται Ρίγκ Βέδα = βιβλίο ψαλμῶν) είναι ἡ σπουδαιότερη, γιατί περιέχει ἐπικλήσεις καὶ ἔξορκισμούς πρός τούς διάφορους θεούς πού ἀπαγγέλονται κατά τή διάρκεια θρησκευτικῶν τελετῶν.

Ἄπο τά βιβλία τους καὶ τήν ὄλη ιστορία τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ προκύπτει ὅτι ὁ Ἰνδοϊσμός δέν είναι μιά θρησκεία, ἀλλὰ ἑνα πλῆθος ἀπό θρησκείες καὶ κοινωνικά συστήματα, πού διατηρούνται μέχρι σήμερα μέ θρησκευτικό φανατισμό, ἔστω καὶ ἂν οἱ ἀντιθέσεις ἀνάμεσά τους είναι φανερές καὶ μεγάλες.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ είναι ἡ θεοποίηση τῶν οὐρανίων σωμάτων, τοῦ Ἡλιου, τῆς Σελήνης, τῶν ἀστεριῶν κ.ἄ. καθὼς καὶ τῶν φυσικῶν φαινομένων ὅπως τῆς βρόχης, τῆς πλημμύρας, τῆς ξηρασίας. Ὁ σπουδαιότερος θεός είναι ὁ Βισνού, θεός τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὁ Σίμπα, θεός τῆς γῆς. Στά ιερά κείμενα ἀναφέρονται καὶ τά ὄντα ματα τῶν γυναικῶν τους. Τά περισσότερα ἀπό τά ζῶα είναι θεοποιημένα καὶ παίζουν σπουδαῖο ρόλο στή ζωή τῶν Ἰνδῶν (τό παγώνι, τό φείδι, ἡ ἀγελάδα). Ὁ θεός τῆς γῆς Σίμπα μετακινεῖται, καθισμένος ἐπάνω σέ μιά λευκή ἀγελάδα. "Άλλοι μικρότεροι θεοί είναι ὁ "Αγκνι,

Ο θεός Γκανέσα, γιός τοῦ Σίμπα. Είναι ὁ «σοφός» θεός τῶν Ἰνδῶν πού βοηθάει τούς πιστούς στίς δυσκολίες τῆς ζωῆς. Τό κεφάλι του (κεφάλι ελέφαντα) είναι σύμβολο διαφάνειας

θεός τῆς φωτιᾶς, ὁ "Ιντρα, θεός τοῦ κεραυνοῦ, ὁ Σκάνια ὁ δεκακέφαλος θεός τοῦ πολέμου, ὁ Γκανέσα μέ κεφάλι ἐλέφαντα, πού μέ τή μεγάλη του δύναμη δαμάζει ὅλα τά ἐμπόδια πού συναντοῦν οἱ ἄνθρωποι στὴν ζωὴν τους. Σ' αὐτὸν προσεύχονται ὅλοι οἱ μαθητές στὴν ἀρχῇ τοῦ σχολικοῦ ἔτους μὲ τὴν κραυγὴν «εὔλογημένος ὁ μεγαλοδύναμος θεός Γκανέσα» καὶ πολλές ἄλλες θεότητες, ἀνάλογες γιὰ κάθε περίσταση.

Εἶναι δύσκολο νά προσδιοριστεῖ χρονολογικά ἡ ἐμφάνιση τοῦ 'Ινδοϊσμοῦ. Βέβαιο εἶναι ὅτι τό 1.000 π.Χ. ὑπῆρχε μία συγκεκριμένη ιερατική τάξη Βραχμάνων πού κατέγραψε θρησκευτικές συνήθειες ἀναγνωρισμένες ἀπό τό λαό μὲ σχετικές θρησκευτικές γιορτές. Τό 500 π.Χ. ὑπάρχουν πολλές συγκεκριμένες μορφές θρησκευτικῶν τελετῶν, πού ἀναφέρονται σέ γνωστούς πλέον θεούς, στούς ὅποίους πιστεύει ὁ λαός. Ἀπό τό 300 π.Χ. καὶ μετά ὑπάρχουν πολλά χαρακτηριστικά γνωρίσματα τοῦ 'Ινδοϊσμοῦ πού ἐπιζοῦν μέχρι σήμερα, ὅπως ἡ λατρεία ζώων, φυσικῶν φαινομένων κ.τ.λ. Ἀπό τότε ὅμως καὶ μέχρι τό 711 μ.Χ. πού ὑποδουλώθηκαν οἱ 'Ινδοί στούς Μουσουλμάνους, πολλά στοιχεῖα ἄλλων λαῶν ἄσκησαν μεγάλη ἐπίδραση καὶ μετέβαλαν ἀρκετά τίς παλιές ἀρχές τοῦ 'Ινδοϊσμοῦ τόσο, ὥστε ἀπό τό 711 μ.Χ. καὶ μετά νά ἔχουμε τόν «Νεοϊνδοϊσμό» αὐτὸν στόν ὅποιο μέχρι σήμερα πιστεύουν στὴν 'Ινδία.

'Η ἐξάπλωση τοῦ 'Ινδοϊσμοῦ σήμερα

'Η 'Ινδία ἔχει σήμερα περίπου 500 ἑκατομμύρια κατοίκους. Εἶναι ἡ δεύτερη χώρα σέ πληθυσμό μετά τήν Κίνα. Η φτώχεια, ή έπαρσια ἄλλα καὶ οἱ πλημμύρες κρατοῦν χαμηλά τό μαρφατικό ἐπίπεδο αὐτοῦ τοῦ λαοῦ. Τό 85% τοῦ πληθυσμοῦ πιστεύει στόν 'Ινδοϊσμό (425 ἑκατομ.) Τά ύπόλοιπα 15% εἶναι: Μουσουλμάνοι 10%, Χριστιανοὶ 3% καὶ διάφορες ἄλλες θρησκείες 2%. Τό γειτονικό Πακιστάν ἔχει 12 ἑκατομ., κατοίκους καὶ εἶναι ὅλοι σχεδόν 'Ινδοϊστές. "Άλλα 10 ἑκατομμύρια 'Ινδοϊστές εἶναι σκορπισμένοι σέ ἄλλες χώρες ὅπως στό Ναπάλ, στό Κασμίρ, στήν Κεϋλάνη, στήν 'Ινδονησία κ.ἄ. Μικρό ποσοστό 'Ινδοϊστῶν εἶναι ἐγκατεστημένο στήν Αμερική, Αφρική καὶ ἐλάχιστοι στήν Εὐρώπη.

'Η γοητεία καὶ ἡ ἐπίδραση τοῦ 'Ινδοϊσμοῦ

Στόν 'Ινδοϊσμό παρατηρεῖται μιά ἀπέραντη πολυμορφία θρησκευτικῶν καὶ κοινωνικῶν πεποιθήσεων, πού ξεκινοῦν ἀπό ἓναν ἀπροσδιόριστο μονοθεϊσμό καὶ καταλήγουν σέ ἓναν πληθωρικό πολυθεϊσμό.

"Ετσι γίνεται άντιληπτό ότι ό κάθε πιστός διαλέγει μέσα σ' αύτό τό άτελείωτο δειγματολόγιο, ό,τι τού ἀρέσει καλύτερα καί σ' αύτό πιστεύει, παραδίνεται καί ἀνήκει. Είναι πολύ συνηθισμένο τό φαινόμενο στήν Ἰνδία νά λατρεύονται θεοί καί θεές σέ μιά περιοχή καί αύτές οι ἴδιες θεότητες νά είναι ἄγνωστες σέ ὅλη τήν ύπόλοιπη χώρα. Πολλοί ἀπό τούς Βραχμάνους (ἰερεῖς) ἔχουν καλλιεργήσει τή λατρεία θεῶν πού ἔχουν ιδιαίτερες προστατευτικές δυνάμεις γιά τήν ξηρασία, τίς ἀρρώστειες καί τό θάνατο ἀκόμα. "Άλλοι πιστοί κάνουν μεγάλες πορείες γιά νά φθάσουν στά ιερά μέρη πού κατοικοῦν αύτοί οι θεοί, γιά νά πετύχουν αύτό πού ζητᾶνε.

Στήν πατρίδα μας καί πιό πολύ στήν Ἀθήνα οι Γιόγκα (Γκουρού - Μαχαρίσι) κατόρθωσαν νά ἐπηρεάσουν μερικούς νέους καί νά τούς ἀναγκάσουν σέ ἀντικοινωνική συμπεριφορά. Χρησιμοποιούν κάθε μέσο γιά νά προσελκύσουν μέλη τά όποια μεταβάλλουν σέ ἄβουλα ὅργανα «τῶν σκοπῶν τους», πού δέν είναι καθόλου ἀγαθοί. Πολλοί ἀπό τούς σημερινούς Ἰνδοϊστές ίερεῖς, πού ἔχουν ἔλθει σέ ἐπικοινωνία μέ προοδευμένους λαούς, προσπαθοῦν νά προσαρμόσουν τόν Ἰνδοϊσμό κατά τέτοιο τρόπο, πού νά ἀσκεῖ κάποια γοητεία καί πρός ἀνθρώπους ἄλλων θρησκευμάτων. "Ολοι οι ἄρρενες θεοί ἔχουν καί τίς γυναικες τους, μέ τίς όποιες κατά κύριο λόγο ἐπιβάλλουν τό θέλημά τους στούς ἀνθρώπους. Στά διάφορα ιερατικά κέντρα τῆς Ἰνδίας ὑπηρετεῖ σήμερα ἔνα μεγάλο πλῆθος μεσαζόντων πού φροντίζει γιά τούς πιστούς καί μεσολαβεῖ στή σύζυγο τοῦ Θεοῦ γιά τίς θεραπείες καί τά ἄλλα προβλήματα τῶν ἀνθρώπων. Οι μεγάλοι διδάσκαλοι Γιόγκα πιστεύουν βέβαια σέ κάποιους αἰώνιους θεούς, χωρίς ὅμως οι ἀνθρωποι νά ἐπηρεάζονται ἀπό αὐτούς οὕτε καί οι θεοί ἐνδιαφέρονται γιά τίς πράξεις τῶν ἀνθρώπων, ὅποιες κι' ἄν είναι αύτές. Είναι τόσο πολύ ἐλκυστικές οι ὑποσχέσεις τῶν Γιόγκα, πού πολλοί νομίζουν ότι μέ τήν ἀκινησία τοῦ σώματος σέ κάποια στάση καί τήν ἀποφυγή κάθε σκέψεως συγκιναῦνται οι διάφοροι θεοί καί στέλνουν τή χαρά σ' αὐτούς πού τούς λείπει ἡ τήν ἐπιτυχία σέ κάποια συγκεκριμένη δουλειά πού πρόκειται ό πιστός νά ἀρχίσει. Οι προτιμήσεις αύτές τῶν θεῶν είναι περίεργες ἀλλά καί ἀνεξήγητες γιά τόν Ἰνδοϊσμό.

Αξιολόγηση τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ

Μέσα σέ ὅλες τίς θρησκείες τῆς Ἀνατολῆς ό Ἰνδοϊσμός ξεχωρίζει γιά ἔνα βασικό του σημεῖο: κρατάει μέ μεγάλο φανατισμό τήν κοινωνίκοτητά του. Είναι τόσο στενά δεμένος ώς θρησκεία μέ τήν καθημερινή πράξη τῶν ὀπαδῶν του, πού εὔκολα θά ἔλεγε κανείς ότι δέν είναι θρη-

σκεία ό 'Ινδοϊσμός, άλλα ἔνα ἀτελείωτο σύστημα κοινωνικής συμπεριφορᾶς. Βέβαια δέν ενδιαφέρεται καὶ τόσο πολύ γιά ὅλες τίς πράξεις τῶν ὄπαδῶν του, ἀσκεῖ ὅμως ἔνα σχολαστικό καταναγκασμό πάνω σέ ὅλες τίς πράξεις πού ἔχουν σχέση μὲ τή θρησκεία. "Ολος ὁ λαός εἶναι χωρισμένος σέ μεγάλες ὁμάδες (φυλές) καὶ μέσα σ' αὐτές ἀπλώνεται ἔνα μεγάλο δίχτυ τελετουργικῆς καθηκοντολογίας, πού κυριολεκτικά βασανίζει τούς ἀνθρώπους. Παρατηρεῖται τό περίεργο φαινόμενο νά προτιμοῦν νά πεθάνουν ἀπό πείνα ἢ ἀρρώστια ἢ πλημμύρα ἐνός ποταμοῦ παρά νά κάμουν ἄλλες σωτήριες πράξεις ἐκείνη τή στιγμή τῆς δυσκολίας, πού ὅμως δέν ύπαγορεύονται ἀπό τούς κανονισμούς. Ἀναρίθμητες εἶναι οἱ αἰρέσεις, πού οἱ περισσότερες δέν ἀφοροῦν στή θρησκεία, ἀλλά στούς κοινωνικούς καὶ τελετουργικούς τύπους. Στό σημείο τούτο ὁ 'Ινδοϊσμός πολύ λίγο βοηθάει σέ μιά πολιτιστική ἄνοδο τοῦ λαοῦ.

Εἶναι βέβαιο πώς ὁ 'Ινδοϊσμός περνάει σήμερα σοβαρή κρίση, κυρίως ἀπό τό γεγονός ὅτι ἡ ἐκμηδένιση τῶν ἀποστάσεων ἔχει φέρει πολλούς ἐπιστήμονες κοντά του, ἀλλά καὶ πολλοί 'Ινδοί ἔχουν ταξιδέψει ἔξω ἀπό τήν 'Ινδία καὶ μποροῦν μέ βεβαιότητα νά δοῦν τίς ἀτέλειες τῆς θρησκείας του.

Έρωτήσεις

1. Είναι ὁ 'Ινδοϊσμός μία θρησκεία; Πῶς ἀλλιώς μπορεῖ νά χαρακτηρισθεῖ;
2. Ποιοί λαοί σήμερα πιστεύουν στόν 'Ινδοϊσμό;
3. Ποιά είναι ἡ ἐπίδραση τοῦ 'Ινδοϊσμοῦ στήν πολιτιστική ἄνοδο τῶν ὄπαδῶν του.

NAI

Mάθημα 3^ο

ΒΟΥΔΔΙΣΜΟΣ

Κύριοι σταθμοί έξελίξεως του Βουδδισμού

Βουδδισμός είναι ή θρησκεία πού έχει έπικρατήσει στήν Ινδία και ειδικά στή νότια περιοχή τής Ινδικής χερσονήσου. Άπο έκει διαδόθηκε και σέ άλλες χώρες. Έχει άμεση σχέση μέ τόν Ινδοϊσμό, (ϊδιος λαός, ίδιες συνθήκες ζωής, ίδιες κοινωνικές άντιληψεις), παρουσιάζει σύμως και πολλές βασικές διαφορές από αύτόν. Ιδρυτής τής θρησκείας αυτής είναι ο Σινχάρτα Γκαουτάμα. Γεννήθηκε τό 563 π.Χ. και πέθανε τό 483 π.Χ. Ήταν άπόγονος τής άριστοκρατικής και πολεμικής φυλής τῶν Σάκιας. Οι πρώτες βιογραφίες του γράφονται άρκετούς αιώνες μετά τό θάνατό του. Σ' αύτές παρουσιάζεται ο Γκαουτάμα πολύ μελαγχολικός άνθρωπος, άπομονωμένος από τό κοινωνικό του περιβάλλον, λιγομίλητος και πάντοτε άγέλαστος. Αποφεύγει τίς συναναστροφές μέ τούς άλλους άνθρωπους, γιατί δέν θέλει νά άκούει τά βάσανά τους και τίς θλίψεις τους. Δέν άντεχει νά βλέπει τούς άνθρωπους νά ύποφερουν και νά πεθαίνουν. Γιά τό λόγο αύτό στά 35 χρόνια του έγκαταλείπει τή νόμιμη γυναίκα του και τό παιδί του, καθώς και τίς άλλες γυναίκες πού κατοικούσαν μαζί του στό άνάκτορό του και έξαφανίζεται σέ χώρα έρημη και μακρινή. Έκει ή σκέψη του έφθασε στά «σωστά» συμπεράσματα γιά τόν άνθρωπο και τή ζωή τοῦ άνθρωπου, άφού φωτίστηκε από τή μοναξιά και τήν αύτοσυγκέντρωση. Κατά τή γνώμη του και τή γνώμη τῶν ὄπαδῶν του έγινε «Βούδας» (στή σανσκριτική γλώσσα η λέξη «βούδα» σημαίνει φωτισμένος). Όταν έγινε Βούδας κατάλαβε ότι ο ίδιος είναι μιά συνέχεια από μεταβιώσεις, που ξεκίνησαν από τόν ούρανό και τελείωσαν σ' αύτόν. Άκομη νόμισε ότι η ζωή είναι ένα άπασιο πράγμα πού πρέπει ο άνθρωπος νά άποφύγει πηγαίνοντας σέ έρημους τόπους. Μέ τήν άρνηση τής ζωής καταλήγει σέ μιά έσωτερική ήδονή – τό Νιρβάνα – και πεθαίνοντας ή μεταβιώνεται κάπου άλλού ή καταλήγει στόν άπόλυτο μηδενισμό. Έδίδαξε τή θρησκεία του σέ πολλές περιοχές τής Ινδίας και άπεκτησε πολλούς ήπαδούς. Πολλοί από αύτούς ήταν πλούσιοι έμποροι και στρατιωτικοί, από τούς οποίους είχε και άπειριόστη οίκονομική άλλα και στρατιωτική βοή-

θεια. Στά 80 χρόνια του φιλοξενήθηκε άπό παλιούς γνωστούς και φίλους πού τοῦ πρόσφεραν ένα πολύ βαρύ φαγητό άπό χοιρινό κρέας και μανιτάρια και στή συνέχεια πέθανε. Οἱ φίλοι του ἔκαψαν τὸ πτῶμα του.

Κριτική θεώρηση τῶν ἀρχῶν τοῦ Βουδισμοῦ

Κύριο χαρακτηριστικό τῆς Βουδικῆς διδασκαλίας είναι ὅτι ἀρνεῖται τὴν ὑπαρξη κάποιου αἰώνιου καὶ παντοδύναμου Θεοῦ. "Ολα τὰ ἀνθρώπινα στροβιλίζονται μέσα σέ ἀτέλειωτες μεταβολές (μεταβιώσεις) πού καταλήγουν στὸ μηδενισμό. Στά δύο αὐτά βασικά σημεία τῆς διδασκαλίας του ὁ Βουδισμός ἔρχεται σέ μεγάλη ἀντίθεση μὲ ὅλες σχεδόν τίς ἀρχαίες θρησκείες καὶ μέ αὐτὸν ἀκόμη τὸν Ἰνδοϊσμὸν πού ἀναπτύχθηκαν μαζὶ καὶ μάλιστα στὴν ἴδια χώρα. Ὄπωσδήποτε ἔχει μεγάλες διαφορές ἀπό τὴ θρησκεία τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων, τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν Μουσουλμάνων. Τό ὅτι ὁ Βούδας Γκαουτάμα καθὼς καὶ οἱ διάδοχοί του δέν ἐπινόησαν κανένα θεό, οὕτε ἐθεοποίησαν πρόσωπα, ζῶα ἢ φαινόμενα ἀποδίδεται στὴν ἀπαισιόδοξη νοοτροπίᾳ τοῦ ἰδρυτῆ καὶ τῇ διάθεσῃ του γιά ἀπομόνωση καὶ ἀφανισμό πού είναι τὸ βασικό χαρακτηριστικό τῆς διδασκαλίας του.

Ἐξάπλωση τοῦ Βουδισμοῦ

Οἱ διάδοχοι τοῦ Βούδα Γκαουτάμα διαφώνησαν μεταξύ τους καὶ χωρίσθηκαν σὲ πολλές ὄμάδες, πού ἡ κάθε μία ἀπό αὐτές ἐτόνισε ἀπό τὴ Βουδική διδασκαλία ὅτι ἄρεσε περισσότερο στούς ἄρχοντες τῆς φυλῆς. Δύο ἀπό αὐτές τίς ὄμάδες ἦταν οἱ κυριότερες. Ἡ μία ὑποστηρίχθηκε ἀπό τὸν αὐτοκράτορα Ἀσόκα Πριγιαντάρσιν, πού μέ τὸ στρατό του ὑπόταξε ὅλη σχεδόν τὴν Ἰνδία (272-232 π.Χ.). Στὴν προσπάθειά του αὐτή ὁ βουδιστής αὐτοκράτορας κατέσφαξε 100.000 θρησκευτικούς του ἀντιπάλους καὶ 150.000 ἔκλεισε σέ στρατόπεδα. Οἱ περισσότεροι ἀπό αὐτούς πέθαναν ἀπό ἀρρώστιες καὶ κακουχίες. Τότε κατακήθηκε ἀπό τὸ Βουδισμό καὶ ἡ μεγάλη νῆσος Κεϋλάνη, πού παραμένει μέχρι σήμερα ἡ ἀκρόπολη τοῦ Βουδισμοῦ. Ἀπό τότε καὶ μέχρι τὴν ἐποχὴ τοῦ Χριστοῦ διαδίδεται ὁ Βουδισμός μέ ὄργανωμένες ὄμάδες πρός ὅλες τίς κατευθύνσεις, μέ πολὺ λιγότερο θρησκευτικό φανατισμό. "Ετοι ἐφθασε στὴν Ἰάβα, στὴ Σουμάτρα, στὸ Βόρνεο, στὸ Τουρκεστάν καὶ στὴν Κίνα, ὅπου τό 350 π.Χ. παρατηρεῖται μορφή Βουδισμοῦ μέ πολλά κινέζικα στοιχεῖα. Μετά τὴν ἐπικράτηση τοῦ Ἰσλάμ ἀναγκάζεται νά περιοριστεῖ ἀρκετά καὶ νά στραφεῖ πρός τὰ βόρεια καὶ ἀνατολικά τῆς Ἰνδίας. Τότε γίνεται καὶ ἡ κατάκτηση τοῦ Θιβέτ ἀπό Ιθαγενεῖς

Βουδδιστές. Μέχρι τό 1500 μ.Χ. έχουν γίνει τόσες έπιδράσεις πού ύ «Νεοβουδδισμός» νά είναι πλέον πραγματικότητα. Μέ αυτή τή μορφή όργανώθηκαν άποστολές στήν Άμερική, Άφρική και Εύρωπη μέ άσήμαντα άποτελέσματα. Ή έπικοινωνία μέ τό τεχνοκρατικό πνεύμα τού 20ου αιώνα, πού κάθε άλλο παρά ἄρνηση τής ζωῆς είναι, έφερε πολλές δυσκολίες στό Βουδδισμό πού περνάει πολὺ σοβαρή κρίση, προσπαθώντας νά βρει κάποια προσαρμογή γιά νά μή έξ αφανίσει τίς βασικές του άρχες.

Αξιολόγηση τοῦ Βουδδισμοῦ

Κατά τήν έμφανιση του ό Βουδδισμός ἔπαιξε κάποιο σημαντικό ρόλο στήν ἀχανή ἐκταση τής Ινδίας, στρέφοντας τήν προσοχή τῶν ὄπαδῶν του σέ κάποια προσπάθεια γιά μιά καλύτερη ζωή. Ο Βουδδισμός, σάν θρησκεία, ἔχει τόν προσωπικό χαρακτήρα τού ίδρυτη του. Ή έπικοινωνία του μέ τίς άλλες θρησκείες καί ίδιαίτερα μέ τό Χριστιανισμό, άλλα καί ή διάδοση τής έπιστήμης σ' ὅλες τίς χώρες τής γης, ἔκαναν τό Βουδδισμό νά προσαρμόσει τή διδασκαλία του καί νά παρουσιάσει μόνο τά ἀνεκτά σημεία του. Έτσι ό Βουδδισμός προβάλλοντας π.χ. τό μυστικισμό του ή τήν ἀτέλειωτη περισυλλογή καί μάλιστα σέ ἔρημο τόπο, καί ἀκόμα, προσπαθώντας νά δώσει άπαντηση σέ μεγάλα προβλήματα (πείνα, φτώχια, ἀρρώστια κ.τ.λ.), άσκει κάποια φευγαλέα καί παροδική γοητεία σέ ὄσους καταπιάνονται μέ ἀφέλεια μέ τέτοια ζητήματα. Μέσα στούς κόλπους τοῦ Βουδδισμοῦ γίνονται σήμερα μεγάλες ζυμώσεις γιά νά ξεχωριστοῦν τά σημεία ἐκείνα πού πρέπει νά προβάλλονται, άπο ἐκείνα πού πρέπει νά κρύβονται.

Ο Βούδας. Αγαλμα στή Μαδούρα τής Ινδίας. Κατασκευασμένο τόν 5ο μ.Χ. αιώνα άπο κόκκινη ἄμμο. (Φωτογραφία τής Ακαδημίας τῶν Τεχνῶν τής Αγγλίας).

Έκεινοι πού πιστεύουν ότι κάτι θά προσφέρει ό Βουδδισμός, ἃν συμβιβαστεί μέ τό σύγχρονο πνεῦμα καὶ ἀπορρίψει τίς πλάνες του, θεωροῦνται αἱρετικοὶ καὶ καταδιώκονται ἀπό τούς συντηρητικούς βουδιστές. Ἐχουν γραφτεῖ ὅμως τόσα πολλά γιά τό Βουδδισμό καὶ εἰναι τόσο γνωστές καὶ οἱ πιό λεπτομερειακές ἀπόψεις αὐτῆς τῆς θρησκείας, ὥστε νά εἰναι δύσκολο σήμερα νά παραπλανηθεῖ κανείς ἀπό μερικές μόνον ἀπόψεις τοῦ Βουδδισμοῦ. Ἡ ἀπελπισία καὶ ἡ ἀπογοήτευση εἰναι τά συναισθήματα πού δοκιμάζει κανείς μόλις προχωρήσει πιό μέσα στή μελέτη αὐτῆς τῆς θρησκείας.

Ἐρωτήσεις

- Ποιά εἰναι τά χαρακτηριστικά γνωρίσματα τοῦ Βουδδισμοῦ;
- Εἶναι ό Βούδας Θεός; ἃν ὅχι τότε τί είναι;
- Συμφωνεῖ ό Βουδδισμός μέ τίς σημερινές κοινωνικές ἀντιλήψεις;

OXI

Μάθημα 4°

ΑΛΛΑ ΑΣΙΑΤΙΚΑ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ

Ἡ θρησκεία τῶν λαῶν τῆς Κίνας - Κομφουκιανισμός - Ταοϊσμός

Ο Κομφούκιος δέν είναι ό ιδρυτής τῆς θρησκείας τῶν Κινέζων, είναι ὅμως ἐκείνος πού πρώτος ἔγραψε, συστηματοποίησε καὶ προσ-

πάθησε νά παρουσιάσει βελτιωμένη τήν άρχαια πατροπαράδοτη θρησκεία τῶν προγόνων του. Γεννήθηκε τό 551 π.Χ. στήν έπαρχια Σαντούγκ καί πέθανε τό 479 π.Χ. στήν πατρίδα του, όπου βρίσκεται καί ὁ μεγαλοπρεπής τάφος του, πού φυλάγεται ἀπό τούς ἀπογόνους του καί είναι τό ιερό προσκύνημα τῶν Κινέζων. Τό ὄνομά του είναι ἔξευρωπαϊσμένος τύπος τοῦ Κούνγκ-Φου-Τσέ (Κομφούκιο). Κούνγκ είναι ὄνομα οἰκογενείας, Φού-Τσε σημαίνει δάσκαλος, δόδηγός (δάσκαλος τῆς οἰκογενείας Κούνγκ).

Πολλούς αἰώνες πρίν ἀπό τὸν Κομφούκιο ἐπικρατεῖ στήν Κίνα παλιά θρησκεία πού παραδέχεται πολλούς θεούς, κυρίως οὐράνια σώματα (τόν ἥλιο, τή γῆ, τά ἀστέρια). Καί στή γῆ ὑπάρχουν πολλοὶ θεοί (τῆς θάλασσας, τῶν βουνῶν, τῆς καταιγίδας). Ὁ πιό σπουδαῖος θεός είναι ὁ θεός Οὐρανός, ὁ ὅποιος, μέσα στούς αἰώνες πού πέρασαν, ἔφερε στή γῆ τούς αὐτοκάτορες πού είναι ἀπόγονοί του καί μ' αὐτούς κυβερνάει τὸν κόσμο. Ὅλες οἱ γενιές τῶν αὐτοκρατόρων ἔχουν θεία καταγωγή, ἀπό τό θεό Οὐρανό. Ἐκτός ἀπό τούς αὐτοκάτορες καί ἄλλα πρόσωπα, συγγενῆ τῶν αὐτοκρατόρων, ἀνακηρύχθηκαν θεοί. Είναι ἐντονη ἡ προγονολατρία καί ἡ λατρεία φυσικῶν φαινομένων. Ὁ Κομφούκιος διατύπωσε κανόνες κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς πού ἔχουν γιά σκοπό τήν ἀρμονικότερη συμβίωση τῶν ἀνθρώπων. Τούς μεγάλους θεούς, τούς θεοποιημένους προγόνους καί τίς ἄλλες πιό μικρές θεότητες ποτέ ὁ Κομφούκιος δέ θέλησε νά περιγράψει ἡ νά δώσει κάποια βαθύτητα στήν θεότητά τους. Τούς ἀποδέχεται σχεδόν ἀνεξήγητα, πιστεύοντας πώς ἡ εὐγένεια καί ὁ σεβασμός πρός τούς προγόνους (πού ἔφτιαξαν αὕτη τή θρησκεία) θά βοηθήσει πολιτιστικά καί κοινωνικά τίς ἐπόμενες γενεές.

'Αντίπαλος τοῦ Κομφούκιου ἦταν ὁ Λάο-Τσέ (λάο = γέρος, τσέ =

Ο Κομφούκιος. (Ζωγραφικός πίνακας τοῦ Μουσείου τῆς Φιλαδελφείας. Η.Π.Α.).

δάσκαλος). Γεννήθηκε τό 604 π.Χ. καί εἶναι ἄγνωστο πότε πέθανε. Οι περιγραφές γιά τή ζωή του εἶναι γεμάτες ἀπό ἀτέλειωτους μύθους καί φαντασίες τῶν ὑπαδῶν του. "Ηθελε νά ἐρευνήσει τούς θεούς καί τούς ἀνθρώπους, γι' αὐτό καί ή ἐπίδρασή του ἦταν περιορισμένη. Συναντήθηκε μέ τόν Κομφούκιο κάποτε (εἶναι σύγχρονοι), καί ἐκφράστηκαν ὁ καθένας γιά τόν ἄλλο μέ ἀσχῆμα λόγια. Στή σκέψη του εἶναι θεωρητικός καί σέ ἀντίθεση μέ τόν Κομφούκιο παραδέχεται πώς ὑπάρχει ἔνας ὕψιστος νόμος τό Ταό, πού κυβερνάει ὅλα ὅσα ὑπάρχουν, καί σ' αὐτόν τόν Ταό ὅλα τελικά θά καταλήξουν. "Ετοι ὁ Ταοϊσμός γίνεται «οὐστήμα» μέσα στό ὄποιο, κατά τόν Λαό Τσέ, κινεῖται ὁ ἀνθρώπινος μηχανισμός. Στή σημερινή Κίνα εἶναι πολύ περιορισμένη ἡ διάθεση γιά θρησκευτική δραστηριότητα. Σέ τοῦτο ἔπαιξε σημαντικό ρόλο ἡ ἐπίδραση ἄλλων θρησκειῶν καί μάλιστα τοῦ Βουδισμοῦ καί τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ καθώς καί τό πολιτικό καθεστώς τῆς χώρας.

Ζωροαστρισμός. Εἶναι ἡ θρησκεία πού διαδόθηκε στήν Περσία τόν 7ο π.Χ. αἰώνα. "Αλλοι πιστεύουν ὅτι ὁ Ζωροαστρισμός εἶναι γνωστός ἀπό τό 1.000-800 π.Χ. Ἰδρυτής εἶναι ὁ Ζωροάστρης (στά Περσικά Ζαρατούστρα). Γιά τήν προέλευση τοῦ ὄνόματός του ἐλάχιστα πράγματα γνωρίζουμε, γιά τή ζωή του ὅμως εἶναι βέβαιο ὅτι οἱ μύθοι, οἱ θρύλοι καί οἱ ἀνεπιβεβαίωτες παραδόσεις ἔχουν συνυφανθεῖ μέ τόν μεγάλο μύθο τής ζωῆς του Ζωροάστρη. Πιό πιθανή χώρα τῆς καταγωγῆς του εἶναι ἡ Μηδία, καί χρόνος γεννήσεως τό 630 π.Χ., βέβαιο ὅμως εἶναι ὅτι ὁ Ζωροάστρης δέν εἶναι Πέρσης. Ἀφοῦ ἔμεινε ἐπτά χρόνια μέσα σέ ἔνα σπήλαιο, πηγαίνει στήν Περσία καί προσπαθεῖ νά διαδώσει μιά νέα θρησκεία πού διδάχτηκε ἀπό τό φῶς καί τή γνώση. Στήν ἀρχή δέν ἔγινε δεσκτός. Σκέφτηκε ὅμως ὅτι ἂν ἐπειθε κάποιο βασιλιά ἵσως μέ τή βοήθεια αύτοῦ νά διέδιδε τή θεωρία του. Πραγματικά κατόρθωσε νά πείσει τό βασιλιά Ὅστάσπη καί ἀφοῦ ἐγκαταστάθηκε στό ἀνάκτορο, ὅλα πλέον ἦταν εὔκολα γιά τή διάδοση τῆς θρησκείας του. "Ενα ἀκόμη μεγάλο βῆμα ἦταν ὅτι νυμφεύθηκε τήν κόρη ἀνώτατου ὑπουργοῦ τοῦ βασιλιά καί ἀπό τότε ἡ θρησκεία γίνεται ἐπίσημη θρησκεία τῶν Περσῶν. Στή θρησκεία αὐτή πίστεψε ἀργότερα καί ὁ Κύρος καί ὁ Δαρείος. 'Ο Ζωροάστρης σέ ἥλικια 77 ἐτῶν σκοτώθηκε σέ μάχη τοῦ Ὅστάσπη ἐναντίον ἐχθρῶν του.

"Η διδασκαλία του ἀποτελεῖται ἀπό ὄμιλίες, προφητεῖες καί συμβουλές. Τό ιερό του βιβλίο λέγεται Ἄβέστα (γνώση) καί περιέχει μικρές ιστορίες γιά τό Ζωροάστρη πού ξεπερνοῦν τά δρια τοῦ μύθου. Στήν Ἄβέστα ἐμφανίζεται σάν μεγάλος προφήτης τοῦ Θεοῦ ὁ Ἀχουρα-

Μάσδα (Θεός τοῦ Καλοῦ) πού βρίσκεται σέ μεγάλο καί αἰώνιο ἄγώνα μέτον Ἀριμάν (θεό τοῦ Κακοῦ). Ἐπικρατεῖ πότε ό ἔνας θεός καί πότε ό ἄλλος. Ἐδῶ ό προφήτης καλείται νά πείσει τούς ἀνθρώπους νά κάνουν ἔργα ἀγαθά γιά νά ἐπικρατήσει ό ἀγαθός θεός. Ἡ δυαρχία είναι τό χαρακτηριστικό γνώρισμα τοῦ Ζωροαστρισμοῦ. Ἡ δυαρχία αὐτή ἐκτείνεται καί πρός τά κάτω, σέ ἀτελέστερα καί μυστηριώδη πνεύματα, ἀγαθά καί πονηρά, πού καί αύτά μεταξύ τους πολεμοῦν. Ἱερό σύμβολο είναι ἡ φωτιά, πολλές δέ τελετές γίνονται γύρω ἀπό φωτιές ἣ μπροστά σέ ἀναμμένες φωτιές. Ὁ Ζωροάστρης είναι βέβαιος ότι ό ἀγαθός θεός ἐγκρίνει τόν όποιο δήποτε πόλεμο ἐναντίον τῶν ἀπίστων γιά τήν ἐπικράτηση τῆς θρησκείας. Τό σημεῖο αὐτό ἔκανε τό Ζωροαστρισμό νά παρακμάσει πολύ γρήγορα. “Οταν οἱ Πέρσες ἀναγκάστηκαν νά κάμουν μακρούς πολέμους κατά τῶν Ἰνδῶν καί τῶν Μουσουλμάνων ὑπέκυψαν στόν Ἰσλαμισμό. Σήμερα οἱ περισσότεροι Πέρσες είναι Μουσουλμάνοι καί πολύ λιγότεροι ὅπαδοί τοῦ Ζωροάστρη (περί τά 3 ἑκατομ.) είναι δέ ἐγκατεστημένοι σέ διάφορες Ἰνδικές κυρίως πόλεις. Ὁ Ζωροαστρισμός ἔχει πάρει πολλά Ἰουδαϊκά, Ἰνδικά ἀλλά ἀργότερα καί Χριστιανικά στοιχεία ἀκόμη καί μέ αὐτή τή μορφή σήμερα προσπαθεῖ νά ἀσκήσει κάποια ἐπίδραση κυρίως στόν Εύρωπαϊκό χῶρο.

Σιντοϊσμός: Είναι ἡ θρησκεία τῶν Ἰαπώνων. Λέγεται καί θρησκεία τοῦ ἥλιου, γιατί ἡ θεότητα τοῦ ἥλιου είναι ἡ μεγαλύτερη μέσα στό πάνθεο τῆς Ἰαπωνικῆς θρησκείας. Ἡ θρησκεία αὐτή δέν ἔχει ίδρυτή. Είναι παραδοσιακή θρησκεία γι' αύτό μπορεῖ νά ὄνομασθεῖ καί ἐθνική θρησκεία τῶν Ἰαπώνων. Σέ ἀντίθεση μέ πολλές ἄλλες θρησκείες, είναι πολύ γνωστή ἀπό τήν ἐμφάνισή της μέχρη σήμερα σέ ὅλες τίς λεπτομέρειές της, χωρίς νά ὑπάρχουν σ' αύτήν ἀπόκρυφα ἢ σκοτεινά σημεῖα. Τοῦτο ὄφειλεται στό ότι ὅλα τά παλιά χειρόγραφα αὐτῆς τῆς θρησκείας φυλάχτηκαν μέ πολλή προσοχή ἀπό τούς Ἰαπωνες πού ἀργότερα γράφτηκαν σέ τρεῖς μεγάλους τόμους μέ ἀκρίβεια καί προσοχή.

Στήν πιό ἀρχαία Ἰαπωνική θρησκεία καί γλώσσα μέ τή φράση Σίν-Ταο (= δρόμος Θεοῦ) χαρακτηρίζόταν ἡ πατροπαράδοτη θρησκεία πού ἦταν ἀποκλειστικά εἰδωλολατρική. Στό Σιντοϊσμό ὑπάρχουν χιλιάδες θεοί καί θεές. Ἡ πιό σπουδαία θεότητα είναι ἡ Ἀματεράσου (Θεά τοῦ ἥλιου) πού πάντοτε συνοδεύεται ἀπό ἓνα μεγάλο καθρέφτη. Ἀπό αὐτή τή θεότητα γεννήθηκε καί ἔγκαταστάθηκε στήν Ἰαπωνία ό αὐτοκράτορας καί οἱ ἀπόγονοί του πού κυβερνοῦν τό λαό καί συντηροῦν τή θρησκεία. Είναι τόσο μεγάλος ό ἀριθμός τῶν θεῶν πού φθάνουν σέ χιλιάδες. Ἀνάμεσά τους ἐπικρατοῦν σχέσεις κάθε ἄλλο παρά θεϊκές. Μι-

σοῦνται καὶ καταδιώκονται μεταξύ τους καὶ σ' αὐτούς τούς ἀγῶνες ἀνακατεύουν καὶ τούς ἀνθρώπους.

Εἶναι ἄπειρα τά σκάνδαλα μεταξύ τῶν θεῶν. Σέ τοῦτο τό σημεῖο προσδιορίζεται κάποια ὁμοιότητα μὲ τή θρησκεία τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ὁ Σουσανόβο (θεός τῆς τρικυμίας) ἔκαμε σκληρούς ἀγῶνες ἐναντίον ἄλλων θεῶν γιά νά τόν ἀναγνωρίσουν σάν ισότιμό τους θεό. Οἱ ἀνθρωποὶ πού παίρνουν μέρος σ' αὐτούς τούς ἀγῶνες γίνονται καὶ αὐτοὶ σάν τούς θεούς. Μέ τό θάνατό τους οἱ ἀνθρωποὶ γίνονται ἔξωγηνία ὄντα καὶ τότε προκαλοῦν τό φόβο στούς ζωντανούς, γιατί οἱ ζωντανοί δέν ξέρουν μέ ποιούς θεούς θά συμμαχήσει αὐτός πού πέθανε. Ὁ θάνατος εἶναι κακό, γι' αὐτό γίνονται πολλοί καθαρμοί στό σπίτι τοῦ πεθαμένου. Μετά τό θάνατο δέν υπάρχουν ποινές καὶ ἀμοιβές. Ὁ Αὐτοκράτορας σάν ἀπόγονος τῆς θεότητας τοῦ ἥλιου πρέπει νά εἶναι πάντοτε καθαρός. Γιά τό σκοπό αὐτό ύπάρχει μιά ἀτελείωτη σειρά ἀπό τελετές καὶ καθαρισμούς σέ σημεῖο πού νά γίνεται ἀρκετά τυραννική ἡ ζωή του. "Ολοι οἱ θεοί εἶναι παρόντες, κρυμμένοι μέσα στά πιο ἀπίθανα ἀντικείμενα (νομίσματα, πέτρες, μαχαίρια κ.τ.λ.) καὶ συνεργάζονται μέ τούς ἀνθρώπους, ἀρκεῖ ό πιστός νά κτυπήσει τά δυό του χέρια καὶ νά καλέσει σέ βοήθεια τόν κατάλληλο θεό.

Ο Σιντοϊσμός δέν μπόρεσε νά ἐπεκταθεῖ ἔξω ἀπό τήν Ἰαπωνία. Ἀντίθετα μάλιστα δέχθηκε βαθείες ἐπιδράσεις ἀπό τό Βουδισμό, τόν Ἰνδοϊσμό, τόν Κομφουκιανισμό κ.τ.λ., πού εἶχαν όπωσδήποτε κάτι λογικότερο νά διδάξουν σέ σύγκριση μέ τήν ἀτέλειωτη εἰδωλολατρία τοῦ Σιντοϊσμοῦ. Σήμερα σέ ὅλα τά Ἰαπωνικά σπίτια, ἐκτός ἀπό τούς ἐθνικούς θεούς, λατρεύονται καὶ ό Βούδας, ό Κομφούκιος κ.ἄ.

Η ἐπικοινωνία μέ τίς ἄλλες πολιτισμένες χώρες κάνει τούς Ἰάπωνες νά κρύβουν τίς λεπτομέρειες τῆς θρησκείας τους καὶ εὔκολα νά προσηλυτίζονται ἀπό ἄλλες θρησκείες. Ο Σιντοϊσμός ἔχει περίπου 8 ἑκατομ. ὀπαδούς στήν Ἰαπωνία καὶ ἐλάχιστους σέ ἄλλες χώρες.

Ἐρωτήσεις

1. Ό Κομφούκιος καὶ ό Λάο-Τσέ προσπαθοῦν νά συστηματοποιήσουν τή θρησκεία τῶν Κινέζων. Ποίες εἶναι οἱ ἀντιθέσεις τους;
2. Πῶς διαδόθηκε ό Ζωροαστρισμός στήν Περσία;
3. Τί εἶναι ή ἡ Ἀβέστα καὶ τί περιέχει;
4. Πῶς μπορεῖτε νά χαρακτηρίσετε τό Σιντοϊσμό σάν θρησκεία;

ΝΑΙ

Μάθημα 5^ο

ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΩΝ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΛΑΩΝ

Η λατρεία του Μίθρα, της Κυβέλης, της Ἀστάρτης και της Ἰσιδος

Ο Μίθρας ήταν Θεός τῶν Περσῶν πού τὸν τιμοῦσαν γιά προστάτη τῆς ἀλήθειας, τοῦ φωτός καὶ τῆς δικαιοσύνης. Οἱ μύθοι τὸν πάρουσιάζουν νά σκοτώνει τὸν ταῦρο καὶ νά σώζει τὸν ἄνθρωπο. Γι' αὐτό καὶ τὸν θεωροῦσαν σωτήρα τῶν ἀνθρώπων. Στή λατρεία τοῦ Μίθρα προσπαθοῦσαν νά συνδέσουν τὴν ψυχή μέ το Θεό, γιά νά ἐπιτύχουν τή λύτρωσή τους. Ο Μιθραϊσμός είχε μεγάλη ἀπήχηση στούς φτωχούς, τούς δούλους καὶ τούς στρατιώτες. Απέκλειαν ὅμως τή συμμετοχή γυναικῶν.

Η Κυβέλη ήταν μιά μυθική θεότητα πού λατρεύτηκε στήν περιοχή τῆς Φρυγίας. Ο μύθος τή συνδέει μέ τό νεαρό Θεό Ἀττι, ό όποιος πεθαίνει καὶ ἀνασταίνεται. Οι γιορτές γίνονταν στόν τάφο τοῦ Ἀττι. Ἐκεῖ θρηνοῦσαν στήν ἀρχή τό θάνατο τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπειτα χαίρονταν γιά τήν ἀνάστασή του. Μ' αὐτό τὸν τρόπο ή ἐλπίδα ἔδινε τή θέση της στή βεβαιότητα. Η ἀνάσταση διαδεχόταν τό θάνατο καὶ ή χαρά τόν πόνο. Γενικά στίς λατρευτικές ἐκδηλώσεις δημιουργοῦσαν στίς ψυχές τῶν μυουμένων τήν προσδοκία της λυτρώσεως καὶ τήν ἐλπίδα γιά μιά νέα ζωή μετά τό θάνατο.

Η Ἀστάρτη, σημιτική θεότητα, ήταν ή προσωποποίηση τῆς γονιμότητας καὶ τῆς μητρότητας. Οι Φοίνικες τιμοῦσαν πολύ τήν Ἀστάρτη. Η λατρεία της στή Χαναάν συνοδευόταν μέ ἄσεμνες τελετές καὶ ἀνθρωποθυσίες. Γι' αὐτό καὶ οι Προφήτες τοῦ Ἰσραήλ ἐλέγχουν μέ αὐτηρότητα αύτές τίς ἐκδηλώσεις. Η λατρεία της Ἀστάρτης ἐκφράζει τήν ἔντονη ἐπιθυμία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς γιά ἀθανασία καὶ αἰωνιότητα.

Η Ἰσις ήταν αἰγυπτιακή θεότητα πού προστάτευε τή συζυγική πίστη, τήν ἀγνότητα καὶ τήν πρόοδο. Τή λατρευαν μαζί μέ τόν Ὀσιρι πού ήταν θεός τοῦ κάτω κόσμου. Πρός τιμήν τους γίνονταν στήν Αἴγυπτο διάφορες θρησκευτικές τελετές. Οι μυήσεις είχαν σκοπό νά ἀποκαλύψουν τή θεότητα στήν ψυχή τῶν μυουμένων καὶ νά ἐξασφαλίσουν τή συνέχεια τῆς ζωῆς καὶ τήν ἀθανασία.

Η μεγάλη διάδοση τής λατρείας τῶν Θεῶν μητέρων (Κυβέλης, Ἀστάρτης, Ἰσιδος) ἔχηγεται ἀπό τό γεγονός ότι οἱ τελετές ἡταν φορτισμένες μέ πολύ καὶ ἐντονο συναίσθημα καὶ ἐρμηνεύεται ώς μία προσπάθεια τῆς γυναικείας ψυχῆς νά ἀνακουφιστεῖ ἀπό τήν κούραση τῆς ζωῆς καὶ νά λυτρωθεῖ ἀπό τίς τύψεις τῆς συνειδήσεως.

Γενικά ὅλες αὐτές οἱ μυστηριακές θρησκείες ἔχουν ὄρισμένα καλά στοιχεῖα, παρουσιάζουν ὅμως μεγάλα μειονεκτήματα: α) Οἱ θεότητες τῶν μυστηρίων τους ἡταν μυθικές. β) Τά μυστήρια τῶν θρησκειῶν αὐτῶν προσπαθοῦσαν νά διεγείρουν τό συναίσθημα καὶ δέν πρόσφεραν πραγματική λύτρωση. γ) Δέν ἀπαιτοῦσαν ἡθική συνέπεια καὶ δέν ἀπέβλεπαν στήν ήθική ἀνύψωση.

Η πολυμορφία τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς λατρείας στήν ἀρχαία Ἑλληνική θρησκεία

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἡταν λαός θρησκευόμενος. "Ολη ἡ ἀτομική καὶ κοινωνική ζωή τους εἶχε διαποτισθεῖ ἀπό τίς θρησκευτικές ιδέες τους. Ὁ Ἑλληνικός λαός αἰσθανόταν ἔνα «δέος» ἀπέναντι στίς θείες δυνάμεις. Γι' αὐτό καὶ χαρακτηριζόταν «δεισιδαιμών» (= θεοφοβούμενος). Τοῦτο εἶχε παρατηρήσει καὶ ὁ Ἀρ. Παῦλος, ὅταν ἥρθε στήν Ἀθήνα. Μιλώντας στόν "Αρειο Πάγο εἶχε πει: «Ἀνδρες Ἀθηναῖοι, κατά πάντα ώς δεισιδαιμονεστέρους ύμᾶς θεωρῶ» (πράξ. 14, 22).

Ἡ ἀρχαία ἑλληνική θρησκεία δέν παρουσιάζει ἔνιαία μορφή. Ἀπουσιάζει τό ἔνιαίο δόγμα καὶ ἡ σταθερή λατρεία. Οἱ ἐποχές πού ἐρχονται φέρνουν καὶ κάποια νέα θρησκευτική μορφή, μέ νέες λατρευτικές ἐκδηλώσεις.

Μιά πρώτη μορφή τῆς θρησκείας είναι ἡ Μυκηναϊκή (μετά τό 1.700 π.Χ.). Ἀπό τά ἀρχαιολογικά εύρηματα βλέπουμε ὅτι ἔδιναν ἰδιαίτερη σημασία στή λατρεία τῶν νεκρῶν προγόνων. Πίστευαν ὅτι ὁ νεκρός ἐξακολουθεῖ νά ζεῖ καὶ μέσα στόν τάφο. Μερικούς ἀπό τούς ἐπίσημους νεκρούς τούς τιμούσαν ώς προστάτες. Παράλληλα ύπηρχε στό λαό καὶ μιά ἀπλούστερη μορφή θρησκείας, περισσότερο πρωτόγονη, ἡ πίστη στίς ἀπρόσωπες φυσικές δυνάμεις.

Ἡ πιό ἀναπτυγμένη μορφή τῆς ἀρχαίας θρησκείας είναι αὐτή πού περιγράφεται στά ποιήματα τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου. Οἱ θεοί είναι πολλοί καὶ παρουσιάζονται πολλές φορές ώς ἄνθρωποι μέ ἀρετές καὶ ἀδυναμίες. Ἐχουν ἀνθρώπινες ιδιότητες σέ ιδανική μορφή. Ὁ ἄνθρωπομορφισμός είναι τό κύριο χαρακτηριστικό τῆς ἀρχαίας ἑλληνικής θρησκείας. Ἡ λατρεία είναι ἀπλή καὶ γίνεται παντοῦ. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ὄρισμένοι τόποι ιεροί, ὅπως είναι ἡ Δωδώνη καὶ οἱ Δελφοί. Μέ

προσευχές, θυσίες ζώων, σπονδές, χορούς και ἀγῶνες λατρεύουν τούς θεούς και ζητοῦν τή βοήθειά τους. Λατρεία ἀπονέμουν και στούς νεκρούς. Ἡ διαφορά εἶναι ὅτι τώρα τούς καίνε, ἀντί νά τούς ἐνταφιάζουν. Ἐπίσης κατά τήν ὄμηρική περίοδο εἶναι ἄγνωστη ἡ ἔννοια τῆς ἀμαρτίας και ἡ διάκριση τοῦ καλοῦ και τοῦ κακοῦ.

Αὐτός ὁ τύπος τῆς θρησκείας διατηρήθηκε και στήν Κλασική ἐποχή, με ὄρισμένες μεταβολές. Περιορίζεται ὁ πανελλήνιος χαρακτήρας και ἐπικρατεῖ ἡ λατρεία τοπικῶν θεῶν. Οἱ νομοθέτες ἔχουν τήν τάση νά ρυθμίζουν τά θρησκευτικά πράγματα και νά προστατεύουν τή θρησκεία και τίς τελετές της. Ἡ ἀσέβεια στούς θεούς χαρακτηρίζεται ἀδίκημα και διώκεται ἀπό τούς νόμους.

Ο ἀνθρωπομορφισμός ὅμως δέν ίκανοποιεῖ τίς βαθύτερες ἀνάγκες τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Ἔτσι γεννήθηκε ἡ ἀνάγκη γιά μύηση. Εἶναι τό καινούργιο στοιχεῖο πού ἐκδηλώνεται μέ τά μυστήρια (Ἐλευσίνια, Διονυσιακά, Ὀρφικά). Τά μυστήρια ἔφεραν τήν ἔννοια τῆς προσωπικῆς ἀμαρτίας και τήν ιδέα γιά τήν ἀνταπόδοση τῶν πράξεων.

Στα Ελευσίνια μέ τίς μυήσεις και τίς τελετές δημιουργούσαν στίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων ίσχυρές συγκινήσεις. Πίστευαν ὅτι ἔτσι ἔξαγνίζονταν κι' ἔπαιρναν μιά γεύση ἀπό τή μετά θάνατο ζωή. Τά Διονυσιακά μυστήρια είχαν τό θρησκευτικό ἐνθουσιασμό, τήν ἔκσταση και τά στοιχεῖα τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπό τά δεσμά τῆς ἀνθρώπινης φύσεως. Τά Ὀρφικά μυστήρια ἔφεραν νέα θρησκευτικά στοιχεία, ὅπως εἶναι ἡ πίστη στή διπλή φύση τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ιδέα ὅτι τό σῶμα ἀποτελεῖ τάφο τῆς ψυχῆς και πρέπει ὁ ἀνθρώπος νά λυτρωθεῖ μέ τήν ἀσκηση, ὁ ζῆλος γιά τή διάδοση τῆς θρησκείας. Οἱ ὄρφικοί πιστεύουν στήν ἀθανασία τῆς ψυχῆς και στήν ἀνταπόδοση τῶν πράξεων. Μέ τήν ἐπίδραση τοῦ ὄρφισμοῦ οἱ θρησκευτικές ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς ξεκαθαρίζουν: Ὁ ἀνθρώπος ἔχει προσωπική εύθυνη ἀπέναντι στούς θεούς, τό ἀγαθό διακρίνεται ἀπό τό κακό, ἡ συμμόρφωση στίς ἐντολές τῆς θρησκείας θεωρεῖται ἀναγκαία.

Θρησκεία και κράτος στούς Ρωμαίους. Ἡ λατρεία τοῦ αύτοκράτορα

Στούς Ρωμαίους ἡ θρησκεία ἀνήκε στήν ἀρμοδιότητα τοῦ κράτους. Στό πρώτο πολίτευμα τῆς Ρώμης ὁ βασιλιάς ἦταν και ἀνώτατος θρησκευτικός ἀρχηγός. Ὁρισμένες μάλιστα ἐπίσημες λατρευτικές ἐκδηλώσεις τίς τελοῦσε ὁ ἴδιος. Ἀργότερα ἡ ρωμαϊκή πολιτεία είχε και ἐπίσημη θρησκεία, ἐκτός ἀπό τή θρησκεία τῶν ἰδιωτῶν. Ὁ ἀρχηγός τοῦ κράτους είχε τότε και τό ἀξιώμα τοῦ Μεγάλου Ἀρχιερέα.

Μέ τόν καιρό ή παλιά κρατική θρησκεία έχασε τή δύναμή της. Τότε θεοποιήθηκε ή δύναμη και τό μεγαλεῖο τῆς πολιτείας. Ή Ρώμη ἔγινε η *Dea Roma* καί ἀπέκτησε δικούς της ιερείς. Ή λατρεία της συνδυάστηκε καί μέ τή λατρεία του αὐτοκράτορα πού ἐπικράτησε. Θεωρούσαν τὸν αὐτοκράτορα κυρίαρχο τῆς οἰκουμένης καί γι' αὐτό ἐπρεπε νά τόν πλησιάζουν μέ θρησκευτικό σεβασμό. Τοῦ ἀπέδιδαν θεϊκές τιμές. Πρός τιμήν του ἔχτισαν ναούς, ίδιως στίς ἐπαρχίες, καί προσέφεραν θυσίες στή θεϊκή δύναμη πού δροῦσε μέσα του. Άκομη καί ἔορτές είχαν καθιερώσει γι' αὐτόν.

Η θεοποίηση ὅμως τῶν ἀνθρώπων ἦταν σημεῖο παρακμῆς τῆς θρησκείας. «Τὸ ἔσχατον σημεῖον καταπτώσεως τῶν ἀρχαίων θρησκειῶν ἀποτελεῖ ή ἀπόδοση θείων τιμῶν εἰς θνητούς ἀνθρώπους» (Κ.Δ. Γεωργούλη). Αύτή ή θεοποίηση δείχνει τήν ἀγωνιώδη ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ. Οἱ ἄνθρωποι τότε ἀναζητοῦσαν στηρίγματα, καί ἀφοῦ οἱ φανταστικοί θεοί δὲν ἔδιναν καμιά ἀπάντηση, στήριζαν τίς ἐλπίδες τους σέ ἐπιφανή πρόσωπα.

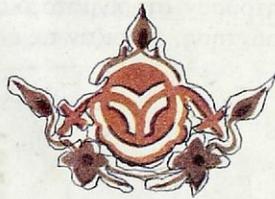
Κείμενα

1. «Η ἀναγέννησις τῶν ἑθνικῶν μυστηρίων δέν ἔχει τήν αὐτήν ἔννοιαν, τήν ὁποίαν ἔχει καί ή Χριστιανική ἀναγέννησις. Η ἀναγέννησις τῶν μυστηριακῶν θρησκειῶν ἐσήμαινε κυρίως τήν λύτρωσιν ἐκ τῶν δεινῶν τοῦ βίου καί ἐκ πασῶν τῶν δυσμενῶν δυνάμεων. Η ἀναγέννησις τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας περιλαμβάνει τήν λύτρωσιν ἐκ τῆς ἀμαρτίας καί τήν βαθμαίαν διά τῆς ἡθικῆς δράσεως καί τῆς θείας Χάριτος μεταμόρφωσιν ὅλης τῆς προσωπικότητος κατά τήν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ». (Βασ. Ιωαννίδης, Καθηγητής Πανεπιστημίου, ὁ Μυστικισμός τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, Σελ. 133, Β' ἔκδοσις, Ἀθῆναι 1957).

2. «Κατ' ἀντίθεσιν πρός τά μειονεκτήματα τῶν μυστηριακῶν θρησκειῶν ὁ Χριστιανισμός ἐνεφανίζετο ἐφωδιασμένος διά τῶν ἀντιστοίχων πλεονεκτημάτων. Παρουσιάζετο ἔχων δόγμα ὅχι μόνον καθωρισμένον σαφῶς καί ἐπακριβῶς, ἀλλά καί ἀνταποκρινόμενον πρός τάς ἡθικάς καί λογικάς ἀξιώσεις τοῦ ἀνθρώπου· ἡθικήν αὐστηράν καί ὑπέροχον, καί ἀντί μύθων ἀστρίστων καί ὑπόπτων, πρόσωπον ἱστορικὸν ἐνσαρκοῦν τήν ἡθικήν τελειότητα καί παρουσιάζον τήν προσωπικότητα αὐτοῦ θαῦμα θαυμάτων» (Παν. Τρεμπέλας, Καθηγητής Πανεπιστημίου, Μυστηριακαὶ θρησκεῖαι καί Χριστιανισμός, Ἀθῆναι 1932, σελ. 79-80).

- 8 1. Τί άναζητούσαν οι ἄνθρωποι στίς μυστηριακές θρησκείες;
2. Τί μειονεκτήματα παρουσιάζουν οι μυστηριακές θρησκείες;
3. Γιατί ὁ ἄνθρωπομορφισμός τῆς ἀρχαίας θρησκείας δέν iκανοποιοῦσε τίς ψυχικές ἀνάγκες τῶν Ἕλλήνων;
4. Ποιά ἐπίδραση είχε ὁ Ὄρφισμός στίς θρησκευτικές ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς του;
5. Στήν ἐποχή μας ὑπάρχουν περιπτώσεις πού ἀποδίδονται θεῖες τιμές σέ ἀνθρώπους;

Σιδηροί αιγαίνοντες
Ανέστιν τε τεβούτες ἀγναντούσι τοτε
διαρραιαίς ανθορέουν υψης τοις βαρογεις της θρησκείας

ΟΧΙ / Μάθημα 6°

Ι Ι Σ Λ Α Μ Ι Σ Μ Ο Σ

Έμφανιση καί ἔξαπλωση

Ο ὄρος 'Ισλαμισμός προέρχεται ἀπό τή λέξη 'Ισλάμ, πού σημαίνει ἀφιέρωση στό Θεό, ὑποταγή στό θέλημα τοῦ Θεοῦ.

'Ισλαμισμός ὄνομάζεται ἡ Θρησκεία, πού ἕδρυσε ὁ Μωάμεθ. Λέγεται Μωαμεθανισμός ἀπό τό ὄνομα τοῦ ιδρυτῆ της ἡ Μουσουλμανισμός ἀπό τή λέξη μουσλήμ (ἀφοσιωμένος).

Ο Μωάμεθ γεννήθηκε τό 570 μ.Χ. στή Μέκκα τῆς Ἀραβίας. Πέρασε δύσκολα νεανικά χρόνια, γιατί ἔχασε πολύ νωρίς τούς γονεῖς του. Στήν ἀρχή ἦταν βοσκός καί ἀργότερα ἔγινε ἔμπορος. Δέν είχε καμιά

μόρφωση καί ἡταν παντρεμένος. Φύση θρησκευτική μέζωηρή φαντασία, ἐπιζητούσε τή μόνωση. Συχνά κατέφευγε σέ μιά σπηλιά καί ἐκεῖ καθόταν ὥρες πολλές καί σκεπτόταν. "Αλλοτε πάλι ἔπεφτε σέ ἔκσταση καί προσευχόταν." Οπως ἐλεγε ό ἤδιος, σέ ήλικια 40 ἑτών ὄραματίστηκε ἔναν ἄγγελο. Ἡ πνευματική αὐτή ἐμπειρία τόν συγκλόνισε. Πίστεψε, πώς ἡταν μιά κλήση τοῦ Θεοῦ στό Προφητικό ἀξίωμα καί ἀρχισε νά διδάσκει τούς συμπατριώτες του.

Τό κήρυγμα τοῦ Μωάμεθ περιέχεται στό Κοράνιο, πού εἶναι τό ιερό βιβλίο τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Στή σημειρινή του μορφή διαμορφώθηκε σταδιακά ἀπό τούς διαδόχους του. Τά βασικά ἄρθρα πίστεως τοῦ Ἰσλαμισμοῦ εἶναι: α) Ἡ πίστη σ' ἔνα Θεό (Ἀλλάχ), β) ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ τελευταῖος καί μεγαλύτερος προφήτης τοῦ Θεοῦ, γ) ἡ ὑπαρξη ἀγγέλων, δ) ἡ ἀνάσταση τῶν νεκρῶν καί ἡ ἀνταπόδοση τῶν πράξεων καί ε) ἡ ζωή τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀπό τό Θεό προορισμένη (κισμέτ). Τά κυριότερα καθήκοντα τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἰσλάμ εἶναι ἡ ὁμολογία πίστεως, ἡ προσευχή, ἡ ἐλεημοσύνη, ἡ νηστεία, τό ιερό προσκύνημα στή Μέκκα καί ἡ διάδοση τῆς πίστεως μέ κάθε μέσο, ἀκόμη καί μέ τή βία.

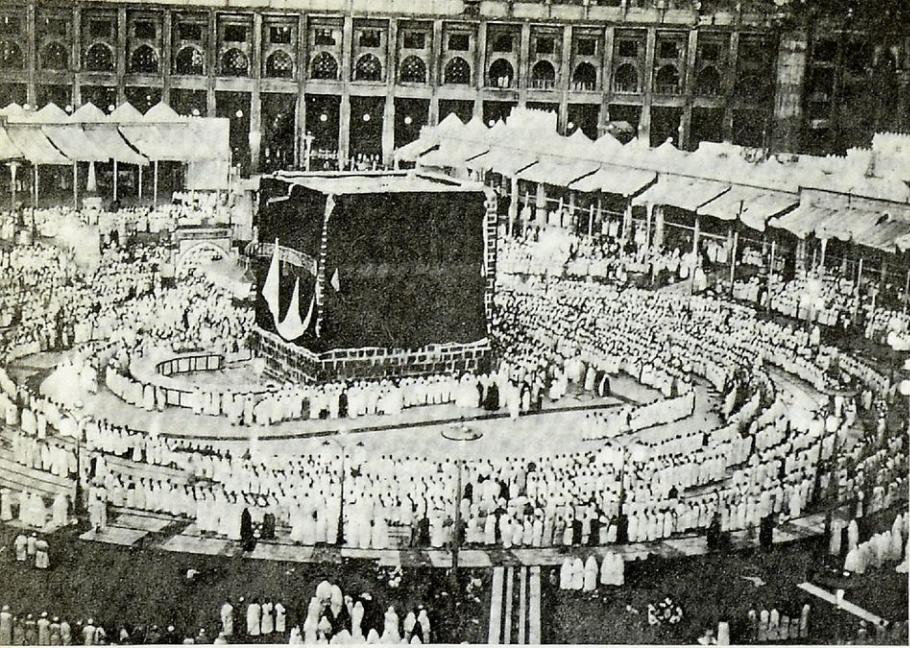
Τό κήρυγμα τοῦ Μωάμεθ δέν εἶχε ἀπήχηση. Οἱ κάτοικοι τῆς Μέκκας ἀρνήθηκαν νά τόν ἀκολουθήσουν. Ἀναγκάστηκε τότε νά καταφύγει στήν πόλη Μεδίνα (622 μ.Χ.). Τό ἔτος αὐτό ὄριστηκε ἀπό τούς Μωαμεθανούς σάν ἀφετηρία τῆς χρονολογίας τους καί ὀνομάστηκε Ἐγίρα.

Στή Μεδίνα ὁ Μωάμεθ σημείωσε ἐπιτυχία. Πολλοί δέχτηκαν τίς ἰδέες του καί τόν βοήθησαν νά τίς ἐπιβάλει. Ἐπειδή οἱ Ἀραβες τήν ἐποχή ἐκείνη ἔφαχναν νά βροῦν ἔναν ἡγέτη, ὁ Μωάμεθ δέν ἄργησε νά γίνει καί πολιτικός ἀρχηγός τους. "Εκανε σχέδια νά στερεώσει τήν ἔξουσία του. Μέσα σέ δέκα χρόνια ὅλες σχεδόν οἱ ἀραβικές φυλές εἶχαν ἀσπαστεῖ τή θρησκεία του. Ὁ Μωάμεθ πέθανε τό 632 μ.Χ.

Οἱ διάδοχοί του συνέχισαν νά διαδίδουν τόν Ἰσλαμισμό μέ τή βία καί τόν πόλεμο. Ἐτσι κατακτήθηκε ἡ Περσία, ἡ Συρία, ἡ Αἴγυπτος. Στούς ἐπόμενους αἰώνες ὁ Ἰσλαμισμός ἐπικράτησε στόν χῶρο πού σήμερα κατέχει ἡ Τουρκία, στήν Ἰνδονησία, τό Μαρόκο, τήν Ἀλγερία, τό Πακιστάν καί σ' ἄλλες χῶρες τῆς Ἀσίας καί τῆς Ἀφρικής. Σήμερα οἱ ὀπαδοί τοῦ Ἰσλαμισμοῦ φτάνουν τά 600 ἑκατομμύρια περίπου.

Σχέσεις τοῦ Ἰσλαμισμοῦ μέ τόν Ἰουδαϊσμό καί τό Χριστιανισμό

Ὁ Μωάμεθ σάν ἔμπορος πραγματοποίησε πολλά ταξίδια. Εἶχε τότε τήν εύκαιρια νά γνωρίσει πολλούς χριστιανούς καί Ἰουδαιους καί νά συζητήσει μαζί τους. Πήρε λοιπόν ἀρκετά στοιχεῖα καί ἀπό τίς δύο αύ-

Προσκύνημα στή Μέκκα. Ή μεγάλη πέτρα τής Μέκκας είναι σκεπασμένη μέ μεταξωτό μαύρο ύφασμα κεντημένο μέ άραβικά γράμματα και σχέδια. (Φωτογραφία του γραφείου δημοσίων σχέσεων τής Σαουδαραβίας).

τές θρησκείες. Τά παρουσίασε ὅμως προσαρμοσμένα στήν άραβική νοοτροπία. Ἐπηρεάστηκε ἐπίσης και ἀπό τήν θρησκευτική άραβική παράδοση.

Ἄπο τήν Ἰουδαϊκή θρησκεία δανείστηκε τήν περιτομή, τήν ἀπαγόρευση ὄρισμένων φαγητῶν, τή νηστεία, τούς καθαρμούς κ.ἄ. Δεχόταν ὅτι τά πρόσωπα τῆς Π. Διαθήκης Νώε, Ἀβραάμ, Μωϋσῆς, Ἡλίας κ.ἄ. ἦταν δίκαιοι ἄνθρωποι και γνώριζαν τήν ἀληθινή πίστη. Ξεχωριστή θέση ἔδινε στόν Ἀβραάμ, γιατί ἦταν πατέρας τοῦ Ἰσμαήλ, ἀπό τόν ὃποιο κατάγονταν οἱ Ἀραβες. Σε ἀπομίμηση τής Ἰουδαϊκῆς ἡμέρας τοῦ ἔξιλασμοῦ καθιέρωσε τή δέκατη ἡμέρα τοῦ πρώτου μήνα τοῦ χρόνου ὡς ἡμέρα νηστείας. Ἀργότερα τήν ἀντικατέστησε μέ νηστεία, πού κρατούσε ὄλο τό μήνα (Ραμαζάνι).

Στό Χριστιανισμό ἀναγνώριζε τό ἡθικό μεγαλεῖο τοῦ Ἰησοῦ και θεωροῦσε τά Εὐαγγέλια "Αγιες Γραφές. Δεχόταν τήν ύπερφυσική γέννηση τοῦ Χριστοῦ, τά θαύματα, τήν Ἀνάληψη και τή Δευτέρα Παρουσία Του. Ἀπό τή Χριστιανική θρησκεία εἶχε ἀκόμη πάρει τήν πίστη

στήν ἄνασταση τῶν νεκρῶν, τῇ μέλλουσα Κρίσῃ, τήν τιμωρία τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ τήν ἀνταμοιβή τῶν δικαίων.

Ἐκτός ἀπό τά κοινά σημεῖα ὑπάρχουν καὶ βασικές διαφορές. Ο Μωάμεθ ἀρνεῖται τήν πατρότητα τοῦ Θεοῦ καὶ τό δόγμα τῆς Ἀγίας Τριάδος. Ἀπορρίπτει ἐπίσης τήν Θεότητα τοῦ Χριστοῦ, τήν Σταύρωση καὶ τήν Ἀνάστασή Του.

Κριτική θεώρηση τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ.

Οἱ ἡθικές ἰδέες τοῦ Ἰσλαμισμοῦ δέν διακρίνονται γιά τήν πρωτοτυπία τους. Περιέχουν πολλά εἰδωλολατρικά στοιχεῖα. Ἀκόμη καὶ τήν οὐράνια ζωὴ τῶν δικαίων στὸν Παράδεισο τή συνδέουν μέ ύλικές ἀπολαύσεις. Ἐπιτρέπουν τήν ἀρπαγὴ καὶ τή λεηλασία (κατά τούς ἴερους πολέμους ἐναντίον τῶν ἀπίστων, ὅπως λέει). Ἀναγνωρίζουν ἐπίσημα τή δουλεία καὶ δέχονται τό εὔκολο διαζύγιο, μόνο γιά τόν ἄνδρα. Ἀπέναντι στή γυναίκα κράτησαν περιφρονητική στάση. Δίνουν τό δικαίωμα στόν ἄνδρα νά ἔχει ὥς τέσσερις γυναῖκες καὶ πολλές δοῦλες. «Ἔτσι ὅμως μειώνουν τήν ἱερότητα τοῦ γάμου καὶ πλήττουν τό θεσμό τῆς οἰκογένειας. Τούτο εἶναι τόσο ἀντίθετο μέ τή χριστιανική διδασκαλία γιά τήν ισότητα τῶν ἀνθρώπων.

Ο ἐπιθετικός χαρακτήρας στή διάδοση τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἔρχεται σέ φανερή ἀντίθεση μέ τό πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας. «Τό Ξίφος, ἔλεγε ὁ Μωάμεθ, εἶναι τό κλειδί τοῦ Οὐρανοῦ». Πόση διαφορά μέ τό λόγο τοῦ Χριστοῦ «Εἴ τις θέλει ὥπισω μου ἔρχεσθαι...»! (Λουκ. 9,23).

Στό ὄνομα τοῦ ἴεροῦ πολέμου ἐναντίον ὄλων τῶν θρησκειῶν, ἔγιναν μεγάλες σφαγές καὶ ἀμέτρητες λεηλασίες. Οἱ Ἑλληνες μάλιστα, κατά τούς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, ἀντιστάθηκαν στή βίᾳ καὶ τόν ἔξιλαμισμό καὶ μυριάδες ἐμαρτύρησαν (νεομάρτυρες). Ό Ἀγγλος ιστορικός Οὐΐλλιαμ Μιουΐρ γράφει: «Τό σπαθί τοῦ Μωάμεθ καὶ τό Κοράνιο εἶναι οἱ ὀλεθριότεροι ἔχθροι τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πίστεως, ἀπό ὅσους τό ἀνθρώπινο γένος συνάντησε μέχρι τώρα σ' αὐτόν τόν κόσμο».

Γενικά ὁ Ἰσλαμισμός εἶναι μία θρησκεία μέ πολύ μικρές ἀπαιτήσεις. Εἶναι εὔκολη στήν τήρηση τῶν ἐντολῶν καὶ ίκανοποιεῖ τίς ύλικές ἐπιθυμίες τοῦ ἀνθρώπου. «Ἔτσι ἔξηγεῖται καὶ η γρήγορη διάδοσή του ἀνάμεσα στούς ἀραβικούς λαούς.

Η ἐπίδραση τοῦ Ἰσλαμισμοῦ

Η ἐπίδραση τοῦ Ἰσλαμισμοῦ μόνο στούς λαούς τῆς Ἀραβίας εἶναι σημαντική. Γιά νά ἀξιολογήσει κανείς δίκαια τό ἔργο του θά πρέπει νά

σκεφθεί σέ ποιά κατάσταση βρισκόταν τότε ο ἀραβικός κόσμος. Ο Ἰσλαμισμός ἔθεσε τίς βάσεις γιά τήν πολιτική καί θρησκευτική ἐνωση τῶν Ἀράβων. Σπουδαία ἐπίσης ύπηρξε καί ἡ συμβολή του στή δημιουργία τοῦ ἀραβικοῦ πολιτισμοῦ. Στίς χώρες πού ἐπικράτησε, οἱ θετικές ἐπιστῆμες καί οἱ διάφοροι κλάδοι τῆς φιλολογίας καί τῆς τέχνης δέν ἀναπτύχθηκαν σημαντικά. Τά ἀραβικά πολιτιστικά στοιχεῖα ἐπέδρασαν ἀργότερα καί στή διαμόρφωση τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, χωρίς ὅμως νά βάλουν καμιά ιδιαίτερη σφραγίδα σ' αὐτόν.

Σήμερα παρατηρεῖται μιά ἔντονη προσπάθεια γιά τή διάδοση τῶν ἰδεῶν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ στό χῶρο τῆς Μαύρης Ἡπείρου. Βέβαια δέν ύπάρχει τώρα ὁ θεοκρατικός χαρακτήρας στίς Μουσουλμανικές χώρες (Χαλιφάτα), γιατί ἡ πολιτική διοίκηση ἔχει χωριστεῖ ἀπό τή θρησκευτική. Ὑπάρχει ὅμως μιά ισχυρή πανισλαμική κίνηση, πού ἔχει σημαντική ἐπιρροή στήν γενικότερη πολιτική τῶν κρατῶν της.

Ἐρωτήσεις

1. Πῶς κρίνεις τά μέσα πού χρησιμοποίησε ὁ Ἰσλαμισμός γιά τή διάδοσή του;
2. Ποιά μειονεκτήματα παρουσιάζει ὁ Ἰσλαμισμός σέ σύγκριση μέ τό Χριστιανισμό;
3. Γιατί ὁ Ἰσλαμισμός ἐπικράτησε εύκολα στούς ἀραβικούς λαούς;

Κείμενα

Ἀπόσπασμα ἀπό τό Κοράνιο

«... Ὁ Μεσσίας θὰ κληθῇ Ἰησοῦς υἱὸς τῆς Μαριάμ, ἐνδοξος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ εἰς ἑκ τοῦ οἴκου τοῦ Κυρίου. Θὰ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς βρεφικῆς αὐτοῦ ἡλικίας καὶ εἰτα γενόμενος ἀνήρ. Ἔσεται δὲ ἐκ τῶν ἐναρέτων. Καὶ θὰ διδάξῃ αὐτὸν τὴν Βίβλον, τὴν σοφίαν, τὴν Πεντάτευχον καὶ τὸ Εὐαγγέλιον. Ὁ Ἰησοῦς ἔσται ὁ ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς υἱούς Ἰσραὴλ, καὶ θὰ εἰπῃ εἰς αὐτούς· ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς διὰ τῶν σημείων τοῦ Κυρίου ὑμῶν, θὰ σχημα-

Ι Ι α' Ιχ' η' , αποη'

τίσω ἀπὸ χοῦν ππηνόν, θὰ ἐμφυσήσω εἰς αὐτὸν καὶ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ θὰ λάβῃ ζωὴν. θὰ θεραπεύσω τὸν ἐκ γενετῆς τυφλόν, καὶ τὸν λεπρόν, θὰ ἀναστήσω νεκρούς, διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, καὶ θὰ εἴπω ὑμῖν ἐκεῖνο, ὅπερ ἐφάγετε καὶ ὅτι κρατεῖτε κρυπτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ ὑμῶν. Ταῦτα πάντα ἔσονται θαύματα δι᾽ ὑμᾶς, ἐὰν εἰσθε πιστοὶ» (Κεφ. 3,40-41,44).

(Τό Κοράνιον, μετάφρ. Γ. Πεντάκη, Ἀθῆναι 1928).

Μάθημα 7ο

ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΑ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ

'Από τὸν Ἀνιμισμό καὶ τὴν Πυρολατρεία στίς σύγχρονες μορφές θρησκείας

'Ο Ιεαγενής κάτοικος τῆς ἀφρικανικῆς Ηπείρου παρουσιάζει μιά ισχυρή καὶ ἔντονη θρησκευτικότητα. Από τίς παλαιότερες μορφές τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τῶν Αφρικανῶν εἶναι ὁ Ἀνιμισμός καὶ ἡ Πυρολατρεία.

'Ἀνιμισμός ἢ Ψυχισμός (ἀπό τῇ λέξῃ ANIMA = Ψυχή) εἶναι ἡ τάση τῶν πρωτογόνων νά ἀποδίδουν ψυχή καὶ στά ἀψυχα πράγματα. Σημαίνει ἀκόμη καὶ τὴν πίστη στά πνεύματα καὶ τίς άόρατες ύπερφυσικές δυνάμεις. Μέ τὸν Ἀνιμισμό έξηγουνται όρισμένα ἔθιμα τῶν πρωτογόνων τῆς Ἀφρικῆς, ὅπως εἶναι ἡ ταρίχευση καὶ ἡ καύση τῶν νεκρῶν σωμάτων, ἡ ἀνθρώποφαγία κ.ἄ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η Πυρολατρεία είναι μία άλλη έκδήλωση τής θρησκευτικής ζωής των πρωτογόνων. Είναι ή λατρεία τής φωτιάς ως θεότητας. Τό πῦρ έχει καταστρεπτική άλλα καί καθαρική δύναμη. Η φωτιά τούς δημιουργεί αισθήματα φόβου καί θαυμασμού. Γιά τόν πρωτόγονο τό πῦρ δόθηκε στούς ἀνθρώπους ἀπό τό Θεό. Γι' αὐτό καί θεωρεῖται ιερό καί ίσοδύναμο μέ τή ζωή. Ο πρωτόγονος πιστεύει ὅτι ή φωτιά έχει τήν ιδιότητα νά διώχνει μακριά τό κακό ἢ ἔστω νά τό ἐμποδίζει νά πλησιάσει.

Μιά σύγχρονη μορφή θρησκευτικότητας των Ἀφρικανῶν είναι ή λατρεία των πνευμάτων. Οι Ιθαγενεῖς τῆς Ἀφρικῆς πιστεύουν ὅτι ή ζωή των ἀνθρώπων είναι κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση τῶν πνευμάτων. Γιά τό λόγο αὐτό τά ἐπικαλοῦνται καί ἐπικοινωνοῦν μέ αὐτά. Τά πνεύματα δέν ἀποτελοῦν τό Δημιουργό Θεό. Βρίσκονται σέ μιά θέση ἀνάμεσα στό Θεό καί στίς ψυχές τῶν νεκρῶν. Τά πνεύματα ἡταν ἡμίθεοι καί ἥρωες ἢ πρόσωπα τοῦ παρελθόντος πού θεοποιήθηκαν. Οι Ἀφρικανοί δέν εἰκονίζουν τά πνεύματα μέ εἴδωλα. Η λατρεία τους περιλαμβάνει προσευχές, θυσίες καί μυήσεις. Ἐχουν ιερούς τόπους (σπήλαια, λίμνες, ποταμούς) καί χρόνο τελετῶν. Εἰδικά πρόσωπα, οἱ ιεροδιάμεσοι, τελοῦν τίς λατρευτικές πράξεις. Γενικά ή λατρεία τῶν πνευμάτων δείχνει τήν πίστη τῶν Ἀφρικανῶν στή μεταθανάτια ζωή καί τή βεβαιότητα ὅτι οι νεκροί ἐπικοινωνοῦν μέ τούς ζῶντες.

Κάτι άνάλογο με τή λατρεία τῶν πνευμάτων είναι καί τό φαινόμενο τῆς πνευματοληψίας. Πρόκειται γιά τήν πνευματική κατάσταση τού ἀνθρώπου πού πιστεύει ὅτι κατέχεται ἀπό μιά ύπερφυσική δύναμη ἢ πνεῦμα καί ἐνεργεῖ κατ' ἐντολή του. Οι πνευματοληψίες ἄλλοτε είναι αὐθόρμητες καί ἄλλοτε πρέπει νά προετοιμαστοῦν μέ ὄρισμένο τυπικό. Τό φαινόμενο τῆς πνευματοληψίας ίκανοποιεῖ τήν ψυχή τοῦ Ἀφρικανοῦ. Τοῦ δίνει τήν αἴσθηση τῆς ἐπικοινωνίας μέ τίς ύπερφυσικές δυνάμεις, νοιώθει κάποια σιγουριά καί ἀσφάλεια, γιατί πιστεύει πώς ή ζωή του προστατεύεται.

Αύτές οι μορφές τῆς θρησκευτικής ζωῆς τῶν Ἀφρικανῶν, πού δέν ἀφοροῦν τό βόρειο τμῆμα τῆς Ἡπείρου, ἀποτελοῦν τήν παραδοσιακή λατρεία καί περιλαμβάνουν σύμφωνα μέ μιά στατιστική (1960) τό μισό πληθυσμό, περίπου τό 47% τῶν κατοίκων.

Σήμερα σέ πολλές περιοχές τῆς Ἀφρικῆς έχει ἐπικρατήσει ὁ Ἰσλαμισμός. Σέ ὄρισμένες χώρες, ὅπως η Αϊγυπτος, η Λιβύη, τό Μαρόκο, η Τυνησία, η Ἀλγερία κ.ἄ. οι Μουσουλμάνοι ἀποτελοῦν τό 70% τοῦ πληθυσμοῦ. Η εύκολη διδασκαλία τοῦ Κορανίου καί ή ἐλαστική ήθική

του προσελκύουν τούς 'Αφρικανούς.

Ο Χριστιανισμός στήν 'Αφρική άκολουθείται άπό τό 17% τών κατοίκων. Τά τελευταία χρόνια σημαντικές αναπτύξεις είναι και έκει μιά άξιόλογη ιεραποστολική προσπάθεια. Χριστιανοί ιεραπόστολοι πραγματοποιούν μέχες έπιτυχία τό έργο τού Εύαγγελισμού τών 'Αφρικανών. Πολλοί ίθαγενεῖς προσέρχονται αύθόρμητα στήν Εκκλησία και βαπτίζονται χριστιανοί.

'Η Θρησκευτική ιδιομορφία και ποικιλία στήν 'Αφρική

Στά παραδοσιακά θρησκεύματα τής 'Αφρικής ύπαρχει μιά μεγάλη πολυμορφία και ποικιλία, άνάλογη μέ τίς διάφορες φυλές άνθρωπων πού κατοικοῦν τήν άπέραντη αύτή "Ηπειρο. Δέν είναι μόνο οί πολλές μορφές τής θρησκευτικής ζωῆς. Είναι και τό γεγονός ότι τό ίδιο θρήσκευμα παρουσιάζει διαφορές άπό τή μιά φυλή στήν άλλη. Γιά τό λόγο αύτό και οι θρησκειολόγοι βρίσκονται σέ δύσκολη θέση νά διατυπώσουν μιά ιστορία τών άφρικανικών θρησκειών.

Χαρακτηριστικό στοιχείο πού συνιστά τήν ιδιομορφία τής άφρικανικής θρησκευτικότητας είναι ό συμβολισμός. Τό συμβολικό στοιχείο κυριαρχεί στίς λατρευτικές έκδηλωσεις και συνδέεται μέ τή μαζική νοοτροπία τους.

Παρά τή θρησκευτική πολυμορφία, στή βάση ύπαρχει ό μονοθεϊσμός, ή πίστη σ' ἔνα Θεό, παντοδύναμο, πανταχοῦ παρόντα και πανάγαθο. Οί έπι μέρους θεοί τών διαφόρων φυλῶν θεωροῦνται ώς προσωποποιήσεις τών έκδηλωσεων και ένεργειών τοῦ 'Ενός Θεού. Ό γνωστός ιεραπόστολος Δαβίδ Λίβιγκοτον πού εζησε πολλά χρόνια άνάμεσα στούς 'Αφρικανούς γράφει: «Δέ βρήκαμε κανέναν 'Αφρικανό στόν όποιο νά μήν ήταν ριζωμένη ή πίστη στόν "Ψιστο Θεό... " Ή άρχική άφρικανική πίστη φαίνεται πώς ήταν αύτή: ότι ύπαρχει "Ένας παντοδύναμος, δημιουργός τοῦ ούρανού και τής γῆς". Χαρακτηριστικό τοῦ μονοθεϊσμού είναι ότι ή λατρεία τους είναι νοερή, πνευματική, χωρίς νασούς και ειδωλα. Γι' αυτό και δέν είναι σωστό νά χαρακτηρίζουμε τούς 'Αφρικανούς ώς ειδωλολάτρες, τουλάχιστο μέ τήν έννοια που είχε ό στόρο στήν άρχαία έποχή.

Συνάντηση τής θρησκευόμενης 'Αφρικής μέ τό Χριστιανισμό.

Οι πατροπαράδοτες θρησκευτικές μορφές τής 'Αφρικής περνοῦν σήμερα μιά κρίσιμη καμπή. Ή τεχνική έξελιξη πού είσβαλλει μέ γοργό ρυθμό, ή βιομηχανοποίηση πού συντελείται ραγδαία, τό μαυρο χρυ-

σάφι (πετρέλαιο), ή καταστροφή τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος μέ τήν ἀστικοποίηση τοῦ πληθυσμοῦ, ὅλα αύτά ἐπιφέρουν κοινωνικές καὶ οἰκογενειακές μεταβολές καὶ κλονίζουν τή θρησκευτικότητα τῶν ιθαγενῶν. Παράλιγα κυκλοφοροῦν καὶ ἀθεϊστικές ίδεολογίες, οἵ διόπεις πολεμοῦν κάθε μορφή θρησκείας.

Στό σημεῖο αύτό γεννιέται τό ἑρώτημα: Μήπως λοιπόν ἡ ὥρα γιά μιά συνάντηση τῆς θρησκευόμενης Ἀφρικῆς μέ τό Χριστιανισμό; Σ' αὐτή τή μεταβατική περίοδο πού περνᾶ ὁ ιθαγενής τῆς Ἀφρικῆς μήπως πρέπει νά σημάνει καὶ γι' αύτούς τούς ἀνθρώπους ἡ καμπάνα τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας;

Παρ' ὅλα τά ἔμποδια πού ὑπάρχουν, εἶναι δυνατό νά πραγματοποιηθεῖ αύτή ἡ συνάντηση. Ὑπάρχουν ἀρκετά στοιχεῖα πού μποροῦν νά ἀποτελέσουν ἀφετηρία γιά μιά ἱεραποστολική ἐξόρμηση στή μαύρη Ἡπειρο. Σημεῖα ἐπικοινωνίας εἶναι ἡ πίστη τοῦ Ἀφρικανοῦ στήν ὑπαρξη καὶ τήν πρόνοια ἐνός Ὕψιστου Ὁντος, ὁ πόθος γιά ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ, ἡ πίστη στήν ὑπαρξη ἀοράτου κόσμου, ἡ πεποίθηση ὅτι τά πνεύματα ἐπεμβαίνουν στή ζωή τοῦ ἀνθρώπου γιά τό καλό ἢ τό κακό του, τό πανηγυρικό καὶ συμβολικό στοιχεῖο τῆς λατρείας κ.ἄ.

Ἡ ὥρα τοῦ Χριστιανισμοῦ γιά τούς λαούς τῆς Ἀφρικῆς φαίνεται πώς ἔχει ἔρθει. Ἡ εύθύνη τῶν χριστιανῶν εἶναι πολύ μεγάλη. Καμιά ἀμέλεια ἢ ἀδράνεια δέν θά εἶναι δικαιολογημένη. Προπάντων γιά τούς νέους χριστιανούς ἀνοίγεται ἕνα ἀπέραντο στάδιο ὥραιών πνευματικῶν ἀγώνων.

Κείμενα

«Ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ τῶν Ἀφρικανῶν δὲν ὑπῆρξε τόσον σκοτεινὴ καὶ «εἰδωλολατρική», δοσον ἡ ἄγνοια, ἡ προκατάληψις, καὶ ἵσως τὰ διάφορα συμφέροντα, συχνάκις τήν παρουσίασαν. Ἀντιθέτως, ἀπὸ πλευρᾶς θρησκευτικῆς εύρισκοντο εἰς ἀνώτερον ἐπίπεδον ἀλλων πολιτισμένων λαῶν (π.χ. ἀρχαίων μεσογειακῶν ἢ γερμανικῶν καὶ σλαβικῶν).»

Ἡ Χριστιανικὴ ἱεραποστολικὴ προσπάθεια διηγολύνθη ἰδιαιτέρως ἀπὸ τήν ἴσχυρὰν πίστιν τῶν ἐν λόγῳ φυλῶν εἰς τήν ὑπαρξιν καὶ τήν πρόνοιαν ἐνός Ὅψιστου Ὁντος, ἐνός Μεγάλου Γνωστοῦ καὶ Ἀγνώστου συγχρόνως. Ὕπηρξεν ὑποσυνείδητον θεμέλιον, εἰς τὸ ὄποιον κατέστη

δυνατὸν νὰ στηριχθῇ εύκόλως τὸ οἰκοδόμημα τῆς Χριστιανικῆς κοινότητος. Τὸ εὐαγγελικὸν μήνυμα – καὶ διὰ τὴν Ἀφρικήν – δὲν σημαίνει ἀνατροπὴν πάσης ἀξίας τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ δύναμιν λυτρώσεως καὶ ἀνυψώσεως εἰς τὸ «ἀρχαῖον κάλλος». Πᾶσα προσπάθεια εὐαγγελισμοῦ ὄφείλει μὲν ἴδιαίτερον σεβασμὸν νὰ ἀντικρύσῃ τὸν πατροπαράδοτον θρησκευτικὸν πλοῦτον τῶν Ἀφρικανῶν, νὰ τὸν ἀξιοποιήσῃ, ἀποκαθάρῃ, μεταμορφώσῃ ἐν Χριστῷ.» (Ἀναστάσιος Γιαννουλάτος, Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, «Κύριος τῆς Λαμπρότητος», Ἀθῆναι 1973, σελ. 221-222).

Ἐρωτήσεις

1. Γιατί δέν εἶναι σωστό νά χαρακτηρίζουμε τοὺς Ἀφρικανούς ως εἰδωλολάτρες;
2. Ποιά σημεῖα ἐπικοινωνίας ὑπάρχουν γιά μιά συνάντηση τῆς θρησκευόμενης Ἀφρικῆς μέ τό Χριστιανισμό;
3. Ποιά ἡ εύθύνη τῶν Χριστιανῶν στό πρόβλημα τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τῆς Ἀφρικῆς;

ΔΗΛ.

Ιστορική άναδρομή στήν έμφανιση και έξαπλωσή του

Ο Χιλιασμός είναι μία θρησκευτική αἵρεση που έχει τήν άρχή της στήν πρώτη χριστιανική έποχή, άλλα άναπτυχθηκε τά νεώτερα χρόνια στήν Αμερική και άπο κεί διαδόθηκε στίς άλλες χώρες. Πήρε αύτό τό σημείο, γιατί υποστηρίζει πώς σύντομα θά έρθει «ἡ χιλιετής βασιλεία τοῦ Χριστοῦ».

Οι ρίζες τοῦ Χιλιασμοῦ βρίσκονται στήν άποκαλυπτική ιουδαϊκή γραμματεία. Σύμφωνα μ' αὐτή ό ύροχομάς τοῦ Μεσσία θά συνδυαζόταν μέ τήν έγκαθίδρυση στήν Ιερουσαλήμ χιλιετοῦς ιουδαϊκῆς βασιλείας. Μετά τήν άποστολική έποχή οι ίδεις αύτές άναπτυχθηκαν στίς ιουδαιζουσες αιρέσεις και έπιπρέασαν μερικούς έκκλησιαστικούς συγγραφεῖς, άλλα ποτέ δέν έγιναν δεκτές από τήν έκκλησία.

Τόν περασμένο αἰώνα στήν Αμερική ό Κάρολος Ράσσελ ἔδρυσε τό Χιλιασμό μέ τή σημερινή μορφή του. Ο Ράσσελ ήταν ένας πλούσιος ἔμπορος, σχεδόν ἀπιστος. Ξαφνικά διακήρυξε τόν έαυτό του προφήτη. "Αρχισε νά διαβάζει θρησκευτικά βιβλία. "Ελεγε ότι ήταν άνωτερος από τούς πατέρες τής Εκκλησίας. "Έγραψε ἐπτά βιβλία μέ τόν τίτλο «Γραφικά μελέται». Μετά τό θάνατό του άνέλαβε τήν άρχηγία ό Ιωσήφ Ράδελφορντ. Σήμερα ό Χιλιασμός έχει τήν έδρα του στό Μπρούκλιν τής Αμερικής. Αρχηγός είναι ό Νάθαν Νέρρ.

Κριτική θεώρηση τῶν ἀρχῶν του

Ο Χιλιασμός δέν είναι μόνο μία θρησκευτική αἵρεση. Αποτελεῖ σύνολο κακοδοξῶν και αἱρέσεων που έμφανιστηκαν κατά καιρούς στήν άνθρωποτητα. Ένδεικτικά σημειώνουμε τίς έξης:

1) Η χιλιετής βασιλεία τοῦ Χριστοῦ. Οι χιλιαστές παρερμηνεύουν μερικές φράσεις τής Καινής Διαθήκης και κυρίως τό 20ό κεφ. τής Αποκαλύψεως τοῦ Ιωάννου. "Υποστριζούν ότι ό Χριστός θά έρθει πάλι στή γῆ καί θά ιδρύσει Κυβέρνηση γιά χίλια χρόνια. Πρωθυπουργός θά είναι ό Αβραάμ, ύπουργός Στρατιωτικῶν ό Γεδεών, ύπουργός Ναυτικῶν ό Ιωνᾶς κ.λ.π. "Όλα αύτά ἀποτελούν αύθαίρετη διαστροφή τής Αγ. Γραφῆς, ἀφοῦ ό ἴδιος ό Κύριος έχει διακηρύξει: «Ἡ βασιλεία ή ἐμή

ούκ ᔂστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου» (Ἰωάν. 18, 36. Βλέπε καὶ Ρωμ. 14, 17).

2) Ορίζουν χρονολογία, κατά τὴν ὁποίαν ὁ Χριστός θά ἔρθει στή γῆ. Στὴν ἀρχῇ εἶχαν ὄρισει τό 1914. «Οταν διαιψεύστηκαν, ὄρισαν τὸ 1918. «Ἐπειτα εἴπαν ὅτι θά ἔρθει ὥπωσδήποτε τὴν 1η Ἀπριλίου 1925. Όυτε τότε ὅμως ἐπαλήθευσαν οἱ ὑπολογισμοί τους. Τώρα ύποστηρίζουν ὅτι τὸ τέλος τοῦ κόσμου θά συμβεῖ λίγο πρίν τὸ 1984. «Ολα αὐτά ὅμως εἶναι τόσο ἀντίθετα μέ τούς λόγους τοῦ Χριστοῦ: «Περὶ τῆς ἡμέρας ἑκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος» (Ματθ. 24, 36. Βλέπε καὶ Ματθ. 25, 13, Πραξ. 1, 7, Β' Πέτρ. 3, 10).

3) Άρνοῦνται τῇ θεότητα τοῦ Χριστοῦ. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀκολουθοῦν τὴν αἵρεση τοῦ Ἀρείου.

4) Απὸ τίς πλάνες τοῦ Χιλιασμοῦ ἀναφέρουμε ἐδῶ μερικές: Άρνοῦνται τῇ θεότητα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τὴν Ἁγία Τριάδα. Δέν παραδέχονται τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς, τὴν αἰώνια ζωὴ, τὴν ἀνάστασην τῶν νεκρῶν. Δέν ἀναγνωρίζουν τὴν Ἐκκλησία, τὰ Μυστήρια, τοὺς Ἁγίους, τίς εἰκόνες, τὸ Σταυρό, τίς Οἰκουμενικές Συνόδους κ.τ.λ.

5) Οἱ χιλιαστές ἢ Μάρτυρες τοῦ Ἱεχωβᾶ, ὅπως ἀλλιῶς λέγονται, δέν ἀναγνωρίζουν τὰ κράτη καὶ τοὺς νόμους. Άρνοῦνται νά πάροῦν ὅπλα σέ καιρό πολέμου, γιά νά υπερασπιστοῦν τὴν πατρίδα τους. Ἀλλά καὶ σέ καιρό εἰρήνης ἀρνοῦνται νά στρατευθοῦν. Βρίζουν τή σημαία. Τόν χαιρετισμό σ' αὐτή τὸν χαρακτηρίζουν διαβολική ἐνέργεια. Γι' αὐτές τίς ιδέες τους διώχτηκαν ἀπό πολλά κράτη. Στή Ρωσία τούς καταδίωχαν καὶ πρίν καὶ μετά τὴν Ἐπανάσταση.

6) Τά μέσα πού χρησιμοποιοῦν γιά νά διαδώσουν τίς ιδέες τους εἶναι δόλια καὶ ἀθέμιτα. «Οπως ὁμολογοῦν πρώην χιλιαστές, στὴν ὄργανωση ἀσκοῦν πάνω τους τέτοια ψυχολογική ἐπιβολή καὶ καταπίεση, ώστε νά ἐνεργοῦν καὶ νά σκέπτονται σύμφωνα μέ τίς διαταγές πού παίρνουν.

Ἐπιδράσεις στόν Ἑλληνικό χῶρο

Στή χώρα μας ὁ Χιλιασμός παρουσιάστηκε γιά πρώτη φορά τό 1906, ὅταν γύρισαν ἀπό τὴν Ἀμερική οἱ «Ἑλληνες μετανάστες. Τότε ὁ ἀριθμός τους δέν ξεπερνοῦσε τὰ 5 μέλη. Κατά τό 1920-22 ἦταν 35 περίπου. Στήν τελευταία στατιστική (1971) δήλωσαν ὅτι εἶναι μάρτυρες τοῦ Ἱεχωβᾶ γύρω στίς 20.000 «Ἑλληνες.

«Οταν κάνουν προστηλυτισμό ἀποφεύγουν νά φανερώσουν τὴν ἰδιότητά τους. Παρουσιάζονται συνήθως σάν χριστιανοί. Μέ εύγενικό τρόπο δίνουν δωρεάν χιλιαστικά περιοδικά (Σκοπιά - Ξύπνια κ.ἄ.), βιβλία

καί φυλλάδια. Κυρίως ἀπευθύνονται στούς ἀγράμματους καί στίς γυναῖκες. Προσφέρουν ἀκόμη οἰκονομική βοήθεια καί κατορθώνουν νά προστηλυτίσουν μερικούς, ιδίως σέ χωριά ἢ σέ φτωχικές συνοικίες μεγάλων πόλεων.

Τά τελευταῖα χρόνια ὁ Χιλιασμός ἀναπτύσσει στὸν ἑλληνικό χῶρο μεγάλη προπαγάνδα. Διοργανώνει κάθε τόσο συνέδρια σέ μεγάλες αἱθουσες ἢ σέ γήπεδα, κυκλοφορεῖ πλῆθος βιβλίων κ.τ.λ.

Ἡ Ἑκκλησία τῆς Ἐλλάδος μέ έκδόσεις, ὡμιλίες κ.ἄ. προσπαθεῖ νά διαφωτίσει τοὺς χριστιανούς, νά γνωρίζουν τίς κακοδοξίες τοῦ Χιλιασμοῦ.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιούς σκοπούς ἔπιδιώκει ὁ Χιλιασμός
2. Οἱ Χιλιαστές ὀνομάζονται καί «Σπουδαστές τῶν Γραφῶν». Πῶς κρίνεις αὐτή τὴν ὄνομασία; Ἀνταποκρίνεται στήν πραγματικότητα;
3. Γιατί καταδιώχθηκαν σέ πολλά κράτη οἱ Μάρτυρες τοῦ Ἱεχωβᾶ;

ΜΑΣΟΝΙΣΜΟΣ

ραγδική λέξη

Είναι ό Μασονισμός θρησκεία ή όχι;

Μασον = μαστεκτικός

Ό Μασονισμός ή Μασονία (ἀπό τή λέξη Massone = ~~τεχνίτης~~) συγκεκαλυμμένα χαρακτηρίζεται θρησκευτικό και ήθικοφιλοσοφικό σύστημα.

Λέγεται και Τεκτονισμός ή Έλευθεροτεκτονισμός, γιατί έχει τήν άρχη του στά σωματεία τῶν τεκτόνων (οἰκοδόμων) τοῦ Μεσαίωνα.

Υπάρχουν σήμερα πολλές μασονικές ὄργανώσεις (δόγματα). Οι περισσότεροι μασόνοι άνηκουν στό Σκωτικό δόγμα, πού ίδρυθηκε τό 1717 στή Σκωτία.

Τό έρώτημα είναι ἂν ό Μασονισμός άποτελεῖ θρησκεία ή όχι. Τά μέλη του ύποστηρίζουν, ότι δέν είναι θρησκεία, ἀλλά ἔνα σωματεῖο μέ ανθρωπιστικούς σκοπούς. Προσεκτική δύναμη έρευνα και μελέτη μᾶς πείθει ότι ό Μασονισμός έχει δομή θρησκείας.

Τά στοιχεία έκείνα πού συνιστοῦν τό θρησκευτικό χαρακτῆρα τοῦ Μασονισμοῦ μποροῦν νά συνοψιστοῦν στά έξης:

1) "Οπως ὅλες οι θρησκείες, έχει και ό Μασονισμός τούς δικούς του τόπους λατρείας, τίς στοές, πού δέν είναι παρά ναοί μέ βωμούς, θυμιάματα, λαμπάδες κ.τ.λ.

2) "Έχει δικές του τελετές μέ λατρευτικό περιεχόμενο, ὅπως είναι ή τελετή τῆς υἱοθεσίας λυκιδέως, πού ἀντιστοιχεῖ μέ τό χριστιανικό βάπτισμα, ή τελετή τῆς συζυγικῆς ἀνάγνωρίσεως, πού είναι κάτι ἀνάλογο μέ τό μυστήριο τοῦ γάμου, τό τεκτονικό μνημόσυνο, τά ἐγκαίνια τοῦ τεκτονικοῦ ναοῦ κ.ἄ.

3) "Έχει δικά του τελετουργικά τυπικά και δικούς του «ίερεις», τούς μασόνους έκείνους πού έχουν προχωρήσει στά διάφορα στάδια τῆς μυήσεως (π.χ. ο Σεβάσμιος).

4) Υπάρχουν μασόνοι, οι οποίοι σέ δημοσιεύματά τους έχουν όμολογήσει ότι ό Μασονισμός άποτελεῖ θρησκεία, τή χαρακτηρίζουν μάλιστα ως «τήν μεγαλυτέραν θρησκείαν», «παγκόσμιον θρησκείαν» κ.τ.λ.

5) Η έλληνική δικαιοσύνη σέ απόφασή της έχει χαρακτηρίσει τό Μασονισμό ως θρησκεία (Βλέπε κείμενο).

6) "Ολες οι Χριστιανικές Έκκλησίες θεωροῦν τό Μασονισμό θρησκεία καί συνιστοῦν στά μέλη τους νά άπέχουν από αύτή.

Συγκεκριμένα:

a) Η «Διορθόδοξη Επιτροπή» πού συνήλθε τό 1930 στό "Αγιον Όρος καί στήν όποια έλαβαν μέρος άντιπρόσωποι ζώντων τών Ορθοδόξων, χαρακτήρισε τό Μασονισμό «ώς σύστημα άντιχριστιανικόν καί πεπλανημένον».

β) Η ιερά Σύνοδος τής Ιεραρχίας τής Έκκλησίας τής Ελλάδος (1933) τονίζει ότι ή Μασονία «ἀποδεδειγμένως τυγχάνει θρησκεία μυστηριακή».

γ) Η Ιερά Σύνοδος τής Έκκλησίας τής Ελλάδος (1972) διακηρύσσει ότι ο Μασονισμός είναι θρησκεία καί ότι ή ιδιότητα τοῦ μασόνου είναι άσυμβίβαστη μέ τήν ίδιότητα τοῦ χριστιανοῦ.

δ) Η Ρωμαιοκαθολική Έκκλησία καί οι Προτεσταντικές καί Εύαγγελικές Κοινότητες τόν έχουν άποκηρύξει μέ διάφορες άποφάσεις τους.

Τό μεταφυσικό καί λατρευτικό στοιχεῖο στό Μασονισμό

Ο Μασονισμός δέν έχει όλοκληρωμένο σύστημα δογματικής διδασκαλίας.

Ο Μασονισμός πιστεύει «εἰς τήν ὑπαρξιν τοῦ Θεοῦ, ὑπό τήν προσωνυμίαν «Μέγας Ἀρχιτέκτων τοῦ Σύμπαντος» καί εἰς τήν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς». Ποιός όμως είναι ό «Μέγας Ἀρχιτέκτων τοῦ Σύμπαντος;» Είναι ό ἀληθινός Θεός ή ἄλλος φανταστικός; Οπωσδήποτε όμως δέν πρόκειται γιά προσωπικό Θεό.

Θί Μασόνοι δέν άναγνωρίζουν ύπερφυσική Αποκάλυψη. Αρνοῦνται τήν Αγία Τριάδα. Δέν πιστεύουν στή θεότητα τοῦ Χριστοῦ καί δέν δέχονται τό λυτρωτικό Του ἔργο. Υποστηρίζουν ότι ό ἀνθρωπος λυτρώνεται μόνος του.

"Οπως κάθε θρησκεία έχει άνάλογη λατρεία, ετσι καί ο Μασονισμός έχει τίς λατρευτικές ἐκδηλώσεις του.

Η λατρεία του είναι ἀπομίμηση τῶν ἀρχαίων μυστηριακῶν θρησκειῶν. Έχει καθιερώσει ναούς γιά τό μασονικό Θεό «Μ.Α.Τ.Σ.» (=Μέγας Ἀρχιτέκτων τοῦ Σύμπαντος). Οι ναοί αύτοί χαρακτηρίζονται ως ἐργαστήρια. Οι μασονικές τελετές, ὅπως καί οι μυησεις στούς 33 βαθμούς, έχουν λατρευτικό χαρακτήρα. Γίνονται από όρισμένους μασόνους, πού έχουν μυηθεῖ καί ἀσκοῦν καθήκοντα «ἱερέων».

Η ιδιοτυπία τής άποκρύψεως και οι παρεξηγήσεις στό Μασονισμό

Ο Μασονισμός έχει τήν άρχη του στά τεκτονικά σωματεία τοῦ Μεσαιώνα, τά όποια ήταν κλειστές όργανώσεις και είχαν μεταξύ τους μυστικά σημεία, γιά νά άναγνωρίζονται και νά ύποστηριζονται. Έτσι έχει κληρονομήσει έναν κλειστό και μυστικό χαρακτήρα. Τά μέλη του τά δεσμεύει μέ πολλούς όρκους γιά νά μή φανερώσουν τά μυστικά του. Ο ύποψηφιος μασόνος όρκιζεται νά τηρήσει άπόλυτη σιγή γιά όσα θά δει και θά άκούσει. Στήν τελετή τής μυήσεως γιά τό 18ο βαθμό λέει: «'Ορκίζομαι ούδεποτε νά άποκαλύψω τά μυστήρια τοῦ βαθμοῦ τούτου, νά τηρήσω δέ αύστηρως τούς νόμους και τούς κανονισμούς τοῦ Τάγματος, ύπακούων τυφλῶν».

Καὶ δέν τούς όρκίζει μόνο, ἀλλά και τούς ἀπειλεῖ μέ τιμωρία, ἃν άποκαλύψουν κάτι. Κατά τό τυπικό τοῦ Α' βαθμοῦ μυήσεως ό ύποψηφιος στέκεται στό μέσο δύο μασόνων, πού κρατοῦν ξίφη. Ο Σεβάσμιος λέει: «Τά ξίφη ταῦτα φέρουσιν ἔχθροί ἀσπονδοι τοῦ ψεύδους, ἔτοιμοι νά βυθίσωσι ταῦτα και κατά σοῦ, ἃν ποτε παραβῆς τάς ύποσχέσεις του». Σέ ἄλλο πάλι όρκο ό ύποψηφιος ἀναγκάζεται νά πει: «Ἐάν παραβῶ τόν όρκον μου, ἃς σπαραχθῇ ἡ καρδία μου» και «τὸ ξίφος τῆς δικαιοσύνης νὰ καταπέσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου».

Αύτός ό κλειστός χαρακτήρας του, ή μυστικότητα πού συνοδεύει ὅλες τίς ἐκδηλώσεις και ἐνέργειές του, οί δεκάδες όρκοι μέ τούς όποιους δένει τά μέλη του, ή ἀπόλυτη σιγή και ή τυφλή ύπακοή πού τούς ζητάει, έχουν δημιουργήσει πολλές συζητήσεις και σχόλια γιά τούς πραγματικούς σκοπούς πού ἐπιδιώκει.

Κριτική θεώρηση τῶν ἀρχῶν τοῦ Μασονισμοῦ

Οἱ μασονικές ἀρχές είναι κράμα ἀρχαίων εἰδωλολατρικῶν μυστηρίων, θρησκευτικῶν αἵρεσεων και ἐβραϊκῶν στοιχείων. Γι' αὐτό και έχει χαρακτήρα συγκρητιστικό μέ πανθεϊστικές τάσεις.

Η βάση του είναι όρθιολογιστική. Θεωρεῖ τό λογικό σάν ύπέρτατο νόμο. Απορρίπτει τίς ἐξ άποκαλύψεως ἀλήθειες τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐπειδή δέν μπορεῖ νά τίς ἐρμηνεύσει μέ τή λογική. Έτσι ἐηγείται ό ἀντιχριστιανικός προσανατολισμός του και ἡ πολεμική του, ἐστω κρυφή, ἐναντίον τῶν Χριστιανικῶν ἀλήθειῶν.

Ο Μασονισμός διδάσκει ὅτι η ἐλευθερία σκέψεως και συνειδήσεως είναι ύπατο ἀγαθό. Και ὅμως κανένας λόγος δέν ἐκφωνεῖται στίς μασονικές στοές, ἃν προηγουμένως δέν ἐγκριθεῖ ἀπό τό Σεβάσμιο. Οὔτε ἐπιτρέπουν καμιά δημοσίευση πάνω σέ μασονικά θέματα χωρίς ἔγγραφη ἀδεια. Πώς λοιπόν συμβιβάζεται η ἐλευθερία τῆς σκέψεως μέ τή

λογοκρισία αύτή; Καί πού ύπαρχει έλευθερία συνειδήσεως, όταν έκει- νος πού μυεῖται στή Μασονία δεσμεύει μέ όρκο τή συνείδησή του καί μάλιστα πρίν νά δεῖ καί νά άκούσει; Ή μυστικότητα αύτή είναι άπαρά- δεκτη γιά τήν έποχή μας, μιά έποχή πού άπαιτει φῶς καί διάλογο καί θέλει τή δράση τῶν άνθρώπων φανερή καί έλευθερη.

Ό Μασονισμός έχει καί τήν ήθική του, τήν «τεκτονική ήθική», σπώς τή λέει. Ποιά είναι αύτή δέν καθορίζεται, συγκεκριμένα. Γίνεται λόγος καί γιά ίσοτητα. Στήν πράξη όμως οχι μόνο δέν τήν έφαρμόζουν, άλλα τήν κακοποιοῦν βάναυσα άφοι άποκλείουν άπο τό Μασονισμό τίς γυναίκες, τούς μαύρους, τούς άμόρφωτους καί τούς φτωχούς.

Γενικά ό Μασονισμός άποτελεί ένα ιδιότυπο θρησκευτικοῦ χαρα- κτήρος σύστημα, πού τό χαρακτηρίζει ή μυστικότητα καί ή έλλειψη άληθείας, πράγμα πού δέν συμβιβάζεται μέ τίς δημοκρατικές καί έλευ- θερες άντιλήψεις τοῦ καιροῦ μας.

Έρωτήσεις

1. Είναι ό Μασονισμός θρησκεία;
2. Πώς κρίνεις τή μυστικότητα πού έπιβάλλει ό Μασονισμός στά μέλη του;
3. Ποιά σημασία έχει ή άπόφαση τής Έλληνικής Δικαιοσύνης γιά τό Μασονισμό;
4. Γιατί ό Χριστιανός δέν μπορεῖ νά είναι καί μασόνος;

Κείμενα

2. «Τεκτονισμὸς ἢ Μασονία ἢ Ἐλεύθεροτεκτονισμὸς δὲν είναι φι- λοσοφικὸν σύστημα, ἀλλ’ ἀποτελεῖ θρησκείαν... Ό θρησκευτικὸς χαρα- κτήρ τοῦ τεκτονισμοῦ ἐμφανίζεται ἔξαιρετικῶς ἐνεργής, καθ’ ὅσον ἐν ταῖς στοαῖς, τοῖς ἐργαστηρίοις καὶ ναοῖς αὐτοῦ λαμβάνει χώραν λατρεία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ χαρακτηριστικὸν πάσης θρησκείας... Ό τεκτονισμὸς ὅμως δὲν είναι θρησκεία γνωστὴ ύπὸ τήν ρηθεῖσαν ἔννοιαν, ἀλλὰ τοιαύτη μὴ φανερά, ἔχουσα δόγματα καὶ λατρείαν μὴ φανερὰν (κρυφάν) καὶ ἀποτελοῦσα μυστικὴν ὄργανωσιν ἄγνωστον κατὰ τὸ περιεχόμενον οὐ μόνον εἰς τοὺς πολλούς, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς τέκτονας...» (Ἀπόφασις ὑπ’ ἀριθμ. 2060/6-12-1969 τοῦ πολυμελοῦς Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν).

Μάθημα 10ο

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΑΡΑΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Συγκρητιστικές τάσεις στό χώρο τής Θρησκείας σήμερα

Συγκρητισμός ή θεοκρασία λέγεται τό φαινόμενο έκεινο, κατά τό όποιο ίδέες, τελετές καί σύμβολα μιᾶς θρησκείας άναμειγνύονται καί ταυτίζονται μέ άνάλογα στοιχεία ἄλλης θρησκείας. 'Ο θρησκειακός συγκρητισμός ξεκίνησε ἀπό τούς Ἑλληνιστικούς χρόνους καί ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς πολιτικῆς τοῦ Μ. Ἀλεξανδρου καί τῶν διαδόχων του. Τήν ίδια θρησκευτική πολιτική ἀκολούθησε καί ἡ Ρώμη.

Οι συγκρητιστικές τάσεις στό χώρο τῆς θρησκείας δέν λείπουν καί ἀπό τήν ἐποχή μας. Σήμερα ὅλα τά κράτη καί οι διεθνεῖς ὄργανισμοί ἐπιδιώκουν μεταξύ τους τή συνεργασία σέ διαφόρους τομεῖς, ὅπως πολιτιστικούς, μορφωτικούς κ.τ.λ. Μ' αὐτό τόν τρόπο οι φιλοσοφικές καί θρησκευτικές ίδέες μιᾶς χώρας ἐπηρεάζουν τούς πολίτες τῆς ἄλλης. Οι νέες ἐμπειρίες γίνονται συνήθως πιό εύκολα δεκτές.

'Η μεγάλη ἀνάπτυξη τοῦ τουρισμοῦ ἔφερε τούς ἀνθρώπους πιό κοντά. Αὐτός ὅμως ὁ συγχρωτισμός ἀνθρώπων μέ διαφορετικές θρησκευτικές ἀντιλήψεις ὀδηγεῖ συχνά στή σχετικοποίηση τῶν θρησκειῶν. "Ἐτσι κυκλοφοροῦν ἀπόψεις ὅτι καμμιά θρησκεία δέν κατέχει ὅλη τήν ἀλήθεια. Μιά τέτοια κίνηση παρουσιάστηκε στήν Περσία καί δίδασκε ὅτι «ὅλες οι θρησκείες ἔχουν ἔνα μέρος μόνο τῆς ἀλήθειας». Στήν Ἰνδοκίνα οι ὀπαδοί κάποιας θρησκείας λάτρευαν τό Χριστό μαζί μέ τόν Κομφούκιο καί τό Βούδα. "Ἄλλοι πάλι ὑποστήριξαν ὅτι τό πλήρωμα τῆς θείας ἀποκαλύψεως μπορεῖ νά τό δώσει μιά σύνθεση ὅλων τῶν θρησκειῶν τοῦ κόσμου.

'Η χριστιανική ἐντολή τῆς ἀγάπης εύνοει βέβαια τήν προσέγγιση τῶν ἀνθρώπων, τήν ἀλληλογνωριμία καί τήν κατανόηση μεταξύ τους. 'Η Ὁρθόδοξη Ἔκκλησία, ώς κλῆρος καί πιστός λαός, δίνει τή μαρτυρία τῆς στή σύγχρονη ἐποχή. 'Ο ὄρθροδοξος χριστιανός δέν πρέπει νά ἐπηρεάζεται ἀπό τίς θρησκευτικές ἀντιλήψεις τῶν ἄλλων. 'Αντίθετα ἔχει χρέος νά ἐκτιμήσει τό θησαυρό τῆς πίστεώς του στό Χριστό καί νά προσπαθήσει νά τόν γνωρίσει καλύτερα καί νά τόν ἀγαπήσει περισσότερο.

Νεοπαγανισμός καί νοσηρές ἐκδηλώσεις θρησκευτικότητας.

Ο Παγανισμός (ἀπό τή λέξη Pagani = χωρικοί) σήμαινε τήν παλιά θρησκεία τῶν εἰδώλων, ή ὅποια μετά τήν ἐπικράτηση τοῦ Χριστιανισμού είχε περιοριστεῖ κυρίως στούς κατοίκους τῶν χωριών καί τῆς ύπαιθρου. Μέ τόν ὄρο **Νεοπαγανισμός** ἐννοοῦμε τίς σύγχρονες μορφές εἰδωλολατρίας, ἀλλά καί τόν εἰδωλολατρικό τρόπο ζωῆς.

Σύγχρονα εἰδώλα είναι τό χρήμα καί ὁ πλουτισμός, ἡ μανία γιά τό σέξ, ἡ μανία τῶν ἀνέσεων, πολιτικές καί κοινωνικές ιδεολογίες, ὡρισμένα πρόσωπα. "Αλλοι πάλι ἔχουν θεοποιήσει τήν ἐπιστήμη, τήν τέχνη, τήν πολιτική κ.ἄ.

Μιά νοσηρή ἐκδήλωση θρησκευτικότητας είναι ἡ **δεισιδαιμονία**.

Στούς ἀρχαίους "Ελληνες ἡ λέξη σήμαινε τό σεβασμό στούς Θεούς. 'Αργότερα πήρε κακή σημασία καί κατάντησε νά ἐννοεῖ τήν ἀρρωστημένη θρησκευτικότητα. Συνήθως συναντάμε τή δεισιδαιμονία σε ἀνθρώπους μέ χαμηλό μορφωτικό καί πολιτιστικό ἐπίπεδο.

Γενικά οἱ μορφές αὐτές τής σύγχρονης εἰδωλολατρίας δέν φανερώνουν πάντοτε ἔλλειψη πίστεως στό Θεό. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού πιστεύουν στό Χριστό καί πιθανόν νά ἐκτελοῦν τυπικά καί τά θρησκευτικά τους καθήκοντα. Στήν καθημερινή τους ὅμως ζωή, στίς σκέψεις καί τίς ἐνέργειές τους, παρουσιάζονται σάν γνήσιοι εἰδωλολάτρες. Τό βέβαιο είναι ὅτι δέν γνωρίζουν καλά τή Χριστιανική πίστη καί παρανοοῦν ἡ παρερμηνεύουν τό ἀληθινό της νόημα. 'Ο λόγος τοῦ Θεοῦ καταδίκαζει κάθε μορφή εἰδωλολατρίας: «Κύριον τόν Θεόν σου προσκυνήσεις καί αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις» (Ματθ. 4, 10). **Ο Ἄπ. Παῦλος θεωρεῖ εἰδωλολατρία τήν υπερβολική ἀγάπη στά ύλικά ἀγαθά** ('Εφεσ. 5, 5, Κολσ. 3, 5) καί προτρέπει τούς πίστοις νά ἀποφεύγουν τά ἔθιμα καί τή ζωή τῶν εἰδωλολατρῶν. (Α' Κορ. 10, 14).

Πνευματισμός, μαγεία, γιόγκα

Ο Πνευματισμός είναι ἔνα θρησκευτικό σύστημα ἀποκαλύψεων, πού στηρίζεται στήν ὑπαρξη τῶν πνευμάτων, τά ὅποια καί ἐπικαλεῖται. Οι πνευματιστές, τά μέντιουμ, παρουσιάζουν διάφορα φαινόμενα, ὅπως τραπέζια νά μετακινοῦνται, ἔπιπλα νά περιστρέφονται, πρόσωπα νεκρῶν νά ἐμφανίζονται κ.ἄ. "Ολα αὐτά δέν είναι παρά ἐνέργειες τῶν δαιμόνων. Οι πνευματιστές ὑποστηρίζουν ὅτι ἐπικαλοῦνται τά ἀγαθά πνεύματα. Πῶς είναι ὅμως δυνατόν οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ νά προβαίνουν σε ἐπιδείξεις, χωρίς κανένα ἀνώτερο σκοπό; Καί νά κάνουν κακό στούς ἀνθρώπους καί νά τούς ἐκδικοῦνται; "Οπως λέγει ὁ Ἄπ. Παῦλος «αὐτός

ό σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός» (Β' Κορ. 11, 14). Καί ό υπέρμαχος τοῦ πνευματισμοῦ Kardec όμολογει ότι «ό δαίμων προσλαμβάνει πάντα τὰ προσωπεῖα, διά νά ἀποπλανήσει καλλίτερον».

Ο πνευματισμός παρουσιάζει γνωρίσματα θρησκείας. Ἐχει ίδιαίτερη τάξη λειτουργῶν, τά μέντιουμ, καὶ εύχολόγιο γιά τίς συνεδριάσεις, τό γάμο, τήν κηδεία κ.ἄ. Τό περιεχόμενο τῆς διδασκαλίας του είναι ἀντιχριστιανικό. Ἀρνεῖται τή θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ τό ἀπολυτρωτικό Του ἔργο καὶ ἀπορρίπτει τό λόγο τοῦ Θεοῦ πού περιέχεται στήν Ἁγία Γραφή. Ο Χριστιανισμός δέν ἐπιτρέπει νά συμμετέχουν οι Χριστιανοί σέ πνευματιστικές ἐκδηλώσεις.

Η Μαγεία είναι ἑνα παραθρησκευτικό φαινόμενο, πού τό συναντάμε ἀπό τίς ἀρχές τής ἀνθρώπινης ιστορίας. Ὑπάρχει λευκή καὶ μαύρη μαγεία. Μέ τή λευκή ἐπιδιώκουν κάτι πού τό θέλουν, ἐνώ μέ τή μαύρη μαγεία ἐπιζητοῦν νά κάνουν κακό. Σχετική μέ τή μαγεία είναι καὶ ἡ μαγγανεία, φαρμακία, νεκρομαντεία, ἐμφάνιση φαντασμάτων κ.ἄ.

Η μαγεία συνδέεται μέ τίς εἰδωλολατρικές ἀντιλήψεις καὶ ἔχει σκοπούς ίδιοτελεῖς καὶ χαρακτήρα ἐκδικητικό. Οι μάγοι μέ διάφορα μαγικά βιβλία ἐπικαλοῦνται τά πονηρά πνεύματα. Στούς μάγους συνήθως καταφεύγουν ἀνθρωποι μέ ἐλάχιστη μόρφωση καὶ ἀδύνατη πίστη. Γενικά ἡ μαγεία ὑποδουλώνει τόν ἀνθρωπο στής σκοτεινές δυνάμεις καὶ τόν ἀπομακρύνει ἀπό τό Θεό.

Γιόγκα (Ινδική λέξη πού σημαίνει ἐνωση καὶ ὑποταγή) είναι ἑνα φιλοσοφικό καὶ θρησκευτικό σύστημα, πού ἐπιδιώκει τήν ἀπομόνωση τής ψυχῆς ἀπό τήν ὕλη καὶ τήν ἐνωσή της μέ τό ψύστο ὅν, ὅπως λέσει. Γιά νά πραγματοποιήσει ὁ ἀνθρωπος τήν πνευματική του ἀνάτασή, πρέπει τό πνεῦμα του νά κυριαρχήσει στό σῶμα. Γιά νά τό πετύχει, κατά τή θεωρία τοῦ γιόγκα, χρειάζεται θέληση, αύτοσυγκέντρωση καὶ γυμναστικές ἀσκήσεις. Η ἀπελευθέρωση τής ψυχῆς ἀπό τήν ὕλη θεωρεῖται τότε ὄριστη.

Τό γιόγκα δέχεται τήν ὑπαρξη τοῦ Θεοῦ, ἀλλά ὑποστηρίζει ότι ό Θεός ούτε ἐδημιούργησ τόν κόσμο ούτε τόν κυβερνᾶ. Ἐπειδή ἀποτελεῖ κλάδο τής Βραχμανικής θρησκείας, δέν ἔχει καμιά σχέση μέ τό Χριστιανισμό καὶ τήν Ἐκκλησία. Πρόκειται γιά ἑνα παραθρησκευτικό φαινόμενο τής ἐποχῆς μας, πού προσπαθεῖ νά γεμίσει τό ψυχικό κενό ὁρισμένων ἀριστοκρατικῶν κύκλων μέ ἀσκήσεις γυμναστικῆς καὶ αύτοσυγκέντρωση. Η ψυχική ὅμως ἀναγέννηση καὶ ἡ τελειοποίηση τοῦ ἐαυτοῦ μας δέν κατορθώνεται μέ γυμναστικές ἀσκήσεις. Χρειάζεται πίστη σέ προσωπικό Θεό, συμμετοχή στά λυτρωτικά μέσα τής Ἐκκλησίας, θέληση καὶ συνεχής ἀγώνας

98/14/479
458/48

1. «Ούδεις δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἔνα μισήσει καὶ τὸν ἔτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἔτερου καταφρονήσει. Οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾶ» (Ματθ. 6, 24).

2. «Οὐ θέλω ύμᾶς κοινωνούς τῶν δαιμόνων γίνεσθαι. Οὐ δύνασθε ποτῆριον Κυρίου πίνειν καὶ ποτῆριον δαιμονίων οὐ δύνασθε τραπέζης Κυρίου μετέχειν καὶ τραπέζης δαιμονίων» (Α' Κορ. 10, 20-21).

Ἐρωτήσεις

1. "Ολες οι θρησκείες ἀπορρίπτουν τὸ συγκρητισμό. Γιατί;
2. Πῶς θά μπορέσει ὁ ἄνθρωπος νά ἀποφύγει τήν ύποδούλωσή του στά σύγχρονα εἴδωλα;
3. Γιατί ὁ Χριστιανός δέν πρέπει νά συμμετέχει στίς ἐκδηλώσεις τῶν μέντιουμ;
4. Τί δέχεται τό γιόγκα γιά τήν ψυχική ἀναγέννηση τοῦ ἄνθρωπου καί τί διδάσκει ὁ Χριστιανισμός;

~~OXI.~~

Ο ιστορικός χαρακτήρας τοῦ Ιουδαϊσμοῦ

Ο Ιουδαϊσμός είναι ή θρησκεία τοῦ Ισραηλιτικοῦ λαοῦ. Ο λαός αύτός δύναμεται καὶ Ιουδαϊκός, γιατί μετά τὸν 6ον π.Χ. αἰώνα περιορίστηκε στήν περιοχή τῆς φυλῆς τοῦ Ιούδα.

Η ιστορία τοῦ Ιουδαϊσμοῦ ἀρχίζει ἀπό τὸν πατριάρχη Αβραάμ, ὁ ὃποιος γύρω στὰ 1750 π.Χ. ἄφησε τὸ πολυυθεϊστικό περιβάλλον τῆς Μεσοποταμίας καὶ ἤρθε νά κατοικήσει στή γῆ Χαναάν. Ο Θεός τὸν βραβεύει γιά τὴν πίστη του. Θά γίνει ὁ γενέραρχη ἐνός νέου λαοῦ, ἀπό τὸν ὃποῖο θά προέρχεται ὁ Λυτρωτής. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Αβραάμ μετανάστευσαν ἀργότερα στήν Αἴγυπτο. Ἐκεῖ παρά τὴν καταπίεση τῶν Φαραώ, κράτησαν τὴν μονοθεϊστική πίστη καὶ τίς ἐθνικές τους παραδόσεις. Ο Μωϋσῆς μέ ἐντολή τοῦ Θεοῦ ἀνέλαβε νά τούς ἐπαναφέρει στήν πατρίδα τῶν πατέρων τους. Η ἔξοδός τους ἀπό τὴν Αἴγυπτο (1220 π.Χ.) καὶ ή πορεία τους στή γῆ τῆς Ἐπαγγελίας ἡταν δύσκολη, ἀλλά καὶ ή εὐλογία τοῦ Θεοῦ μεγάλη. Η διαθήκη τοῦ Σινᾶ ἀποτελεῖ χαρακτηριστική ἐκδήλωση τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρός αὐτούς. Ο Μωϋσῆς συμπλήρωσε τὸ Δεκάλογο καὶ μέ ἄλλες ἐντολές καὶ νόμους, πού ή ἀξία τους ἡταν πολύ μεγάλη.

Σταθμός στή διαμόρφωση τῆς Ιουδαϊκῆς θρησκείας είναι οἱ προφῆτες. Μετέφεραν στό λαό τό θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ καλούσαν τούς συμπατριώτες τους σέ μετάνοια καὶ ἐπιστροφή. Η διδασκαλία τους ἔφτασε σέ καθαρότερες καὶ πληρέστερες ἔννοιες. Τό σπουδαιότερο σημεῖο ἡταν τό γεγονός ὅτι προανήγγειλαν τὴν ἐλευση τοῦ Μεσία Χριστοῦ. Μ' αὐτό τόν τρόπο συνέδεσαν τὴν Παλαιά μέ τὴν Καινή Διαθήκη.

Κατά τούς Ρωμαϊκούς χρόνους ὁ Ιουδαϊσμός μαζί μέ τὴν ἐθνική παρακμή παρουσίασε καὶ μιὰ γενικότερη θρησκευτική καὶ ἡθική κατάπτωση. Οἱ Ιουδαῖοι περιόρισαν τὴν πίστη καὶ τὴν εύσέβειά τους σέ δύρισμένους τύπους καὶ νομικά πλαίσια. Τό χειρότερο είναι ὅτι διέστρεψαν τό κήρυγμα τῶν προφητῶν γιά τό Μεσσία καὶ γι' αὐτό ὅταν ὁ Χριστός γεννήθηκε, οἱ Ιουδαῖοι δέν τόν δέχτηκαν ὡς Σωτήρα τους.

Κατά τούς έπόμενους αιώνες πέρασαν πολλές έθνικές περιπέτειες και μόλις τά τελευταία χρόνια (1948) δργανώθηκαν σέ κράτος (τό Ισραήλ). Παραμένουν όμως πάντα μιά κλειστή κοινωνία, που θρησκευτικά στηρίζεται μόνο στήν Παλαιά Διαθήκη και έθνικά ζει με τίς αὐστηρά έθνικές και σωβινιστικές παραδόσεις της, προσπαθώντας νά ύλοποιήσει τό δύνειρο τού Σιωνισμού.

↓ ΕΠΙΕΡΧΟΤΡΑ ΈΘΝΙΚΕΣ

Βασικά σημεία διδασκαλίας τοῦ 'Ιουδαϊσμοῦ

Τό πρώτο και βασικό σημεῖο τοῦ 'Ιουδαϊσμοῦ είναι ό μονοθεϊσμός, ή πίστη δηλαδή σέ ένα και μόνο Θεό. Παρά τίς άνθρωπομορφικές έκφρασεις ή μονοθεϊστική ιδέα είναι σαφής και καθαρή. Γιά τόν 'Ιουδαϊσμόν δέν ύπάρχουν άλλοι θεοί παρά ό "Ενας, ό 'Αληθινός.

Ο Θεός λατρεύεται σέ όρισμένο τόπο, που είναι ιερός. Πρόσωπα άφιερωμένα τονώνουν τήν άγάπη και τό σύνδεσμο τοῦ λαοῦ μέ τό Θεό. Οι 'Ιουδαῖοι έκδηλώνουν τήν πίστη τους, όταν σέβονται τή διαθήκη τοῦ Θεοῦ. Μέ τήν έλευθερη θέληση του ό 'Ιουδαϊος πρέπει νά καταπολεμά τήν άμαρτία. Τούτο μπορεῖ νά γίνει μέ τίς τυπικές πράξεις (θυσίες, τελετές, νηστεία κ.ἄ.). Κύριο όμως μέσο συνδιαλλαγῆς και συμφιλιώσεως μέ τό Θεό είναι ή μετάνοια.

Σπουδαία είναι ή ήθική και κοινωνική διδασκαλία τής 'Ιουδαϊκής θρησκείας. Οι φτωχοί, τά όρφανά και κάθε δυστυχισμένο πλάσμα πρέπει νά προστατεύονται. Ή γυναίκα πρέπει νά τιμάται. Τά ἔργα τής άγαπης είναι εύάρεστα ένώπιον τοῦ Θεοῦ. Η άγάπη όμως πρός τόν πλησίον προσφέρεται μόνο στούς συγγενεῖς και τόν όμοεθνή.

Βασικό σημεῖο τοῦ 'Ιουδαϊσμοῦ είναι ή πίστη στήν ιερή τους ἀποστολή. Οι ιουδαῖοι διατήρησαν πάντοτε τήν ιδέα, ότι είναι ό έκλεκτός, ό περιούσιος λαός τοῦ Θεοῦ, τό έθνος τό άγιο. "Εφτασαν μάλιστα στήν άκραία θέση νά θεωροῦν τό Θεό άποκλειστικά δικό τους. Αύτό τούς έδινε ένα αἰσθήμα ύπεροχής άπεναντί στούς άλλους λαούς. Οι προφήτες όμως παραμέρισαν τήν άντιληψη αύτή και τόνισαν τήν παγκοσμιότητα τοῦ Θεοῦ.

Κεντρική έπίσης θέση στόν 'Ιουδαϊσμό κατέχει ό Μεσσιανισμός. Ή άναμονή τοῦ «Χριστοῦ τοῦ Κυρίου» διατρέχει όλη τήν Παλαιά Διαθήκη. Ό Μεσσίας θά είναι ό υἱός τοῦ Θεοῦ. Θά κατάγεται άπό τό γένος τοῦ Δαβίδ και θά είναι προικισμένος μέ έξαίρετα χαρίσματα και θεία δύναμη. Άργότερα όμως παρερμήνευσαν τήν πνευματική και παγκόσμια ἀποστολή Του και άνέμεναν έναν έπίγειο Μεσσία, που θά καθιστούσε τό 'Ιουδαϊκό έθνος κυρίαρχο τοῦ κόσμου.

Σχέσεις Ιουδαισμού καὶ Χριστιανισμοῦ

Ο Ιουδαισμός καὶ ὁ Χριστιανισμός ἀνήκουν στίς μονοθεϊστικές θρησκείες. Ή μεγάλη τους διαφορά ἀπό ὅλες τίς θρησκείες είναι ἡ μοναδικότητα τῆς θείας ἀποκαλύψεως πού κατέχουν. Ἐπειτα ἀπό τούς πρωτοπλάστους ὁ Ιουδαισμός ἀποτελεῖ τὴν πρώτη ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ στὸν κόσμο. Ο Χριστιανισμός εἶναι ἡ φανέρωση τοῦ Ἰδιου τοῦ Θεοῦ μεταξύ τῶν ἀνθρώπων. Ή Παλαιά Διαθήκη ἐκφράζει τῇ συμφωνίᾳ τοῦ Θεοῦ μέ ἓνα λαό. Ή Καινή Διαθήκη περιέχει τῇ νέᾳ καὶ αἰώνια διαθήκη τοῦ Θεοῦ μέ δλη τὴν ἀνθρωπότητα. Τό ιερό βιβλίο τοῦ Ιουδαισμοῦ, ἡ Π. Διαθήκη, ἀποτελεῖ τό πρῶτο μέρος τῆς Ἀγίας Γραφῆς, πού εἶναι ἡ Βίβλος τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ο ιδρυτής τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὁ Ιησοῦς Χριστός, προαναγγέλλεται ἀπό τά ιερά πρόσωπα τῆς Ιουδαικῆς θρησκείας, τούς προφήτες. Ἐπίσημη βεβαίωση γιά τὴν ἐπαλήθευση τῶν προφητειῶν στὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου ἔχομε ἀπό τὸν Ἰδιο τὸ Χριστό στή συνομιλία του μέ τή Σαμαρείτιδα. «Οταν ἐκείνη τοῦ εἶπε, «οἶδα, ὅτι Μεσσίας ἔρχεται, ὁ λεγόμενος Χριστός», ὁ Ιησοῦς τῆς εἶπε. «Ἐγώ εἰμι ὁ λαλῶν σοι» (Ιωαν. 4, 25-26).

Ο Χριστός συμπλήρωσε καὶ ὄλοκλήρωσε τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Π. Διαθήκης μέ τή νέα καὶ τέλεια διδασκαλία Του. Ἐφανέρωσε στὸν κόσμο ὅλη τὴν ἀλήθεια. Καὶ τὴν ἐπισφράγισε μέ τὴν ἀγία Του ζωή καὶ τή σταυρική Του θυσία.

Ο Ιουδαισμός εἶχε προπαρασκευαστικό χαρακτήρα. Ὅπηρες «παιδαγωγὸς εἰς Χριστὸν» (Γαλ. 3, 24). Μέ τὴν ἐμφάνιση τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶχε λήξει ἡ ἀποστολή του.

Σταθμό στίς σχέσεις Ιουδαισμοῦ-Χριστιανισμοῦ ἀποτελεῖ ἡ ἀπόφαση τῆς Ἀποστολικῆς Συνόδου τῶν Ιεροσολύμων (49 μ.Χ.). Τότε ὁ Χριστιανισμός ἀποδεσμεύτηκε μιὰ γιά πάντα ἀπό τὴν Ιουδαική νοοτροπία καὶ ἀκολούθησε, ὡς «καινή κτίσις», τό δρόμο πού χάραξε ὁ Θεάνθρωπος Χριστός.

Η τυπολατρεία στὸν Ιουδαισμό καὶ ἡ «καινή κτίσις» στὸ Χριστιανισμό

Ο νόμος τοῦ Μωϋσῆ καὶ ἡ ὑπόλοιπη διδασκαλία τῆς Π. Διαθήκης ἀποτελοῦσαν γιά τοὺς Ιουδαίους ἔνα αύστηρα καθορισμένο σύστημα πίστεως καὶ λατρείας, πού ἦταν ύποχρεωμένοι νά τηροῦν μέ σχολαστική ἀκρίβεια. Μ' αὐτό ὅμως τὸν τρόπο ἡ εύσεβεια εἶχε καταντήσει μιὰ ἔξωτερική συμμόρφωση σέ μερικούς τύπους. Οἱ προφήτες εἶχαν

έλεγχει αύτή τήν τυπική θρησκευτικότητα. «Ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτῶν τιμῶσί με, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ» (Ἡσαΐας 29, 13).

Ο Χριστιανισμός ἔφερε τήν καινούργια πραγματικότητα. Ή εύσεβεια καὶ ή ἀρετή δέν ἐκφράζονται μόνο μέ στιμένες τελετές, ἀλλά μέ τήν ἀγάπη πού συνοδεύεται ἀπό τά ἔργα. Ο «ἐν Χριστῷ» ἄνθρωπος δέν εἶναι δοῦλος τῶν τύπων καὶ τῶν νομικῶν διατάξεων· ἀποδεσμεύεται ἀπό τὸν ἐγωϊσμό καὶ τήν ἀμαρτία καὶ δίνεται ἐλεύθερα στή χάρη τοῦ Θεοῦ. Δέν ἔχει τήν ἀλαζονική αὐτοπεποίθηση ὅτι εἶναι δίκαιος. Συναισθάνεται τίς ἀδυναμίες τῆς ἀνθρώπινης φύσεως. Βλέπει τίς ἐλλείψεις του καὶ ἀγωνίζεται νά τίς ἀναπληρώσει. Ή ταπείνωση καὶ ἡ μετάνοια τοῦ φωτίζουν τό δρόμο. Ή Χάρη τοῦ Θεοῦ, πού χορηγεῖται μέ τά Μυστήρια, τόν στερεώνει στόν ἀγώνα του καὶ τοῦ χαρίζει τή χαρά τῆς λυτρώσεως.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιές όμοιότητες καὶ διαφορές βλέπεις μεταξύ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ;
2. Γιατί ἔχει μεγάλη σημασία στίς σχέσεις Ἰουδαϊσμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ ἡ Ἀποστολική Σύνοδος;
3. Πῶς ἐννοεῖς τήν καινούργια πραγματικότητα πού ἔφερε ὁ Χριστός;

Μάθημα 12ο

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

‘Η θρησκευτική ἀλήθεια καὶ ἡ ἀναζήτησή της

‘Η Ἀλήθεια εἶναι μία, ὅπως ἔνας εἶναι καὶ ὁ Θεός. Στίς διάφορες ὅμως ἐπιστῆμες ὑπάρχουν ἐπί μέρους ἀλήθειες. “Ἐτοι ἔχουμε τὴν ἐπι- στημονική ἀλήθεια, τὴν αἰσθητική, τὴν ἡθική, τὴν θρησκευτική. Ἀπό όλες τίς μερικές ἀλήθειες ἔκεινη πού ὑπερέχει στὴν ἀξία ἀπό κάθε ἄλλη ἀλήθεια εἶναι ἡ θρησκευτική. Εἶναι αὐτή πού δίνει ἀπάντηση στά μεγάλα καὶ αιώνια προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως εἶναι ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ λύτρωση τῆς ψυχῆς.

‘Η θρησκευτική ἀλήθεια προέρχεται ἀπό τὸ Θεό καὶ εἶναι τοῦ Θεοῦ. Μποροῦμε νά πούμε ὅτι ἡ Ἀλήθεια εἶναι ὁ Θεός ἄλλα καὶ ὁ Θεός εἶναι ἡ Ἀλήθεια. Στήν ‘Ἄγια Γραφή ἡ λέξη ἀλήθεια ἔχει θρησκευτική καὶ ἡθική σημασία. Σημαίνει τό ὑψιστο ἀγαθό, τό Πνεῦμα, τόν ἴδιο τό Θεό.

‘Ο ἄνθρωπος ἀφ’ ὃτου ἀπομακρύνθηκε ἀπό τὸ Θεό δέν ἔπαψε νά τόν νοσταλγεῖ. Κατά τὴ διάρκεια τῶν αιώνων, μέσα στό σκοτάδι καὶ τὴν ἄγνοια, ἔψαχνε γιά τό φῶς. Τό ἀνθρώπινο πνεῦμα ἀναζητοῦσε τὴν ἀλήθεια, γιά νά γεμίσει τό κενό πού εἶχε ἀνοίξει τό ψέμα. ‘Η ψυχή τοῦ ἀνθρώπου ἦταν ἀνήσυχη χωρίς ἀνάπauση καὶ γαλήνη. ‘Ο κόσμος δέν μποροῦσε νά τήν ίκανοποιήσει. Οὔτε ἡ λογική καὶ ἡ σκέψη βοηθοῦσαν ψυχικά τόν ἄνθρωπο.

“Οσο περισσότερο ὁ ἄνθρωπος νοσταλγοῦσε τὴν ἀλήθεια τόσο πιό πολύ ἐρχόταν κοντά στό Θεό. Καί ὅταν ἦρθε «τό πλήρωμα τοῦ χρόνου» ὁ Θεός ἐφανέρωσε στούς ἀνθρώπους ὅλη τήν ἀλήθεια στό Πρόσωπο τοῦ ‘Ιησοῦ Χριστοῦ.

‘Η ἀποκάλυψη ὡς εἰσοδος τοῦ «κοινοῦ» στόν ἀνθρώπινο διαλογισμό

‘Η θρησκευτική ἀλήθεια δέν εἶναι κάποιο πράγμα, γιά νά μπορεῖ ὁ ἀνθρώπος νά τό καταλάβει μόνος του. Οὔτε εἶναι μόνο γνώση γιά νά τή συλλάβει μέ τό νοῦ του. ‘Η ἀλήθεια εἶναι ὑπερφυσική, εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Γιά τό λόγο αὐτό δέν ἦταν δυνατόν ὁ ἄνθρωπος μέ τίς περιορι- σμένες πνευματικές του δυνάμεις νά γνωρίσει τήν ‘Ἀλήθεια. “Ἐπρεπε ὁ ‘ἴδιος ὁ Θεός νά τήν ἀποκαλύψει, νά φανερώσει δηλαδή τόν ἐαυτό του. «‘Ἐγώ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τόν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ».

(Ιωάν. 18, 37). Ό Θεός γίνεται καί ἄνθρωπος, γιά νά ἀποκαλύψει στούς ἄνθρωπους τήν ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ.

Ο Θεάνθρωπος Ἰησοῦς μέ τή θεία καί μοναδική διδασκαλία του ἔχεισε ἅπλετο φῶς σέ ὅλα τά θέματα τῆς σκέψεως καί τῆς ψυχῆς τοῦ ἄνθρωπου. Ό ίδιος ὑπῆρξε ἡ Ἀλήθεια, ἡ μοναδική καί αἰώνια Ἀλήθεια. "Οταν κάποτε οἱ μαθητές Του ἐζήτησαν νά τούς δείξει τό δρόμο πού ὁδηγεῖ στό Θεό, ὁ Κύριος τούς ἀπάντησε: «Ἐγώ είμι ἡ ὁδός καί ἡ ἀλήθεια καί ἡ ζωή». (Ιωάν. 14, 6).

Η χριστιανική ἀποκάλυψη δέν εἶναι μόνο μετάδοση θείων ἀληθειῶν ἀλλά καί ζωή πνευματική. Εἶναι ἡ «καινή» κτίση, ἡ πραγματικότητα μιᾶς καινούργιας ζωῆς. Ο Χριστιανισμός ἔφερε τήν ἀπολύτρωση. Ο ἄνθρωπος ἔναντινος είσει σε μιά νέα ζωή. Μ' αὐτό τόν τρόπο ἔχουμε μιά νέα δημιουργία. Τό ύπερεκόσμιο φῶς τῆς θείας ἀποκαλύψεως φωτίζει τά σκοτάδια τοῦ λογισμοῦ. «Η ἀποκάλυψη, γράφει ὁ ὁρθόδοξος θεολόγος Γ. Φλωρόφσκυ, ἥταν τό μονοπάτι τοῦ Θεοῦ στήν ιστορίᾳ». Η γνώση τῆς ἀλήθειας τοῦ Θεοῦ ἐλευθερώνει τόν ἄνθρωπο ἀπό τή δουλεία τοῦ κόσμου. «Γνώσεσθε τήν ἀλήθειαν καί ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς» (Ιωάν. 8, 32).

Η φιλανθρωπία τῆς ἀποκαλύψεως καί ὁ θεανθρώπινος χαρακτήρας της. Φυσική καί ὑπερφυσική ἀποκάλυψη

Η θεία ἀποκάλυψη ἀποτελεῖ ἔχωριστή ἐκδήλωση τῆς μεγάλης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο. «Ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν, ὅτι τόν υἱόν αὐτοῦ τόν μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ Θεός εἰς τόν κόσμον ἵνα ζήσωμεν δι' αὐτοῦ». (Α' Ιωάν., 4, 9).

Ο χαρακτήρας τῆς ἀποκαλύψεως εἶναι θεανθρώπινος. Υπάρχει ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ πού ἀποκαλύπτεται καί ὁ ἄνθρωπος στόν ὅποιο πραγματοποιεῖται ἡ ἀποκάλυψη. Τό θέλημα τοῦ Θεοῦ φανερώνεται στόν ἄνθρωπο, γιά νά γίνει καί θέλημα τοῦ ἄνθρωπου. Η θεία ἀποκάλυψη βρίσκει τήν τέλεια ἔκφρασή της στό Πρόσωπο τοῦ Θεανθρώπου Χριστοῦ. Ο Θεός ἔρχεται πρῶτος νά συναντήσει τόν ἄνθρωπο. Γιά τό σκοπό αὐτό γίνεται καί τέλειος ἄνθρωπος, γιά νά συνδέσει τόν ἄνθρωπο μέ τό Θεό. "Ετοι ὁ πεισμένος ἄνθρωπος ἀνορθώνεται καί παίρνει μεγάλη ἀξία μέ τήν ἐνανθρώπιση τοῦ Χριστοῦ.

Σέ εύρυτερη ἔννοια ἡ μία ἀποκάλυψη μπορεῖ νά διακριθεῖ σέ φυσική καί ὑπερφυσική. Φυσική ἀποκάλυψη εἶναι ἡ φανέρωση τοῦ Θεοῦ μέ τή φύση καί τά δημιουργήματά του. Παρατηρώντας ὁ ἄνθρωπος τήν ἀρμονία καί τήν τάξη τοῦ σύμπαντος, τή σκοπιμότητα τοῦ φυτικοῦ καί ζωϊκοῦ κόσμου καί τή δική του ψυχόσωματική ζωή ὁδηγεῖται στό Θεό, ὁ

όποιος τά έδημιούργησε καὶ τά συντηρεῖ στή ζωή. «Οἱ οὐρανοί διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δέ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τό στέρεωμα». (Ψαλμ. 18, 2).

'Υπερφυσική ἀποκάλυψη εἶναι ἡ ἅμεση φανέρωση τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο μέδιαφορες υπερφυσικές ἐνέργειες στήν Π. Διαθήκη, προπάντων δέ με τήν ιστορική ἐνανθρώπιστοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ.

Στό Πρόσωπο τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ Θεός ἐφανέρωσε στούς ἀνθρώπους τό δρόμο πού ὀδηγεῖ στή λύτρωση καὶ σωτηρία.

'Η φυσική ἀποκάλυψη δέν εἶναι πλήρης καὶ τέλεια. Μᾶς βοηθεῖ ὅμως νά κατανοήσουμε τήν ύπερφυσική, πού εἶναι ἡ τέλεια καὶ όλοκληρωμένη. 'Η ύπερφυσική ἀποκάλυψη δέν ἔχει προηγούμενο οὔτε καὶ θά ἔχει συνέχεια. 'Έγινε μιά γιά πάντα καὶ γιά ὅλη τήν ἀνθρωπότητα. 'Ο χαρακτήρας της εἶναι ἀπόλυτος καὶ καθολικός. Αύτό ὅμως δέν ἀναιρεῖ τό γεγονός, ὅτι κάθε ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκη νά προσοικειωθεῖ υποκειμενικά αὐτή τήν Ἀποκάλυψη.

Ἐρωτήσεις

1. Γιατί ἔπρεπε ό ἕδιος ό Θεός νά ἀποκαλύψει τήν ἀλήθεια;
2. Πῶς ἡ φυσική ἀποκάλυψη ὀδηγεῖ τόν ἄνθρωπο στό Θεό;
3. Γιατί ἡ ύπερφυσική ἀποκάλυψη εἶναι τέλεια καὶ όλοκληρωμένη;
4. Πῶς ἡ θεία Ἀποκάλυψη μπορεῖ νά γίνει κτῆμα τοῦ κάθε ἄνθρωπου;

**ΣΧΕΣΕΙΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΘΡΗ-
ΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Κοινά σημεῖα

Ο Χριστιανισμός ως θρησκεία πού φανέρωσε στούς άνθρωπους ό ϊδιος ό Θεός, περιέχει όλη τήν Ἀποκάλυψη, τό πλήρωμα τῆς Ἀλήθειας τοῦ Θεοῦ. Τά ἔξωχριστιανικά θρησκεύματα, ἀκόμη καὶ ἐκεῖνα πού δέν στηρίζονται στήν ίδεα ἐνός προσωπικοῦ Θεοῦ, ἔχουν μία σχετική πνευματικότητα, κάποια στοιχεῖα ἀπό τή θεία ἀλήθεια. "Οπως γράφει ὁ Καθηγητής Λεων. Φιλιππίδης, οἱ ἔξωχριστιανικές θρησκείες «φέρουν ἔχνη τοῦ Πνεύματος, τά ἔχνη τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ εἰς τούς πρώτους ἀνθρώπους».

Κοινά σημεῖα σέ ὅλες τίς θρησκείες είναι ἡ νοσταλγία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ λαχτάρα γιά λύτρωση καὶ σωτηρία. Ὄλα τά θρησκεύματα ἐπιδιώκουν νά ἀπαλλάξουν τόν ἄνθρωπο ἀπό τή θλίψη καὶ νά τόν φέρουν κοντά στά Θεό. Γιά νά τό ἐπιτύχουν τελούν διάφορες λατρευτικές ἐκδηλώσεις, ἔχουν εἰδικά πρόσωπα γιά τό σκοπό αὐτό καὶ χρησιμοποιοῦν ιερά σκεύη καὶ ἀντικείμενα.

Περισσότερα κοινά στοιχεῖα συναντάμε στίς μονοθεϊστικές θρησκείες. Σ' αύτές ό "Ενας Θεός δεσπόζει στήν πίστη καὶ τή λατρεία τῶν πιστῶν. Ἡ δογματική διδασκαλία είναι συγκροτημένη καὶ σταθερή, ἡ λατρεία πιό πνευματική καὶ οἱ ἡθικοί κανόνες ἔχουν καθαρότερες καὶ ύψηλότερες ίδεες.

Οὐσιαστικές διαφορές

Ἡ Ἰστορία τῶν θρησκευμάτων καὶ ἡ Συγκριτική θρησκειολογία ἔπειτα ἀπό συστηματική καὶ ἀντικειμενική μελέτη τῶν θρησκειῶν ἔχουν καταλήξει στό συμπέρασμα ὅτι ἀνάμεσα στό Χριστιανισμό καὶ στά ἄλλα θρησκεύματα ὑπάρχουν μεγάλες καὶ οὐσιώδεις διαφορές. Οἱ κυριότερες ἀπό αὐτές είναι οἱ ἔξης:

1) **Ο ίδρυτης.** Στό Χριστιανισμό ίδρυτής είναι ό ϊδιος ό Θεός στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Θεός πού γίνεται ἄνθρωπος γιά νά ἀνεβάσει τόν ἄνθρωπο στό Θεό. Στά ἔξωχριστιανικά θρησκεύματα ἔχουμε συνήθως ἀπρόσωπη παράδοση ίδρυτη ἡ κάποιον ἄνθρωπο, χωρίς θεῖο κύ-

ρος. Είναι δηλαδή οι θρησκείες αύτές άνθρωπινα κατασκευάσματα. Κανένα ἄλλο θρήσκευμα δέν ἔχει νά παρουσιάσει Θεάνθρωπο ίδρυτή. Μπορεῖ βέβαια όρισμένα ἀπό αύτά νά κάνουν λόγο για θεῖες ἐνσαρκώσεις. Σ' αύτές ὅμως δέν ύπάρχει ἐνανθρώπηση Θεοῦ, ἐνωση δηλαδή θείας καί ἀνθρωπινης φύσεως, ἀλλά μιά ἀπλή μεταμόρφωση. 'Ο Θεός ἐδῶ δέ γίνεται ἀνθρωπος ἀλλά «ὑποδύεται» τή μορφή ὄρισμένου ἀνθρώπου. Γι' αύτό καί ἐπαναλαμβάνονται οι μεταμορφώσεις. "Ἐπειτα ἡ ἡθική προσωπικότητα τοῦ Χριστοῦ δέν συγκρίνεται μέ τούς ίδρυτές τῶν ἄλλων θρησκεών. Κανένας ίδρυτής θρησκείας δέν ἐτόλμησε νά υποβάλει στούς ἀκροατές του τό ἐρώτημα πού ύπέβαλε ὁ Χριστός: «Τίς ἔξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἀμαρτίας;» ('Ιωάν. 8, 46).

2) **Ἡ λύτρωση.** Στά ἄλλα θρησκεύματα δέν ύπάρχει λυτρωτής. 'Ἡ λύτρωση σ' αύτά ἀποτελεῖ ἀναζήτηση καί νοσταλγία τῆς ψυχῆς πού δέν ἐκπληρώνεται. 'Υπόσχονται λύτρωση, χωρίς νά είναι σέ θέση νά τήν προσφέρουν. Στό Χριστιανισμό ἡ λύτρωση τοῦ ἀνθρώπου πραγματοποιεῖται στό Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὅποιος είναι ὁ Μοναδικός Λυτρωτής, γιατί ἐνώνει στόν ἑαυτό Του τό Θεό καί τόν ἀνθρωπο. "Ἐτσι συνδέεται καί πάλι ὁ ἀνθρωπος μέ τό Θεό καί σώζεται.

3) **Ἡ διδασκαλία.** Στίς ἐξωχριστιανικές θρησκείες οι ἀνθρωποι δέν γνωρίζουν τόν ἀληθινό Θεό. Τόν νοσταλγοῦν καί ἀναζητοῦν νά τόν γνωρίσουν. Γι' αύτό καί ἡ διδασκαλία αὐτῶν τῶν θρησκειῶν είναι συχνά ἀκαθόριστη καί ἀσαφής. Μόνο στή Χριστιανική θρησκεία παρουσιάζεται ὁ Θεός σέ μιά τόσο ύψηλή πνευματική ἔννοια. Αύτή ἡ πνευματικότητα τοῦ Θεοῦ ύπάρχει βέβαια καί στόν Ἰουδαϊσμό, ἀλλά δέν είναι πλήρης καί τέλεια. Στό Χριστιανισμό ύπάρχει ἡ ἀληθινή Θεογνωσία, ἡ πραγματική γνώση τοῦ Θεοῦ.

4) **Ἡ ἡθική.** Κέντρο καί βάση τῆς Χριστιανικής ἡθικής είναι ἡ «καινή ἐντολή» τῆς Ἀγάπης. 'Αγάπη στό Θεό καί ἀγάπη στόν ἀνθρωπο. Χωρίς καμιά διάκριση νά ἀγαπᾶμε ὅλους τούς ἀνθρώπους, ἀκόμη καί τούς ἔχθρούς μας. Τό παράδειγμα τό ἐδωσε ὁ Ἰδιος ὁ Χριστός, ὁ ὅποιος συγχώρεσε τούς σταυρωτές Του. Στίς ἐξωχριστιανικές θρησκείες δέν ύπάρχει ἡ ἀγάπη οὕτε ὡς λέξη. 'Ο Βουδισμός π.χ. ἀντί γιά ἀγάπη ἔχει τήν ἀδρανή συμπάθεια. Στόν Ἰουδαϊσμό ἡ ἀγάπη ἔχει διαφορετική ἔννοια καί ἐκδηλώνεται μόνο σέ μερικούς.

5) **Οι ἀγιοι.** Στά ἄλλα θρησκεύματα δέν θά συναντήσουμε ἀγίους. Μπορεῖ νά ἔχουν καί ἀνθρώπους μέ ἀρετές καί καλωσύνη, ἀγίους ὅμως δέν ἔχουν νά παρουσιάσουν. Στό Χριστιανισμό ἔνα πλήθος ἀνθρώπων

Ο Χριστός. Ιερή Μονή Χιλανδαρίου στό "Άγιον" Όρος.

έμπνεύστηκαν ἀπό τό θεϊκό μεγαλεῖο τοῦ Χριστοῦ καί ἔφτασαν σέ μεγάλο βαθμό πνευματικότητας.

6) **Η λατρεία.** Οὐσιαστική διαφορά ύπάρχει καί στό θέμα τῆς λατρείας. Ἐδῶ ἡ λατρεία εἶναι πνευματική, ἡ ψυχή ἐπικοινωνεῖ μέ τό Θεό. "Εξω ἀπό τό Χριστιανισμό ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ εἶναι υλική καί πραγματοποιεῖται μέ ἑξωτερικούς τύπους, ὅπως εἶναι οἱ θυσίες τῶν ζώων κ.ἄ.

7) Σημειώνουμε τέλος ὅτι ύπάρχουν καί ἄλλες οὐσιαστικές διαφορές, ὅπως εἶναι ἡ τριαδικότητα τοῦ Θεοῦ, ἡ μεγάλη ἀξία πού ἔχει γιά τό Χριστιανισμό ὁ ἄνθρωπος, ἡ διδασκαλία γιά τή μέλλουσα ζωή κ.ἄ.

Γενικά στίς ἄλλες θρησκείες ἔχουμε συνήθως πλάνες καί μύθους, ύπάρχουν ὅμως καί μερικά σπέρματα τῆς θείας ἀλήθειας. Στό Χριστιανισμό ἔχουμε ὅλη τήν Ἀλήθεια. Στίς ἑωχριστιανικές θρησκείες οἱ ἄνθρωποι μιλοῦν γιά τό Θεό, στό Χριστιανισμό μιλάει ὁ Ἰδιος ὁ Θεός.

Η ύπεροχή τοῦ Χριστιανισμοῦ

Από τή σύγκριση τοῦ Χριστιανισμοῦ μέ τά ἄλλα θρησκεύματα διαπιστώνεται ἡ οὐσιαστική ύπεροχή του. Ὁ ἀμερόληπτος καί ἀντικειμενικός μελετητής βλέπει καθαρά πόσο ύστεροῦν τά διάφορα θρησκεύματα. Η μοναδικότητα τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀναγνωρίζεται ἀκόμη καί ἀπό ἀνθρώπους πού δέν ύπηρξαν ὀπαδοί του ἢ καί τόν πολέμησαν κάποτε.

Η ύπεροχή τοῦ Χριστιανισμοῦ βρίσκεται στή μοναδική προσωπικότητα τοῦ Ἰδρυτή. Κατά κοινή ὁμολογία ὁ Χριστός ύπηρξε ὁ ἀπάραμιλλος Διδάσκαλος τῶν αἰώνων, ὁ Θεάνθρωπος πού συνέδεσε τόν ἄνθρωπο μέ τό Θεό. Ἐφανέρωσε τήν ἀξία τοῦ ἀνθρώπου καί τόν αἰώνιο προορισμό του. Οι Ἱδιοι οἱ ἔχθροί Του ὁμολογούσαν: «Οὐδέποτε οὕτως εἴδομεν» (Μάρκ. 2, 12) καί «οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἀνθρωπος ὡς οὗτος ὁ ἀνθρωπος» (Ιωάν. 7, 46). Η πραότητα, ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ ἀγάπη χαρακτηρίζουν τήν ὀλοκληρωμένη προσωπικότητα τοῦ Χριστοῦ. Ο φιλόσοφος Κάντ γράφει ὅτι ὁ Χριστός ύπηρξε «τό ἱδεῶδες τῆς ἡθικῆς τελειότητας, τό πρότυπο τοῦ ἡθικοῦ φρονήματος καί ὅλης τῆς ἡθικῆς καθαρότητας».

Καμιά θρησκεία δέν ἔχει νά παρουσιάσει τό πνευματικό βάθος καί τήν ούσια τοῦ Χριστιανισμοῦ. Η διδασκαλία του εἶναι καθαρή καί σαφής καί ἀνταποκρίνεται στίς ἡθικές καί λογικές ἀξιώσεις τοῦ ἀνθρώπου.

‘Η ιστορία τῶν θρησκευμάτων ύποστηρίζει μέ επιχειρήματα τήν άνωτερότητα τοῦ Χριστιανισμοῦ «ύπέρ πᾶσαν ἐξωχριστιανικήν θρησκευτικότητα». Κορυφαῖοι «Ἐλληνες καὶ ξένοι θρησκειολόγοι τονίζουν κατηγορηματικά τήν μοναδικότητα τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ύπογραμμίζουν ὅτι τό Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ δέν ἔχει ἀνάλογο στήν παγκόσμια Ιστορία. Συγκεκριμένα ὁ Μάξ Μύλλερ, πού θεωρεῖται πατέρας τῆς Ιστορίας τῶν θρησκευμάτων, γράφει ὅτι ἡ ἐπιστήμη αὐτή ἔχει ἀποδείξει «τήν ἐξέχουσαν θέσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ μεταξύ πάντων τῶν θρησκευμάτων».

Κείμενα

1. a) «Οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία· οὐδὲ γὰρ ὅνομά ἔστιν ἔτερον ύπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις ἐνῷ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς» (πραξ. 4, 12).
β) «Θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὃς ἔστιν Ἰησοῦς Χριστός» (Α' Κορ. 3, 11).
2. Ό κορυφαῖος ἐπιστήμονας τοῦ 20οῦ αἰώνα "Αλμπερτ 'Αϊνστάϊν, σταν ρωτήθηκε ἂν ἔχει ἐπηρεασθεῖ ἀπὸ τὸ Χριστιανισμό, ἔδωσε τήν ἀκόλουθη ἀπάντηση: «Εἶμαι ίουδαῖος, ἀλλ' ἡ ἀκτινοβολοῦσσα εἰκὼν τοῦ Ναζωραίου μοῦ ἔκαμεν ἴσχυρὰν ἐντύπωσιν. Κανεὶς πνευματικῶς εὐθὺς δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἐπιζητῇ τήν καταστροφὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ». "Οταν τὸν ἔρωτησαν ἂν παραδέχεται τήν ιστορικὴν ὑπαρξὴν τοῦ Χριστοῦ ἀπάντησε: «Ἀναμφιβόλως. Κανεὶς δὲν ἤμπορεῖ νὰ διαβάσῃ τὸ Εὐαγγέλιον χωρὶς νὰ ἀποκτήσῃ τὸ αἰσθήμα τῆς πραγματικότητος τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ δύναμις τῆς προσωπικότητός του ἀναβλύζει ἀπὸ κάθε λέξι» (Άπο τὸ βιβλίο «Ἡ ἐπιστήμη ὁμιλεῖ», Ἐκδόσεις «Ζωῆς», Ἀθῆναι).

Ἐρωτήσεις

1. Τί ἐπιδιώκουν ὅλα τά θρησκεύματα;
2. Ποιά είναι κατά τή γνώμη σου ἡ μεγαλύτερη διαφορά ἀνάμεσα στό Χριστιανισμό καὶ τά ἄλλα θρησκεύματα;
3. Ποιές είναι οἱ ύποχρεώσεις τῶν Χριστιανῶν, ἀφοῦ ἀνήκουν στήν Ἀληθινή θρησκεία;

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΣΗΜΕΡΑ

OXI.

Η έξαπλωση καί ή διασπορά τοῦ Χριστιανισμοῦ

Από τήν ήμέρα τῆς Πεντηκοστῆς ἀρχίζουν οἱ Ἀπόστολοι τό κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου. Πιστοί στήν ἐντολή τοῦ Χριστοῦ «πορευεύντες μαθητεύσατε πάντα τά ἔθνη» (Ματθ., 28, 19) φέρνουν τό ἄγγελμα τῆς σωτηρίας «ἔως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Πράξ. 1, 8).

Από τήν Παλαιστίνη ὁ Χριστιανισμός ἔρχεται μέ τόν Ἀπ. Παῦλο στήν Κύπρο, τή Μ. Ἀσία, τήν Ἐλλάδα καί σ' ὅλο τόν ἑλληνορωμαϊκό κόσμο. Στήν συνέχεια ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ γίνεται δεκτός στήν Αἴγυπτο, τήν Ἀρμενία, τήν Περσία, τήν Ἀραβία καί τήν Αιθιοπία. Χριστιανικές Ἑκκλησίες ιδρύονται σέ πολλές χῶρες τῆς Δύσεως, ὅπως στήν Ἰταλία, Β. Ἀφρική, Ἰσπανία, Βρεττανία καί Ἰρλανδία. Παρά τή σκληρή ἀντίδραση τῆς πολιτικῆς ἔξουσίας καί τῶν ειδωλολατρῶν, μέσα σέ τρεις αιώνες ὁ Χριστιανισμός έχει κυριαρχήσει στό μεσογειακό χώρῳ. Στήν ἐπικράτηση τῆς νέας θρησκείας βοήθησαν πολύ καί οἱ ἀπλοί ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, ἐργάτες, ἐμπόροι, δοῦλοι, αἰχμάλωτοι κ.τ.λ.

Σπουδαίο ἔργο στή διάδοση τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἔχει πραγματοποιήσει τό Βυζάντιο. Ή πιό λαμπρή περίοδος τῆς Βυζαντινῆς ιεραποστολῆς είναι ο 9ος καί ὁ 10ος αιώνας. Μέ τή δραστηριότητα τῶν δύο ἀδελφῶν ἀπό τή Θεσσαλονίκη, τοῦ Κυρίλλου καί τοῦ Μεθοδίου, οἱ χριστιανικές ἀλήθειες διδάσκονται στούς λαούς τῆς Βαλκανικῆς. Σέρβοι, Κροάτες, Μοραβοί, Βούλγαροι, Ρουμάνοι, Πολωνοί, Ούγγροι γίνονται χριστιανοί καί ἐκπολιτίζονται. Ἀργότερα θά ξεκινήσει ἀπό τήν Κων/πολη μιά ὅμαδα ἀπό Ἐλληνες κληρικούς καί λαϊκούς καί θά διαδώσει τό Χριστιανισμό στή Ρωσία. Τήν ἵδια ἐποχή τό μήνυμα τοῦ Εὐαγγελίου ἀκούγεται καί στίς Σκανδιναβικές χῶρες Δανία, Σουηδία καί Νορβηγία.

Από τούς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως Καθολικοί μοναχοί ἀνέπτυξαν ιεραποστολική δράση στίς νέες χῶρες. Τότε διαδόθηκε ὁ Χριστιανισμός στίς Ἰνδίες, τήν Ἰαπωνία, τίς Φιλιππίνες, τό Μεξικό, τή Βραζιλία κ.τ.λ. Ἀργότερα στίς Ἡνωμένες Πολιτείες καί τόν Καναδά. Τόν περασμένο αιώνα χριστιανοί ιεραπόστολοι φέρνουν τήν χριστιανική ἀλήθεια

στήν Αύστραλία, τήν Ωκεανία καί σέ περιοχές τής Αφρικῆς.

Η ἐξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ στόν κόσμο ἀποτελεῖ ἔνα θαυμα-
στό ἱστορικό γεγονός. Χωρίς ύλικά μέσα, δίχως κοσμική δύναμη, μέ-
διωγμούς καί μαρτύρια, τό κήρυγμα τῆς χριστιανικῆς Ἀποκαλύψεως
ἀκούστηκε σ' ὅλη τήν ἀνθρωπότητα. Τό γεγονός αὐτό πρέπει νά ἀπο-
δοθεῖ στή θεϊκή προέλευση τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας καί στή με-
γάλη πίστη τῶν χριστιανῶν. Τό τονίζει χαρακτηριστικά ὁ Εύαγγελιστής
Ιωάννης: «Ἄυτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν»
(Ιωάνν. 5, 4).

Στατιστικά δεδομένα. Τό κήρυγμα τοῦ Ἀπ. Πέτρου τήν ήμέρα τῆς
πεντηκοστῆς (33 μ.Χ.) είχε ώς ἀποτέλεσμα νά πιστέψουν καί νά βαπτι-
στοῦν τρεῖς χιλιάδες Ιουδαῖοι. Λίγα χρόνια ἀργότερα γύρω στό 100
μ.Χ., οἱ τρεῖς χιλιάδες είχαν γίνει πέντε ἑκατομ. καί ἡ αὐξηση συνεχίζε-
ται. Κατά τό 1.000 μ.Χ. τά πέντε ἑκατομμύρια τῶν πιστῶν ἔφτασαν τά
πενήντα. Σύμφωνα μέ στατιστικά στοιχεῖα, τό 1950 ὑπῆρχαν στόν κό-
σμο 770 ἑκατομμύρια χριστιανοί. Σήμερα ὁ Χριστιανισμός ἀριθμεῖ
περίπου 900 ἑκατομμύρια σ' ὅλη τή γῆ. Ο εύαγγελισμός τῶν ἀνθρώπων
πού βρίσκονται μακριά ἀπό τό Χριστό συνεχίζεται καί στήν ἐποχή μας.
Χριστιανοί ἐραπόστολοι στήν Ασία καί τήν Αφρική διδάσκουν τή χρι-
στιανική Ἀλήθεια καί προσελκύουν κάθε μέρα νέα μέλη στήν Εκκλη-
σία τοῦ Χριστοῦ.

Ο διάλογος τοῦ Χριστιανισμοῦ μέ τά ἄλλα θρησκεύματα.

Η ἀρχαία Εκκλησία κράτησε ἐπιφυλακτική στάση στίς ἄλλες θρη-
σκείες. Καί ἦταν ἐπόμενο νά συμβεῖ αὐτό, ἀφοῦ βρισκόταν στά πρώτα
της βήματα καί είχε νά ἀντιμετωπίσει τόν πόλεμο τῆς εἰδωλολατρίας.
Πρώτοι ὅμως οἱ Ἀπολογητές ἄνοιξαν ἔνα διάλογο μέ τίς θρησκείες τῆς
ἐποχῆς τους καί εἶδαν μέ συμπάθεια πολλές ιδέες τῆς Ἐλληνικῆς φι-
λοσοφίας. Ο Ιουστίνος ἔλεγε ὅτι οἱ ἀπόψεις τοῦ Πλάτωνα γιά τό Θεό
δέν ἦταν πολύ διαφορετικές ἀπό ἐκεῖνες πού ὁ Χριστιανισμός διδά-
σκει. Ο Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἔβλεπε στή θρησκευτική ζωή τῆς ἀν-
θρωπότητας τό χέρι τοῦ Θεοῦ πού τήν ὁδηγοῦσε σ' Αὔτόν. Τόν 70
αἰώνα, ὅταν ἐμφανίστηκε τό Ισλάμ, οἱ χριστιανοί πήραν ἀπέναντί του
δυναμική θέση. Τά νεώτερα χρόνια ὁ Χριστιανισμός ἔρχεται σέ συχνό-
τερη ἐπικοινωνία μέ τά ἄλλα θρησκεύματα καί ἡ ιδέα ἐνός διαλόγου
προβάλλει πάντοτε.

Πάνω στό θέμα τοῦ διαλόγου ὑπάρχουν διάφορες ἀπόψεις. Γενικά
ὁ Χριστιανισμός δέν ἀρνήθηκε ὅτι ὑπάρχουν καί στίς ἄλλες θρησκείες

κάποιες «άκτινες θείας Ἀλήθειας». Είναι δυνατόν νά διακρίνομε καί σ' αὐτές ἔχνη τῆς θείας Πρόνοιας. Ὁ Θεός δέν ἐγκατέλειψε κανένα ἔθνος σέ καμιά ἐποχή χωρίς κάποια ἀποκάλυψη (Πράξ. 14-17). Ὁ Ἀπ. Παῦλος εἶχε τονίσει στούς Ἀθηναίους ὅτι ὁ "Ἄγνωστος Θεός πού λάτρευαν δέν είναι παρά ὁ "Ἐνας καί Ἀληθινός Θεός πού φανέρωσε στόν κόσμο ὁ Χριστός.

Στήν ἐποχή μας πού είναι τόσο εὔκολη ἡ ἐπικοινωνία τῶν ἀνθρώπων καί τά κράτη ἀναπτύσσουν μεταξύ τους σχέσεις πολιτιστικές, οἱ χριστιανοί θά συναντηθοῦν πολλές φορές μέ τούς ὄπαδούς ἐξαχριστιανικῶν θρησκευμάτων. Ὁ διάλογος παρουσιάζεται τότε ἀναπόφευκτος ἀλλά καί ἀναγκαῖος. Οἱ χριστιανοί πρέπει νά δίνουν τήν ἀληθινή μαρτυρία τῆς πίστεως καί νά ζοῦν «κατά Χριστόν». Γι' αὐτό χρειάζεται νά γνωρίζουμε καλά τίς Χριστιανικές ἀλήθειες, γιά νά μπορούμε καί νά τίς προβάλλουμε καί νά τίς ὑπερασπιζόμαστε. Παράλληλα είναι ἀνάγκη νά πλησιάσουμε τούς ἄλλους μέ κατανόηση καί ἀγάπη. Χωρίς νά ύποτιμούμε τίς ούσιωδεις διαφορές πού ὑπάρχουν ἀνάμεσα στή Μόνη Ἀληθινή Θρησκεία καί τά ἄλλα θρησκεύματα, θά βροῦμε τά κοινά σπουδαία, γιά νά κάνουμε τόν καλόπιστο διάλογο πού θά τούς βοηθήσει νά

Ἡ Ὁρθοδοξία στήν "Απω Ἀνατολή. Βάπτιση στόν Ὁρθόδοξο Ναό Ἀγίου Νικολάου στή Σεούλ.

άναγνωρίσουν τήν πλάνη τους καί νά γνωρίσουν τήν 'Αλήθεια.

'Η όρθόδοξη ιεραποστολή στόν κόσμο σήμερα

'Η ίστορία τής όρθόδοξης ιεραποστολής άρχιζει άπό τήν άποστολική έποχή, άλλα φτάνει σέ μεγάλη άκμη κατά τή βυζαντινή έποχη. «'Από τόν δο αἰώνα "Ελληνες ιεραπόστολοι κήρυτταν τό Χριστιανισμό άπό τά παράλια τής Κριμαίας ώς τόν "Ανω Νεῖλο, στούς πληθυσμούς τής Νουβίας καί ώς τίς άσεις τής Σαχάρας» (Ντήλ, Γάλλος βυζαντινολόγος).

Σήμερα ή όρθόδοξη Εκκλησία πραγματοποιεῖ τό μεγάλο χρέος τής ιεραποστολής σέ διάφορες περιοχές τής γῆς: 1) Στή «Χώρα τού άνατέλλοντος ήλιου», τήν Ιαπωνία, ύπάρχει όρθόδοξη Εκκλησία με 'Αρχιεπίσκοπο, Ιάπωνες ιερεῖς, ναούς, σχολεῖα κ.τ.λ. 2) Στήν Κορέα, τή «χώρα τής πρωϊνής γαλήνης», γίνεται τά τελευταῖα χρόνια μιά άξιόλογη ιεραποστολική προσπάθεια άπό "Ελληνες κληρικούς. 3) Σπουδαῖο ιεραποστολικό έργο πραγματοποιοῦν οἱ όρθόδοξοι τής Αμερικῆς στήν Άλασκα. Πολλοί Εσκιμώοι καί Έρυθρόδερμοι έχουν προσέλθει στήν Όρθοδοξία. Σήμερα στήν Άλασκα ύπάρχουν 100 ναοί με ιερεῖς ιθαγενεῖς. 4) Πυρήνες όρθοδόξων δροῦν καί στήν Κίνα, παρά τά έμποδια πού συναντοῦν άπό τό καθεστώς τής χώρας αύτης. 'Η όρθόδοξη Εκκλησία τής Κίνας είναι αύτόνομη καί διοικεῖται άπό Κινέζους έπισκόπους. 5) Εκεὶ ὅμως πού ή 'Ορθοδοξία δίνει μιά ζωντανή ιεραποστολική παρουσία είναι ή 'Αφρική καί συγκεκριμένα ή Ούγκαντα, τό Ζαΐρ καί ή Κένυα. 'Ο "Ελληνας ιεραπόστολος άρχιμ. Χρυσόστομος Παπασαραντόπουλος πού πέθανε πρόσφατα έργαστήκε τά τελευταῖα 20 χρόνια τής ζωῆς του στίς χώρες αύτές. Καί σήμερα βρίσκονται έκει "Ελληνες ιεραπόστολοι πού δροῦν με μεγάλη έπιτυχία. Πολλοί άφρικανοί ιθαγενεῖς πού σπούδασαν Θεολογία στήν Έλλάδα έγιναν άρχιερεῖς καί ιερεῖς καί έργάζονται ιεραποστολικά στή χώρα τους με ζῆλο θαυμαστό.

'Η Εκκλησία τής Έλλάδος έχει άρχισει πρίν άπό μερικά χρόνια μιά όργανωμένη προσπάθεια γιά τήν έξωτερική ιεραποστολή. "Ιδρυσε 'Επιτροπή έξωτερικής ιεραποστολής στήν Αποστολική Διακονία. 'Εξ άλλου Χριστιανικά σωματεῖα καί σύλλογοι ένισχύουν τό έργο τῶν ιεραποστόλων. Κτίζουν ναούς, στέλνουν ιερά σκεύη, τυπώνουν στίς ξένες γλώσσες λειτουργικά βιβλία κ.α. Πρωτοποριακό έργο ιεραποστολῆς έχει νά παρουσιάσει τό ιεραποστολικό Κέντρο «Πορευθέντες...» τό όποιο, άν καί ιδιωτική καί νεανική πρωτοβουλία, παρουσίασε θαυμαστή δραστηριότητα καί ένεπνευσε πολλούς νέους άνθρωπους νά άφοισιωθοῦν στήν ιεραποστολή.

- Ποῦ όφείλεται ή έξαπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ σέ σύντομο χρονικό διάστημα;
- Σ' ἕνα διάλογο μέ δόπαδούς ἐξωχριστιανικῶν θρησκευμάτων ποιά πρέπει νά είναι ή στάση τοῦ Χριστιανοῦ;
- Ποιές δυσκολίες συναντοῦν οι ιεραπόστολοι στό ἔργο τους;
- Πῶς μποροῦμε καί μεῖς νά βοηθήσουμε τήν Ἐξωτερική ιεραποστολή τῆς Ἑκκλησίας; Ποιούς "Ἐλληνες ιεραποστόλους γνωρίζεις;

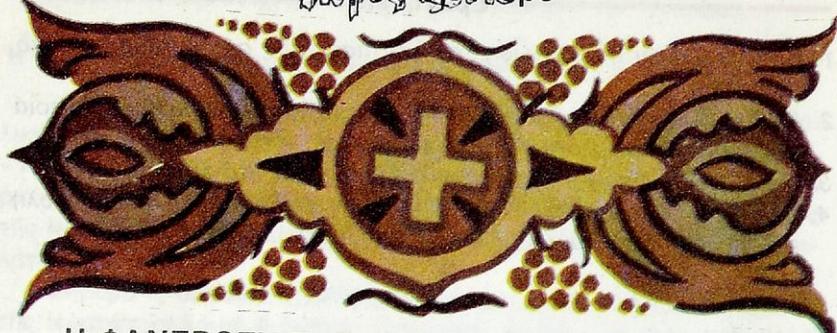
If he picks me up I'll ~~but him~~

Well he hasn't its Tas for the 3rd time. Somebody
has jinxed my obviously shame poor guy. You
know Aris today is very sweet to me it's one of the
manner days (guess) What did he do? Nothing
special he just looks & smiles at me and he was just
about going to put me on my head again to dance but obviously
he change'd his mind.

You know he had a crush
over Angela during summer in England? He
always had one I think they
even though Zeek doesn't
got it anymore But Zeek told me the
news that during England he used to call her
"my girl" One day when they were sitting together
with John Giammatteo he said that, and they
he said so that we don't get confused with John
I'll call you "my love" Poor Zeek. See I
didn't know he was that fast & sudden about things!! Well
you know now Zeek avoided him a lot and
in the end they argued. He told her she didn't
like him. Poor Zeek. He must have had a
hard time in England. Well she looked lot
10000g! Is that ironic? No it's not. You know
what just happened. What? Well when I turned around to
look at Sonja I looked at Theo by mistake. well actually we look
at each other while we were both being laughing about different
things. That guy laughs a lot. His year. It's good.
for him! I hope, smile on his

Μέρος Δευτέρου

Η ΦΑΝΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

N.A.

Μάθημα 15ο

Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Η άναζήτηση τοῦ Θεοῦ (Πραξ. 17, 27) καί οἱ δυνατότητες τῆς φυσικῆς θεολογίας.

Από τά πανάρχαια χρόνια ὁ ἄνθρωπος προσπαθεῖ νά διευκρινίσει τήν ίδεα τοῦ Θεοῦ πού ἔχει ἐμφυτη μέσα του, ἀποδίδοντας στό Θεό ίδιότητες ὑπερφυσικές καί ίκανότητες ὑπεράνθρωπες. Είναι βεβαιωμένο ἀπό τήν Ἰστορία, ὅτι ἡ πρωταρχική γνώμη τοῦ ἄνθρωπου γιά τό Θεό είναι πώς ὁ Θεός είναι "Ἐνας, δημιουργός καί κτίστης τοῦ σύμπαντος κόσμου καί τοῦ ἄνθρωπου καθώς καί ὅλων ὄσα ὑπάρχουν πάνω στή γῆ. Μέ τό πέρασμα τῶν αἰώνων ἡ ἀρχική αὐτή πίστη τοῦ ἄνθρωπου ἔξεπεσε, καί ὁ ἄνθρωπος προσκολλήθηκε στά φαινόμενα καί τίς δυνάμεις τῆς φύσεως πού σιγά-σιγά τίς ἐθεοποίησε καί ἀφοσιώθηκε στή λατρεία τους μέ φανατισμό. Ή ἀνθρώπινη ψυχή ὅμως δέν ἐπαψε οὕτε στιγμή νά ἀναζητεῖ τὸν ἀληθινό της προορισμό καί νά φέρεται πρός τή σωστή ίδεα γιά τό Θεό. "Ετσι δημιουργήθηκε ἔνα εἰδος θεολογίας πού

προσπαθεῖ νά διατυπώσει τήν ίδέα τοῦ Θεοῦ ξεκινώντας ἀπό τίς δυνατότητες πού ἔχει ἡ ἀνθρώπινη διάνοια νά ἐπινοεῖ, νά φαντάζεται, νά συνδυάζει καί νά ἐκφράζεται γιά τό Θεό. Μοιάζει αὐτή ἡ ἀναζήτηση πού γίνεται ἔξω ἀπό τήν ἀποκάλυψη μέ «ψηλάφισμα» μέσα στό σκοτάδι τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς πού προσπαθεῖ νά ξαναβρεῖ τό Θεό της. Ἡταν ὅμως ποτέ δυνατόν ὁ ἀνθρωπος, μόνος του καί ἀβοήθητος, νά φτάσει στήν ίδέα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, χωρίς τή βοήθεια Αύτοῦ τοῦ Θεοῦ; Ἀσφαλῶς ὅχι. Μεγάλα πνεύματα τῆς ἀρχαιότητας πλησίασαν ἀρκετά τήν ίδέα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Τά πιό μεγάλα καί ἀποτελεσματικά βήματα τά ἔκαμε ὁ ἀνθρωπος βοηθούμενος ἀπό τή θεία ἀποκάλυψη.

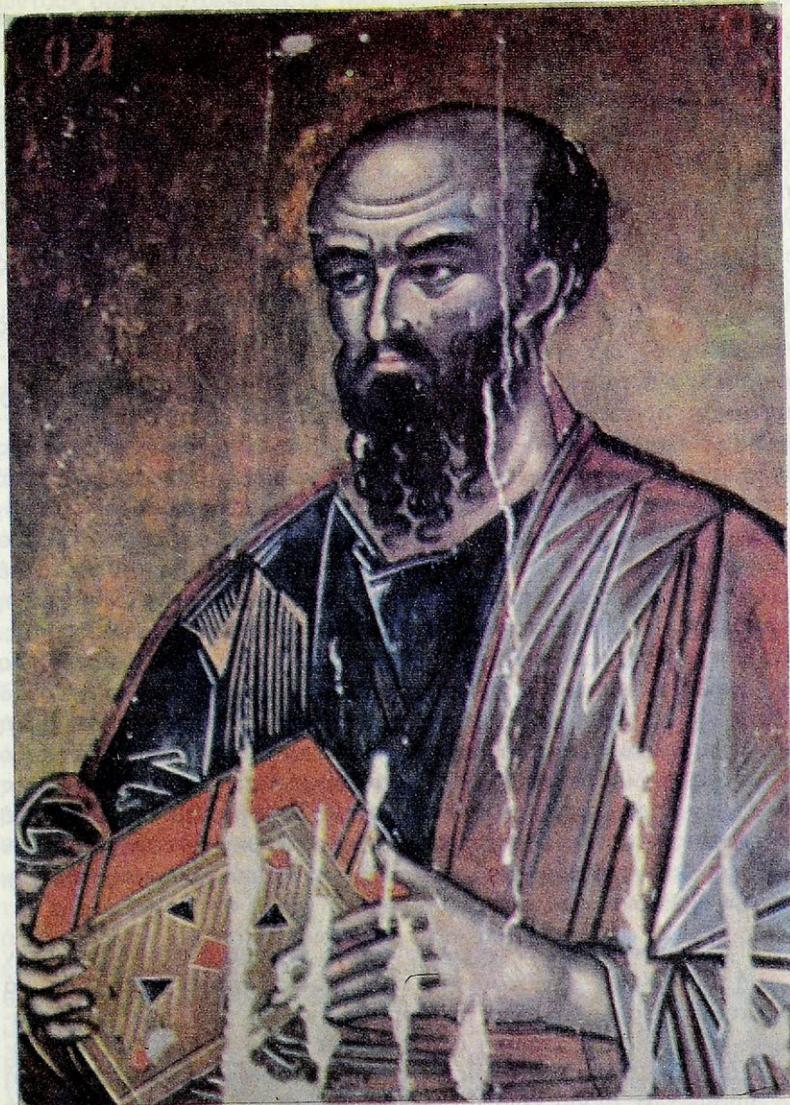
Ο Ἀπόστολος Παῦλος πού ἦταν καί βαθύς μελετητής τῆς φιλοσοφίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἐπεσήμανε αὐτή τήν προσπάθεια τῶν φιλοσόφων καί μιλώντας στούς Ἀθηναίους ἔλεγε «... ἄνδρες Ἀθηναῖοι... ὁ Θεός πού ἔκαμε τόν κόσμο καί ὅσα ὑπάρχουν σ' αὐτόν... Αὔτος ἔκαμε ἀπό ἔνα αἷμα ὅλα τά ἔθνη... Αὔτος τούς ἐφύτευσε καί τόν πόθον νά ἀναζητοῦν τόν Θεόν μήπως καί κατόρθωναν νά τόν ψηλαφίσουν καί νά τόν εὕρουν ἄν καί Αὔτος ὑπάρχει πολύ κοντά σέ κάθε ἔναν ἀπό ἐμάς». (Πράξεων 17, 24-27).

‘Ο ἐρχομός τοῦ Θεοῦ στήν ιστορία. Ο ἐρχόμενος Θεός τῆς Ἁγίας Γραφῆς

· “Υστερεά ἀπό αὐτά ἔξηγεῖται τό φαινόμενο πού παρατηρεῖται μέσα στήν ιστορία καί μάλιστα σέ ὅλους τούς λαούς τής γῆς, χωρίς καμμιά σχεδόν ἔξαιρεση. Δέν υπάρχει δηλαδή λαός πού νά μή λατρεύει κάποιο θεό καί δέν υπάρχει πολιτισμός πού νά μή είναι βαθειά ἐπηρεασμένος ἀπό τή θρησκεία τοῦ λαοῦ πού τόν δημιούργησε. Ὕπάρχουν ἀρχαῖοι πολιτισμοί πού δέν ἔχουν νά παρουσιάσουν καμμιά σχεδόν πολιτιστική ἀνάπτυξη, ἔχουν ὅμως θεούς, ναούς, θυσίες, τελετές, ιερεῖς καί ὅλα τά στοιχεία μιᾶς ἀναπτυγμένης θρησκείας. Οἱ ἀρχαῖοι λαοί τῆς Ἀφρικῆς π.χ. μπορεῖ νά μήν ἔχουν σπίτια νά κατοικήσουν, κάστρα γιά νά προστατευτοῦν σέ ὥρα πολέμου, χρήματα γιά τό ἐμπόριό τους· ἔχουν ὅμως ναούς, βωμούς καί ἀφιερώματα στούς θεούς των πού προκαλοῦν καί σήμερα τό θαυμασμό. Ο Πλούταρχος (46-126 μ.Χ.) εἰδε τό φαινόμενο αὐτό μέσα στήν ιστορία καί γράφει. «εὔροις δ' ἄν ἐπιών καί πόλεις ἀτειχίστους, ἀγραμμάτους, ἀβασιλεύτους, ἀοίκους, ἀχρημάτους, νομίσματος μή δεομένας, ἀπείρους θεάτρων καί γυμνασίων· ἀνιέρου δὲ πόλεως καί ἀθέου, μή χρωμένης εὐχαῖς, μηδὲ ὄρκοις, μηδὲ μαντείαις, μηδὲ θυσίαις ἐπ' ἀγαθοῖς, μηδ' ἀποτροπαῖς κακῶν, ούδεις ἔστιν, ούδ' ἔσται γεγονώς θεατής».

Θεοτόκος, 12ος αιώνας, μέ μεταγενέστερες έπιζωγραφήσεις, 95 x 59
έκ. Συλλογή Φανερωμένης, Λευκωσία, Κύπρος.

Ο Ἀπόστολος Παῦλος (΄Από τήν πινακοθήκη τοῦ Πρωτάτου τοῦ Ἅγίου Ὄρους. 16ος αι.).

‘Υπάρχουν άρχαίοι λαοί στούς όποίους ή θρησκευτική διάθεση και έπιδοση είναι τόσο έντονη ώστε νὰ νομίζει κανεὶς πώς ή θρησκεία τους ρυθμίζει ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τους. Πρῶτοι ἀνάμεσα σ' αὐτούς τούς λαούς είναι οἱ ἄρχαίοι ‘Ἐλληνες καὶ οἱ Ἰσραηλίτες. Ή Παλαιά Διαθήκη δέν είναι μόνον τὸ θρησκευτικό βιβλίο τῶν Ἰσραηλιτῶν, είναι συγχρόνως καὶ τὸ πιό αὐθεντικό καὶ ἐπίσημο βιβλίο τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰσραὴλ. Ο Θεός τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης είναι συγχρόνως καὶ ὁ Κυβερνήτης τοῦ λαοῦ. Στήν Π.Δ. προσδιορίζονται μὲ κάθε δυνατή ἀκρίβεια οἱ σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ Θεό, τῶν ἀνθρώπων μεταξύ τους, ἀλλά καὶ ὀλόκληρου τοῦ λαοῦ πρός τούς ἄλλους λαούς.

Ο Θεός ὅμως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἔχει μία βασική διαφορά ἀπό τούς ἄλλους θεούς τῆς ἱστορίας. Ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι θεοί «ἐπινοοῦνται» (κατασκευάζονται) ἀπό τούς ἀνθρώπους ὁ Θεός τῆς Π.Δ. «ἀποκαλύπτεται», παρουσιάζεται ὁ ἴδιος καὶ ἐρμηνεύει τὸν ἑαυτό Του στούς ἀνθρώπους «ἔγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου». Είναι δηλαδὴ ἡ περιοχή τῆς Παλαιστίνης ἀφ' ἐνός καὶ ὁ πνευματικός χῶρος τῆς Π. Διαθήκης ἀφ' ἑτέρου ὁ τόπος ποὺ ἀκούγονται καθαρά «τὰ βήματα τοῦ Θεοῦ ποὺ ἔρχεται»· ἡ φράση «ἰδοὺ ἔρχομαι» είναι τόσο πολύ συνηθισμένη, πού ὁ λαός πάντοτε περιμένει τὸν ἔρχομό καὶ τήν ἐμφάνιση τοῦ Θεοῦ σὲ κάθε περίσταση τῆς ζωῆς του. Μέσα στὸ χῶρο τῆς Καινῆς Διαθήκης ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ παίρνει διαστάσεις ἐκπληκτικές καὶ ἀμέτρητες: Ἐδῶ ἡ τέλεση τοῦ ὑπερφυσικοῦ θαύματος συναγωνίζεται τὸ θεῖο Λόγο, γιά νά στερεώσουν μέσα στήν ἀνθρώπινη Ψυχή τήν πίστη ὅτι ὁ Θεός ἥλθε, «ἐτέχθη ἡμῖν σήμερον σωτήρ» καὶ ἀργότερα «ὕγικε γάρ ἡ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν» καὶ ὑστερα ἀπό λίγο «οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾧ ηύδοκησα». Ο ἀπ. Παῦλος βλέπει τὶς ἐνέργειες αὐτές τῆς θείας Ἀποκαλύψεως καὶ γράφει στούς Γαλάτες: «Οτε δέ ἥλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἔξαπέστειλεν ὁ Θεός τὸν υἱόν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπό νόμου, ἵνα τούς ύπό νόμον ἔξαγοράσῃ, ἵνα τήν υιοθεσίαν ἀπολαύωμεν».

‘Η ἀποκάλυψη ως γεγονός καὶ ως μήνυμα. Καὶ ἐνῶ μέν στήν Π.Δ. ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ ἔχει προπαρασκευαστικό χαρακτήρα, νά προετοιμάσει δηλαδὴ τούς ἀνθρώπους γιά τήν «ἐν Χριστῷ ἀποκάλυψη», στήν Καίνη Διαθήκη ἡ ἀποκάλυψη αὐτή γίνεται πραγματικότητα, ἀποκορύφωμα τῆς ὁποίας είναι ἡ «ἐνσάρκωση» τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ «γέννηση» τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ διδασκαλία Του καὶ τὸ ἔργο Του, ἡ Σταυρική Του θυσία καὶ ἡ «ἐκ νεκρῶν» ἀνάστασή Του. Τό ἀμέτρητο βάθος τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ γιά τὸν ἀνθρωπο είναι ὅχι μόνο γνωστό ἀλλά καὶ ἀποδεδειγμένο. Τρία ὀλόκληρα χρόνια «ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ

ζῶντος» συναναστρέφεται μέ τούς ἀνθρώπους καλώντας στή «νέα ἐν Χριστῷ ζωὴν» καί ἀποδεικνύοντας καθημερινά ὅτι «οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ σωτηρίᾳ» παρά μόνο διά τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τό μεγάλο κάλεσμα τοῦ Λυτρωτῆ ἔχει αὐτή ἀκριβῶς τή μεγάλη σημασία, ὅτι δηλαδή ὁ Θεός εἶναι μαζί μας, πολύ κοντά μας, μᾶς καλεῖ, τὸν ἀκοῦμε καί τὸν ψηλαφίζουμε καί φωτίζει μέ τή θεία διδασκαλία Του ὥχι μόνο τὸν προορισμό τοῦ ἀνθρώπου πάνω στή γῆ ἀλλά καί τό αἰώνιο μέλλον του. Μέ ἄλλα λόγια τό ἔργο τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ δέν τελειώνει μέ τήν ἐλευση τοῦ Χριστοῦ στή γῆ. Εἶναι ἀνάγκη ἀπαραίτητη καί σπουδαία τό νά θελήσει ὁ ἀνθρωπός νά ἀποδεχθεῖ τό μήνυμα πού φέρνει ἡ θεία παρουσία καί νά κάμει ὅ,τι ἔξαρταται ἀπό αὐτόν γιά τήν ἐκπλήρωση τοῦ ἔργου τοῦ Θεοῦ στή ζωὴ του.

‘Ο ἀνθρωπός ἀποδέκτης καί συνεργός τῆς ἀποκαλύψεως

‘Η προσωπική καί ἐλεύθερη συγκατάθεση τοῦ ἀνθρώπου στή θεία ἀποκάλυψη εἶναι ὅρος ἀπαραίτητος τῆς ἐπιτυχίας τοῦ μεγάλου σκοποῦ τῆς ἀποκαλύψεως. ‘Ο Θεός στή Βασιλεία Του δέν θέλει δούλους: «ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν» λέγει ὁ Κύριος. Καί ὁ ἀπ. Παῦλος, θέλοντας νά τονίσει τή μεγάλη σημασία τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου ν’ ἀνταποκριθεῖ στήν πρόσκληση τοῦ Θεοῦ, γράφει στούς Γαλάτες: «‘Ὑμεῖς ἐπ’ ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί!» (Γαλ. 5, 13). Πάντοτε ὁ Θεός μέ πολλά λόγια καί πιο πολλά ἔργα ἀπέδειξε στόν ἀνθρωπο τήν ἀγάπη Του. Ἀπομένει στόν ἀνθρωπο ἡ τελευταία πράξη γιά τήν ὄλοκλήρωση τῆς σωτηρίας, ἡ ἀποδοχή τῆς θείας ἐνεργείας. Γι’ αὐτό καί εἶναι ἐπείγουσα καί ἀπαραίτητη ἡ σπουδή τῆς θείας ἀποκαλύψεως ἀπό ὅλους τούς ἀνθρώπους καί ἰδιαίτερα ἀπό τούς μαθητές πού μποροῦν νά διαβάσουν καί νά ἐρευνήσουν τά ιστορικά στάδια τῆς ἀποκαλύψεως. Τότε θά διαπιστωθεῖ πώς ὁ Θεός στέκεται ἔξω ἀπό τήν πόρτα τῆς ψυχῆς τοῦ κάθε ἀνθρώπου ζητώντας τήν τελευταία πράξη ἀπό τόν ἀνθρωπο γιά τήν ὄλοκλήρωση τοῦ ἔργου Του: νά ἀνοίξει ἡ πόρτα τῆς ψυχῆς καί νά ἀποδεχθεῖ τή λυτρωτική ούσια τῆς ἀποκαλύψεως Του. «‘Ιδού ἔστηκα ἐπὶ τήν θύραν καί κρούω· ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου καί ἀνοίξῃ τήν θύραν καί εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτὸν καί δειπνήσω μετ’ αὐτοῦ καί αὐτὸς μετ’ ἐμοῦ» (Ἀποκ. 3, 20). “Ετοι ὁ ἀνθρωπός γίνεται συνεργός τῆς θείας βουλῆς καί διαδραματίζει τὸν πιὸ ἀποφασιστικὸ ρόλο γιά τήν σωτηρία του. ‘Η πράξη ὅμως αὐτή τῆς ἀποδοχῆς εἶναι πράξη μεγάλης ἀρετῆς καί μεγάλης ἀγάπης πρός τό Θεό. Εἶναι ἴσως τό πιό μεγάλο λάθος πού μπορεῖ νά κάμει ὁ ἀνθρωπός, νά γυρίσει τήν πλάτη του στή θεία ἀποκάλυψη πού μέ τόσους τρόπους καί προπαντός μέ τόση ἀγάπη στέκε-

ται μπροστά σέ κάθε ψυχή, άποκαλύπτοντας τά πάντα και έρμηνεύοντας τή δική Του άγάπη «δείχνοντας τάς χειρας και τήν πλευράν».

Ἐρωτήσεις

- Πως ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ ἀπό τόν ἄνθρωπο εἰναι καθολικό φαινόμενο μέσα στήν παγκόσμια ἱστορία;
- Ἄρκει μόνον ἡ θεία ἐνέργεια γιά τή σωτηρία τοῦ ἄνθρωπου;
- Μπορεῖτε νά θυμηθεῖτε γεγονότα πού μαρτυροῦν ὅτι ύπάρχει «θεία ἀποκάλυψη»;

ΟΧΙ

Μάθημα 16ο

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΟ

Ἡ ἀναζήτηση τοῦ ἀπολύτου ἀπό τόν ἄνθρωπο

‘Ο ἄνθρωπος πάντοτε ἥθελε νά ψηλαφίσει τής φύσεως τά μυστικά και τής ψυχῆς του τά ἀπόκρυφα βάθη. ‘Ο οὐρανός ἦταν γιά πολλούς αιώνες ἀπλησίαστος, ἀφήνοντας στόν ἄνθρωπο μικρή μόνο γεύση ἀπό τή μεγαλοπρέπεια τής ἀρχιτεκτονικῆς του δομῆς. Ή περιέργεια ἀπό τό ἔνα μέρος, και ἡ ἀγωνία ἀπό τό ἄλλο ἔβαλαν τόν-ἄνθρωπο σέ πολλές

σκέψεις γιά τήν ἀναζήτηση τοῦ ἀληθινοῦ πού κρύβεται πίσω ἀπό τὰ φαινόμενα. Ἡ ἀναζήτηση αὐτή ἀπό τὸν ἄνθρωπο εἰναι τόσο ἔντονη, πού δέν εἰναι ὑπερβολὴ ἡν ποῦμε ὅτι εἰναι ἐμφυτη σ' αὐτὸν. Κατευθύνει τίς πιό εὔγενικές του σκέψεις καὶ τίς πιό τίμιες πράξεις του, μέ σκοπό τὴ διαπίστωση μᾶς ἀλήθειας, τήν κατάκτηση τοῦ ἀπόλυτου. Στήν προσπάθειά του αὐτή διατυπώνει θεωρίες, πού ἀργότερα τίς διορθώνει μέ ἄλλες πιό ὄρθες ἀνεβαίνοντας συνεχῶς τή σκάλα τῶν ἀναζητήσεών του.

Στίς θρησκείες τῶν ἀρχαίων λαῶν ἀλλά καὶ γενικότερα στά λείψαντα τῶν πολιτισμῶν τους βρίσκουμε ἔντονη καὶ ἐπίμονη τήν ἀγωνία πάνω στήν προσπάθειά του αὐτή. Καὶ ἄλλα πράγματα, φυσικά, ἀπασχόλησαν τούς ἀνθρώπους ἐκείνους, ὅμως αὐτή ἡ προσπάθειά τους παρουσιάζεται σάνη ἡ πιό ζωηρή πού ὁδήγησε τίς σκέψεις τους στά δύσκολα μονοπάτια πού πλησιάζουν στό ἀπόλυτο. Στή θέση αὐτοῦ τοῦ ἀπόλυτου γρήγορα οἱ ἀνθρωποι τοποθέτησαν τήν ίδεα τοῦ Θεοῦ. Βέβαιο εἰναι ἀπό τήν Ἰστορία ὅτι ὅσο πιό γρήγορα οἱ ἀνθρωποι προχώρησαν στόν πολιτισμό, τόσο καὶ ἡ ίδεα τοῦ Θεοῦ παρουσιάζεται πιό ἔξευγενισμένη. Ποιόν θεό ὅμως οἱ ἀνθρωποι ἀνέβασαν στό ὕψος τοῦ ἀπόλυτου καὶ πῶς ἤθελαν τό θεό ἥ τούς θεούς, γιά νά ίκανοποιήσουν τίς βαθιέές ἀνησυχίες τῆς ψυχῆς τους;

Βέβαια πολλοί θεοί καὶ θεές ἐπινοήθηκαν. Γιατί ὅμως δέν ίκανοποίησαν τόν ἀνθρωπο;

Ο μεγάλος δάσκαλος καὶ σοφός τῆς ἀρχαιότητας Σωκράτης δέν είναι καθόλου εύχαριστημένος ἀπό τό πάνθεο τῶν Ἑλλήνων. Λέγεται πῶς μέ δική του προτροπή λατρεύονταν στήν Ἀθήνα «ὁ ἄγνωστος Θεός». Μπροστά στό βωμό τοῦ «ἄγνωστου Θεοῦ» στάθηκε μέ πολύ δέος καὶ μεγάλη ἐκπληξη ὁ Ἀπ. Παῦλος ὅταν ἐπισκέφθηκε τήν Ἀθήνα (Πράξ. 17, 23). Ποιά ὅμως ἦταν ἡ πρώτη ίδεα τοῦ ἀνθρώπου γιά τό Θεό; καὶ ἦταν πότε δυνατό νά φθάσει ὁ ἀνθρωπος μόνος του, χωρίς κάποια βοήθεια, στήν ἀληθινή γνώση τοῦ Θεοῦ;

Σχετικά μέ τό ἐρώτημα τοῦτο διαβάζουμε στή Δογματική τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Π. Τρεμπέλα (Τόμος 1ος σ. 74) ὅτι «Εἰς πολλάς περιπτώσεις συναντῶμεν μεταξύ ἀρχαιοτέρων φυλῶν καὶ ἐθνῶν διαυγεστέρας θρησκευτικάς ἀντιλήψεις καὶ ὄρθοτέρας ίδεας περί Θεοῦ, κόσμου καὶ ἀθανασίας παρ' ὅσον εἰς νεωτέρους λαούς. Τό φαινόμενον τοῦτο παραμένει πρόβλημα ἀνεξήγητον, ἐάν δεχθῶμεν τήν ἔξελικτικήν θεωρίαν, ἐνῷ διαυγάζεται καὶ ἔξηγεῖται πλήρως, ἐάν θεωρήσωμεν τόν Μονοθεϊσμόν ώς τήν ἀρχικήν μορφήν τῆς θρησκείας καὶ ώς τόν καρπόν ἀρχεγόνου θείας Ἀποκαλύψεως. Τό τελευταῖον

τοῦτο δεχόμενοι ύποστηρίζομεν συγχρόνως, ὅτι οὐχὶ ἡ πλάνη, ἀλλ' ἡ ἀλήθεια ἐλησμονήθη καὶ ἔθολώθη κατά τὴν ἐπακολουθήσασαν εἰς τὴν ἀρχέγονον πτῶσιν διαφθοράν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὅτι ὁ Μονοθεῖ-
σμός, ὁ ἀρχικῶς ὑπό τοῦ Θεοῦ διδαχθείς εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀποκατε-
στάθη καὶ πάλιν εἰς ὑψηλοτέραν τιμήν διά νέας Ἀποκαλύψεως τοῦ
Θεοῦ πρός τὸν ἄνθρωπον».

Οἱ ἄνθρωποι φαντάζονται καὶ πλάθουν τό Θεό.
‘Ο Θεός τῶν Φιλοσόφων

Οἱ ἄνθρωποι ἀπό τὰ πιό ἀρχαῖα χρόνια ἐπινόησαν Θεούς πού ἦταν πέρα ἀπό τὴν κρίσι τους, ἀλλά καὶ πέρα ἀπό τὸ λογικό τους. Τοῦτο ἦταν πολὺ φυσικό, γιατί ὁ ἀδύναμος καὶ ἀπροστάτευτος ἄνθρωπος ὑποκύπτοντας στὶς δυνάμεις τῆς φύσεως καὶ στερημένος ἀπό τεχνικά καὶ ἐπιστημονικά μέσα γιά τὴν προστασία του φανταζόταν πελώριους θεούς, μὲ πολλά χέρια καὶ μεγάλη δύναμη καὶ ἔτρεχε νά βρεθεῖ τελικά κάτω ἀπό τὴν προστασία αὐτῶν τῶν θεῶν, γιά νά δαμάσει τά στοιχεῖα τῆς φύσεως καὶ ὅ, τι ἄλλο κακό τὸν ἐνοχλοῦσε. Θεοί πού προστατεύουν ἀπό πλημμύρες, ἀλλά καὶ θεοί πού στέλνουν τὴ βροχή. Θεός ὁ ἥλιος πού διώχνει τά σκοτάδια τῆς νύχτας, ἀλλά καὶ θεοί πού κατοικοῦν μέσα στά σκοτάδια. Θεοί πού κάνουν καλό στούς καλούς, ἀλλά καὶ θεοί πού τιμωροῦν καὶ ἔξοντώνουν τούς κακούς. Σ' αὐτούς τούς Θεούς οἱ ἄνθρωποι ἔδωσαν ὑπερφυσικές δυνάμεις καὶ τρέχουν κοντά τους γιά νά πετυχούν κάτι συγκεκριμένο στή ζωή τους. Ἐκεῖνο πού δέν μποροῦν νά κάνουν οἱ ἄνθρωποι, φαντάζονται πώς μποροῦν νά τό κάνουν οἱ διάφοροι θεοί, τούς ὅποιους παριστάνουν δυνατούς καὶ φοβερούς, ίκανούς νά καλύπτουν τά κενά τῆς ἀνθρώπινης ἀδυναμίας. Στή μορ-
φοποίηση τοῦ Θεοῦ οἱ ἄνθρωποι ἀκολουθοῦν καὶ μιά ἄλλη πορεία. Ἡ φαντασία βέβαια πλάθει τό Θεό, τό χέρι ὅμως ἀπλώνει γιά νά τὸν ψη-
λαφίσει, τά μάτια θέλουν νά δοῦν καὶ προπαντός ἡ καρδιά νά νιώσει καὶ νά σκιρτήσει.

“Ἐτσι καθορίζεται ὁ τόπος λατρείας τοῦ Θεοῦ, κατασκευάζεται ἡ λαξεύεται όμοιώμα Θεοῦ. Διαλέγεται μέρος ψηλό καὶ ἀπόμακρο, πού νά μήν είναι εὔκολο στὸν καθένα νά πλησιάσει. Τά Ταμπού διάφορων θρησκειῶν αὐτή τὴν ἐνδόμυχη διάθεση τοῦ ἀνθρώπου ἐξυπηρετοῦν. Σ' αὐτόν τό Θεό πλέον πού ἔχει κάνει μερικά βήματα πρός τὸν ἄνθρωπο, τρέχουν οἱ ἄνθρωποι νά ύποταχθοῦν προσφέροντας τίς ἀναρίθμητες λατρεῖες τους. Οἱ θυσίες, οἱ λατρευτικές πράξεις καὶ τά λόγια πού ἀπευθύνονται ἔχουν ἔνα βαθύ χαρακτηριστικό σκοπό· νά ἔξευμενί-

σουν καί εύχαριστήσουν τό Θεό ἡ τούς θεούς καί σέ ἀνταπόδοση νά
ἔχουν οἱ ἄνθρωποι τήν εύμενεια καί τήν προστασία ἀπό αὐτούς, ίδιαι-
τερα ὅταν ᔁρούν φταίξει σέ κάτι σοβαρό.

Στήν ἀρχία Ἑλλάδα καί μάλιστα στήν ἐποχή τῶν Φιλοσόφων ἡ ίδεα
τοῦ Θεοῦ είναι πολύ πιο καθαρή ἀπό ἄλλους λαούς καί ἄλλες ἐποχές,
ὅπως καί σέ ἄλλα μαθήματα εἴδαμε.

“Ολοὶ οἱ φιλόσοφοι πού διατύπωσαν γνῶμες γιά τό Θεό, ἔγραψαν
ἀπόψεις σαφεῖς καί καθαρές πού προκαλοῦν τήν ἐκπληξη γιά τό πλη-
σίασμα πρός τήν ἀλήθεια. Κορυφαία καί μεγαλόπρεπη μέσα σέ ὅλη τή
σοφία τῆς ἀρχαιότητας ἔζεχει ἡ γνώμη τοῦ μεγάλου Σωκράτη πού
μπορεῖ νά ἀποδοθεῖ μέ τοῦτα τά λόγια «οἱ ἄνθρωποι ὅ, τι κι ἄν κάνουν
δέν θά μπορέσουν ποτέ νά φτάσουν στήν ίδεα τοῦ Θεοῦ. Μιά μόνη
λύση βλέπω σέ τούτη τή μεγάλη ἀγωνία τοῦ ἀνθρώπου, πού είμαι βέ-
βαιος πώς ἀπό τόν ούρανό ὁ ἀληθινός θεός τή βλέπει κι' αὐτός κάποτε
θά στείλει ὄπισθήποτε ἀπεσταλμένο του ἀπό τόν ούρανό νά μᾶς μιλή-
σει γιά ὅλα τοῦτα, δείχνοντας ἔτσι τήν ἀπειρη ἀγάπη του γιά μᾶς». Ἡ
σκέψη τοῦ Σωκράτη, ὅπως μᾶς τήν διέσωσε ὁ Πλάτων στά βιβλία του,
γιά ἔνα μόνο πράγμα ἐνδιαφέρεται: γιά τήν ἀλήθεια. “Υστερα θέλει ἡ
καθαρή καί ἀμόλευτη συνείδηση νά ὀδηγεῖ σταθερά τόν ἀνθρωπο στήν
πραγματοποίηση τοῦ ίδανικοῦ καί τήν ἀσκηση τῆς ἀρετῆς. Δέ διστάζει
νά ἐκφράσει καί τή γνώμη ὅτι «ἡ συνείδηση είναι ἡ φωνή τοῦ Θεοῦ
μέσα μας». Γιά τοῦτες τίς τολμηρές του προφητείες ὁ Σωκράτης ὄνο-
μάστηκε «πρό Χριστοῦ Χριστιανός». Είναι ἀπόλυτα βέβαιο πώς ὁ Σω-
κράτης δέν είχε ἀκούσει τίποτε γιά τίς Μεσσιανικές προφητείες τῆς Π.
Διαθήκης οὕτε γιά τό Θεό τῆς Παλ. Διαθήκης, στήν ὅποια ἡ ίδεα τοῦ
Θεοῦ είναι διαφορετική ἀπό ὅλες τίς ἄλλες ίδεες.

Ἡ βιβλική ἀντίληψη γιά τό Θεό. Ὁ προσωπικός Θεός

‘Ο Θεός τῆς Π. Διαθήκης ᔁρούει ἔνα ἀνεπανάληπτο στήν ἴστορία χα-
ρακτηριστικό: Είναι ὁ «ἔνας». Ἡ θρησκεία τῆς Π. Διαθήκης είναι «μο-
νονθεϊσμός». Ἡ ίδεα αὐτή τοῦ Θεοῦ διαποτίζει τήν κάθε λεπτομέρεια
τῆς Βίβλου. «Ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου»· ὑπάρχει καί μία κατηγορη-
ματική πληροφόρηση ἀπό τόν ἴδιο τό Θεό: δέν ὑπάρχουν ἄλλοι Θεοί
ἐκτός ἀπό μένα: «οὐκ ἔσονται σοι θεοί ἔτεροι πλὴν ἐμοῦ». Ἡ ἴστορική
ἀξία τοῦ Μωϋσῆ συγκεντρώνεται στό κορυφαῖο τοῦτο κατόρθωμα:
ἔδειξε τόν ἔνα καί μοναδικό Θεό, ἐβεβαίωσε τό λαό ὅτι ὁ Θεός Αὔτός
είναι ἡ μοναδική ἀλήθεια καί σ' Αὔτόν ὁ λαός χρωστᾶ ἀπόλυτη ὑπακοή
σέ κάθε λεπτομέρεια τῆς ζωῆς. Γιατί; Αὔτός είναι ὁ Δημιουργός Θεός
τῶν πάντων. Ούρανός καί γῆ καί ὅλα ὅσα ὑπάρχουν, σ' Αὔτόν ἀνήκουν.

Ο κόσμος όλος δημιουργείται άπό τό μηδέν καί είναι άποτέλεσμα τής σοφίας, τής δυνάμεως καί προπαντός τής ἀγάπης τοῦ Θεοῦ...

Μέσα στή διδασκαλία τῶν Προφητῶν τονίζεται καί παρουσιάζεται στό λαό καί ἡ μεγάλη ιδιότητα αύτοῦ τοῦ Θεοῦ: ἡ δικαιοσύνη Του. Είναι γεμάτη ἡ προφητική διδασκαλία ἀπό τίς ἐκδηλώσεις τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ. Τιμωρός κάθε ἀδικίας καί ὑπερασπιστής κάθε πράξης πού συμφωνεῖ μέ τό νόμο Του. Τῆς δικαιοσύνης αὐτῆς τοῦ Θεοῦ προέκταση είναι ἡ Μεσσιανική προφητεία. Μέσα σ' αὐτήν ὁ Θεός διαβεβαιώνει τό λαό του ὅτι τό πλησίασμα ἀνάμεσα στό Θεό καί τόν ἄνθρωπο θά πραγματοποιηθεῖ «ἐν χρόνῳ» μέ σκοπό νά ἀποδειχθεῖ ὅτι ἔνας μόνο Θεός ύπαρχει. Μέ τό λυτρωτικό του ἔργο θά ἀποκαταστήσει τίς σχέσεις μεταξύ Θεοῦ καί ἀνθρώπου διά τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐρωτήσεις

1. Γιατί οἱ θεοί πού ἐπινόησαν οἱ ἄνθρωποι δέν ἰκανοποίησαν τίς ἀνάγκες τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς;
2. Πῶς μπορεῖτε νά χαρακτηρίσετε τή θρησκεία τῆς Π. Διαθήκης;
3. Πῶς μπορεῖτε νά ἀποδείξετε ὅτι η ἰδέα τοῦ Θεοῦ είναι ἔμφυτη στόν ἄνθρωπο; / wonder if her gotten pick up today
Nope. How come? Didn't you hear all the reports;
I was busy reading. Shame. Well, What am I?
I gonna do with that guy? honest? Ja. Gee. what does
mean by that? ohh OH! WHAT?! That I guessed right -
when? About honest how about honest? Ja.

OX |

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΟ

«Πιστεύω εἰς ἑνα Θεόν, πατέρα, παντοκράτορα»

Τό ἔμφυτο θρησκευτικό βίωμα τοῦ ἀνθρώπου, πού ἀπό τά πανάρχαια χρόνια ὅπως εἶδαμε κατευθύνει τήν ἀδιάκοπη πορεία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς πρός τό Θεό, δέν ἡταν δυνατό νά λαθέψει καί νά μήν ὁδηγήσει κάποτε τόν ἄνθρωπο μπροστά στόν προαιώνιο πόθο του πού ἡταν δέ **Ἱηνας Θεός Πατέρας καί Παντοκράτορας**. «Οπως ἡ πυξίδα, μέσα σέ όποιαδήποτε μεγάλη φουρτούνα, δέν σταματάει οὔτε στιγμή νά δείχνει μιά σταθερή πορεία, ἐτσι καί ἡ ἀσύγαστη αὐτή ἔλξη τοῦ ἀνθρώπου πρός τήν ἀλήθεια, πρός τό Θεό, καθώς οἱ αἰῶνες κυλοῦσαν καί ἔφθανε «τό πλήρωμα τοῦ χρόνου» δέν σταματάει οὔτε στιγμή νά ὁδηγεῖ σωστά τήν ἀνθρώπινη ἀγωνία στά χέρια τοῦ Μεγάλου Δημιουργοῦ. Ἐκεῖνος, μέσα στούς σκοτεινούς αἰῶνες πού πέρασαν ἔστησε τά φωτεινά Του σημαδία, γιά νά κάμει φανερή τήν παρουσία Του: «Ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου», «ἐγώ εἰμι ὁ ὄν», «οὐκ ἔσονται σοι Θεοὶ ἔτεροι πλὴν ἐμοῦ». Μποροῦμε ἐπομένως νά πούμε ὅτι οἱ ἐνέργειες αὐτές τοῦ Θεοῦ, πρίν ἀπό τήν παρουσία τοῦ Χριστοῦ στή γῆ, ἀποτελοῦν τήν προκαταρκτική ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ, πού εἶχε ἔνα μοναδικό σκοπό: νά προετοιμάσει τήν ἀνθρώπινη ψυχή γιά τήν ὁριστική, τή μεγάλη, τήν «ἐν Χριστῷ Ἰησού» ἀποκάλυψη.

«Οτε δέ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἔξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν Αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός... ἵνα τήν υἱοθεσίαν ἀπολαύωμεν. «Οτι δὲ ἐστε υἱοί, ἔξεπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν κράξον. Ἀββᾶ, ὁ πατήρ» (Γαλ. 4 9-6). Ἀπό τότε πού «ἔφόρεσε» τήν ἀνθρώπινη σάρκα καί συναναστράφηκε μαζί μας, καί Τόν ψηλαφίσαμε καί Τόν εἶδαμε καί Τόν πιστέψαμε δέν κάνει τίποτε ἄλλο ἀπό τό νά δείχνει τόν Πατέρα καί τό ἔργο τοῦ Πατέρα καί Τό πανάγιο Πνεῦμα τοῦ Πατέρα, πού θά ὁδηγήσει τήν ταλαιπωρημένη ἀνθρώπινη ψυχή μέ θεία ἀσφάλεια «εἰς πᾶσαν τήν ἀλήθειαν».

Τό ἀκατάληπτο τοῦ Θεοῦ. Ἐνῶ ὅμως ὁ Πανάγαθος Θεός, Πατέρας καί Δημιουργός πάντων ἔδειξε τόση ἀπέραντη ἀγάπη πρός τόν ἄνθρωπο καί τής ἀγάπης αὐτῆς τά ἀποτελέσματα δοκιμάζει πλουσιοπά-

ροχα τό ἀνθρώπινο γένος, ἐν τούτοις τό μυστήριο τῆς θείας ύπάρξεως καί οὐσίας παραμένει «ἀκατάληπτον» «ἀπερινόητον» καὶ «ἀνέκφραστον» γιά τό περιορισμένο λογικό τοῦ ἀνθρώπου. "Οπως εἰναι ἀδύνατο νά χωρέσει μέσα σέ ἓνα ποτήρι ό ωκεανός ὅλος, ἔτσι εἰναι ἀδύνατο νά χωρέσει μέσα στό ἀνθρώπινο λογικό ό "Απειρος, ό αιώνιος καί ἀνεξιχνίαστος Θεός. Ή πλήρης καί τέλεια γνώση τοῦ Θεοῦ εἰναι ἀδύνατο νά πραγματοποιηθεῖ ἀπό τή σχετική καί περιορισμένη διάνοια τοῦ ἀνθρώπου. 'Ἐν τούτοις ὅμως τό ἀνθρώπινο λογικό εἰναι ἀρκετό καί ίκανό νά συλλάβει καί νά κατανοήσει τόση ἀπό τή γνώση τῆς θείας οὐσίας, σησ θά ἡταν ἀπαραίτητη γιά μιά ἀνώτερη θρησκευτική συμπεριφορά, πού νά ἀποδείχνει τήν ἄμεση ἔξαρτηση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν «ἀκατάληπτο» καί «αιώνιο» Θεό. 'Εκτός ὅμως ἀπό αύτό, ό Θεός εἰναι «πνεῦμα» καί εἰναι «ἀκατάληπτος» καί «ἀνεξιχνίαστος» καί ἀπό τά τελείως πνευματικά του δημιουργήματα, πού εἰναι οἱ ἄγγελοι. Πολύ δυσκολότερο θά εἰναι γιά τόν ἀνθρωπο, πού μετέχει καί τῆς ὑλικῆς κτίσεως, μέ τό σῶμα του, νά προχωρήσει πιό πέρα στήν κατανόηση καί τή γνώση τοῦ Θεοῦ ἀπό ἐκεῖ πού θά μπορούσε νά φθάσει. "Οσα εἰναι ἀπαραίτητα γιά τήν προσέγγιση τοῦ Θεοῦ τά ἔθεσε στή διάθεσή μας ἡ ἀπειρη ἀγάπη Του. "Οσα ὅμως ἀπό ἐκεῖνα πού ἀπαιτεῖ τό λογικό γιά τήν ίκανοποίηση τῆς περιέργειας καί μόνο τοῦ ἀνθρώπου δέν εἰναι ἀπαραίτητα, αύτά ό Θεός τά ἀπέκρυψε. 'Ἐδῶ ἀκριβῶς βρίσκεται ή διαχωριστική γραμμή ἀνάμεσα στή γνώση τοῦ Θεοῦ, πού ἔχουμε σήμερα καί σέ ἐκείνη, πού θά ἀποκαλύψει ό Θεός, ἄλλοτε, σέ κάποιους ἄλλους χρόνους καί ἄλλους καιρούς πού τούς «ἔθεσεν ἐν τῇ Ιδίᾳ αύτοῦ ἔξουσίᾳ» (Πρ. 1, 7).

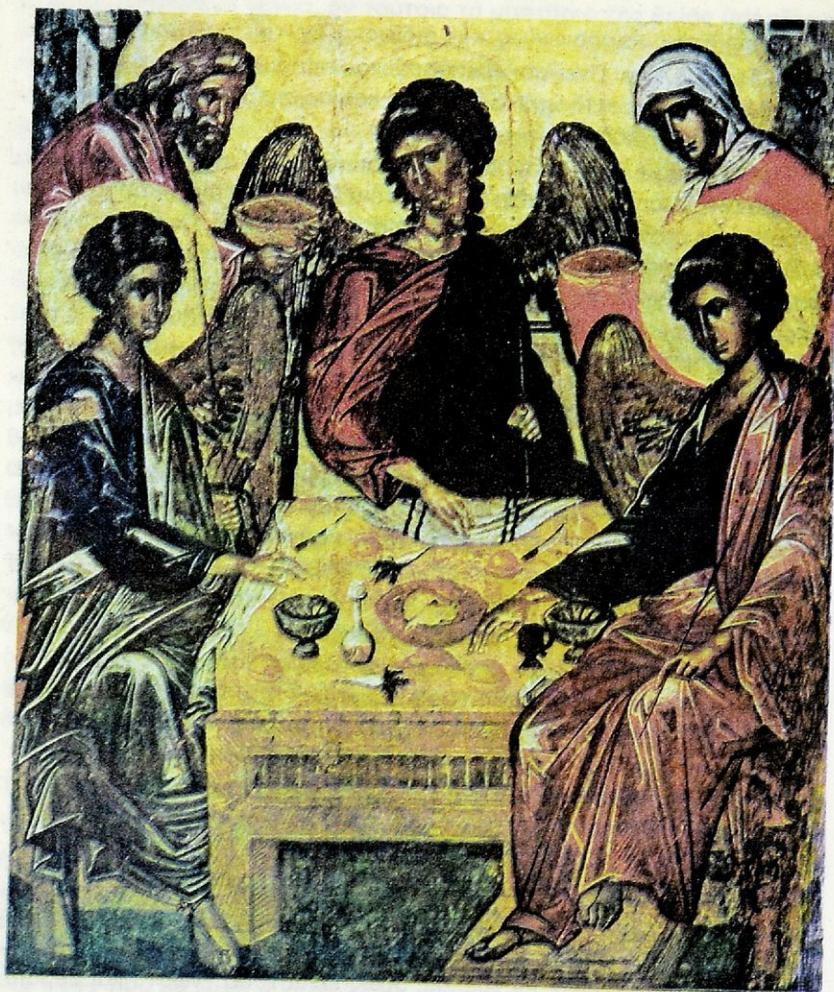
Ἡ ἀλήθεια γιά τό μυστήριο τῆς Ἀγ. Τριάδας καί ἡ σημασία της

Ἡ ἀλήθεια γιά τήν τριαδικότητα τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ βασική διδασκαλία ἡ ὁποία δέ διδάχθηκε ἀπό κανένα ἄνθρωπο καί ούτε θά ἡταν ποτέ δυνατόν νά ἐπινοηθεῖ ἀπό κανένα ἀπολύτως, ἢν δέν τήν διατύπωνε σέ ὅλες τίς λεπτομέρειές της αύτός ό Θεός. Εἶναι, ἐπομένως, ἡ γνώση πού ἔχουμε γιά τήν τριαδικότητα τοῦ Θεοῦ ἀποκάλυψη τοῦ "Ιδίου τοῦ Θεοῦ πού μέ κάθε ἀπλότητα καί σαφήνεια μᾶς τήν διατύπωσε. Δέν μένει καμία ἀμφιβολία γιά παρανόηση ἡ παρερμηνεία, ἄλλα καί δέν ύπάρχει καμία δυνατότητα γιά τή λογική διερεύνηση τοῦ μεγάλου αύτοῦ δόγματος τῆς τριαδικότητας τοῦ Θεοῦ. 'Ο Θεός εἰναι "Ἐνας. Μία οὐσία. Μία φύση. Αἰώνια, ἄκτιστη, ἄναρχη, ἀπειρη καί ἀνεξιχνίαστη. Αύτή ὅμως ἡ θεία ούσια «κατοικεῖ», ύπάρχει «ἀσυγχύτως καί ἀδιακρίτως» ὀλόκληρη στά τρία Πρόσωπα τῆς Ἀγίας Τριάδος: τοῦ Πατέρα τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Καί ό μέ Πατήρ εἰναι ἀγέννητος. 'Ο

Υίός «γεννᾶται» «προαιωνίως καὶ αἰδίως» «ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρός». Τό δέ "Αγιο Πνεῦμα «ἐκπορεύεται προαιωνίως» «ἐκ τοῦ Πατρός». Μόνον αὐτά τὰ ιδιώματα δέν εἶναι κοινά μεταξύ τῶν τριῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Πρό Χριστοῦ ὑπάρχουν σαφεῖς ὑπαινιγμοί γιά τήν Ἁγία Τριάδα. Γιατί μόνον ὑπαινιγμοί; Διότι μέσα στὸν εἰδωλολατρικό κόσμο, πού ἀθόρυβα καὶ μυστικά ἡ προκαταρκτική ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ ἐνεργοῦσε, θά ἦταν ἐπικίνδυνο νά διατυπωθοῦν σαφεῖς χαρακτηρισμοί γιά τήν τριαδικότητα τῆς Θείας Οὐσίας. Μιά τέτοια ἐνέργεια ἵσως ὀδηγοῦσε σέ κάποια πολυθεϊστική ἐκτροπή μέσα στὸν κόσμο τῆς Π. Διαθήκης. Στήν Καινή Διαθήκη ἔχουμε ἀπό τήν πρώτη στιγμή τήν παρουσίαση τῆς Ἁγίας Τριάδος. 'Ο Εὐαγγελιστής Λουκᾶς γράφει γιά τήν μητέρα τοῦ Χριστοῦ «Πνεῦμα Ἀγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ... καὶ τὸ γεννώμενον ἄγιον κληηθήσεται υἱὸς Θεοῦ (Λουκᾶ 1, 35). 'Ο Εὐαγγελιστής Ματθαῖος περιγράφοντας τή Βάπτιση τοῦ Κυρίου μιλάει μέ τόσες λεπτομέρειες γιά τόν Πατέρα, τόν Υἱόν καὶ τό Πνεῦμα τό "Αγιον. 'Ο ἕδιος ὁ Κύριος σέ μιά στιγμή πού ἦθελε νά διαβεβαιώσει τούς μαθητές του γιά τή μεγάλη Του ἀγάπη πρός αὐτούς λέγει «Ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ύμιν, ἵνα μείνῃ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰώνα τὸ Πνεῦμα τῆς Ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται» (Ιωάννου 14, 16-17). 'Ο ἕδιος πάλι ὁ Κύριος πρίν ἀποχωρισθεὶ τούς μαθητές Του καὶ ἀναθέτοντας σ' αὐτούς τή συνέχιση τοῦ λυτρωτικοῦ Του ἔργου μέ τοῦτα τά λόγια τούς προτρέπει «πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα τά ἔθνη βαπτίζοντες αὐτούς εἰς τό ὄνομα τοῦ πατρός καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Ἑγίου Πνεύματος» (Ματθαίου 29, 19). Σέ πολλά χωρία τῆς Κ. Διαθήκης ὁ Κύριος μιλάει μέ τόση ἀπλότητα ἀλλά καὶ σαφήνεια, γιά τόν «Πατέρα του» γιά τό «ἔργον τοῦ πέμψαντος Πατρὸς» γιά τήν «ἀγάπη τοῦ Πατρὸς» καὶ ὅτι τελικά «πορεύεται πρὸς τὸν Πατέρα Του».

Καί ἐνώ μέν εἶναι ἀνερμήνευτο καὶ ἀπειρινότο τό: πῶς συμβαίνει ὁ "Ἐνας Θεός νά ἔχει Τρεῖς ὑποστάσεις καὶ ἀκόμα πῶς ἡ Τριάς συνθέτει «Μονάδα» τόν ἔνα Θεό, ἐν τούτοις ὅμως εἶναι τόσο γνωστό καὶ βέβαιο ὅτι αὐτῆς τῆς ἀνέκφραστης ἐνότητας καρπός εἶναι ἡ ἀνεξερεύνητη ἐπίσης ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρός τήν Δημιουργία Του καὶ μάλιστα πρός τόν "Ανθρωπο. Ἀποκορύφωμα δέ τῆς ἀγάπης αὐτῆς εἶναι ἡ «ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» ἀπολύτρωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τή δουλεία καὶ τήν ἀλλοτρίωση τῆς ἀμαρτίας. Μέσα στά ἀνεξιχνίαστα βάθη τῆς Ἁγίας Τριάδας καὶ στήν ἀνερμήνευτη συνοχή τῶν τριῶν ὑποστάσεων τῆς Θείας Οὐσίας συντελεῖται προαιώνια ἡ λυτρωτική πράξη τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρός τό ἀγαπημένο Του πλάσμα τόν ἄνθρωπο.

Ἡ φιλοξενία τοῦ Ἀβραάμ. (Σαφῆς ὑπαινιγμός γιά τὴν τριαδικότητα τοῦ Θεοῦ στήν Π. Διαθήκη Γεν. 18, 1-2).

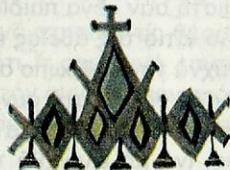
Ἡ ὑπερκοσμιότητα καὶ ταυτόχρονη ἐνδοκοσμιότητα τοῦ Θεοῦ

Ἡ ἐλεύθερη καὶ ἀβίαστη ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ νά δημιουργήσει τὸν κόσμο ἐκ τοῦ μηδενός, τὸν ὃποῖον ἐκάλεσε ἀπό τὴν ἀνυπαρξίᾳ «εἰς τὸ εἶναι» ὁδηγεῖ στῇ διατύπωση αὐτῆς τῆς μεγάλης ἀλήθειας. “Οτι δηλαδή

ἐνῶ ὁ Δημιουργός Θεός τοῦ παντός εύρισκεται ἐπάνω καὶ ἔξω ἀπό τὸν κόσμο πού ἐδημιούργησε ὅμως ἡ Πανσοφία Του καὶ ἡ Παντοδυναμία Του κυρίως δέ ἡ Πρόνοια καὶ ἡ ἄπειρη ἀγάπη Του συνέχουν καὶ διακρατοῦν τὸν κόσμο Του καὶ ὀδηγοῦν τὴν δημιουργία Του στήν πραγματοποίηση τοῦ μεγάλου προορισμοῦ πού ἔχει ἀπό τὸν Παντοδύναμο Θεό. Καὶ ἡ μὲν ἄψυχη κτίση ἀκολουθεῖ μὲν ἀκρίβεια τούς νόμους τοῦ σοφοῦ Δημιουργοῦ τῆς, ὁ δέ λογικός ἄνθρωπος πιστεύοντας στήν μεγάλη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ Πατέρα φέρεται ἀβίαστα καὶ ἐλεύθερα στήν πραγματοποίηση τοῦ μεγάλου προορισμοῦ του νά φθάσει τὸ Θεό. "Ετοι συμβαίνει αὐτό τὸ θαυμαστό καὶ ἀνερμήνευτο συγχρόνως ἐνῶ ὁ Θεός εἶναι ἡ αἰτία τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου καὶ βρίσκεται ἔξω ἀπό αὐτὸν, συγχρόνως εἶναι καὶ ὁ Μέγας καὶ Πάνσοφος Κυβερνήτης τοῦ παντός.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιά εἶναι ἡ βασική καὶ ἀμετακίνητη πίστη τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας για τό Θεό;
2. Ὁ Θεός εἶναι «ἀκατάληπτος» Γιατί;
3. Ποια εἶναι ἡ βαθύτερη σημασία τῆς Τριαδικότητας τοῦ Θεοῦ γιά τὸν ἀνθρώπο;

Μάθημα 18ο

ΝΑΙ | Η ΑΡΝΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Τό φαινόμενο τής ἀθεΐας (αἴτια-ούσία)

΄Αθεΐα είναι τό φαινόμενο ἐκεῖνο, κατά τό όποιο όρισμένοι ἄνθρωποι ἀρνοῦνται τήν ὑπαρξη τοῦ Θεοῦ καί θέλουν νά ζοῦν σάν νά μήν ύπάρχει Θεός. Ό Κλήμης ό Ἀλεξανδρεύς λέγει ότι ἀθεος είναι «ό μήν νομίζων είναι Θεόν». Ή ἀθεΐα ἄλλοτε παρουσιάζεται θεωρητικά, ώς ἰδεολογία καί ἄλλοτε ἐμφανίζεται στήν πράξη σάν ἔνας τρόπος ζωῆς.

΄Η ἀθεΐα δέν είναι φαινόμενο μόνο τής ἐποχῆς μας. Ή πρώτη ἄρνηση τοῦ Θεοῦ γίνεται ἀπό τούς πρωτοπλάστους, οι όποιοι μέ τήν ἀνυπακοή τους στό θέλημα τοῦ Θεοῦ ἔδειξαν σημεῖα ἀνταρσίας καί ἐπιθυμίας νά ζήσουν χωρίς Θεό, ὅπως τούς ὑποσχέθηκε ξεγελώντάς τους ό διάβολος. «Καί ἔσεσθε ώς Θεοί...» (Γεν. 3, 5). Στήν ἀρχαιότητα είχε κάνει τήν ἐμφάνισή της στούς κύκλους τῶν Σοφιστῶν καί σέ μερικούς προσωκρατικούς φιλοσόφους. Τά νεώτερα χρόνια καί κυρίως ἀπό τήν Ἀναγέννηση καί μετά παρατηρεῖται μεγαλύτερη ἀθεϊστική κίνηση.

Πολλά είναι τά αἴτια πού ὀδηγοῦν τόν ἄνθρωπο στήν ἀθεΐα. Τά περισσότερα βέβαια είναι ύποκειμενικά. Διάφοροι ἐσωτερικοί παράγοντες ἡ τό κοινωνικό περιβάλλον ὥθουν τόν ἄνθρωπο μακριά ἀπό τό Θεό. Τό κυριότερο αἴτιο είναι ό ἔγωϊσμός. Πολλές φορές ό ἄνθρωπος, ὅταν ἀποκτήσει κάποιες ἐπιστημονικές γνώσεις ἡ καταλάβει ἔνα ἀξιώμα, νομίζει πώς δέν είναι ἀπαραίτητη ἡ πίστη στό Θεό. Στήν περίπτωση αὐτή θεωρεῖ τήν πίστη σάν «ἔνα παιδιάστικο στάδιο τής ἄνθρωπινης συνειδήσεως». „Άλλο αἴτιο τής ἀθεΐας είναι ἡ ἀμαρτία. Ή ἀτακτη καί ἀνήθικη ζωή ὀδηγεῖ συχνά τόν ἄνθρωπο στήν ἄρνηση τοῦ Θεοῦ, γιά νά δικαιολογηθεῖ μ' αὐτό τόν τρόπο στή συνείδησή του. Ό λόγος τοῦ Κυρίου είναι χαρακτηριστικός: «Πᾶς ό φαῦλα πράσσων μισεῖ τό φῶς καί οὐκ ἔρχεται πρός τό φῶς, ἵνα μή ἐλεγχθῇ τά ἔργα αὐτοῦ» (Ιωάν. 3, 20). Αἴτιο τής ἀθεΐας είναι ἐπίσης καί ἡ ἀσυνέπεια πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στά λόγια καί τά ἔργα πολλών ἀτόμων πού θρησκεύουν. Τό γεγονός αὐτό σκανδαλίζει τούς ἄνθρωπους πού δέν ἔχουν σταθερή πίστη καί τούς ὀδηγεῖ στήν ἀπιστία.

Μορφές τοῦ σύγχρονου ἀθεϊσμοῦ

΄Η ἀθεΐα ύπάρχει σ' ὅλες τίς ἐποχές καί ἐπομένως δέν είναι κάτι τό

νέο. Κάθε φορά άλλάζει μορφή καί φαίνεται καινούρια καί σύγχρονη, ένων πρόκειται γιά τό ΐδιο παλαιό φαινόμενο. Ισως στήν έποχή μας νά έμφανίζεται σέ πιο έντονη μορφή. Έκείνο πού κυρίως χαρακτηρίζει τό σύγχρονο άθεϊσμό είναι τό γεγονός ότι συνδέεται καί μέ κάποιο κοινωνικό ή πολιτικό σύστημα.

Μορφές τού σύγχρονου άθεϊσμοῦ είναι: 1) **Ο ύλισμός**. Βασίζεται στή φιλοσοφική άντληψη, ότι μόνο ή ύλη ύπαρχει καί τίποτε άλλο. Πνεῦμα, ψυχή, πνευματικός κόσμος, Θεός είναι άνυπαρκτα γιά τούς ύλιστές. Τά πάντα έξελίσσονται καί ύπαρχουν σύμφωνα μέ τούς νόμους τῆς κινήσεως τῆς ύλης. Έκπρόσωποι τοῦ ύλισμοῦ είναι ο Μπύχνερ, ο Χέκελ κ.α. 2) **Ο μηδενισμός**, ό όποιος ύποστηρίζει ότι δέν ύπαρχει τίποτε, έκτος από αύτά πού βλέπουμε. Γιά τούς όπαδούς του τά πάντα είναι μηδέν. Ζοῦμε γιά τό μηδέν, λένε, καί καταλήγουμε στό μηδέν. 3) **Ο ύπαρξιστικός άθεϊσμός**, ό όποιος άρνεται κάθε σχέση τῆς άνθρωπινης ύπαρξεως μέ τό Θεό. Υποστηρίζει ότι πάνω από τόν άνθρωπο δέν ύπαρχει κανένα άπόλυτο όν. Ο ύπαρξιστικός άθεϊσμός θεοποιεῖ τήγανέλευθερία τοῦ άνθρωπου καί τοποθετεῖ τόν άνθρωπο στή θέση τοῦ Θεοῦ. Έκπρόσωποι αύτοῦ τοῦ ύπαρξισμοῦ είναι ο Σάρτρ, ο Καμύ κ.α. 4) **Η θρησκευτική άδιαφορία**. Υπάρχουν άνθρωποι πού, χωρίς νά ύποστηρίζουν ότι είναι άθεοι, έχουν στή ζωή τους σάν μοναδικό ένδιαφέρον καί φροντίδα νά άπολαμβάνουν τά ύλικά άγαθά. Ή περίπτωση αύτή είναι μιά σιωπηλή άρνηση τοῦ Θεοῦ.

Τέλος θά μπορούσαμε νά πούμε, ότι μορφές άθεϊσμοῦ είναι καί η φιλοσοφία τοῦ Νίτσε, ή θεωρία τοῦ διαλεκτικοῦ ή ιστορικοῦ ύλισμοῦ τοῦ Μάρξ, ή θεωρία τοῦ πανσεξουαλισμοῦ τοῦ Φρόϋντ κ.α.

Σχέσεις άθείας, έπιστήμης καί Διαφωτισμοῦ

Η άθεία προσπάθησε νά στηρίξει τίς θέσεις της στά δεδομένα τῆς έπιστήμης. Ισχυρίστηκε ότι ή σημερινή έπιστήμη δέν άνακάλυψε τό Θεό ούτε οί άστροναύτες τόν συνάντησαν στό διάστημα! Υποστήριξαν άκόμη ότι ή έπιστήμη έλυσε όλα τά προβλήματα καί κατά συνέπεια δέν μᾶς χρειάζεται ό Θεός.

Οι άπόψεις αύτές έλέγχονται ώς άβάσιμες καί άντιθετες μέ τήν πραγματικότητα. Αντικειμενική έρευνα απόδεικνύει, ότι οί κορυφαίοι έκπρόσωποι τῶν έπιστημῶν, παλαιότεροι καί σύγχρονοι, κάτοχοι διεθνῶν βραβείων, έφευρέτες κ.τ.λ. πιστεύουν στό Θεό καί τονίζουν, ότι δέν ύπαρχει άντιθεση μεταξύ πίστεως καί έπιστήμης. Ο Αἰνιστάϊν έχει πει: «Ποτέ δέν βρήκα τίποτε στήν έπιστήμη μου, πού νά μπορώ νά άντιτάξω στή θρησκεία». Καί ο μεγάλος Ψυχίατρος Κάρλ Γιούγκ όμο-

λογούσε: «"Ολα όσα ξέμαθα μέχρι τώρα με όδήγησαν βήμα πρός βήμα στήν άδιάσειστη πεποίθηση ότι ύπάρχει Θεός. Τό σπουδαιότερο πράγμα πού άπέκτησα ποτέ ήταν ή γνώση της ύπαρξεως του Θεού". Ή αποψη του άθεϊσμού, ότι όσο προάγεται ή επιστήμη τόσο καί ύποχωρεῖ ή πίστη, δέν στηρίζεται στήν πραγματικότητα. Χαρακτηριστικό είναι αυτό που έλεγε ότι Βάκων: «Μόνο ή ήματική απομακρύνει άπό τό Θεό, ένω ή άληθινή επιστήμη όδηγει πρός αύτόν». Άλλα καί ή άντιληψη, ότι ή επιστήμη είλυσε όλα τα προβλήματα, δέν είναι σωστή. Παρά τίς τόσες άνακαλύψεις καί έφευρέσεις, σήμερα ύπαρχουν άλυτα πιό πολλά προβλήματα άπ' όσα ξέχουν λυθεῖ.

Διαφωτισμός έπικράτησε νά λέγεται ή πνευματική κίνηση, ή όποια ήκμασε κατά τόν 17ο καί 18ο αιώνα καί είχε σάν σκοπό νά παραμερίσει κάθε αύθεντία καί νά λύσει τα προβλήματα του άνθρωπου με τό λογικό. Έκπρόσωποι του Διαφωτισμού θεωρούνται οι έγκυκλοπαιδιστές καί ο Βολταΐρος. Ό Διαφωτισμός έπιδιώξει νά διαμορφώσει μιά νέα «Φυσική Θρησκεία». Οι όπαδοι του δέν ήταν όλοι άθεοι. Πολλοί δέχονταν τήν ύπαρξη του Θεού, άλλ' όρισμένοι μέ άκρατες θέσεις έφτασαν στόν ύλισμό καί τήν άθεΐα. Παρά τά θετικά στοιχεία πού έφερε ο Διαφωτισμός (ύποστήριξε τά διακιώματα του πολίτη καί τήν παιδεία), παρουσίασε καί πολλές μονομέρειες, όπως τή θεοποίηση του λογικού, τήν παραμέληση του συναισθήματος καί τής βουλήσεως κ.α. Γι' αύτό καί άντεδρασαν καί φιλόσοφοι, οι όποιοι έπηρεάστηκαν άπό τό Διαφωτισμό (Κάντ, Ρουσώ). Συγκεκριμένα ό Κάντ, μέ τήν «Κριτική τού καθαρού λόγου», έδειξε ότι καί στή λογική ύπαρχουν όρια.

Κριτική τής άθεΐας

Κατά τή γνώμη μερικών φιλοσόφων δέν ύπάρχει καθαρή μορφή άθεΐας ούτε ύπηρεν γνήσιοι άθεοι. Οι πραγματικοί άθεοι είναι λίγοι καί άποτελούν μιά έξαιρεση στόν κανόνα. Ή άθεΐα λοιπόν είναι σχετική, άλλα καί έπιφανειακή. "Ανθρωποι πού παρουσιάζονταν ώς άθεοι, ήρθε κάποια ώρα πού πίστευσαν.

Η άθεΐα, ένω θέλει νά στηρίζεται μόνο στή λογική, τήν όποια καί θεοποιεί, έρχεται σέ άντιθεση με τή λογική. Π.χ. ζητᾶ άποδείξεις γιά τήν ύπαρξη του Θεού, τή στιγμή πού καί σ' αυτά τά Μαθηματικά καί τή Φυσική ύπαρχουν πράγματα πού δέν άποδεικνύονται, άλλα τά δέχεται ώς άξιώματα. Παράλογο είναι, τό ότι ή άθεΐα άπορρίπτει κάθε ίδέα γιά τό Θεό. Η Άθεΐα έπιμένει στήν άναγκη άποδείξεων γιά τήν ύπαρξη του Θεού, ένω ή ίδια δέν θεωρεί ύποχρέωσή της νά στηρίξει σέ άποδείξεις τήν άρνηση τής ύπαρξεως του Θεού. Αντίθετα δέ έχει θεοποιήσει τήν

τεχνική, τή λογική, τή μαγεία κ.ά. Ισχυρίζεται άκομη, ότι ο Θεός είναι δημιούργημα της φαντασίας του άνθρωπου καί σάν τέτοιο πρέπει νά καταργηθεί. Γιά νά καταργηθεί όμως τό δημιούργημα, θά πρέπει νά καταργηθεί ό δημιουργός του, ό ανθρωπος! "Οσο λοιπόν ύπαρχουν ἄνθρωποι, θά ύπαρχει καί ή πίστη στό Θεό.

'Η ώς ἔνα σημεῖο ἀπομάκρυνση τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου ἀπό τό Θεό ἔφερε τό ψυχικό κενό καί τήν ύπαρξιακή ἀγωνία. 'Αποτέλεσμα τό ἄγχος καί ή ἀπελπισία. 'Η ἄρνηση ἐπειτα τοῦ Θεοῦ ὁδήγησε στήν ἄρνηση τῆς ἀγάπης, μέ ύπακόλουθο τή μοναξιά καί τήν αὐτοκτονία. 'Ως φυσιολογική διέξιδος παρουσιάστηκε τό ἔγκλημα καί ή ἀναρχία. «'Αλλά λοιπόν», λέει ό γέρο Καραμαζώφ στό μυθιστόρημα τοῦ Ντοστογιέφσκυ, «έάν δέν ύπαρχει Θεός, τό πᾶν ἐπιτρέπεται...».

'Ο ἄνθρωπος δέν μπορεῖ νά ζήσει χωρίς Θεό. 'Ο Γάλλος λογοτέχνης Πεγκύ ἔλεγε: «'Αληθινά χρειάζεται νά ἔξαναγκάσει κανείς τόν ἑαυτό του, γιά νά μή πιστεύει...». "Αν λοιπόν ἄρνηθεί τό Θεό, είναι ἀναγκασμένος νά βάλει στή θέση Του κάποιο εἴδωλο. Γιά μᾶς "Ελληνες, πού ή ιστορία καί ή ζωή μας είναι ποτισμένη ἀπό τήν 'Ορθόδοξη πίστη. ό ἀθεϊσμός είναι κάτι πού δέν ταιριάζει στήν ψυχοσύνθεσή μας, είναι ξένο σῶμα στόν ὀργανισμό μας.

Ἐρωτήσεις

1. Γιατί ή ἀμαρτία είναι ἔνα ἀπό τά αἰτια τοῦ ἀθεϊσμοῦ;
- 2) Ποιά παράλογα σημεῖα ἐμφανίζει ή ἀθεΐα;
3. Τί ἀποτελέσματα ἔχει ή ἀθεΐα στή ζωή τοῦ ἀνθρώπου καί στήν κοινωνία;

Κείμενα

ΤΡΕΙΣ ΦΩΝΕΣ

ΠΡΩΤΗ ΦΩΝΗ

Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὑψωσα,
αὐτοὶ δὲ με ἡθέτησαν.
ΗΣΑΪΑΣ, α', 2

Δέ θά σέ ποῦμε πιά Πατέρα,
δέ θά σέ ποῦμε Πλάστη πιά·

~~ποθοῦμε λευτεριδς ἀγέρα,
κοντά σέ σένα εἰν' ἡ σκλαβιά.~~

Θεέ, τραβήξου ἀπό μπροστά μας,
σκιάχτρο τοῦ νοῦ καὶ τῆς ψυχῆς.
Γιά σέ τά χείλη τά δικά μας
δέν ἔχουν λόγια προσευχῆς.

Θεέ, τραβήξου τά φτερά μας,
γεμάτα δύναμη τρανή,
φτάνουν νά βροῦμε τή χαρά μας
καὶ τῆς ἀλήθειας τή φωνή.

Φύγε, Θεέ! ποιός τόπε; πλάνη
πώς κυβερνᾶς τόν κόσμο ἐσύ·
ϋλη καὶ δύναμη μᾶς φτάνει
γιά μιά ζωή γλυκιά, χρυσή.

~~ΔΕΥΤΕΡΗ ΦΩΝΗ~~

~~'Οξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν εκχέαι αἷμα,
σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς
αὐτῶν καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ θγνωσαν.~~

ΨΑΛΜ. ιγ', 3

~~'Επέρασ' ὁ ξοιλοθρεμός κι' ὁ χαλασμός κι' ἡ μπόρα,
φωτιά καὶ ξεθεμέλιωμα καὶ σίδερο σπή γη·
καὶ τώρα π' ἄπλωσε ἡ νυχτιά τῆς νέκρας τή σιγή,
Χάρου κρεβάτι ὄλοκληρη μοιάζει ἡ μακάβρια χώρα.
Λειψό φεγγάρι, ἀστρα χλωμά κι' ἀχνά καὶ βουρκωμένα,
— κοιμητηριοῦ τρεμόσβηστα κεριά — θαυμποφωτίζουν
τῶν σκοτωμένων τ' ἄταφα κορμιά, π' ἀργοσαπίζουν
στούς κάμπους καὶ στίς λαγκαδίες καὶ στίς πλαγιές σπαρμένα.
Μά πάνω στό ματόβρεχτο καὶ νοτισμένο χῶμα
ἀνατριχιάζει καὶ ξυπνά κι' ὄρθωνεται δειλά
μέσ' στούς νεκρούς κάποιος νεκρός, στά πτώματα ἔνα πτῶμα,
καὶ παίρνει σκέψη καὶ ζωή καὶ γλώσσα καὶ λαλιά:~~

~~"Ω Σατανά, πού τόσο σέ λατρέψαμε,
μ' ὅ,τι κακό κρύβει ἡ κακή ψυχή σου
μᾶς χτύπησες καὶ ξέβρασες ἀπάνω μας
τίς φλόγες καὶ τή φρίκη τῆς ἀβύσσου.~~

Ἐταράχθησαν ἔθνη, ἔκλιναν βασιλεῖαι·
ἔδωκε φωνήν αὐτοῦ ὁ Ὑψιστος... Σχολά-
σατε καὶ γνῶτε ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ Θεός.
ΨΑΛΜ. με', 7-11

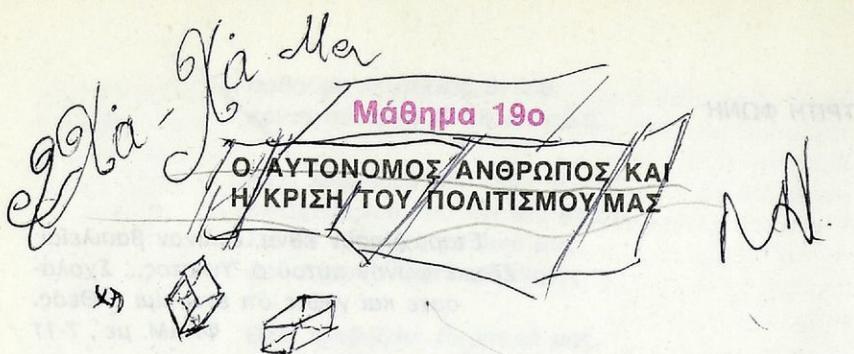
Μά ξάφνου μέσ' στήν ταραχή πού δόναε γῆ κι' ἀέρα,
πύρινη στήλη φάνηκε πέρα μακριά νά χύνη
γλυκό ἔνα φῶς, ἀλλοτινό, ξένο στή γήινη σφαίρα,
φῶς ίλαρό δόξας θεϊκῆς, γεμάτο ἀπαλοσύνη.
Κι' ἀπό τή στήλη κι' ἀπ' τό φῶς κάποια φωνή ἐκατέβη,
τρανή φωνή πού ἀντίχησε κι' ἀκούστη πέρα ώς πέρα.
Κι' ἤταν σάν σάλπιγγα ούρανοῦ κι' ἤταν σάν μουσική,
κι' ἔλεες γλυκά κι' ἔλεες ἡχηρά φωνή ἀρχαγγελική:

«Οσοι θνητοί, ὅσοι ζωντανοί, παιδιά τῆς γῆς,
ἄς πάψῃ πιά τό ματοκύλισμά σας.
Υἱοί ἀνθρώπων! Τάδε λέγει Κύριος
ὁ Πλαστουργός κι' ὁ Δυνατός κι' ὁ Βασιλιάς σας:

— Φτωχά παιδιά μου, αἴματωμένα, ὁ πόνος σας
δικός μου πόνος καὶ δική μου θλίψη.
“Οχι, ποτέ δέ θά μπορέσοι ὁ θάνατος
ὅλομεμιᾶς, θεϊκοί βλαστοί, νά σᾶς συντρίψη.

Ἐλεεύθερους κι' ἀθάνατους σᾶς ἔπλασα,
τοῦ λογισμοῦ σᾶς χάρισα τίς δάδες,
σᾶς γέννησα, σᾶς ἔθρεψα, σᾶς τράνεψα,
σᾶς ἔβαλα τῆς πλάστης μου ἀφεντάδες.

Μά φτάνει! Τώρα στής ζωῆς σας τήν πηγή
ξαναγυρίστε τήν ἀστείρευτη κι' αιώνια.
Χρόνια ἡ καρδιά μου σᾶς προσμέν' ἡ πατρική,
ὅλο στοργή γιά σᾶς κι' ἀγάπη καὶ συμπόνια». (Γ. Βερίτη, "Απαντα σελ. 72-76)

Η κρίση τής μεταφυσικής και ή έκκοσμίκευση τής θρησκείας

Η λέξη «μεταφυσική» άναγει τήν άρχή της στό ξέργο του μεγάλου φιλοσόφου Άριστοτέλη «Μετά τά Φυσικά» και άναφέρεται στήν περιοχή τής φιλοσοφίας που έκτείνεται πέρα από τήν έμπειρια τού άνθρωπου και πιο συγκεκριμένα σέ θέματα τής θρησκείας που ξεπερνάνε τά σύρια τής λογικής.

Δυστυχώς σήμερα η Μεταφυσική διέρχεται κάποια κρίση. Ο ανθρωπος, θαμπωμένος από τά έπιστημονικά έπιτεύγματα, έχει πιστέψει πώς μόνος του έντελως, χωρίς καμιά βοήθεια, μπορεῖ νά έπιτύχει τήν πνευματική και ήθική τελειώσή του. "Οπως ήταν έπομενο, ή αύτοπεποίθηση αύτή τόν έκανε περισσότερο έγωιστή, σέ σημείο μάλιστα που νά τολμάει ν' άποστρακίσει τή Θεία Αποκάλυψη. Έκεινο που τόν ένδιαφέρει πιο άμεσα είναι ή έπιγεια ζωή και οχι ή ζωή πέρα από τόν τάφο. "Ετσι περιορίζεται μόνο στόν αἰσθητό κόσμο και σιγά σιγά διαμορφώνει ύλόφρονα ἀντίληψη γιά τόν ανθρωπο. 'Αλλ' αύτό είναι πλάνη. Ό καθηγητής τής Φιλοσοφίας και Άκαδημαϊκός Ι. Θεοδωρακόπουλος λέει πώς ή πεποίθηση αύτή δημιούργησε τά ύλιστικά φιλοσοφικά συστήματα, τά όποια, ένω δέν είναι καθαρή φιλοσοφία, έντούτοις «έχουν μεγάλη διάδοση στό πλατύτερο κοινό και προσδιορίζουν σήμερα πολλά κοινωνικά και πολιτικά ρεύματα. Είναι βέβαιο ότι κάποτε στό μέλλον οι ανθρωποι θά άπορήσουν πᾶς ήταν δυνατό στόν αιώνα, όπου ή έπιστήμη έθραυσε τά δεσμά τής ύλιστικής δεισιδαιμονίας, τόσον πολλοί ανθρωποι πίστεψαν ότι μέ τό λεγόμενο ύλισμό βρήκαν τήν άλήθεια τής ζωῆς" (Η φιλοσοφία τής ζωῆς, έφημ. «Βραδυνή», 18-7-1968).

"Ομως τό θρησκευτικό συναίσθημα είναι φυτεμένο στήν ανθρώπινη υπαρξη από τό Δημιουργό. Σ' όποιαδήποτε κατάσταση και αν περιέλθει ο ανθρωπος δέν θά πάψει νά πιστεύει σέ κάτι. Γι' αύτό, άδιαφορεῖ γιά τή μετά θάνατο ζωή, έξακολουθεῖ νά έχει μιά κάποια θρησκεία. Βέβαια γιά τόν αυτόνομο ανθρωπο, δηλαδή τόν ανθρωπο που δέ θέλει τήν

αύθεντία τοῦ Θεοῦ, ἡ θρησκεία μετασχηματίζεται, ἐκ κοσμικεύεται, σύμφωνα μέ τίς προσωπικές του ἀντιλήψεις. Δέν εἶναι πιά ἡ θρησκεία τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως, ὅπως τήν ἔδωσε ὁ Θεός, ἀλλά ἡ θρησκεία πού φτιάχνει ὁ ἄνθρωπος ὅπως τόν βολεύει, μακρυά ἀπό τήν Ἔκκλησία, χωρίς μυστηριακή ζωή, χωρίς τό πνεύμα τῆς θυσίας γιά τούς ἄλλους, μέ ἀπολαύσεις καὶ διασκεδάσεις, μέ μηδενιστικές τάσεις, μέ ἀδικίες καὶ συμβιβασμούς δίχως τόν πόθο τῆς λυτρώσεως καὶ τῆς σωτηρίας.

Ο ἄνθρωπος ἔξορίζει τό Θεό στούς ούρανούς. Ἡ θέση τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι στή θρησκεία προσδιορίζει κατά κάποιο τρόπο καὶ τή θέση του ἀπέναντι στό Θεό. Εάν θρησκεύει σωστά, πιστεύει πραγματικά στό Θεό· ἐάν εἶναι ἀδιάφορος θρησκευτικά, κατά κανόνα ἔχει συγκεχυμένες ιδέες γύρω ἀπό τό Θεό. Πάντως ἡ ἀλήθεια πώς ὁ Θεός εἶναι παντοῦ καὶ ἐνδιαφέρεται γιά τά πλάσματά του φαίνεται ὅτι στενοχωρεῖ τόν ἄνθρωπο τῆς αὐτονομίας. «Ἐνας τέτοιος Θεός ἐπάνω στή γῆ εἶναι σάν κατάσκοπος, πού παρακολουθεῖ καὶ δεσμεύει τίς ύπαρξεις μέ τίς ἐντολές του. Ἀνάλογη ἦταν ἡ στάση τοῦ δαιμονιζομένου Γεργεστηνοῦ ἀπέναντι στόν Κύριο. «Τί ἐμοί καὶ σοί, Ἰησοῦ, Υἱέ τοῦ Θεοῦ, τοῦ Ὑψίστου;» τοῦ εἶπε. «Δέομαί σου, μή μέ βασανίσῃς» (Λουκ., 8, 28). Γι' αὐτό ὁ αὐτόνομος ἄνθρωπος νομίζει πώς δέν τοῦ χρειάζεται ὁ Θεός καὶ προσπαθεῖ νά τόν ἀπομακρύνει. «Θεε ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ, ὀδούς σου εἰδέναι οὐ βούλομαι» (Ιωβ, 21, 14). Κατ' αὐτόν τόν τρόπο τόν ἔξορίζει στόν ούρανό.

Ἡ ἀντιμετώπιση αὐτή ἔχει σάν ἀποτέλεσμα τή δημιουργία τῆς πανθεϊστικῆς ἀντιλήψεως, πώς ὁ Θεός εἶναι μιά ἀπρόσωπη δύναμη πού ἀδιαφορεῖ γιά τόν κόσμο. Αύτό φυσικά ἀνταποκρίνεται καλύτερα στήν ιδεολογία τοῦ αὐτόνομου ἀνθρώπου. Ο ἄνθρωπος τῆς αὐτονομίας πιστεύει πώς εἶναι ἐλεύθερος καὶ ίκανός νά κινεῖται πρός κάθε κατεύθυνση. Ξεχνάει ὅτι ἡ ἐλεύθερία αὐτή τίς περισσότερες φορές καταντάει ἀσυδοσία, πού ἀντιτίθεται στής ήθικές ἐπιταγές καὶ χαλκεύει τά δεσμά τῆς δουλείας. «Ἔτσι περνάει στή χωρίς Θεό ζωή. Καὶ τά ἀποτελέσματα εἶναι γνωστά: Συνήθως ύποδουλώνεται στήν ἀμαρτία καὶ, ἀντί νά ἐπιτύχει τήν ήθική τελείωση, ζεῖ μέσα στήν ἀντινομία τοῦ κακοῦ, πού κάνει τή ζωή δυστυχισμένη.

Ο αὐτόνομος ἄνθρωπος καὶ ἡ τραγωδία τοῦ ἄθεου ούμανισμοῦ

Μέ τόν παραμερισμό τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος πίστεψε πώς θά ἤταν

δυνατό, στηριζόμενος άποκλειστικά στίς δυνάμεις του, νά γίνει πιό καλός, πιό όλοκληρωμένος, περισσότερο ἄνθρωπος. «Γένοιο οἶος ἐσσί», δηλαδή νά γίνεις αύτός πού είσαι, ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοι μας. "Ετοι δημιουργήθηκε στούς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως μιά κίνηση πού ἀπέβλεπε στήν ἀνύψωση καί τόν ἔξευγενισμό τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν ἴδιο τόν ἀνθρώπο, μέ βάση τίς κλασικές σπουδές. Ή κίνηση αύτή ὀνομάστηκε ἀνθρωπισμός ή οὐμανισμός. Μετά τήν Ἀναγέννηση πήρε διάφορες μορφές, ἀνάλογα πάντοτε μέ τίς πεποιθήσεις τῶν νεοεμφανιζομένων ἀνθρωπιστῶν. Πάντως, ἂν ἔξαιρεσουμε τόν ἐλληνοχριστιανικό ἀνθρωπισμό πού ἀρχίζει ἀπό τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας καί συνεχίζει κατά κάποιο τρόπο ἀπό τούς μεγάλους ἀνθρωπιστές (Ἐρασμο, Λίβινγκστον, Γαϊκερ), κάθε ἄλλος ἀνθρωπισμός ὑποστηρίζει πώς ὁ ἀνθρώπος είναι αὐτόνομος καί αὐτάρκης, ίκανός νά πραγματοποιήσει μέ τίς δικές του δυνάμεις τό θαῦμα τῆς θήτικῆς τελειώσεως. 'Ο Θεός στήν προκειμένη περίπτωση ή παραμερίζεται ή ἀπορρίπτεται.

'Ο ἄθεος ούμανισμός είναι ή χειρότερη μορφή τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Καί τούτο, γιατί ἀρνεῖται ἐντελῶς τήν ὑπαρξη τοῦ Θεοῦ. Αὐτό ὅμως σημαίνει καί ἄρνηση τοῦ ἀνθρώπου σάν προσώπου, ἀφοῦ, ὅπως ξέρομε, ὁ ἀνθρώπος είναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. "Ἄρα ούμανισμός πού ἀπορρίπτει τό Θεό βλέπει τόν ἀνθρώπο σάν μηχανή. Παράδειγμα ού Νίτσε πού θυσιάζει τόν ἀνθρώπο γιά τόν ὑπεράνθρωπο του, ού Μαρξισμός πού καταπίνγει τήν ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου μέ τή δικτατορία τοῦ προλεταριάτου, τό Ούμανιστικό Μανιφέστο Β' τοῦ Π. Κούρτζ (1973) πού τά βάζει μέ τίς ἐπικρατούσες θρησκείες κτλ. "Ολοι κύτοι οι «ἀνθρωπισμοί», ἀντί νά βοηθήσουν τόν ἀνθρώπο, τόν τραυματίζουν θανάσιμα, μιά καί ἀγωνίζονται νά ἔχαλείψουν τό ἔμφυτο θρησκευτικό συναίσθημα. Καί, ὅταν πετύχουν νά ξεριζώσουν ἀπό τήν ψυχή τό Θεό, τότε σκοτώνουν τόν ἀνθρώπο. Τό κενό πού δημιουργεῖται ἀπό τό γεγονός ὅτι ού ἀνθρώπος ἔξορίζει τό Θεό είναι δυσαναπλήρωτο. Ή ζωή γίνεται τραγική. 'Ο ἀνθρώπος παραπαίει. Δέν ξέρει ἀπό πού ἔρχεται, τί θέλει καί πού πηγαίνει. Τά πάθη κυριαρχοῦν. 'Ο μηδενισμός ὀργιάζει. 'Ο κόσμος ὑποφέρει. 'Ο πολιτισμός διέρχεται σοβαρή κρίση. Παράδειγμα ή ἀδικία, ή ἐκμετάλλευση, ή καταπάτηση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, ή ἀναρχία καί ή δυστυχία.

Τά πράγματα ὅμως θά ήταν διαφορετικά, ἀν ού ἀνθρώπος ἐνδιαφερόταν γιά τήν ἐπικράτηση τοῦ ἐλληνοχριστιανικοῦ ἀνθρωπισμοῦ, πού συνδυάζει τήν ἐλληνική σοφία μέ τή χριστιανική ἀρετή καί κάνει τόν ἀνθρώπο πραγματικό ἀνθρώπο.

Ἐρωτήσεις

1. Είναι μειωτική ή όχι γιά τόν ἄνθρωπο ή ἐξορία τοῦ Θεοῦ στόν οὐρανό;
2. Είναι δυνατό νά φτάσει μόνος του ό ἄνθρωπος στήν ἡθική τελείωση;
3. Γιατί ό ἄθεος ούμανισμός δυσκολεύει τή ζωή ἀντί νά τήν καλυτερέψει;

Κείμενα

1. «"Ἄνθρωπός ἐστι τὸ περισπούδαστον τοῦ Θεοῦ ζῶν· κάν δοῦλος ἦ, οὐκ ἔστι μοι εὔκαταφρόνητος· κάν εἰς ἦ, ἄνθρωπός ἐστι, δι' ὃν οὐρανὸς ἐταύνθη καὶ ἥλιος φαίνει καὶ σελήνη τρέχει καὶ ἀήρ ἐξεχύθη καὶ πηγαὶ βρύουσι καὶ θάλαττα ἡπλώθη καὶ προφῆται ἐπέμφθησαν καὶ νόμος ἐδόθη· καὶ τί δὴ πάντα λέγειν; δι' ὃν ὁ μονογενῆς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἐγένετο. Ο Δεσπότης μου ἐσφάγη καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐξέχεεν ὑπὲρ ἀνθρώπου· κάγὼ καταφρονήσαι ἔχω; καὶ ποίαν ἔχω συγγνώμην;"» (*I. Χρυσόστομος, Migne, P.G. 48, 1029*).

2. «Ἡ φιλοσοφία τοῦ ἄνθρωποισμοῦ δὲν μπορεῖ νὰ κάνει γιὰ τὸ χαρακτήρα ὅ, τι μπορεῖ νὰ κάνει ὁ Χριστιανισμός... Εἶναι ἡθικὴ φυσικὴ καὶ ὅχι ἡθικὴ ἐξ Ἀποκαλύψεως» (*P. Λίβινγκστον, Ἑλληνικὰ ἴδανικα καὶ σύγχρονη ζωή, Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἀθῆναι, σελ. 82*).

3. «*Κι' εἶπ'* ὁ Χριστὸς στὸ πλάσμα του: — Τί θέές, παιδὶ τ' ἄνθρωπου; Φῶς καὶ χαρά; Γλυκοὺς καρποὺς εὐλόγημένου κόπου; Ἔλα κοντά μου. Τί ποθεῖς; Ψυχῆς γλυκιὰ γαλήνη;...
Κι' εἰπεν αὐτός: «Οσα ποθῶ μακρυὰ 'πὸ σὲ θὰ τἄβρω.
Καὶ τράβηξε κάποιο στρατὶ καὶ κάποιο μονοπάτι,
καὶ διάλεξε μέσ' στῆς τρελῆς χαρᾶς του τὸ μεθύσι,
καὶ τοῦ φαινόταν πῶς ἐκεῖ λουλούδιζαν κι' οἱ βάτοι...
... Μὰ μέρα μὲ τὴ μέρα...

Μαῦρο σκοτάδι πλάκωσε καὶ τούφραξε τὸ δρόμο.

*Μέσα του, ὄλόγυρά του,
ὅλα γεμάτα ἀπελπισίᾳ καὶ παγωνιὰ θανάτου,
κι' ὅλα γεμάτα τρόμῳ...
Μὰ μέσα στὸ στροβίλισμα καὶ στήν ἀνεμοζάλη,
σὰ μακρινὸς ἀντίλαλος, ἀπ' τῆς ψυχῆς τὰ βάθη
ἀναδευτῆκαν τοῦ Χριστοῦ κεῖνα τά λόγια πάλι,
ἀρμονικά, γλυκά, ἀπαλά. Καὶ τάκουσε κι' ἐστάθη...» (*Από τὸ ποίημα «Ο γυρισμός» τοῦ Γ. Βερίτη, «Ἀπαντά», Ἀθῆναι 1958, σελ. 68*).*

Μάθημα 20ο

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΙΣΤΗ

Οι δυνατότητες τής πίστεως στήν εποχή μας. Είναι γενικά παραδεκτό ότι σήμερα ό ανθρωπος ζει μέσα σε μιά σύγχυση. Παρ' όλη την πρόοδο, πού παρατηρείται στόν τεχνικό πολιτισμό, άντιμετωπίζει καθημερινά ένα σωρό προβλήματα, πού τόν άναγκάζουν νά χτυπάει διάφορες πόρτες, ίδιαίτερα τής φιλοσοφίας καί τής επιστήμης, πιστεύοντας ότι κάπου θά βρει διέξοδο. "Ομως τό άγχος έπιτείνεται περισσότερο. Γιατί άραγε; Γιατί ό ανθρωπος κάνει ένα σοβαρό λάθος· παραμερίζει τή θρησκευτική πίστη.

'Αλλά τί είναι πίστη; πίστη σημαίνει έμπιστοσύνη, πεποίθηση, βεβαιότητα πού στηρίζεται σέ άξιόπιστες μαρτυρίες. Στήν έργασία, στό σχολείο, στήν επιστήμη, παντού κατέχει τήν πρώτη θέση. "Αν δέν πιστέψει ό ανθρωπος, είναι όδύνατο νά προχωρήσει. 'Αλλά πρέπει νά ύπογραμμισθεί πώς αύτή ή πίστη, ένω παίζει πρωταρχικό ρόλο σέ όλους τούς τομεῖς τής ανθρώπινης δραστηριότητας, δέν μπορεῖ νά τόν βιοηθήσει ν' άνακαλύψει μιά κάποια δίοδο σέ όλα τά άδιέξοδα. "Ετσι έξακολουθούν νά παραμένουν πολλά προβλήματα ἄλυτα καί ίδιαίτερα τά λεγόμενα μεγάλα προβλήματα τής ζωῆς, ὅπως: πώς ἔγινε ό κόσμος, ποιός είναι ό προορισμός τοῦ ανθρώπου, γιατί ό πόνος στή ζωή, τί ύπάρχει πέρα από τόν τάφο κ.τ.λ. Βέβαια οί φιλόσοφοι καί οί επιστήμονες ἔρχονται νά δώσουν κάποιες ἀπαντήσεις, ἀλλά ή πολυγνωμία καί ή ἀσυμφωνία τους δημιουργούν τήν ἐντύπωση πώς ἀδυνατούν νά δώσουν μιά ίκανοποιητική ἀπάντηση. "Ετσι ό ανθρωπος ύποχρεώνεται ἀπό τά πράγματα νά ξαναστραφεῖ πρός ἄλλη κατεύθυνση, πρός τή θρησκεία, τήν όποια ίδεολογικά είχε παραμερίσει.

Θρησκείες, ὅπως ξέρουμε, ύπάρχουν πολλές. 'Άλλ' είναι παράξενο πώς, ένω μεταξύ τους ύπάρχουν μεγάλες διαφορές, στίς ἀπαντήσεις τους ἐπάνω στά μεγάλα προβλήματα παρατηρείται όμοφωνία. Διακηρύσσουν, ἐπί παραδείγματι, πώς τό σύμπαν δημιουργήθηκε ἀπό τό Θεό, πώς προορισμός τοῦ ανθρώπου είναι νά φτάσει τό τέλειο, πώς ό πόνος είναι τιμωρία ή παιδαγωγία, πώς ή ζωή συνεχίζεται καί πέρα από τόν τάφο. "Οπως φαίνεται, ἐδῶ τόν πρώτο λόγο τόν ἔχει ή θρησκευτική πίστη, ή πεποίθηση δηλαδή πού στηρίζεται όχι στή γνώση καί τή λογική ἀπόδειξη, ἀλλά στό θρησκευτικό βίωμα καί τήν ἐσωτερική πείρα. Καί ή

πίστη αύτή είναι καθολική. Τήν καθολικότητά της τήν ἀντλεῖ ἀπό τή θεοόσδοτη ἡμική συνείδηση, πού ύπάρχει στόν κάθε ἄνθρωπο. Είναι ἀκόμα καὶ ἐνεργός. Ἐκτός ἀπό τίς ἀπαντήσεις στά μεγάλα προβλήματα, θά μπορούσαμε ν' ἀναφέρουμε ἐνδεικτικά δύο σημαντικά κεφάλαια τῆς ζωῆς, τήν ἀλήθεια καὶ τήν ἀγάπη, πού είναι καρποί της. Αὐτές οἱ δύο βασικές ἀρχές προσανατολίζουν τόν ἄνθρωπο καὶ τόν βοηθοῦν νά βρεῖ τόν δρόμο τῆς δικαιοσύνης, τῆς λυτρώσεως καὶ τῆς εύτυχίας.

‘Η χριστιανική πίστη καὶ τό νόημα τοῦ ὄρθιοδόξου δόγματος. Ή πίστη μέσα στό χριστιανισμό είναι κάτι τό διαφορετικό. Τόν ὄρισμό μᾶς τόν δίνει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «Ἐστι δέ πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων» (Ἐβρ. 11, 1). Μέ ἄλλα λόγια, πίστη είναι ἡ ἀκλόνητη πεποίθηση στήν πραγματική καὶ βέβαιη ὑπαρξη ἀγαθῶν πού ἐλπίζουμε κάποτε νά ἀποκτήσουμε, ὅπως ἡ μέλλουσα ζωὴ ἀκόμα, πίστη είναι ἡ ἀπόδειξη καὶ βεβαιότητα γιά πράγματα ἀόρατα, ὅπως ὁ Τριαδικός Θεός, πού είναι σάν νά τόν βλέπομε μέ τά μάτια μας. **Χριστιανική πίστη** λοιπόν είναι ἡ ἀπόλυτη βεβαιότητα γιά ὅσα διδάσκει ἡ Ἐκκλησία μας, βεβαιότητα πού στηρίζεται στήν ἀξιοπιστία τοῦ Θεοῦ. Κατ' αὐτόν τόν τρόπο ἐρχόμαστε σέ ἐπικοινωνία μέ τόν πνευματικό κόσμο καὶ γινόμαστε γνῶστες τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν. Αὐτές οἱ ἀληθειεις είναι τά δόγματα.

Αλλά τί ἀκριβῶς είναι τό **δόγμα**; Δόγμα στούς ἑθνικούς σημαίνει νόμος καὶ διαταγή, στήν Ἀγία Γραφή διάταγμα ἡ ἐντολή ἡ ἀπόφαση. Στήν ἐκκλησιαστική ὄρθοδοξη γλώσσα δόγματα λέγονται οἱ ἀλήθειες ἐκείνες πού ἀναφέρονται σέ ζητήματα πίστεως, είναι καταχωρισμένες στήν Ἀγία Γραφή καὶ τήν Ἱερά Παράδοση, ἀναπτύχθηκαν ἀπό τούς μεγάλους Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ ἐπικυρώθηκαν ἀπό τίς ἐφτά Οἰκουμενικές Συνόδους. Περιττό νά ὑπογραμμισθεῖ πώς τά δόγματα ἀναφέρονται κυρίως στόν πνευματικό κόσμο καὶ γι' αὐτό ξεπερνοῦν τήν ἀντιληπτική ίκανότητα τοῦ νοῦ. Αλλά δέν είναι ἀντίθετα πρός τή λογική. Ἀπόδειξη πώς ἡ λογική είναι ὄργανο τῆς διατυπώσεως τῶν δογματικῶν ἀληθειῶν. Ό Λαϊμπνιτς λέει σχετικά. «Τά μυστήρια ξεπερνοῦν τό λογικό μας, γιατί περιέχουν ἀλήθειες πού δέν μπορεῖ νά τίς συλλάβει. Δέν είναι ὅμως ἀντίθετα πρός τό λογικό μας οὔτε σέ καμιά ἀλήθεια ἀπό ἔκεινες, στίς ὅποιες μπορεῖ τό λογικό νά μᾶς ὀδηγήσει».

Πίστη καὶ γνώση. Ή πίστη, καὶ μάλιστα ἡ θρησκευτική πίστη, συντελεῖ πολύ στή διεύρυνση τής γνώσεως. Ἐκείνος πού πιστεύει είναι βέβαιος γιά ὄντα καὶ καταστάσεις, πού ἀγνοεῖ ἐντελῶς ὁ ἀπιστος. Ξέρει γιά τόν πνευματικό κόσμο τί είναι καὶ ποιός είναι ὁ σκοπός του.

Ἐπίστης γνωρίζει πώς ό ἄνθρωπος εἶναι ὅχι μονάχα ύλικό ὄν, ἀλλά καὶ πνευματικό, πράγμα πού βοηθάει στή σωστή θεώρηση τῆς ὑπάρξεώς του. Ἀκόμα, ό πιστός χριστιανός ξέρει ποῦ πρέπει νά πατήσει καὶ πῶς νά βαδίσει, γιά νά καταστεῖ μέτοχος στή θεία Ἀποκάλυψη, καὶ νά φτάσει στή θέωση. Κατά συνέπεια ἡ χριστιανική πίστη εἶναι «τό ὑπερέχον τῆς γνώσεως» (Φιλιπ. 3, 8).

Ἡ γνώση εἶναι ἔννοια στενότερη ἀπό τήν πίστη. Βέβαια εἶναι ἀλήθεια πώς κινεῖται πρός κάθε κατεύθυνση. Δίχως ὅμως τά φτερά τῆς πίστεως δέν μπορεῖ νά πετάξει στούς οὐρανούς τοῦ πνευματικοῦ κόσμου. Ἔτοι ἀναγκάζεται νά περιορισθεῖ στά ὅρια τῆς λογικῆς καὶ συγκεκριμένα στή φιλοσοφία καὶ στήν ἐπιστήμη. Ἀλλά καὶ ἐδῶ ὑπάρχει κάτι τό θεόσθιδο. Ὁ Θεός ἔδωσε στόν ἄνθρωπο πνεῦμα «σοφίας καὶ συνέσεως καὶ ἐπιστήμης» (Ἑξ. 31, 3).

Ἀκριβῶς γι' αὐτό ό χριστιανός ὄφείλει νά παίρνει ἀπέναντι στή γνώση τήν πρέπουσα θέση. Οὔτε νά τήν ὑποτιμάει οὔτε νά τήν ὑπερτιμάει. Ἡ γνώση στό χῶρο τῆς τεχνικῆς ἔχει κάνει θαύματα· ἀλλά στό χῶρο τῆς μεταφυσικῆς εἶναι ἀδύνατο νά εἰσδύσει. Τά ἐδάφη εἶναι ξένα. Εἶναι περιοχή κυρίως τῆς πίστεως. «Οσοι τό ἔχουν καταλάβει αὐτό ἀποδείχθηκαν περισσότερο ρεαλιστές, πράγμα πού ὠφέλησε καὶ τούς ἴδιους καὶ τήν κοινωνία γενικότερα. «Οὔτε ἡ γνώσης ἄνευ πίστεως, οὕθ' ἡ πίστης ἄνευ γνώσεως», λέει ό Κλήμης ό Ἀλεξανδρέας (ΒΕΠΕΣ, τόμ. 8, σελ. 110, στίχ. 9).

Στοιχεῖα ἄσχετα πρός τή χριστιανική πίστη. Εἶναι παρατηρημένο πώς, ὅταν ἔξασθενίσει ἡ χριστιανική πίστη, εἰσβάλλουν στόν ἄνθρωπο διάφορα ὑποκατάστata, πού συνήθως ὥθιοῦν σέ πρωτόγονες, γελοῖες, ἀλλά καὶ ἐπικίνδυνες ἐνέργειες. Πρόκειται γιά τή δεισιδαιμονία, τό φαντασμό καὶ τήν iδεολογία.

Δεισιδαιμονία εἶναι ἡ ἀποδοχή σκέψεως πού ἐξέρχεται ἀπό δσα παραδέχεται ἡ θρησκεία καὶ ἀρνεῖται νά στηριχθεῖ στήν ἐπιστημονική ἐξήγηση τῶν φυσικῶν νόμων. Εἶναι ἀλόγιστη πίστη, πού σάν ἀντικείμενο ἀσχολίας ἔχει τά διάφορα δαιμονικά καὶ κανιβαλικά ἔθιμα, τά ὄνειρα, τή στιλαγχοσκοπία, τήν ἀστρολογία, τίς μαγείες καὶ τά ὅμοια. Ὁ Πλούταρχος ἀποκαλεῖ τή δεισιδαιμονία «πάθος ἐκ ψευδοῦς λόγου γεγενημένον».

Φανατισμός εἶναι ό ὑπέρμετρος ζῆλος γιά τή θρησκεία ἢ γιά τό κόμμα ἢ γιά κοινωνικές ίδεες, ζῆλος πού συνήθως μετατρέπεται σέ ἔχθρα ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων. Δυστυχῶς τό κακό πού κάνει εἶναι μεγάλο, γιατί παραμερίζει ἐντελῶς τήν ἀγάπη πρός τόν πλησίον.

Ίδε ο λογία είναι ή προσήλωση σέ κάποια ίδέα ή σέ κάποια άρχη ή σέ ένα σύνολο ίδεών. Συνήθως άναφέρεται στήν περιοχή της φιλοσοφίας ή της πολιτικής, άλλα κατά κανόνα παραθεωρεῖ τήν άληθεια, άπομονώνεται από τήν πραγματικότητα καί καταντάει ούτοπια.

Η δεισιδαιμονία, ό φανατισμός καί ή ιδεολογία, όπου δήποτε έμφαντούν, νοθεύουν τήν άληθεια καί παρασύρουν στήν πλάνη. Κατά συνέπεια κάθε ανθρωπος, πού ένδιαφέρεται νά ζήσει μακριά από τό ψέμα καί τήν άπατη, πρέπει νά άγκαλιάσει τή χριστιανική πίστη: διότι ή χριστιανική πίστη, καταυγαζόμενη από τό φῶς τής άληθειας, φωτίζει τό νοού, έμποδίζει τά ύποκατάστατα νά εισβάλουν στήν καρδιά καί κατευθύνει τή βιούληση στό δρόμο πού όδηγει στή λύτρωση καί τή σωτηρία.

Ερωτήσεις

1. Είναι άναγκαία ή χριστιανική πίστη καί γιά ποιούς λόγους;
2. Γιατί δεχόμαστε τό δόγμα, ένω άδυνατούμε νά τό καταλάβουμε;
3. "Αν σοῦ ἔλεγαν νά διαλέξεις ἀνάμεσα στήν πίστη καί στή γνώση, τί θά προτιμούσες καί γιατί;
4. Πώς είναι δυνατό νά προφυλάξει κανένας τήν πίστη του από τή δεισιδαιμονία, τό φανατισμό καί τήν ιδεολογία, πού είναι ύποκατάστατα τής θρησκείας;

Κείμενα

1. «'Απάντων πραγμάτων ή πίστις προηγεῖται... Ποίαν δὲ τέχνην ή ἐπισπήμην δύναται τις μαθεῖν, εὰν μὴ πρῶτον ἐπιδῷ ἑαυτὸν καὶ πιστεύσῃ τῷ διδασκάλῳ;» (Θεοφίλου Ἀντιοχείας, *Migne*, P.G. 6, 1036).

2. «Οἱ Προφῆται ὡς εἶδον, οἱ Ἀπόστολοι ὡς ἐδίδαξαν, η Ἐκκλησίᾳ ὡς παρέλαβεν, οἱ Διδάσκαλοι ὡς ἐδογμάτισαν, η Οἰκουμένῃ ὡς συμπεφώνηκεν, η Χάρις ὡς ἔλαμψε, τὸ ψεῦδος ὡς ἀπελήλαται, η Σοφία ὡς ἐπαρρησιάσατο, ὁ Χριστὸς ὡς ἐβράβευσεν· οὕτω φρονοῦμεν, οὕτω λαλοῦμεν, οὕτω κηρύσσομεν... Αὕτη η πίστις τῶν Ἀποστόλων, αὕτη η πίστις τῶν Πατέρων, αὕτη η πίστις τῶν Ὁρθοδόξων, αὕτη η πίστις τήν Οἰκουμένην ἐστήριξε» (Συνοδικό τής Κυριακής τής Ὁρθοδοξίας).

Μάθημα 21ο

ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

NAI.

Τό πρόβλημα τῶν σχέσεων τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἐπιστήμης. "Ο, τι εἴπαμε γιά τὴν πίστη καὶ τή γνώση ἵσχυει καὶ γιά τή χριστιανική πίστη καὶ τήν ἐπιστημονική ἔρευνα. "Ομως ἐδῶ ὑπάρχει ἔνα πρόβλημα: εἰναι ἡ ὑποτιθέμενη σύγκρουση ἀνάμεσα στή θρησκεία καὶ τήν ἐπιστήμη. Μά ύψισταται σύγκρουση ἡ μήπως πρόκειται γιά κάποια προσωπική διαφωνία;

Ἐάν ἐξετάσουμε τό ζήτημα σοβαρά, θά διαπιστώσουμε πώς ὁ Χριστιανισμός δέ συγκρούεται μέ τὴν ἐπιστήμη. Τόσοι αἰώνες κύλησαν ἀφότου ὁ Ἰησοῦς ἐγκαθίδρυσε τήν Ἐκκλησία Του στή γη καὶ ἐκατομμύρια πιστῶν ἐντάχθηκαν κάτω ἀπό τή σημαία Του, χωρίς ν' ἀμφιβάλλουν γιά τή διδασκαλία Του.

Μιά μικρή ἐντούτοις μερίδα ἀπό τήν πρώτη κιόλας στιγμή ἐξέφρασε ἀντιρρήσεις σ' ὄρισμένα ζητήματα, ἐπαληθεύοντας ἔτοι τήν πρόβλεψη τοῦ Συμεών, πώς ὁ Χριστός, καὶ στό πρόσωπό Του φυσικά ὁ Χριστιανισμός, θά ἦταν σημεῖο ἀντιλεγόμενο (Λουκ. 2, 34). Ὕπηρξαν λοιπόν στό παρελθόν καὶ ὑπάρχουν καὶ τώρα ὄρισμένοι, πού ὑποστηρίζουν ὅτι ύψισταται σύγκρουση ἀνάμεσα στή χριστιανική πίστη καὶ τήν ἐπιστήμη. Καὶ τή σύγκρουση αὐτή τήν ἐπεκτείνουν ἀπό τά θρησκευτικά καὶ ἐπιστημονικά θέματα καὶ σ' ὄλοκληρη τήν ἡθική καὶ κοινωνική ζωή. Ἐξαιτίας τῆς ἀρνητικῆς θέσεως τῆς μειοψηφίας αὐτῆς τῶν «ἀντιφρονούντων», ἀπό τήν πλευρά τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐξεγείρονται μερικοί ζηλωτές, πού διαμαρτύρονται γιά τήν παραποίηση τῆς ἀλήθειας ἀπό τούς «ἐπιστήμονες». Δυστυχῶς ἐσφαλμένα δημιουργήθηκε ἡ ἐντύπωση ὅτι ύψισταται πρόβλημα σχέσεων ἀνάμεσα στή χριστιανική πίστη καὶ τήν ἐπιστήμη. Καὶ αὐτό δίχως νά ληφθεῖ ὑπόψη πώς ὅσοι διαφωνοῦν δέν ἐκπροσωποῦν παρά μονάχα τόν ἔαυτό τους.

Τά αἰτια τῶν παρεξηγήσεων. Ἀλλά, ἂν δέν ὑπάρχουν διαφορές μεταξύ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἐπιστήμης, τότε πού ὄφείλεται ἡ παρεξήγηση πού προαναφέρθηκε; Ὁπωσδήποτε αἰτια ὑπάρχουν. Πέρα ἀπό τήν προκατάληψη καὶ τό συμφέρον, πού μπορεῖ κανένας νά ἐπισημάνει, εἰναι τρεῖς οἱ βασικοί λόγοι, πού δημιουργοῦν τήν παρεξήγηση:

‘Η θέση ἀπέναντι στήν ἀλήθεια, ἡ ὑπέρβαση τῶν ὄρίων τῆς ἐπιστήμης καὶ ἡ φοβία μερικῶν ὀλιγόψυχων πιστῶν.

1. ‘Η ἀλήθεια εἶναι μία, ἀλλ' ἔχει δύο ὅψεις, τή θρησκευτική καὶ τήν ἐπιστημονική, ὅπως π.χ. ἡ ἀλήθεια γιά τό Θεό· γιά τή λογική ὁ Θεός εἶναι μιά ἀπλή Μονάδα· γιά τή χριστιανική πίστη ὁ Θεός εἶναι Μονάδα τριαδική. “Αν κανένας βλέπει μόνο τή μιά ὅψη, εἶναι ἐπόμενον ἀγνοεῖ τήν ἄλλη. Αύτό ἀκριβώς ὀδηγεῖ στή σύγκρουση.

2. ‘Υπέρ βαση τῶν ὄρίων τῆς ἐπιστήμης κάνουν οἱ ἐπιστήμονες ἐκείνοι πού δέν περιορίζονται μονάχα στόν αἰσθητό κόσμο, ἀλλά ἀσχολοῦνται καὶ μέ τόν ὑπερβατικό, μέ μεθόδους μάλιστα πού ταιριάζουν στήν ἐπιστήμη. “Ομως τούτο τό ἐνδιαφέρον, ἐνῶ δικαιολογεῖται σάν περιέργεια ἡ σάν ἀτομική ἀναζήτηση ἐνός «πιστοῦ», δέν ἔχει θέση στήν ἐπιστήμη, πού στηρίζεται ἀποκλειστικά στό πείραμα, στήν παρατήρηση καὶ τό μαθηματικό λογισμό. Βέβαια ἔνας ἐπιστήμονας εἶναι φυσικό νά ἔχει μεταφυσικές ἀνησυχίες· ἄλλα στήν περίπτωση αὐτή ἡ γνώμη του δέν μπορεῖ νά θεωρηθεῖ σάν συμπέρασμα τῆς ἐπιστήμης.

3. ‘Η φοβία μήπως οἱ ἐπιστημονικές ἀνακαλύψεις κλονίσουν τό κύρος τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι ἀδικαιολόγητη καὶ δείχνει ὀλιγοπιστία. Οἱ ἀλήθειες τῆς πίστεως, ἐφόσον πηγάζουν ἀπό τή θεία Ἀποκάλυψη, δέν εἶναι δυνατό νά κλονισθοῦν. ‘Η χριστιανική πίστη δέν κινδυνεύει ἀπό τήν ἐπιστημονική ἔρευνα· ἀντίθετα ὠφελεῖται, γιατί ὅσο περισσότερο προχωρεῖ ἡ ἔρευνα στήν ἀνακάλυψη τῆς ἀλήθειας τόσο ἔρχεται ὁ ἀνθρωπος κοντά στό Θεό.

Γιά μιά γόνιμη συνεργασία Χριστιανισμοῦ καὶ ἐπιστήμης. ‘Ο Χριστιανισμός ἐνδιαφέρεται κυρίως γιά τήν πνευματική πρόοδο τοῦ ἀνθρώπου, γιατί πιστεύει πώς ἔτσι μονάχα μποροῦν νά λυθοῦν ὅλα τά προβλήματα τῆς ζωῆς. ‘Η ἐπιστήμη ἐνδιαφέρεται προπάντων γιά τήν ύλική πρόοδο, διότι παραδέχεται πώς ἡ ἐπάρκεια τῶν ἀγαθῶν δημιουργεῖ τίς κατάλληλες προϋποθέσεις γιά μιά ζωή πιο ἀνετη. Πάντως ὅπως καὶ ἄν ἔχουν τά πράγματα, μία εἶναι ἡ ἀλήθεια, πώς ἄν ἐναρμονισθοῦν ἀσφαλῶς, τά ἀποτελέσματα θά εἶναι καλύτερα.

Ο Χριστιανισμός, σάν θρησκεία τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ἀγάπης, δίνει λύση σέ ὅλα τά μεγάλα προβλήματα τῆς ζωῆς. Αύτό εἶναι πολύ σημαντικό, γιατί βοηθάει τόν ἀνθρωπο νά προσανατολισθεῖ σωστά στή ζωή καὶ νά ξέρει ἀπό ποῦ ἔρχεται, τί γυρεύει καὶ ποῦ πηγαίνει. Παράλληλα ὅμως ὑποδεικνύει καὶ τίς ἀρχές πού ὀφείλει νά ἐφαρμόσει ὁ ἀνθρωπος στή ζωή του, γιά νά προσαρμοσθεῖ καὶ ἐναρμονισθεῖ καλύτερα στήν κοινωνία. Οι ἀρχές αύτές, προερχόμενες ἀπό τή θεία Ἀποκάλυψη,

όδηγούν πάντα στήν άρετή. "Ετσι ό ανθρωπος άνεβαίνει μέ σιγουριά τή σκάλα τής προόδου. Μέ τή βοήθεια μάλιστα τοῦ Θεοῦ ἐπισημάνει τά ἔλαττώματά του, ἀπελευθερώνει τόν ἐαυτό του ἀπό τά πάθη καί γίνεται ἔνας ἡθικά ὀλοκληρωμένος ἄνθρωπος.

Η ἐπιστήμη βοηθάει τόν ἄνθρωπο κυρίως στόν ύλικό τομέα. Μέ τήν ἔρευνα ἀνοίγει τό δρόμο πρός τήν ἀλήθεια καί ἀνακαλύπτει τίς σχέσεις πού διέπουν τά ὄντα καί τά φαινόμενα. Αύτό συντελεῖ πολύ στή λύση τῶν προβλημάτων πού σχετίζονται μέ τίς ύλικές ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου. "Ομως ἡ ἐπιστήμη μόνη της εἶναι ἀνεπαρκής. «Δέν μπορεῖ νά μᾶς δώσει ὅ, τι δέν περιέχει, ὥπως τήν καλοσύνη, τήν αὐταράνηση καί τήν ἐθελοθυσία» (Κ. Μαλτέζος, Ἀκαδημαϊκός καί Καθηγητής τῆς Μηχανικῆς καί τής Φυσικῆς στό Πανεπιστήμιο καί στό Πολυτεχνεῖο Ἀθηνῶν). Μιά κοινωνία, γιά νά ἐπιζήσει καί εύτυχήσει, δέ χρειάζεται μονάχα νά λύσει τά ύλικά της προβλήματα, ἀλλ' ἀπαιτεῖται καί ἡ σωστή ἡθική καλλιέργεια τῶν μελῶν της, ἔτσι ὥστε νά διέπει τίς μεταξύ τους σχέσεις ἡ ἀγάπη καί ὁ σεβασμός. Ἀλλ' αὐτό εἶναι ἔργο τῆς θρησκείας.

Ο Χριστιανισμός λοιπόν καί ἡ ἐπιστήμη, ἔάν συνεργασθοῦν, θά βοηθήσουν τόν ἄνθρωπο νά γίνει καλύτερος καί νά λύσει τά προβλήματα τῆς ζωῆς του. "Ετσι φυσικά θά εἶναι περισσότερο εύτυχισμένος.

Λοιπόν, «τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ύμīν; Δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ». Δηλαδή, ποιὸς μεταξύ σας εἶναι ἀληθινά σοφός ἄνθρωπος, φωτισμένος ἀπό τό Θεό; "Ἄς τό δείξει ὅχι μονάχα μέ τά λόγια του, ἀλλά καί μέ τά ἐνάρετα ἔργα τῆς καλῆς του ζωῆς" (Ιακ. 3, 13).

Ἐρωτήσεις

- Γιατί δέν εἶναι δυνατό νά συγκρούεται ἡ ἐπιστήμη μέ τό Χριστιανισμό;
- Ποῦ ὀφείλεται ἡ παρεξήγηση ὅσον ἀφορά τή συμφωνία θρησκείας καί ἐπιστήμης; Μπορεῖς νά βρεῖς μόνος σου ἄλλα αἴτια;
- Πῶς εἶναι δυνατό ὁ Χριστιανισμός μαζί μέ τήν ἐπιστήμη νά συντελέσουν στή δημιουργία μᾶς καλύτερης κοινωνίας;
- Ξέρεις τίποτα γιά τή θρησκευτικότητα κανενός ἐπιστήμονα ἀπό αὐτούς πού περιλαμβάνονται στόν παραπάνω πίνακα;

ΟΝΟΜΑΤΑ ΔΙΑΣΗΜΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

1. Ρ. Ντεκάρτ, 1596-1650, έπιφανής φυσικομαθηματικός και φιλό-
σοφος.
2. Ισ. Νεύτων, 1643-1727, πατέρας τής φυσικῆς και τῆς οὐράνιας
μηχανικῆς.
3. Γ. Β. Λάιμπνιτς, 1646-1717, ο πολυμαθέστερος ἄνδρας μετά τὸν
Ἀριστοτέλη.
4. Α. Ἀμπέρ, 1775-1836, πασίγνωστος μαθηματικός, φυσικός και
φιλόσοφος.
5. Κ. Γκάους, 1777-1855, ο μεγαλύτερος μαθηματικός ὅλων τῶν
αἰώνων.
6. Λ. Παστέρ, 1822-1895, χημικός και βιολόγος, ἡ δόξα τῆς Γαλ-
λίας.
7. Τζ. Μάξγουελ, 1831-1879, σπάνια μεγαλοφυΐα στό χῶρο τῆς
φυσικῆς.
8. Μάξ Πλάνκ, 1858-1947, θεμελιωτής τῆς σύγχρονης φυσικῆς,
βραβεῖο Νόμπελ.
9. Ἀλ. Καρρέλ, 1873-1944, διάσημος χειρούργος και βιολόγος,
βραβεῖο Νόμπελ.
10. Κ. Γιούγκ, 1875-1961, διακεκριμένος ψυχίατρος και ψυχολό-
γος, κορυφή στήν ψυχολογία τοῦ βάθους.
11. Ἀρθ. Κόμπτον, 1892-1962, μεγάλος και γνωστός φυσικός, βρα-
βεῖο Νόμπελ.
12. Β. Χάιζεμπεργκ, 1901-1976, ἀτομικός φυσικός και φιλόσοφος,
βραβεῖο Νόμπελ.
13. Β. Μπράουν, 1912-1977, μηχανικός, πατέρας τῶν πυραύλων,
εἰδικός στίς διαστημικές πτήσεις.
14. Κ. Βάϊτσαϊκερ, 1912, διακεκριμένος φυσικός, μαθηματικός
και ἀστρονόμος.
15. Γκρ. Σμίθ, 1923, ραδιαστρονόμος, Δ/ντής τοῦ ἀστεροσκο-
πείου Γκρήνουϊτς.

Μάθημα 22ο

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Δυνατή καὶ ώφελιμή ἡ συνύπαρξη Χριστιανισμοῦ καὶ πολιτισμοῦ.

Ο Χριστιανισμός εἶναι φορέας ύψιστων πνευματικῶν καὶ πολιτιστικῶν ἀξιῶν. Αὐτό ἀκριβώς ἦταν ἐκεῖνο πού συνέτεινε στήν ὥθηση καὶ ἀνάπτυξη τοῦ πολιτισμοῦ μέσα στὸ χριστιανικό χῶρο. Γι' αὐτό πολύ σωστά εἴπαν πώς ὁ Χριστιανισμός εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ πολιτισμοῦ.

Λίγο πιρίν ἔρθει ὁ Χριστός στὸν κόσμο ὁ πολιτισμός εἰχε γνωρίσει τήν πιο μεγάλη παρακμή του. Ο χρυσός αἰώνας τοῦ Περικλῆ είχε πάψει ἀπό καιρὸν ὁ ἀκτινοβολεῖ. Οἱ συγγραφεῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀσχολοῦνταν μὲ τὰ «μυίας καὶ ψιττακοῦ καὶ κώνωπος ἐγκώμια». Τά περίφημα ἀγάλματα τῆς ἐποχῆς τοῦ Φειδία γκρεμίζονταν καὶ ἀποκεφαλίζονταν. Τό καθεστώς τῆς δουλείας περιέσφιγγε ὅλο καὶ περισσότερο τούς ἀνθρώπους. Καὶ ὁ παράφρων Καλλιγούλας θεωροῦσε τούς βασιλεῖς ὡς θεούς καὶ τό λαός ὡς ζῶα καὶ ἐπιθυμοῦσε νά είχαν ὄλοι οἱ ὑπήκοοί του ἔνα κεφάλι, γιά νά μπορέσει νά τούς τό κόψει διαμιᾶς. Γι' αὐτό ὁ Σατωμπριάν ἔλεγε πώς, «ἄν ὁ Χριστός ἐρχόταν λίγο ἀργότερα στή γῆ, δέ θά ἔβρισκε παρά μόνο τό πτῶμα τῆς κοινωνίας».

'Αλλά μέ τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Κυρίου «ὁ λαός ὁ καθήμενος ἐν σκότει εἶδε φῶς μέγα» (Ματθ. 4, 16). Σέ πολύ σύντομο χρόνο ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ μεταμόρφωσε τόν κόσμο καὶ είχε σάν ἀποτέλεσμα τή δημιουργία τοῦ **χρυσοῦ αἰώνα τῆς Ἐκκλησίας**. Καὶ συνεχίστηκε ἡ ἀνάπτυξη αὐτή πρός ὄλες τίς κατευθύνσεις, πρῶτα στό Βυζάντιο, ὕστερα στήν Εύρωπη καὶ στή συνέχεια σ' ὄλη τή γῆ.

'Η χριστιανική πίστη ὑπῆρξε ἡ πιό μεγάλη ἡμερωτική, προοδευτική καὶ **ἐκπολιτιστική δύναμη**. Ως θρησκεία προσφέρει ὄχι μονάχα τή λύτρωση, ἀλλά καὶ τή σωτηρία. Καὶ ὡς ἡθική κατέχει τήν πρώτη θέση. 'Εξάλλου ἡ χριστιανική τέχνη ἔχει νά παρουσιάσει μεγάλα ὄνόματα, ὅπως ὁ Ρωμανός ὁ Μελωδός, ὁ Πανσέληνος, ὁ Ἐλ Γκρέκο, ὁ Λεονάρδο Ντά Βίντσι, ὁ Ραφαήλ, ὁ Ντοστογιέβσκι, ὁ Πώλος Κλωντέλ κ.ἄ. 'Επίσης ἡ ἐπιστήμη ἔχει νά ἐπιδείξει ἀνάμεσα στούς ἐργάτες της καὶ πολλούς κληρικούς, οἱ ὅποιοι ἀπό τή μιά μεριά ἀναλώνονταν στήν ἔρευνα καὶ ἀπό τήν ἄλλη ὑπηρετοῦσαν μέ εύλαβεια στό θυσιαστήριο τοῦ 'Υψιστου, ὅπως ὁ φυσικομαθηματικός Εὐγένιος Βούλγαρης, ὁ ἀστρονόμος Κοπέρνικος, ὁ βιολόγος Μέντελ, ὁ κοσμολόγος Λεμαίτρη, ὁ παιδαγωγός

Κομμένιος, ό λεξικογράφος Λίντελ – συντάκτης μαζί μέ τό Σκώτ τοῦ περίφημου λεξικοῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσας – κ.τ.λ.

Ἡ συνύπαρξη λοιπόν Χριστιανισμοῦ καὶ πολιτισμοῦ εἶναι ὅχι μονάχα **δυνατή**, ἀλλά καὶ **ώφελιμη**. Ὁ ἄνθρωπος, κάτω ἀπό τὴν ἐμπνευσμένη καθοδήγηση τῆς χριστιανικῆς πίστεως, μαθαίνει νά ιεραρχεῖ τίς ἀξίες καὶ γίνεται πιό συνειδητός καὶ πιό δραστήριος. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔκανε τό Γκαϊτε νά ἀποφανθεῖ πώς «ὁ ἄνθρωπος εἶναι δημιουργικός μονάχα ἐφόσον εἶναι θρησκευτικός».

Οι ἀκρότητες πού μπορεῖ νά παρουσιασθοῦν καὶ ἀπό τίς δυό πλευρές. Μερικές φορές εἶναι δυνατό νά παρουσιασθοῦν ἀνάμεσα στή χριστιανική πίστη καὶ στό πολιτισμό **ἀντιθέσεις**, λόγω τῶν ἀκραίων θέσεων ὁρισμένων ἀτόμων.

Καμιά φορά στόν πολιτιστικό χῶρο ἔχομε ἐκδηλώσεις πού προσβάλλουν τή θρησκεία. Στό θέατρο, ἐπί παραδείγματι, μπορεῖ μιά σκηνή νά διακωμαδεῖ πρόσωπα ιερά τῆς πίστεώς μας. Στήν τεχνολογία ἐπίσης εἶναι δυνατό μερικοί θαυμαστές της νά παραμερίζουν τό Θεό καὶ νά θεοποιοῦν τή μηχανή.

Ἄλλα καὶ ἀπό τό μέρος τοῦ Χριστιανισμοῦ μπορεῖ νά ἐμφανισθοῦν ἀνάλογες περιπτώσεις. Εἶναι ἐνδεχόμενο νά ύπάρξουν πιστοί, οἱ ὅποιοι παίρνουν ἔχθρική στάση ἀπέναντι σέ πολιτιστικές ἐκδηλώσεις, μέ τή δικαιολογία πώς οἱ ἐκδηλώσεις αύτές ύποσκάπτουν τά θεμέλια τῆς ἡθικῆς καὶ διαφθείρουν τήν κοινωνία.

Κάτι τέτοια ἔκαναν πολλούς, ὅπως τό Ρουσσώ, τόν Τολστοϊ, καὶ τόν Κάρλ Μπάρθ, νά νομίζουν πώς ὁ Χριστιανισμός διάκειται ἔχθρικά ἀπέναντι στόν πολιτισμό. 'Αλλ' αὐτό δέν εἶναι σωστό. Ὁ Χριστιανισμός, ὡς θρησκεία τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ἀγάπης, παίρνει θέση **κριτική** καὶ ὅχι ἔχθρική. "Αν ύποτεθεῖ ὅμως πώς σέ μερικές πολιτιστικές ἐκδηλώσεις κυριαρχεῖ τό κακό, τότε ὁ Χριστιανισμός ἔχει ύποχρέωση νά ἀντιδράσει. 'Υπάρχουν ἔργα «τέχνης», πού διαφθείρουν, ὅπως συμβαίνει μέ τίς κινηματογραφικές ταινίες τοῦ σέξ καὶ τῆς βίας ἢ τά τραγούδια πού ἔξυμνοῦν τά πάθη καὶ τό ἔγκλημα. "Ολα ὅσα κάνουν κακό, γιατί ἐξ αγριώνουν τήν ψυχή, ὁ Χριστιανισμός τά ἀπορρίπτει.

Ο πολιτισμός ἔχει σχέση μέ τό **καλό** καὶ τήν **πρόοδο** καὶ ὅχι μέ τό κακό καὶ τήν ὀπισθοδρόμηση. Σκοπός του εἶναι νά πραγματώνει τίς ἀξίες τοῦ εύάρεστου, τῆς ὑγείας, τῆς ἀλήθειας, τοῦ ὡραίου, τοῦ ἀγάθου καὶ τοῦ ἀγίου. "Αν μερικά ἔργα εἶναι συνυφασμένα μέ τό κακό, τότε αύτά δέν μπορεῖ νά θεωροῦνται ἔργα πολιτισμοῦ διότι, ἀντί νά προάγουν ψυχικά τόν ἄνθρωπο, τροφοδοτοῦν τά ζωώδη ἔνστικτά του

καί τόν όδηγούν στήν ἐξαγρίωση. Γι' αύτό ἀληθινός πολιτισμός είναι ἐκεῖνος τοῦ όποίου ψυχή είναι ἡ καλλιέργεια τῆς ψυχῆς.

Γιά ἔνα χριστιανικό πολιτισμό. Γενικά ό πολιτισμός παρουσιάζεται σάν πνευματικός καί σάν τεχνικός. Ὁ τεχνικός πολιτισμός στίς ήμέρες μας καλλιεργήθηκε ίδιαίτερα καί γνώρισε μεγάλη ἀνάπτυξη. Ἀντίθετα, ό πνευματικός πολιτισμός παραμελήθηκε πολύ καί γι' αὐτό κατάντησε ἀτροφικός καί ἀναιμικός. Ἡ ἀνισομερής ὅμως αὐτή ἀνάπτυξη εἶχε ώς ἀποτέλεσμα τή διατάραξη τῆς κοινωνικῆς ισορροπίας, μέ θλιβερές ἐπιπτώσεις σ' ὅλοκληρο τόν κόσμο. Αύτός είναι ό λόγος πού σήμερα ἡ ἀνθρωπότητα πληρώνει πολλά σπασμένα, ὅπως είναι ἡ μόλυνση τοῦ περιβάλλοντος, ἡ πείνα καί οἱ ἐπιδημίες στήν Ἀσία καί τήν Ἀφρική, ἡ καθημερινή ἀπειλή ἐνός πυρηνικού πολέμου καί ἡ καταπάτηση τῶν δι-καιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου σέ ὅλη τήν υφήλιο.

Ἄλλα πᾶς θά ἔξελθει ό κόσμος ἀπό αὐτή τήν ἐμπλοκή; Ἀσφαλῶς είναι κάτι τό πολύ δύσκολο. Ὁ Χριστιανισμός ὅμως, πού ἐνδιαφέρεται γιά τήν ἐπικράτηση τῆς ἀλήθειας καί τῆς ἀγάπης, μπορεῖ νά βοηθήσει πολύ τόν κόσμο. Σάν θρησκεία είναι «ἡ κράτιστη καί ὑπέρτατη ἀξία». Κατά συνέπεια ἔχει τή δύναμη νά ἐμποδίζει καί νά κατευθύνει ὄλες τίς βιολογικές, θεωρητικές, καλλιτεχνικές καί ἡθικές ἀξίες, μέ τήν προϋπόθεση βέβαια πώς θά θελήσει νά ἀποδεχθεῖ ό ἀνθρωπος τίς χριστιανικές ὑποδείξεις.

Τό παρελθόν ἔχει νά παρουσιάσει πολλά καί λαμπρά ἐπιτεύγματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ἡ βυζαντινή τέχνη, μέ πρωτο καί καλύτερο ἔργο τῆς τό ἀπαράμιλλο ἀριστούργημα τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως, είναι κατά τόν Ντήλ «μυσταγωγός τῆς οἰκουμένης». Ἡ μουσική ἐπίσης μέ τά κλασικά τῆς ἔργα, ὅπως τό «Μεσσία» τοῦ Χαΐντελ, τήν Ἐνάτη Συμφωνία τοῦ Μπετόβεν, τόν «Πάρσιφαλ» τοῦ Βάγνερ καί τό «Μέγα ρωσικό Πάσχα» τοῦ Κόρσακωφ, είναι γιά τό Μπάχ ἡ «γλυκόνη ἀρμονία πού τιμᾶ τό Θεό».

Ο Χριστιανισμός λοιπόν ὥθετι τόν ἀνθρωπο ὅχι μονάχα νά ἀπολαμβάνει τά πολιτιστικά ἀγαθά, ἀλλά καί νά συμμετέχει παραγωγικά ώς ἐργάτης τοῦ πολιτισμοῦ. Μά, γιά νά είναι θετικά τά ἀποτελέσματα, ἀπαιτεῖται πάνω ἀπό ὅλα ἡ καλλιέργεια τῆς ψυχῆς. Τότε μονάχα θά γίνει ό ἀνθρωπος «ἄρτιος», ὀλοκληρωμένος, καί θά μάθει νά σέβεται τό συνάνθρωπό του. Ἀπό ἐκεῖ καί πέρα ὅ,τι γίνεται θά ἀποβλέπει πάντα στό καλό. Ἔτσι ό τεχνικός πολιτισμός, συνδυασμένος μέ τόν πνευματικό, δέ θά είναι ἀπειλή, ἀλλά εύλογία Θεοῦ. Ἐπομένως σήμερα, περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλη φορά, μᾶς χρειάζεται ἔνας τέτοιος πολιτισμός, δηλαδή ἔνας καθαρά χριστιανικός πολιτισμός.

Ἐρωτήσεις

1. Πῶς βλέπεις τὴν ἀλληλεπίδραση στὴν συνύπαρξη τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ; Εἶναι θετική ἡ ἀρνητική καὶ γιατί;
2. Σέ ποιους λόγους ἀποδίδεις τίς ἀκραίες θέσεις πού παίρνουν ὄρι- σμένοι μέσα στὸν πολιτιστικὸ χῶρο σέ βάρος τοῦ Χριστιανισμοῦ;
3. Δικαιολογεῖς τίς διαμαρτυρίες τῶν χριστιανῶν γιά ὅρισμένα ἔργα «τέχνης», πού βλάπτουν ἡθικά τὸν ἀνθρώπο;
4. Ποιά γνωρίσματα κατά τὴ γνώμη σου πρέπει νά ἔχει ὁ χριστιανικός πολιτισμός;

Κείμενα

1. «Τίς ἔδωκεν ἡμῖν ριζῶν καὶ βοτάνων διάγνωσιν καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ποιητήτων μάθησιν; Τίς τὴν ποιητικὴν τῆς ύγειας ἰατρικὴν συνεστήσατο; Τίς ἀνήκεν ἐκ τῆς γῆς θερμῶν ύδάτων πηγὰς ἱωμένας; Οὕτος (ὁ Θεός) ἔξεϋρε πᾶσαν ὄδὸν ἐπιστήμης» (Γρηγόριος Νύσσης, *Migne*, P.G. 46, 464).
2. «Τὰ μὲν καλά, τὰ δὲ κακὰ τοῖς ἀνθρώποις νομίζεται, οὐδὲν αὐτῶν κακὸν δὲν τῷ ἴδιῳ λόγῳ· κατὰ δὲ τὴν χροῆσιν, εἴτε κακὰ κυρίως, εἴτε ἀγαθὰ εὑρίσκεται. Καλὴ ἡ γνῶσις τῇ φύσει· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ύγεια· ἀλλὰ τὰναντία τοὺς πολλοὺς ἥπερ ταῦτα ὄνησε (ώφελησαν). Τοῖς γὰρ φαύλοις οὐκ εἰς καλὸν ἡ γνῶσις συμβαίνει, εἰ καὶ τῇ φύσει, ὡς εἱρηται, ἐστὶ καλή». (Μάξιμος ὁ Ὄμολογητής, *Migne*, P.G. 90, 1017).

Máthēma 23o

O KOSMOS

Τό μεγαλεῖο τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Ή ανθρώπινη σκέψη δέν μπορεῖ νά συλλάβει ἀπό ποῦ ξεκινάει καὶ ποῦ φτάνει τό σύμπαν. Ή ραδιοαστρονομία λέει πῶς ἐκτείνεται σέ χώρο ἀκτίνας 10-15 δισεκατομμύρια ἑτῶν φωτός. Καταπληκτικός πράγματι ἀριθμός, ὅταν λάβουμε ύπόψη μας πῶς τό ἔτος φωτός είναι περίπου 10 τρισεκατομμύρια χιλιόμετρα. Ἀλλά τό καταπληκτικότερο είναι ὅτι τό σύμπαν ἀπαρτίζεται ἀπό μερικά τρισεκατομμύρια γαλαξίες, καθένας ἀπ' τούς όποιους περιλαμβάνει 100-200 δισεκατομμύρια ἀστέρια!

Μά δέν είναι μονάχα ὁ **μακρόκοσμος** πού ἐκπλήσσει: είναι καὶ ὁ **μικρόκοσμος**, τά πολύ-πολύ μικρά σωματίδια, πού μᾶς είναι γνωστά ὡς ἄτομα. Κάθε ἄτομο, μέ τὸν πυρῆνα του καὶ τά ἀεικίνητα ἡλεκτρόνια γύρω ἀπ' αὐτόν, μοιάζει μὲ πλανητικό σύστημα. Τό πιό σπουδαῖο ὅμως είναι ἡ ἐνέργεια πού περικλείουν. Οἱ εἰδικοί λένε πῶς ἀπό μιὰ σταγόνα νεροῦ μὲ τῇ διάσπαση τῶν ἀτόμων της ἐλευθερώνεται ποσό ἐνέργειας ἵκανό νά κινήσει 4 λεωφορεῖα μέρα καὶ νύχτα ἐπί ἕνα χρόνο!

Μπροστά στόν κόσμο πού μᾶς περιβάλλει δέν μποροῦμε παρά νά σταθοῦμε μέ δέος, νά στοχαστοῦμε τήν πανσοφία καὶ τήν παντοδυναμία τοῦ Δημιουργοῦ καὶ ν' ἀναφωνήσουμε μαζί μέ τό Δαβίδ «Μέγας Κύριος καὶ αἰνετὸς σφόδρα καὶ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας (= ὅριο)» (Ψάλ. 144,3).

Ο κόσμος ὡς δημιουργία. «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν». Είναι ἡ πρώτη φράση τῆς Ἀγίας Γραφῆς, πού ἀναφέρεται στή δημιουργία τοῦ σύμπαντος. Ο Θεός δημιούργησε τόν κόσμο. Καὶ τόν δημιούργησε πνευματικό καὶ **ύλικό**. Ή λέξη «ούρανός» αὐτῆ τή σημασία ἔχει: ἐννοεῖ τόν ἀόρατο ἀγγελικό κόσμο καὶ τό ὄρατό ύλικό σύμπαν. Κίνητρο ἡ ἀγάπη τοῦ Δημιουργοῦ.

Είναι γνωστό ἀπό τήν Ἀγ. Γραφή πῶς ὁ Θεός δημιούργησε τόν κόσμο ἀπό τό **μηδέν μονάχα μέ τό λόγο Του σέ ἔξι δημιουργικές ἡμέρες**. Τό «μηδέν» σημαίνει πῶς δέν ύπηρχε προηγουμένως τίποτα. Ο «λόγος» φανερώνει τήν ἀίδια προϋπαρξη, ἀλλά καὶ τή θέληση καὶ τήν ἐνέργεια τοῦ Δημιουργοῦ· καὶ οἱ «ἔξι δημιουργικές ἡμέρες» τήν «ἐν χρόνῳ» δημιουργία τοῦ σύμπαντος καὶ ίδιαίτερα τή διαμόρφωση τῆς γῆς. Οἱ «ἡμέρες» τῆς κοσμογονίας είναι «δημιουργικές», δηλαδή χρο-

νικά διαστήματα άκαθόριστης διάρκειας. "Ετσι ή βιβλική διήγηση δέ θίγεται άπό όποιεσδήποτε έπιστημονικές θεωρίες πού άναφέρονται στό θέμα. "Αλλωστε καί στήν 'Επιστήμη συμβολικά όνομαζονται «γεωλογικοί αιώνες». "Ολα τούτα γράφονται άπό τό Μωυσῆ μέ πολλή παραστατικότητα καί σαφήνεια στό πρώτο κεφάλαιο τῆς Γενέσεως. Καί ούσιαστικά συμφωνοῦν άπόλυτα μέ σσα δέχεται ή έπιστήμη, ἄν καί ύπάρχουν διάφορες άπόψεις έπιστημόνων πού προσπαθοῦν νά έχηγήσουν τό πῶς έγινε ό κόσμος. Δικαιολογημένα ό μεγάλος Ἀμπέρ ἔλεγε: «'Ο Μωυσῆς ή είχε τόση βαθιά πολυμάθεια στίς έπιστημες όση είναι τοῦ αιώνα μας ή ήταν θεόπνευστος».

Βέβαια ύπάρχουν έπιστημονες πού ταλαντεύονται άνάμεσα στίς τρεῖς θεωρίες, τής «μεγάλης ἐκρήξεως», τής «σταθερῆς καταστάσεως» καί τοῦ «παλλοιμένου σύμπαντος». 'Ομως σήμερα ύποστηρίζεται ριγώς ή θεωρία τής «**μεγάλης ἐκρήξεως**», πού συγκεντρώνει καί τίς περισσότερες ένδειξεις καί συμφωνεῖ γενικά καί μέ τή χριστιανική άποκάλυψη (Βλέπε Δ.Δ. Κωτσάκη, Καθ. Πανεπ. Αθηνῶν, Νέοι όριζοντες τῆς ἀστρονομίας, Ἀθῆναι 1977, σελ. 316). Καί ό Λεμαίτρ, ό εἰσηγητής τής θεωρίας αὐτῆς, λέει ότι «μέσα στή δημιουργία ό νοῦς τοῦ ἀνθρώπου διαβλέπει τά ἔχη τοῦ Θεοῦ καί ή καρδιά του διαισθάνεται πώς ζεῖ σέ μιά θεία ἀτμόσφαιρα...» Καί καταλήγει μέ τό γραφικό χωρίο: «...Πάντα δι' αύτοῦ ἐγένετο καί χωρὶς αύτοῦ ἐγένετο ουδὲ ἐν ό γέγονεν» (Ιω. 1,3).

Θεωρίες γύρω απ' τήν ςλη καί τόν κόσμο. 'Υπάρχει μιά γνωστή σέ όλους θεωρία, πού πιστεύει στήν αύθυπαρξία καί αιώνιότητα τῆς ςλης, δηλ. ό ςλισμός. 'Ο ςλισμός ἄρχισε τόν 5ον αιώνα π.χ. μέ τό Λεύκιππο καί τό Δημόκριτο, πού ৎλεγαν ότι τό σύμπαν είναι ςλικό, αιώνιο, ἄπειρο καί ὄφθαρτο· ἐμφανίστηκε πάλι τό 18ο αιώνα μ.Χ. μέ τούς Λαμετρί, Ντιντερό καί Χόλμπαχ, πού ύποστηριζαν τή μηχανοκρατία, τήν ἀπόρροια τής σκέψεως από τήν ςλη καί τήν «ἀφ' ἐαυτῆς» κίνηση τῆς ςλης· καί συνεχίστηκε τόν 19ο αιώνα μέ τούς Μαλεσσότ, Μπύχνερ καί Φόυερμπαχ, πού ἐπαναλαμβάνοντας τά ἔδια περίπου, Ισχυρίστηκαν πώς τόν κόσμο τόν ἀποτελοῦν ή δύναμη καί ή ςλη καί πώς ό ἀνθρωπος είναι ό,τι τρώει. Παράλληλα ৎχομε τόν **ἱστορικό ςλισμό** μέ τό **διαλεκτικό ςλισμό** τῶν Μάρξ καί "Ἐγγελς, πού στηρίζονται στό δόγμα πώς «ούσια τῆς ςλης είναι ή κίνηση» καί διακηρύσσουν ότι ή διανόηση, ή σκέψη καί ό πνευματικός βίος είναι ἀντανάκλαση τῶν οίκονομικῶν συνθηκῶν. Τέλος είναι ό **ἱστορικός μονισμός** τοῦ Χαῖκελ, πού ύποστηρίζει πώς ή φύση ἀποτελεῖ ἔνα ἐνιαίο σύνολο, τό **Μόνο**, πού ύπάρχει καί κατευθύνει τά πάντα· καί ό **ἐνεργητικός μονισμός** τοῦ "Οστβαλντ,

πού λέει πώς ή υλη πρέπει ν' ἀντικατασταθεῖ μὲ τὴν ἐνέργεια, διότι ή ἐνέργεια εἶναι ή μόνη πραγματικότητα.

Σήμερα οἱ ὄπαδοί τοῦ ὑλισμοῦ ἀγωνίζονται νά στηρίξουν τίς θεωρίες τους κυρίως πάνω στὸ ἀξίωμα τῆς ἀφθαρσίας τῆς υλης τοῦ Λαβουαζιέ. Ἀλλά, πέρα τοῦ ὅτι ὁ Λαβουαζιέ ἦταν πιστός ἄνθρωπος, τὸ ἀξίωμα αὐτό μὲ τῇ διάσπαση τοῦ ἀτόμου ἔπαψε νά ἔχει καθολική ίσχυ. Ἀκόμα ἔχει ἀποδειχτεῖ πώς στὸ μικρόκοσμο δέν ἰσχύει ἡ **ἀρχή τῆς αἰτιοκρατίας**, ἀλλά ἡ **ἀρχή τῆς ἀβεβαιότητας**. Λοιπόν «τί εἶναι υλη», ρωτάει ὁ κάτοχος τοῦ βραβείου Νόμπελ φυσικός Στρύντιγγερ, καί ἀπαντάει ὁ Ἰδιος· «Οἱ ἀντιλήψεις μας γύρω ἀπ' τὴν υλη εἶναι πολύ λιγότερο ὑλιστικές, παρ' ὅσον ἦταν τὸ πρώτο μισό τοῦ 19ου αἰώνα». Καί ὁ θεωρητικός φυσικός καί ἀστρονόμος καθηγητής "Ἐντινγκτον" σημειώνει πώς ὁ ἀνθρώπινος ἐγκέφαλος σκέψεται «μέ τῇ δύναμη ἐκείνης τῆς φύσεως πού μένει καί θά μένει ἀπό τὴν Φυσική ἀνεξερεύνητη... Εἴμαστε περισσότερο βέβαιοι πώς ύπάρχει πνεῦμα, παρά πώς ύπάρχει υλη».

"Ολα ὄσα προαναφέρθηκαν δέ σημαίνουν πώς ὁ χριστιανισμός ἀρνεῖται τὴν υλη· διότι καὶ αὐτή εἶναι δημιούργημα τοῦ Θεοῦ. "Ἐργα τῶν δακτύλων Σού εἰσιν οἱ οὐρανοί" (Ψαλ. 101, 26). Δέν πρέπει ὅμως νά θεοποιεῖται ἡ υλη, γιατί δέν εἶναι αἰώνια, ἀλλά φθείρεται καί ἀλλάζει. "Ἄς ἀναλογιστοῦμε πώς ἄρχισε ὁ κόσμος καὶ ποῦ ἔφτασε. Σέ 20 περίπου δισεκατομμύρια ἔτη ὑπολογίζεται ἡ ἡλικία τοῦ σύμπαντος· σέ 5 περίπου δισεκατομμύρια ἔτη ἡ ἡλικία τῆς γῆς. Καί ἄρχισε ἡ γῆ μας σάν πύρινη σφαίρα, ἔγινε ύδρογειος καί γέμισε ἀπό ζωὴν κάτω ἀπό τὴν σκέπη καὶ τίν πνοή τῆς Θείας Πρόνοιας.

Ἡ θέση τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὸν κόσμο. Μέσα σ' αὐτὸν τὸν ἀπέραντο κόσμο ἔχει φυσικά τὴ θέση του καὶ ὁ ἀνθρωπος. Δημιουργήθηκε τελευταῖος ἀπό ὅλα τὰ πλάσματα καὶ εἶναι ἀντιπροσωπευτικό ὃν τοῦ πνευματικοῦ καὶ τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, γιατί εἶναι **ὑλική καὶ πνευματική ὑπαρξη**. Κανένα ἄλλο ἀπό τὰ γνωστά ὅντα δέ διαθέτει τὰ προσόντα καὶ τίς ἱκανότητές του. Στὴ γῆ δάμασε τὰ ζῶα, ἀνακάλυψε τούς νόμους τῆς φύσεως, δημιούργησε πολιτισμούς καὶ κυριάρχησε σέ ὅλα τὰ γεωγραφικά μήκη καὶ πλάτη. Στὸ διάστημα κάνει περιπάτους καὶ ἔρευνες. "Ηδη ἔστειλε ἐρευνητικές διαστημικές βολίδες σέ πλανῆτες. Πάτησε ἐπανειλημμένα τό πόδι του στὴ σελήνη. Καί αἰσιοδοξεῖ πώς θά πάει ἀκόμα πιο ψηλά. "Ομως παρ' ὅλα αὐτά δέν ἔχασε τὸ Δημιουργό του. Χαρακτηριστικό εἶναι τό γεγονός τῆς διαστημικῆς προσευχῆς τοῦ ἀστροναύτη Κούπερ μέσα ἀπ' τὸ διαστημόπλοιο «Πίστη 7» πρός τὸν Παντοκράτορα Θεό: «Κύριε, Σ' εὔχαριστῷ ίδιαίτερα πού μοῦ ἐπέτρεψες νά πραγματοποιήσω αὐτή τὴν ἀποστολή. Σ' εὔχαριστῷ γιά τό προ-

νόμιο νά βρίσκομαι σ' αύτή τή θέση στό θαυμαστό Σου σύμπαν καί νά
βλέπω τά ύπεροχα ἔργα τής δημιουργίας Σου...»

Ἐρωτήσεις

1. Στό μακρόκοσμο καί στό μικρόκοσμο, βλέπεις καθαρά τό δάκτυλο τοῦ Θεοῦ;
2. Υπάρχει σκοπιμότητα στόν κόσμο.
3. Πώς ἔξιγεις τήν προέλευση τῶν φυσικῶν νόμων;
4. Η τάση πού ἔχει ὁ ἄνθρωπος μέσα του νά κυριαρχήσει στόν κόσμο ἔχει καμία σχέση μέ τήν ξεχωριστή θέση του ἀνάμεσα στά ἄλλα δημιουργήματα;

Κείμενα

1. «Μέγας εἰ, Κύριε, καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα Σου καὶ οὐδεὶς λόγος ἐξαρκέσει πρὸς ὑμνον τῶν θαυμασίων Σου» (ἀπὸ τὴν εὐχὴν τοῦ Ἀγιασμοῦ τῶν Φῶτων).

2. «Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις. Αἰνεῖτε αὐτὸν πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, αἰνεῖτε αὐτὸν πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἥλιος καὶ σελήνη, αἰνεῖτε αὐτὸν πάντα τὰ ἄστρα καὶ τὸ φῶς. Αἰνεῖτε αὐτὸν οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν καὶ τὸ ὅδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν. Αἰνεσάτωσαν τὸ ὄνομα Κυρίου, ὅτι αὐτὸς εἶπε καὶ ἐγενήθησαν, αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ ἐκτίσθησαν» (Ψαλ. 148, 1-5).

3. «Ἐὰν ἔπρεπε νὰ συνοψίσω σὲ σαράντα γραμμὲς τὰ πιο αὐθεντικὰ δεδομένα τῆς γεωγονίας, θὰ ἀντέγραφα τὸ κείμενο τῆς Γενέσεως, δηλαδὴ τὴν ἱστορία τῆς Δημιουργίας, ὅπως τὴν ἔγραψε ὁ Μωυσῆς». (Ἀλ. Λαππαράν, Γάλλος καθηγητής τῆς γεωλογίας, μόνιμος γραμματεὺς τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν).

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Καταγωγή, φύση καί κατάσταση. Στό θέμα τῆς προελεύσεως τοῦ ἀνθρώπου ἡ Θεία Ἀποκάλυψη εἶναι σαφής καί κατηγορηματική· ὁ ἄνθρωπος προέρχεται ἀπό τὸ Θεό. Ἀλλά, ἐνῶ γιά ὅλα τὰ ἄλλα ὄντα, εἴτε ἔχουν ζωὴν εἴτε ὥχι, ὁ Δημιουργός «εἶπε καὶ ἐγενήθησαν», γιά τὸν ἄνθρωπο συνήργησε σάν Τριαδικός Θεός, πράγμα πού δείχνει τῇ μεγάλῃ σημασίᾳ πού ἔδωσε στὸ νέο πλάσμα Του. "Ετσι ἔφερε στὸν κόσμο τό τελειότερο ἀπό ὅλα τὰ δημιουργήματά Του.

Εἶναι ἀλήθεια πώς τὴν καταγωγή τοῦ ἀνθρώπου πολλοί τῇ βλέπουν μὲ σκεπτικισμό. "Εχοντας ὑπόψη τίς διάφορες «θεωρίες τῆς ἐξελίξεως» τῶν Λαμάρκ, Ντάρβιν καί Ντέ Βρίς, θέλουν νά πιστεύουν πώς ὁ ἄνθρωπος προῆλθε ἀπό τὸν πίθηκο. "Ετσι παραμερίζουν ἐντελῶς τὸ Θεό, ἀνεξάρτητα ἀπό τὸ ὅτι οἱ πρωτεργάτες τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως πίστευαν στὸ Θεό. Ἀλλά, καί ἀκόμα ἄν δεχτοῦμε πώς ὁ ἄνθρωπος πραγματικά προῆλθε ἀπό κάποιο ζώο, πρέπει ὅπωσδήποτε νά παραδεχτοῦμε μιά ἐξέλιξη πού ἔγινε βάσει τῶν φυσικῶν νόμων· ἐπομένως μιά ἐξέλιξη πού προόρισε καί κατεύθυνε ὁ Ἰδιος ὁ Δημιουργός. Ἀλλοιως εἶναι ἀδύνατο νά δικαιολογήσουμε τίς μεγάλες διαφορές πού παρατηροῦμε ἀνάμεσα στά ζῶα καί στὸν ἄνθρωπο, ἰδιαίτερα στό πνευματικό μέρος. Μιά τέτοια ἐξέλιξη, κατευθυνόμενη ἀπό τὸ Θεό, ὑποστηρίζουν οἱ περισσότεροι ἀπό τοὺς εἰδικούς ἐπιστήμονες, μεταξύ τῶν ὅποιων ὁ Γάλλος ζωολόγος Σαΐντ-Ιλαίρ, ὁ Ρώσος βιολόγος Βαβίλωφ καί ὁ "Αγγλος Καθηγητής τῆς φυσικῆς Τζών Φλέμιγκ, ὁ ὅποιος μάλιστα λέει πώς στὴν ὑπόθεση τῆς ἐξελίξεως «χρειαζόμαστε μιά κατευθυντήρια διάνοια, κι αὐτή δέν μπορεῖ νά εἶναι ἄλλη ἀπό τὴ διάνοια τοῦ Δημιουργοῦ». Ἐπομένως, καί στὴν ὑπόθεση αὐτή, θά καταλήγαμε ἀναγκαστικά στό Δημιουργό.

Ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου, καί φυσικά τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς **Διάνοιας** τοῦ Πανάγαθου καί Πάνσοφου καί Παντοδύναμου Θεοῦ, πού ἀγαπάει, σκέφτεται καί δημιουργεῖ μ' ἔναν ἀπλὸ λόγο ᾧ μέ κάποιο σοφό σχέδιο, ὅπως ἔγινε μέ τὸν ἄνθρωπο. «Καί εἶπεν ὁ Θεός· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ήμετέραν καί καθ' ὄμοιώσιν... Καί ἐπλασεν ὁ Θεός τὸν ἄνθρωπον χοῦν ἀπό τῆς γῆς καί ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοήν ζωῆς καί ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχήν ζῶσαν» (Γέν. 1,26 2,7). Οἱ φράσεις αὐτές, ἀφοῦ ὁ Θεός εἶναι πνεῦμα,

είναι χωρίς άλλο άνθρωπομορφικές· μᾶς άπακαλύπτουν όμως μιά βασική άλήθεια, ότι ο Θεός δημιούργησε τόν άνθρωπο άπο σώμα και ψυχή, άφού τοῦ ἔδωσε όρισμένες ξέχωρες ιδιότητες, πού τόν διαφοροποιούν καί τόν καθιστοῦν άνώτερο άπο τά άλλα πλάσματα τῆς γῆς, έπιδεκτικό μάλιστα προόδου καί τελειότητας.

Οι δύο πρῶτοι άνθρωποι, πού φέρουν τά συμβολικά όνόματα **Άδαμ** (= χωμάτινος) καί **Εὕα** (= ζωή), στήν άρχη ζούσαν μιά ζωή παραδείσια. Οι σκέψεις τους, οί ἐνέργειές τους καί γενικά τό είναι τους ήταν προσαρμοσμένα άπόλυτα στό θεῖο θέλημα. Ή ἐπικοινωνία τους μέ τό Θεό ήταν πλήρης· ή κυριότητά τους στή φύση θαυμαστή· τό κακό τελείως ἄγνωστο· καί ή κατάκτηση τῆς ἀθανασίας καί ἀφθαρσίας στίς δυνατότητές τους. «Ομως τό μεγαλεῖο αύτό, πού είναι γνωστό ώς «**ἄρχεγονη δικαιοσύνη**», θρυμματίστηκε καί διαλύθηκε άπο τό μισόκαλο διάβολο, πού πέτυχε νά κλονίσει τήν ἐμπιστοσύνη τῶν Πρωτοπλάστων πρός τό Δημιουργό καί νά στρέψει τό ἐνδιαφέρον τους πρός τόν έαυτό τους. «Ἐτσι παραμέρισαν τό Θεό καί συντάχτηκαν μέ τό κακό, πού τούς περιόρισε τά προπτωτικά ἀγαθά. Κατ' αύτόν τόν τρόπο νεκρώθηκαν πνευματικά, γνώρισαν τό θάνατο, σκοτίστηκε τό λογικό τους, ἐξασθενίσε ή βούλησή τους καί ἐγκαθιδρύθηκε στήν καρδιά τους μιά μόνιμη ἀμαρτητική κατάσταση, πού δυστυχῶς άπο τότε κληροδοτεῖται σέ δλους τούς ἀπογόνους ώς **προπατορικό ἀμάρτημα**, κι αύτό γιατί στό πρόσωπο τοῦ Άδαμ ἀμάρτησαν δλοι οι ἄνθρωποι.

“Ανδρας καί γυναίκα.” Ενα άλλο σημείο πού πρέπει νά προσέξουμε είναι πώς ο Θεός δέ δημιούργησε μόνον ἔναν πρώτον ἄνθρωπο, άλλα δύο, «ἄρσεν καί θῆλυ ἐποίησεν αύτούς» (Γέν. 1,27). Βέβαια πρώτα ἔπλασε τόν ἄνδρα καί μετά τή γυναίκα. Πάντως ή Ἅγια Γραφή ἀποκλείει τήν ἐμφάνιση ἐνός τρίτου ἀνθρώπου, πού νά μήν προηλθε άπο τούς Πρωτόπλαστους.

Πολύ παραστατικός είναι ο τρόπος τῆς δημιουργίας τῆς γυναίκας, ὅπως μᾶς τόν παρουσιάζει ή Ἅγια Γραφή: «Καί εἶπε Κύριος ο Θεός· οὐ καλὸν είναι τὸν ἄνθρωπον (= ἄνδρα) μόνον· ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αύτόν... Καὶ ἐπέβαλεν ο Θεὸς ἔκτασιν τῷ Ἅδαμ καὶ ὑπνωσε· καὶ ἔλαβε μίαν τῶν πλευρῶν αύτοῦ... Καὶ ὤκοδόμησεν ο Θεὸς τήν πλευράν, ἦν ἔλαβεν άπο τοῦ Ἅδαμ, εἰς γυναίκα» (Γεν. 2, 18-22). Πρέπει νά ξαναπούμε πώς δλες αύτές οι ἐκφράσεις είναι ἀνθρωπομορφικές, πού στήν προκείμενη περίπτωση θέλουν νά μᾶς πάρουσιάσουν κατά τρόπο ἐποπτικό άπο τή μιά μεριά τή στενή συγγένεια ἀνάμεσα στόν ἄνδρα καί γυναίκα κι άπο τήν ἄλλη τήν ἀλληλεξάρτηση καί ἀλληλοσυμπλήρωσή τους.

Πραγματικά, ή φράση «ποιήσωμεν βοηθὸν κατ' αὐτόν», ἐνῶ μέ τὴν πρώτη ματιά μᾶς δίνει τὴν ἐντύπωση πώς ἡ γυναίκα πλάστηκε γιά βοηθός τοῦ ἄνδρα, ἀν καλοεξετάσουμε, βλέπουμε πώς μᾶς ἀποκαλύπτει κάτι περισσότερο, ὅτι δηλαδή ὁ ρόλος τῆς γυναίκας εἰναι **ἰσότιμος** καὶ **ἀνάλογος** τοῦ ρόλου τοῦ ἄνδρα. Ἡ λέξη **βοηθός** δέν ἔχει ἀπλῶς τῇ σημασίᾳ τῆς ὑπηρεσίας, ἀλλά τῆς συνδρομῆς πού ἀναλώνεται στῇ φλόγᾳ τῆς ἀγάπης. Ἀλλά καὶ ἡ φράση «**κατ'** αὐτὸν» σημαίνει πώς ἡ γυναίκα δημιουργήθηκε ὄμοια καὶ ἵση κατά πάντα μέ τὸν ἄνδρα, ἀφοῦ καὶ σ' αὐτήν δόθηκε τό «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὄμοίωσιν». Καμιά λοιπόν διάκριση ὑπεροχῆς ἡ ἐλλειψεως ἀνάμεσα στούς δύο, πού τιμήθηκαν ἰδιαίτερα ἀπό τό θεῖο Δημιουργό νά γίνουν συνδημιουργοί Του στό ίερό ἔργο τῆς διαιωνίσεως τοῦ ἀνθρώπινου γένους.

Ἡ ἐνότητα τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Μιά καὶ ὄλοι οἱ ἀνθρωποι βιολογικά ἀναγόμαστε στό πρώτο ζευγάρι, ἔξυπακούεται πώς στίς φλέβες μας τρέχει τό ἴδιο αἷμα. «Ἐποίησέ τε ἐξ ἐνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς» (Πραξ. 17, 26), εἴπε πάνω στὸν Ἀρειο Πάγο πρός τούς Ἀθηναίους ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν. Ἐπομένως εἶναι κοινή ἡ καταγωγὴ μας. Προπάτορές μας ὁ Ἀδάμ καὶ ἡ Εὕα. «Καὶ ἐκάλεσεν Ἀδὰμ τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ζωῆ, ὅτι αὕτη μήτηρ πάντων τῶν ζῶντων» (Γεν. 3, 20). Καὶ ὁ Ἀδάμ ἐκτός ἀπό τὸν Κάιν καὶ Ἀβελ πού τούς ξέρουμε μέ τά ὄνόματά τους «ἐγέννησεν υἱούς καὶ θυγατέρας» (Γεν. 5, 4), δηλαδή ἀπέκτησε καὶ ἄλλα παιδιά, χωρίς νά ξέρουμε τόν ἀριθμό ἡ τά ὄνόματά τους. Ἐτσι εξεκίνησε τό ἀνθρώπινο γένος, πού σήμερα ἀριθμεῖ δισεκατομμύρια ψυχές.

Εἶναι ἀλήθεια πώς ὑπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ τῶν ἀνθρώπων κυρίως ὡς πρός τό χρῶμα, τή γλώσσα καὶ τή θρησκεία. «Ομως οἱ ἀνθρωπολογικές ἐπιστῆμες (ἀνθρωπολογία, βιολογία, ψυχολογία, θρησκειολογία, ἐθνολογία) πιστεύουν ὅτι ὑπῆρξε ἐποχή κατά τήν ὥποια οἱ ἀνθρωποι ἦταν συγκεντρωμένοι στό ἴδιο μέρος, μιλοῦσαν τήν ἴδια γλώσσα καὶ εἶχαν τήν ἴδια πίστη. Ἐπομένως οἱ διαφοροποιήσεις ἔγιναν μέ τή διασπορά καὶ φυσικά ὑπό τήν ἐπίδραση πολλῶν παραγόντων, ἰδιαίτερα κλιματολογικῶν.

Πάντως, ὅπως καὶ ἀν ἔχει ἡ ὑπόθεση, μιά εἶναι ἡ ἀλήθεια, πώς ὄλοι ἐμεῖς οἱ ἀνθρωποι ἔχομε κοινή καταγωγή καὶ εἴμαστε πνευματούλικές ὑπάρξεις. Στόν πλανήτη μας εἴμαστε ὅντα ἀνώτερα ἀπό κάθε ἄλλο, γιατὶ πλαστήκαμε «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὄμοίωσιν τοῦ Θεοῦ». Καὶ ὅσο καὶ ἀν μᾶς πείραξε ἡ ἀμαρτία, δέν παύουμε νά διατηροῦμε μέσα

→ **Really**, I can't imagine it. But then, you know more about her, I mean on subjects like boys. Did you find
the letter to Dean? Yeah. I told him all about
Spirited. Good, good, sometimes I wish Peter didn't show
me his love because I feel that I don't show anything.
I still haven't told you about Spirit. No, when are you?

Έρωτήσεις

1. Τί είναι έκεινο πού κάνει τόν ανθρώπο νά διαφέρει από τό ζωό;
2. Πώς βλέπεις τό έτερο φύλο; άνωτερο, κατώτερο ή ίσο καί γιατί;
3. Ποιές ύποχρεώσεις μᾶς έπιβάλλει απέναντι στούς άλλους ή συναίσθηση πώς ή καταγγείλει μας είναι κοινή;

Here we are. What's happening now?

Dino. You never know. Bang Bang, Bang for yo

know who. Boom!! (he fell) Gooey Gooey Now

what? Carry on our little talk boy. Hey, you like (with

dog style) What about the other thing P.

Did you see Snoopy? A: Yep. Did you like him?

P. No. A:

A. Why? Really don't you like it.

P. Not only like something else.

A. What?

P. You.

A. Ceeee

What are you going to do about him. You're hurting him
Nope I don't think so after the good old talkie
had. But I just reme mbered, he said that on
ties right he was just about crying & he was trying
to forget me, but he couldn't. What am I gonna do
He say that I like tyrannise people. You know
philosopher. However, you're in a bad spot. Make up

your mind. Do you like him or not? *Totalater
answer your question? Of course I do. Now, we're go
ing to continue with him? Guess so, even if I don't he will
I told him that we should part & he can live his own
way just like before. He said he couldn't. Naturally
I'm glad that he happened to At *Totalater
you know understand her, more, because

ΠΙΝΑΚΑΣ
συσχετισμού των «δημιουργικών ήμερων» τῆς Ἀγ. Γραφῆς και τῶν
«γεωλογικών οἰώνων» τῆς Ἐπιστήμης.

ΔΗΜ. ΗΜΕΡ.	ΤΙ ΛΕΓΕΙ Η ΑΓ. ΓΡΑΦΗ	ΓΕΩΛΟΓΙΚΟΙ ΑΙΩΝΕΣ	ΤΙ ΠΑΡΑΣΣΕΧΕΤΑΙ Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ
1η	'Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν (Γεν. 1.1.)	Κοσμικός 14.500 έκ. ξπη	Δημιουργία τοῦ σύμπαντος
2η	Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὅδατος (Γεν. 1.6)	Ἀρχαϊκός ἢ Ἄζωϊκός 1000 έκ. έπη	Σχηματισμός τῆς γῆς
3η	Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνη χόρτου (Γεν. 1.11)	Προτερο- ζωικός ἢ Ἀρχαιολο- γικός 2.900 έκ. ξπη	Παγετῶνες, Ἄλανγες κλιμάτων. Τὰ πρώτα φυτά

		Μεγάλα φυτά. Λεπιδόβεντρα (Η άναπτυξη τῶν φυτῶν καί ἡ ἐμφάνηση τῶν δέντρων προϋποθέτουν μεγάλη ήλιοφάνεια).
4η	Παλαιόζωικός ἥπατος γενής 400 έτη	Θηλαστικά δεινόρτσαροι πτηνά ὀστείχθυες
5η	Καί εἶπεν ὁ Θεός τὰ κήπη τὰ μεγάλα καὶ πάσαν ψυχὴν ζώων ἔριπεν τῶν (Ιεν. 1, 21).	Μεσοζωικός ἥπατος γενής 135 έκ. έτη.
6η	Καί εἶπεν ὁ Θεός· ἐξαγαγέτω ἡ γῆ...τετράποδα..καὶ θηρία..καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν ἄνθρωπον..ἀρσεν καὶ θηλυ ἐποίησεν αὐτούς (Γεν. 124-27)	Καινοζωικός (Παρούσα ζωή) 65 έκατ. έτη

Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΣΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

Στή δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως δείχτηκε στό προηγούμενο μάθημα, ἔχει ίδιαίτερη βαρύτητα ἡ φράση «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ήμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν». διότι ὁ ἄνθρωπος ἀπό τή στιγμή τῆς ἐμφανίσεως του ξεχώρισε ἀνάμεσα στά ἄλλα ὄντα καὶ κατέλαβε τήν πρώτη θέση. Ἀλλά τί ἀκριβῶς εἶναι τό «κατ' εἰκόνα» καὶ τί τό «καθ' ὁμοίωσιν»;

‘Ο εἰκονισμός τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο. «Καί ἐποίησεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν» (Γεν. 1, 27). Εἶναι χαρακτηριστικό τό ὅτι ἡ Ἅγια Γραφή ἐπιμένει στό «**κατ' εἰκόνα**». Ὁ Θεός δημιούργησε τόν ἄνθρωπο ὅμοιο μέ τόν ἐαυτό Του. Τί σημαίνει ἄραγε αὐτό; Ἀναφέρεται στό σῶμα ἡ στήν ψυχή καὶ στά δύο; Γιά ν' ἀπαντήσουμε στά ἐρωτήματα αὐτά, πρέπει νά πάρουμε τά πράγματα μέ τή σειρά. “Ἄν ἐρμηνεύσουμε κατά λέξη, τότε ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά εἶναι ἡ φωτογραφία τοῦ Θεοῦ. “Ομως ὁ Θεός δέν δέν εἶναι ύλικό ὄν, ἀλλά πνευματικό. «Πνεῦμα ὁ Θεός», εἶπε ὁ Κύριος στή Σαμαρείτιδα (Ιω. 4, 24). ‘Ἐπομένως ὁ εἰκονισμός τοῦ Δημιουργοῦ ἀναφέρεται στήν ψυχή καὶ δχι στό σῶμα. Ἀλλά αὐτή ἡ ἀποτύπωση, ἐφόσον ὁ Θεός εἶναι ἄπειρος καὶ ὁ ἄνθρωπος πεπερασμένος, περιορίζεται χωρίς ἄλλο στήν ἔννοια τῆς ὁμοιότητας.

Οἱ Πατέρες τῆς Ἔκκλησίας μας, ἀναλύοντας τό «κατ' εἰκόνα», λένε πώς πρόκειται γιά πνευματικές ιδιότητες, πού ἔχει ὁ Δημιουργός καὶ τίς ἔδωσε καὶ στόν ἄνθρωπο. Εἶναι δέ αὐτές οἱ ιδιότητες τό λογικό, ἡ ἐλεύθερη βούληση, ἡ ἀγάπη, καὶ τό «**ἐξουσιαστικό**» στοιχεῖο. Ἡ κοσμογονία τῆς Γενέσεως συνδυάζει τό «κατ' εἰκόνα» μέ τήν κυριαρχία στή φύση. «... Καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς» (Γεν. 1, 26). Τέτοια ἐρμηνεία δίνουν καὶ πολλοί πατέρες τῆς Ἔκκλησίας. Αὐτό ὅμως ἔχει τή σημασία πώς ἔκφραση καὶ ἐκδήλωση τῆς θείας εἰκόνας εἶναι ἡ ἐξουσία τοῦ ἄνθρωπου στή φύση. Τό «κατ' εἰκόνα» λοιπόν θά μπορούσε νά περιοριστεῖ κυρίως στή **νοητική** καὶ **ἡθική φύση** τοῦ ἄνθρω-

που. Ό 'Ιωάννης ό Δαμασκηνός τό προσδιορίζει στό λογικό καί στό αύτεξούσιο. Πάντως μέ τό λογικό, τήν ἐλεύθερη βούληση καί τήν ἀγάπη πρέπει νά συνυπολογιστοῦν καί ή συνείδηση, οί ήθικές όρμες καί γενικά οί δημιουργικές δυνάμεις τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Τό σῶμα, κατά τήν ώραία ἔκφραση τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, εἶναι **ναός** τῆς ψυχῆς. Μέ ἄλλα λόγια πλάστηκε ἔτσι, ὥστε νά ἔξυπρετεῖ τήν ψυχή καί ν' ἀνταποκρίνεται στίς πνευματικές ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου, ἀκριβῶς ὅπως συμβαίνει μέ τόν ιερό ναό, πού ὅλη ἡ κατασκευὴ του προσαρμόζεται στόν πνευματικό σκοπό καί στίς λατρευτικές ἀνάγκες τῶν πιστῶν. Μά, πέρα ἀπό αὐτό, εἶναι καί ή **ἀλληλεπίδραση** πού παρατηρεῖται ἀνάμεσα στό σῶμα καί στήν ψυχή.

Η ἔννοια καί ή σημασία τοῦ προσώπου. Τά κύρια στοιχεῖα τοῦ «κατ' εἰκόνα» πού ἀναφέραμε, δηλ. τό λογικό, ή ἐλεύθερη θέληση καί ή ἀγάπη προσδίδουν στόν ἀνθρωπο, συγκριτικά μέ τά ἄλλα ὄντα κάτι τό εξεχωριστό. Πρόκειται γιά τό **πρόσωπο**. Ο ἀνθρωπος εἶναι πρόσωπο, ἐνώ τό ζῶν δέν εἶναι.

'Αλλά τί εἶναι πρόσωπο; Στή φιλοσοφία ή λέξη «πρόσωπο» ἔχει διάφορες σημασίες, πού λίγο-πολύ συγκλίνουν στά τρία κύρια γνωρίσματα τοῦ κατ' εἰκόνα». Γιά τό Θωμᾶ τόν Ἀκυνάτο εἶναι ἡ ἀτομική ὑπόσταση πού ἔχει φύση λογική. Γιά τόν Κάντιο εἶναι τό ύποκείμενο, τοῦ ὅποιου οι πράξεις εἶναι ἐπιδεκτικές καταλογισμοῦ. 'Οπωσδήποτε τό πρόσωπο εἶναι ἔνα ύποκείμενο πού σκέφτεται σωστά, κινεῖται ἐλεύθερα, ἐνεργεῖ συνειδητά, ἐπικαινωγεῖ μέ τά ἄλλα λογικά ὄντα καί θέτει πνευματικούς σκοπούς, τούς ὅποιους καί πραγματώνει.

Από τά παραπάνω φαίνεται πώς ή σημασία τοῦ προσώπου εἶναι μεγάλη. Πρώτα-πρώτα ό ἀνθρωπος σάν πρόσωπο δέν παύει νά φέρνει μέσα του τή θεία πνοή πού τόν ἀνεβάζει σέ εξεχωριστή θέση. Ό προπτωτικός μάλιστα ἀνθρωπος ἡταν ἀνώτερος, ἀφοῦ, ὅπως εἶναι γνωστό, εἶχε ἐπί πλέον τά χαρίσματα τῆς **ἀρχέγονης δικαιοσύνης**, δηλαδή τήν κυριαρχία στή φύση τήν αὐτογνωσία καί τή γνώση τοῦ κόσμου καί τοῦ Θεοῦ, τήν ἀπάθεια τοῦ σώματος καί τή δυνατότητα τῆς ἀφθαρσίας καί τῆς ἀθανασίας. "Επειτα πρέπει νά λάβουμε ύπόψη μας καί τό ὅτι ή ιδιότητα τοῦ προσώπου παρέχει στόν ἀνθρωπο τήν εὐχέρεια νά ἐπικοινωνεῖ μέ τά ἄλλα πρόσωπα. Καί πρώτα τήν ἐπικοινωνία μέ τό κατ' ἐξοχήν πρόσωπο, τό Θεό, πρός τόν ὅποιο στρέφεται ό ἀνθρωπος, γιά ν' ἀναπέμψει δοξολογία ή νά ἔκφράσει τήν εύγνωμοσύνη του η νά προσανατοίσει τό εἶναι του η νά ζητήσει τή θεία ἀρωγή Του. "Υστερα τήν ἐπικοινωνία μέ τούς ἄλλους ἀνθρώπους, πού εἶναι καί αὐτοί πρόσωπα καί ἀπό τούς ὅποιους ἔλκεται καί δημιουργεῖ κοινωνικές σχέσεις, πού

εξουν σάν άποτέλεσμα τήν άλληλοσυμπλήρωση και άλληλοενίσχυση καθώς και τήν πνευματική και ύλική εύημερία τής κοινωνίας.

Προορισμός τοῦ ἀνθρώπου. 'Ο Θεός δημιούργησε τόν ἄνθρωπο ὅχι μονάχα «κατ' εἰκόνα» ἀλλά και «καθ' ὁμοίωσιν». Τό «καθ' ὁμοίωσιν» είναι ἐντελῶς διαφορετικό ἀπό τό «κατ' εἰκόνα», ἀναφέρεται στόν προορισμό τοῦ ἀνθρώπου. Κατά συνέπεια, προκειμένου νά δουμε ποιός είναι ὁ προορισμός τοῦ ἀνθρώπου, πρέπει νά διευκρινίσουμε τήν ἔννοια τοῦ «καθ' ὁμοίωσιν».

Τό λογικό, ἡ ἐλεύθερη βούληση, ἡ ἀγάπη, μαζί και τά χαρίσματα τῆς ἀρχέγονης διακαιοσύνης πού ἔδωσε ὁ Θεός στόν ἄνθρωπο, δε δόθηκαν σέ τέλειο βαθμό. 'Η εὐθύτητα ἐπί παραδείγματι πού είχαν οι Πρωτόπλαστοι στόν παράδεισο δέν ἦταν πλήρης ἀγάπητα και δικαιοσύνη· καὶ ἡ θέλησή τους, πού στρεφόταν βέβαια πρός τό ἀγαθό, δέν είχε ἐμπεδωθεῖ, ὥστε ν' ἀποκλείεται ἡ παρέκκλιση πρός τό κακό. Δηλαδή ὡς ἀνθρωπος ἦταν εὐθύς καί ἄκακος, ἀλλά ὅχι δίκαιος καί ἄγιος. Γι' αὐτό ὁ Πανάγαθος Δημιουργός μαζί μέ τό «κατ' εἰκόνα» ἔβαλε στήν ψυχή τοῦ ἀνθρώπου και τό «καθ' ὁμοίωσιν», μέν ἄλλα λόγια τή συνείδηση τοῦ προορισμοῦ του, πού ἔγκειται στήν κατάκτηση τοῦ τελείου. 'Η ἐντολή πού ἔδωσε ὁ Θεός «ἀπό δέ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλόν και πονηρόν ού φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ» (Γέν. 2, 17) σέ τοῦτο ἀκριβῶς ἀπέβλεπε. Δηλαδή ἐπρεπε ὡς ἀνθρωπος νά δραστηριοποιηθεῖ ἀπό μόνος του, γιατί τότε μόνο ἡ ἀρετή θά είχε ἀξία. «Τό καθ' ὁμοίωσιν ἐκ προαιρέσεως κατορθοῦμεν», λέει ὁ Γρηγόριος ὁ Νύσσης (Λόγ. I, Migne 44, 273). 'Ενεργώντας λοιπόν ὡς προπτωτικός ἀνθρωπος σύμφωνα μέ τήν τετράγωνη λογική του, τήν καθαρή καρδιά του και τήν ἐλεύθερη βούλησή του, θά μπορούσε, βοηθούμενος και ἀπό τή θεία χάρη, νά φτάσει στήν ἔξομοιώση μέ τό Θεό.

'Ο Μ. Βασίλειος λέει ὅτι «τό κατ' εἰκόνα είναι τό καθ' ὁμοίωσιν δυνάμει» και «τό καθ' ὁμοίωσιν τό κατ' εἰκόνα ἐνεργείᾳ». Θέλει μ' αὐτό νά πεῖ πώς ἄν ὡς ἀνθρωπος, πού δημιουργήθηκε ἔτσι ὥστε νά ἔξομοιωθεῖ μέ τό Θεό, πρόσεχε τά πνευματικά προσόντα πού τοῦ δόθηκαν και τ' ἀνέπτυσσε κανονικά, θά ἔφτανε ὅπωσδήποτε μιά μέρα στήν τελειότητα. Κατ' αὐτόν τόν τρόπο θά πετύχαινε τή θέωση, πού στήν πραγματικότητα είναι ὁ προορισμός του. Βέβαια μέ τά χριστιανικά δεδομένα τελικός σταθμός τοῦ ἀνθρώπου είναι ἡ ἐν Χριστῷ πνευματική ζωή, ὥστε ὡς ἀνθρωπος νά μπορέσει ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπό τίς ἐλλείψεις, νά προστηλωθεῖ στό ἀγαθό και νά βρίσκεται σέ διαρκή ἐπικοινωνία μέ τό Θεό. Συμπερασματικά θά λέγαμε πώς γιά τόν προπτωτικό ἀνθρωπο, ὅπως και γιά τό μεταπτωτικό, **προορισμός είναι ἡ πραγμάτωση τοῦ**

«καθ' ὁμοίωσιν» ἢ καλύτερα ἢ ἐξομοίωση τοῦ ἀνθρώπου μέ τό Θεό, «κατά τὸ δυνατόν ἀνθρώπου φύσει», δηλαδή ὅσο αὐτό εἶναι δυνατό στή φύση τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐρωτήσεις

1. Πῶς μπορεῖ ὁ ἀνθρωπός νὰ ἀναπτύξει σωστότερα τὰ χαρίσματα τοῦ «κατ' εἰκόνα», ποὺ ἔχει ἀπὸ τὸ Θεό;
2. Πῶς θά ἔπρεπε νά εἶναι οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους, ὥστε νά συμφωνοῦν μὲ τὴν ὑπόστασή τους ὡς πρόσωπο;
3. Ὁ προορισμός τοῦ ἀνθρώπου στὴν προπτωτική κατάσταση ἦταν ἡ πραγματοποίηση τοῦ «καθ' ὁμοίωσιν». Ὁ σημερινός ἀνθρωπός ποιόν προορισμό πρέπει νά ἔχει;

Κείμενα

1. Τὸ μὲν κατ' εἰκόνα τὸ νοερὸν δῆλοι καὶ αὐτεξούσιον, τὸ δέ καθ' ὁμοίωσιν τὴν τῆς ἀρετῆς κατά τὸ δυνατόν ὁμοίωσιν... Ἐποίησεν οὖν ὁ Θεός τὸν ἀνθρωπὸν ἄκακον... βασιλέα τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, βασιλευόμενον ἄνωθεν, ἐπίγειον καὶ οὐράνιον... Ἐποίησε δέ αὐτὸν φύσει ἀναμάρτητον καὶ θελήσει αὐτεξούσιον... ἀλλ' οὐκ ἐν τῇ φύσει τὸ ἀμαρτάνειν ἔχοντα, ἐν τῇ προαιρέσει δέ μᾶλλον» (Ιωάννης Δαμασκηνός, 11, 29).

2. «Ἔνα τοῖς ἀνθρώποις ἐνικήν τὴν τριλαμπῆ Σου δηλώσης Θεότητα, πλάσας πρὶν τὸν ἀνθρωπὸν κατὰ τὴν Σὴν εἰκόνα διεμόρφωσας, νοῦν αὐτῷ καὶ λόγον καὶ πνεῦμα δοὺς ὡς Φιλάνθρωπος» (Μεσονυκτ., τριαδ. κανόνας α' ἥχου).

Μάθημα 26ο

ΤΟ ΠΑΡΑΛΟΓΟ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ

Η ήθική πτώση του ἀνθρώπου. Είναι γνωστό πώς οι Πρωτόπλαστοι δέν έμειναν στήν ἀρχική θέση πού τούς ἔβαλε ὁ Δημιουργός. "Εκαναν κακή χρήση τῆς ἐλευθερίας, ἀμάρτησαν καὶ ἔπεσαν. Η πτώση τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν είναι μιά θλιβερή ιστορία, πού ώστόσο περιλαμβάνει τραγικά γεγονότα: τὴν παρότρυνση τοῦ διαβόλου, τὸν κλονισμό τῆς ἐμπιστοσύνης πρός τὸ Θεό, τὴν στροφή πρός τὸ ἐγώ καὶ τὴν παράβαση τῆς θείας ἐντολῆς. "Ετσι οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στὸ Θεό καὶ τὸν ἀνθρώπο διαταράχηκαν, ἡ τροφοδοσία ἀπό τὸ «ξύλον τῆς ζωῆς» σταμάτησε καὶ ἡ θεία χάρη λιγότερεψ. Μερικά χαρίσματα τῆς ἀρχέγονης δικαιοσύνης χάθηκαν, ὅπως ἡ ἀπάθεια τοῦ σώματος· καὶ τὰ ἄλλα περιορίστηκαν, ὅπως ἡ κυριαρχία στὴ φύση. Τὸ «κατ' εἰκόνα» ἀμαυρώθηκε καὶ ἡ ροπή πρός τὸ κακό ἔγινε μόνιμη κατάσταση.

Τὸ παράλογο είναι τὸ πρώτο χαρακτηριστικό πού θά μποροῦσε νά διακρίνει κανένας στὸ μεταπτωτικό ἄνθρωπο. Οἱ Πρωτόπλαστοι πίστεψαν ὅτι μποροῦσαν νά φτάσουν στὸ τέλειο μέ τὴν παράβαση καὶ ὅχι μέ τὴν τήρηση τῆς θείας ἐντολῆς. 'Ἄλλ' αὐτὸ ἥταν ἀντίθετο μέ τὴ φυσική καταβολή τους καὶ ἄρα ἀφύσικο. Γι' αὐτό καὶ ἡ ὑπαρξή τους κλονίστηκε συθέμελα, τὸ μυαλό τους θόλωσε καὶ ὁ νοῦς τους παραλόγισε.

Ἡ ἀγωνία είναι τὸ δεύτερο θλιβερό ἐπακόλουθο τῆς πτώσεως. 'Ο Ἀδάμ καὶ ἡ Εὕα μετά τὴν παράβαση ἔτρεξαν νά κρυφτοῦν, διότι, λέει, «ῆκουσαν τῆς φωνῆς τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ». Τούς ἔτυπτε ἡ συνείδηση καὶ δέν μποροῦσαν νά ἡσυχάσουν. 'Η ψυχή τους εἶχε κατακλυστεῖ ἀπό τὸ φόβο καὶ τὴν ἀγωνία. 'Αναμφισβήτητα, ἡ ἀμαρτία δημιούργησε τίς σοβαρές αὐτές διαταραχές.

Ο θάνατος είναι τὸ τρίτο ἀπό τὰ ἀποτελέσματα τῆς πτώσεως. Οἱ Πρωτόπλαστοι, μόλις διέκοψαν τίς σχέσεις τους μέ τὸ Θεό, ἔχασαν τὴν πηγή πού τούς ζωγονοῦσε καὶ νεκρώθηκαν πνευματικά. Αὐτό κατ' ἀρχήν φαίνεται ἀσήμαντο· είναι ὅμως σημαντικότατο, διότι, ὅταν ὁ ἀνθρωπος κόβει τίς σχέσεις του μέ τὸ Δημιουργό, πού εἶναι ἡ πηγή τῆς ζωῆς, παραδίνει τὸν ἔαυτό του στὴ φθορά τοῦ ἡθικοῦ κακοῦ, τὸ ὅποιο προσβάλλει τὴν ψυχή. 'Άλλ' ἡ ψυχή ἐπιδρᾶ τόσο πολύ στὸ σῶμα, πού, ἀνάλογα μέ τὸ ποιόν της, ἡ τὸ τονώνει καὶ τὸ ζωγονεῖ ἡ τὸ μαραίνει καὶ τὸ σκοτώνει. "Ετσι ἀπό τὸ ἡθικό κακό ἔχομε τὸ φυσικό καὶ κατά συνέπεια καὶ τὸ θάνατο. 'Ο θάνατος, πνευματικός καὶ σωματικός, είναι

ἀποτέλεσμα τῆς ἀμαρτίας. «Εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διηλθεν, ἐφ' ὧ (= διότι) πάντες ἡμαρτον», διακηρύσσει ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν (Ρωμ. 5,12).

Τό τραγικό στοιχεῖο τῆς ἀνθρώπινης ύπαρξεως. 'Ἐφ' ὅσον τὸ ἀνθρώπινο γένος προέρχεται ἀπὸ τὸν Ἀδάμ καὶ τὴν Εὕα, εἶναι φυσικό νά ἔχει κληρονομήσει κάθε καταβολή, καλή ἢ κακή, τῶν Προπατόρων. Τοῦτο σημαίνει πώς καὶ ἡ ἀμαρτητική κατάσταση, πού εἶναι γνωστή σάν προπατορικό ἀμάρτημα, πέρασε σέ ὅλους τούς ἀνθρώπους. «Τίς καθαρός ἀπὸ τοῦ ρύπου;» ρωτάει ὁ Ἰώβ· καὶ ἀπαντάει ὁ Ἰδιος· «οὐδείς, ἐὰν καὶ μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς» (14,4). Γι' αὐτό, ἐξάλλου, «ἔγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ» (Γέν. 8,21). Καὶ τό παράξενο εἶναι πώς πολλές φορές ὁ ἀνθρωπος κάνει ἐκεῖνο πού δέ θέλει, μέ τραγικές συνέπειες καὶ γιά τόν ἵδιο καὶ γιά τούς ἄλλους.

Εἶχαμε πεῖ πώς ὁ Δημιουργός ἔδωσε στούς πρώτους ἀνθρώπους τό «κατ' εἰκόνα» καὶ «καθ' ὅμοιώσιν», δηλαδή τούς κατέστησε κυρίαρχους στή γῆς καὶ κληρονόμους στόν ούρανό. Ἐπομένως οἱ ἀνθρωποι αὐτοί, λογικά ἐνεργώντας, ἐπρεπε ν' ἀφῆσουν τό εἶναι τους νά ξεχειλίσει ἀπό εύγνωμοσύνη πρός τό δωρεοδότη Κύριο. "Ομως συνέβη τό ἀντίθετο· παραλογίστηκαν καὶ ὅρθωσαν τό ἀνάστημά τους ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. Στή συνέχεια μέ τήν παράβαση τῆς θείας ἐντολῆς συμπλήρωσαν τήν ὑβρη τους. Ἀπό τότε ἡ τακτική αὐτή δέν ἐπαφε νά ἐπαναλαμβάνεται μέσα στούς αἰώνες.

Ο ἀνθρωπος λοιπόν μέ τίς παρανομίες του καὶ τίς ἀμαρτίες του ούσιαστικά δέν κάνει τίποτα ἄλλο παρά νά ὑβρίζει τό Δημιουργό του. Εἶναι γνωστό πιά πώς ἐπιχείρησε νά κατακτήσει τή θέωση κατά τρόπο ἀντικανονικό. Μέ τό ἵδιο πνεῦμα κατά τή μυθολογία ἐνήργησε καὶ ὁ Προμηθέας, πού πήρε τή φωτιά κρυφά ἀπό τό Δία καὶ τήν ἔδωσε στούς ἀνθρώπους. 'Αλλ' ὑστερα πλήρωσε ἀκριβά. Αὐτή ἀκριβῶς τήν τακτική τοῦ προμηθείσμοῦ, δηλαδή τῆς ἐναντιώσεως καὶ τῆς παρανομίας ἀπέναντι στό θεῖο, τή συναντάμε λίγο-πολύ σέ ὅλες τίς γενιές.

Η ἀλλοτρίωση τοῦ ἀνθρώπου. 'Αφότου ὁ ἀνθρωπος διέκοψε τίς σχέσεις του μέ τό Θεό, νοιώθει σάν ξένος· κατά κανόνα δέ θέλει ν' ἀναγνωρίσει τό Δημιουργό του, ἀποκρούει τή θεία χάρη καὶ ἀπορρίπτει τό νόμο τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅμως ὁ Θεός «πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α' Τιμ. 2,4).

'Αλλ' ἡ ἀποξένωση ἀπό τό Θεό είχε σάν συνέπεια καὶ τήν ἀλλοτρίωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν ἑαυτό του. 'Ο ἀνθρωπος δέν εἶναι πιά ὅπως βγῆκε ἀπό τά χέρια τοῦ Δημιουργοῦ. Κατά τήν ἔκφραση τοῦ ἴε-

ροῦ ψαλμωδοῦ, «έξιμοιώθηκε μέ τά ζῶα» (Ψάλμ. 48, 13). "Ετσι ἐξηγούνται πολλές ἐνέργειές του, ὅπως ὁ νόμος τῆς ζούγκλας, πού ἐπικρατεῖ ἀκόμα καί σέ «πολιτισμένους» λαούς.

"Ενα παράθυρο στόν οὐρανό. Ή κατάσταση λοιπόν πού δημιουργήθηκε γενικά μέ τήν πτώση τοῦ ἀνθρώπου είναι ἀφόρητη. "Ενα πλέγμα ἐνοχῆς συνέχει τή συνείδηση. «Θλῖψις καί στενοχωρία ἐπί πᾶσαν ψυχήν» (Ρωμ. 2,9). **'Αγωνία** καί **ἄγχος** γεμίζουν τήν ὑπαρξην. "Εως πού δύμως θά τραβήξει τοῦτο τό κατρακύλισμα; Ό ἄνθρωπος ἀσφυκτικά, κοντεύει νά ἔκραγει. Είναι ἀνάγκη ἐπομένως νά ἐπανέλθει στό φυσιολογικό του ρυθμό. Πρέπει νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τά δίχτυα τοῦ κακοῦ, νά ξαναβρεῖ τόν προσανατολισμό του καί νά πάρει τό δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς, ὅπως ὁ ἄσωτος τῆς παραβολῆς (Λουκ. 15,11-32).

Είναι ἐλπιδοφόρο τό γεγονός πώς ή νοσταλγία τῆς λυτρώσεως συνέχει τίς περισσότερες ἀνθρώπινες καρδιές. Ό ἄνθρωπος, ὅσο καί ἄν υποδουλώθηκε στήν ἀμαρτία, δέν ἔπαψε νά διατηρεῖ μέσα του τή σπίθα τῆς θείας πνοῆς. Είναι στιγμές πού ή συνείδησή του ἐξεγείρεται καί στρέφεται νοσταλγικά πρός τόν οὐρανό. Υπάρχει ἐκεὶ πάνω ἔνα παράθυρο, πού ἀνοιξε μέ τό πρωτευαγγέλιο ή ἀγάπη τοῦ Δημιουργοῦ. Ό Θεός σάν πατέρας δέν μπορεῖ παρά νά σπεύσει σέ βοήθεια. Είναι ό μόνος πού συγχωρεῖ, λυτρώνει καί σώζει· διότι: «οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία» (Πρ. 4,12).

Ἐρωτήσεις

1. Πῶς ἀντιλαμβάνεσαι τήν πτώση τοῦ ἀνθρώπου;
2. Ποῦ ὄφελέται τό ἄγχος πού ἔχει σήμερα ὁ ἄνθρωπος;
3. Πῶς βλέπεις τήν ἀποξένωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τό Θεό;
4. Ἀπό ποῦ πρέπει νά ἀναμένει τή βελτίωσή του ὁ ἄνθρωπος;

Κείμενα

1. «Νοῦς γάρ ἀποστὰς τοῦ Θεοῦ ή κτηνῶδης γίνεται ή δαιμονιώδης, καὶ τῶν ὅρων ἀποστὰς τῆς φύσεως ἐπιθυμεῖ τῶν ἀλλοτρίων» Μ. Βασίλειος ('Ομιλ. εἰς Ψαλμ. 51).

2. «Ἐκάθισεν Ἀδάμ ἀπέναντι τοῦ Παραδείσου καί τήν ιδίαν γύμνωσιν θρηνῶν ὡδύρετο· Οἵμοι, τόν ἀπάτη πονηρῆ πεισθέντα καὶ κλα-

πέντα και δόξης μακρυνθέντα! Οἶμοι, τὸν ἀπλότητι γυμνόν, νῦν δὲ
ἡ πορημένον! Ἀλλ' ὁ Παράδεισε, οὐκέτι σου τῆς τρυφῆς ἀπολαύσω,
οὐκέτι ὄφομαι τὸν Κύριον καὶ Θεόν μου καὶ Πλάστην· εἰς γὴν γὰρ ἀπε-
λεύσομαι, ἐξ ἡς καὶ προσελήφθην. Ἐλεήμον, Οἰκτίρμον, βοῶ σοι, ἐλέη-
σόν με τὸν παραπεσόντα» (Ὕμνος τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Κυριακῆς τῆς
Τυροφάγου).

If I phones today I really don't know
to read. Do you think surprised would do
No re Just act as if nothing
happened and after that
you're realistic. It depends on what
he says. I was thinking of
doing that. But I'm not gonna phone him
if he phones "sythimatically". I don't think
will. Do you wanna tell me anything.
What do you mean? Nothing in
particular but maybe you've got something to
Μάθημα 27ο
ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΛΥΤΡΩΤΗ

Ἡ ἀπελπιστική κατάσταση, στήν ὁποία βρέθηκε ὁ ἄνθρωπος μετά
τήν πτώση, ἡταν ἐπόμενο νά δηγήσει στήν ἀναζήτηση κάποιας βοή-
θειας. «Ἐτοι ἡ ἐλπίδα γρήγορα στράφηκε πρός τήν ἀγάπη καὶ τή συγκα-
τάβαση τοῦ Πλάστη. Ἀλλωστε ὑπῆρχε ἔμμεση ὑπόσχεση πώς θά συν-
τριβόταν τό κεφάλι τοῦ διαβόλου, πού φυσικά ἡταν ὁ αἴτιος τῆς συμ-
φορᾶς. Εἶχε πεῖ ὁ Δημιουργός, ὅταν καταριώταν τό φίδι: «Ἐχθραν
θήσω ἀνὰ μέσον σοῦ καὶ ἀνὰ μέσον τῆς γυναικός, ἀνὰ μέσον τοῦ
σπέρματός σου καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς· αὐτός σου τηρή-
σει τήν κεφαλὴν καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν» (Γέν. 3, 15). Στὰ λό-
για αὐτά, πού ἀποτελοῦν τὸ λεγόμενο πρωτευαγγέλιο, περικλειόταν
συνοπτικά τό δράμα, ἀλλά καὶ ἡ ἐλπίδα τοῦ ἄνθρωπου γιά λύτρωση.
'Από τότε ἡ ἐλπίδα αὐτή πέρασε σ' ὅλους σχεδόν τούς λαούς.

well eat as
as our tummies say How about it
pockets will take
it? Check! Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Οι μεσσιανικές προσδοκίες καί τό «πλήρωμα τοῦ χρόνου». Οι Έβραιοι διατήρησαν τήν ἐλπίδα τῆς λυτρώσεως πολύ ἔντονα. Στά προφητικά βιβλία τῆς Π. Διαθήκης, πού γράφτηκαν ἑκατοντάδες χρόνια πρίν ἔρθει ὁ Χριστός βρίσκονται καταχωρισμένες πολλές σχετικές **προφητείες**. Ὁ πατριάρχης Ἰακώβ προφήτεψε πώς ὁ Μεσσίας θά προερχόταν ἀπ' τήν γενιά τοῦ Ἰούδα (Γέν. 49, 10). Ὁ προφήτης Δανιήλ προσδιόρισε μέ ακρίβεια τό χρόνο τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως (Δαν. 9, 25-27). Ὁ Μιχαίας ἀποκάλυψε ὡς τόπο γεννήσεως τοῦ Κυρίου τή Βηθλεέμ (5, 1). Ὁ Ἡσαΐας προείπε τή γέννηση τοῦ Ἰησοῦ ἀπό τήν Παναγία, (7, 14), προφήτεψε τό πλήθος τῶν θαυμάτων τοῦ Χριστοῦ (35, 5-6) καί μάλιστα τά ἄγια πάθη Του, (53, 1 κ.έ.). Ὁ Δαβίδ προφήτεψε στούς ψαλμούς του τήν προδοσία τοῦ Ἰούδα (40, 10), τό πότισμα τοῦ Ἰησοῦ μέ ξύδι ἀπ' τούς σταυρωτές (68, 22), τό μοίρασμα τῶν ἐνδυμάτων τοῦ Κυρίου ἀπ' τούς Ρωμαίους στρατιώτες (21, 18), τή μετάβαση τοῦ Θεανθρώπου στόν «Ἄδη», καθώς καί τήν ἐνδοξή ἀνάστασή Του (15, 10).

Προσδοκίες γιά τήν ἐλευση θείου Λυτρωτή ύπαρχουν καί σ' ἄλλους λαούς. **Οι Κινέζοι** περίμεναν τόν Κιούν-τσαού, τόν «ποιμένα καί ἅρχοντα», πού θά ἐρχόταν νά συμφιλώσει τόν ούρανό μέ τή γῆ, ἐγκαθιδρύοντας στόν κόσμο τήν ἀσφάλεια καί τήν εἰρήνη. **Οι Ρωμαῖοι** νοσταλγοῦσαν τή χρυσή ἐποχή πού εἶχε χαθεῖ· ὁ Βιργίλιος μάλιστα στήν 4η Ἐκλογή του κάνει λόγο γιά τό Θεῖο Παιδί, πού θά ἐπανέφερε σύντομα τή χρυσή ἐκείνη περίοδο. **Οι Ἀμερικανοί** τῶν προκολομβιανῶν χρόνων πίστευαν ότι ὁ Πουροῦ θά ἔστελνε τό Γιό του ἀπό τόν ούρανό νά σκοτώσει τό τρομερό φίδι, πού ήταν ἡ αιτία τοῦ κακοῦ. Παρόμοιες παραδόσεις είχαν οἱ Ἰνδοί, οἱ Πέρσες, οἱ Αιγύπτιοι καί οἱ Σκανδιναυοί.

‘Αλλ’ ἐκεῖνοι πού καλλιεργοῦσαν ιδιαίτερα στά κείμενά τους τήν προσδοκία τοῦ Λυτρωτῆ ἥταν **οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες**. Σχετικά θ' ἀναφέρουμε μιά περίπτωση ἀπ' τά ὄσα ὁ Αἰσχύλος περιλαμβάνει στήν τραγωδία του «Προμηθεύς Δεσμώτης»: Ἐνώ ὁ Προμηθέας κρατεῖται δεμένος στό βράχο τοῦ Καύκασου, περιμένει τό Λυτρωτή, πού θά τόν ἐλευθέρωντες ἀπό τά βάσανα. Ξαφνικά ἐμφανίζεται ὁ Ἐρμῆς καί προφητεύει πώς δέν πρέπει νά περιμένει τό τέλος τῶν δεινῶν του, πρίν τόν διαδεχτεῖ στό μαρτύριο κάποιος Θεός, πού θά κατεβεῖ ἀκόμα καί στά κατασκότεινα τάρταρα τοῦ «Ἄδη»: «Τοιοῦδε μόχθου τέρμα μή τι προσδόκα, πρίν ἄν θεῶν τις διάδοχος τῶν σῶν πόνων φανῇ, θελήσῃ τ' εἰς ἀναύγητον μολεῖν «Ἄδην, κνεφαία τ' ἀμφὶ ταρτάρου βάθη» (στ. 1026).

Αύτά ὅλα ὅμως δέ δείχνουν μονάχα τήν «προσδοκία τῶν ἔθνῶν» καί τίς προφητείες πού ὑπῆρχαν γύρω ἀπό τό Μεσσία· δείχνουν καί τήν **προετοιμασία γιά τήν ύποδοχή τοῦ θείου Λυτρωτῆ**. «Ἐπρεπε νά ώριμά-

Ο Προφήτης Ήσαϊας. Μωσαϊκό έξαιρετικής τέχνης. (Άπο τόν ιερό ναό τής Παναγίας στό Παλέρμο.)

σει ἀρκετά ή ἵδεα τῆς προσμονῆς, ὥστε οἱ ἄνθρωποι νά φτάσουν στό σημεῖο ὅχι ἀπλῶς νά δεχτοῦν, ἀλλά κυριολεκτικά ν' ἀγκαλίσουν τό Σωτήρα τους. Καί αὐτό ἔγινε τήν ἐποχή τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας. Τότε οἱ ἄνθρωποι εἶχαν ἀηδιάσει ἀπό τήν πληθώρα τῶν θεῶν καὶ ἀπό τήν ἀνθητικότητα τῆς ζωῆς. Τό καθεστώς τῆς δουλείας ἔπαιρνε ὅλο καὶ μεγαλύτερες διαστάσεις. Ἡ ἀδικία πλεόναζε. Ἡ πορνεία ἔβρισκε προστασία κάτω ἀπό τή στέγη τῶν ναῶν. Τό ἔγκλημα ὄργιαζε. Ὁ ἄνθρωπος ὑπέφερε καὶ ξεσποῦσε σέ ίκετήρια κραυγή: «Ἐλα, πολύτιμε Γιέ τοῦ Θεοῦ, μεγάλε Γιέ τοῦ Ὑψίστου... Ρίξε τό βλέμμα σου στήν ἀνθρωπότητα, πού κλονίζεται ἀπό τό βάρος τῆς δυστυχίας» (Βιργίλιος, Αΐνειάδα 4η Ἐκλογή). Αὐτό εἶναι τό ὠρίμασμα, «τό πλήρωμα τοῦ χρόνου» – ὅπως τό ὄνομάζει ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν. «Ἔτσι, «ὅτε ἥλθε τό πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἔξαπέστειλεν ὁ Θεός τόν υἱόν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπό νόμον, ἵνα τούς ὑπό νόμον ἔξαγοράσῃ» (Γαλ. 4, 4-5).

‘Η δόξα καὶ τό μυστήριο τῆς σαρκώσεως. Ὁ Θεός ἔστειλε στή γῆ τό Μονογενή Υἱό Του, γιά νά σώσει τούς ἀνθρώπους. **‘Αλλά γιατί νά ἔρθει ὁ Θεός στή γῆ;** Δέν μποροῦσε μονάχα μέ τό λόγο Του νά λυτρώσει τό ἀνθρώπινο γένος; Καί βέβαια μποροῦσε. «Ομως, ἂν ἔκανε κάτι τέτοιο, θά καταργοῦσε τήν ἐλευθερία πού ὁ Ἰδιος ἔδωσε στόν ἀνθρωπο. **‘Εξ-** ἀλλου ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, ἂν ἦταν ἀποτέλεσμα ἀναγκαστικῆς νομοτέλειας, ούσιαστικά δέ θά εἶχε ἡθική ἀξία. Μέ ἄλλα λόγια, ὁ Θεός συνέλαβε ἔνα τέτοιο σχέδιο, ὥστε καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου νά διατηρηθεῖ καὶ ὁ ἄνθρωπος νά σωθεῖ.

Καὶ ὁ **τρόπος** πού ἐπέλεξε ὁ Κύριος γιά τή θεία ἐνσάρκωσή Του είναι σοφός, διότι σάν Λυτρωτής συνδύασε ἄριστα τό ύπερφυσικό στοιχεῖο μέ τό φυσικό, ὅπως φαίνεται στόν εύαγγελισμό τῆς Θεοτόκου. «Οταν ἡ Παναγία ρώτησε τόν ἀρχάγγελο Γαβριήλ, πού τής εἶχε φέρει τό μήνυμα πώς θά γεννήσει τό Χριστό, «πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεί ἄνδρα ού γινώσκω», ἔλαβε τήν ἀπάντηση ὅτι «Πνεῦμα Ἀγιον ἐπελεύσεται ἐπί σέ καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι» (Λουκ. 1, 34-35). Κατ' αὐτόν τόν τρόπο λύθηκε τό πρόβλημα καὶ ἥρθε στή γῆ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός σάν πραγματικός Θεός καὶ πραγματικός ἄνθρωπος. «Ἔτσι «ὁ Λόγος σάρξ ἐγένετο» (ἰω. 1, 14).

‘Ο Θεάνθρωπος Κύριος. Λυτρωτής λοιπόν τοῦ κόσμου εἶναι ὁ Χριστός. Σάν Θεός γεννήθηκε ἀπό τόν Πατέρα «πρό πάντων τῶν αἰώνων». Σάν ἄνθρωπος γεννήθηκε «ἐκ Πνεύματος Ἀγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου» σέ ὄρισμένο χρόνο.

Μέ τήν ἔνωση τῶν δύο φύσεων στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ἔχομε

καὶ τήν ἀντίδοση τῶν ἰδιωμάτων δηλαδή τή μετάδοση ιδιαιτερων γνωρισμάτων ἀπό τή μιά φύση στήν ἄλλη· μόνο πού ἡ θεία φύση εἶναι αὐτή πού μεταδίδει, ἐνώ ἡ ἀνθρώπινη αὐτή πού παίρνει. Παράδειγμα ἡ γνώση, πού μέ τήν ύποστατική ἔνωση ἀπαλλάσσεται ἀπό τήν πλάνη καὶ εὑρύνεται καὶ στήν ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ χωρίς ὅμως ἡ γνώση αὐτή νά μεταβάλλεται σέ παγγυνωσία, προσόν πού προσιδιάζει μονάχα στή θεία φύση. Ἐπίσης ἡ ἀναμαρτησία τοῦ Κυρίου· σάν ἀνθρώποις ὁ Χριστός ἦταν ὅμοιος κατά πάντα μέ τούς ἄλλους ἀνθρώπους, «χωρίς ἀμαρτίας»· εἶχε τά λεγόμενα ἀδιάβλητα πάθη (πείνα, δίψα, κόπο, πόνο), ἄλλα δέν εἶχε ἀμαρτίες, γιατί ἡ θεία φύση κατέστησε ἀναμάρτητη τήν ἀνθρώπινη. Στήν ἀντίδοση τῶν ἰδιωμάτων ὄφείλεται ἀκόμα ἡ δύναμη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ νά ἐπωμίζεται τίς ἀμαρτίες ὅλων τῶν ἀνθρώπων, χωρίς μέ αὐτό νά γίνεται ἀμαρτωλός.

Αὐτός εἶναι ὁ Θεάνθρωπος Λυτρωτής. Σύμφωνα μέ τή διδασκαλία τῆς Ἔκκλησίας μας εἶναι ἔνα Πρόσωπο μέ δύο φύσεις, τή θεία καὶ τήν ἀνθρώπινη, ἀδιάρετα, ἄτρεπτα καὶ ἀσύγχυτα ἐνωμένες. Ἐχει ἐπίσης δύο θελήσεις, θεία καὶ ἀνθρώπινη· μόνο πού ἡ ἀνθρώπινη θέληση ύποτάσσεται στή θεία. Ἐτσι ὁ Θεάνθρωπος Κύριος εἶναι τέλειος Θεός καὶ τέλειος ἀνθρωπος.

Συνοψίζοντας, θά μπορούσαμε νά πούμε πώς Λυτρωτής καὶ Σωτήρας, πού περίμεναν οἱ ἀνθρώποι, εἶναι ὁ Ἰδιος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, πού γεννήθηκε ἀπ' τήν Ὑπεραγία Θεοτόκο σάν τέλειος Θεός καὶ τέλειος ἀνθρωπος, γεμάτος ἀπό ἀπειρη ἀγάπη πρός τούς ἀμαρτωλούς, ὁ μόνος «δυνάμενος σῶσαι» (Ιακ. 4, 12).

Ἐρωτήσεις

1. Μπορεῖ νά γίνει συσχετισμός ἀνάμεσα στίς προφητείες τοῦ Ιουδαϊσμοῦ καὶ στίς προσδοκίες τῶν εἰδωλολατρῶν γιά τό θεῖο Λυτρωτή;
2. Ἐχεις ύπόψη σου κανένα περιστατικό ἀπό τή ζωή τοῦ Χριστοῦ πάνω στή γη, στό δόποιο νά φαίνεται πώς οι δύο φύσεις, ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρώπινη, συνεργάζονται ἀρμονικά;
3. Πῶς δικαιολογοῦνται τά λεγόμενα ἀδιάβλητα πάθη τοῦ Κυρίου, τή στιγμή πού ὁ Ἰδιος ἦταν Θεός.
4. Ὁ Μ. Ἀθανάσιος λέει πώς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός «ἐνηνθρώπησεν, ἵν' ἡμεῖς θεοποιηθῶμεν». Εἶναι δυνατόν νά γίνει τοῦτο πραγματικότητα καὶ πῶς;

1. «Ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων... ἐαυτόν ἐκένωσε μορφήν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων... γενόμενος ὑπῆκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ» (Φιλ. 2, 6.7.8).

2. «Ομολογεῖν ἐν τῷ ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ Χριστῷ δύο φύσεις καὶ δύο φυσικὰς ἐνεργείας ἀδιαιρέτως, ἀτρέπτως, ἀμερίστως, ἀσυγχύτως· καὶ δύο μὲν φυσικὰ θελήματα οὐχ ὑπεναντία, ἀλλ' ἐπόμενον τό ἀνθρώπων αὐτοῦ θέλημα καὶ μὴ ἀντιπίπτον ἡ ἀντιπαλαῖον, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ὑποτασσόμενον τῷ θείῳ αὐτοῦ καὶ πανσθενεῖ θελήματι» (ἀπόφασις τῆς Στ΄ Οἰκ. Συνόδου).

OX/

Μάθημα 28ο

Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΙΗΣΟΥΣ

Τό ἐρώτημα-πρόκληση. Εἶναι ἔνα ἀπλό ἐρώτημα, πού ἔκανε ὁ Χριστός στούς μαθητές Του: «Τίνα με λέγουσιν οἱ ἀνθρωποι εἶναι;» (Ματθ. 16,13). Αὐτό δείχνει πώς ὁ Κύριος ἐνδιαφερόταν ιδιαίτερα γιά τή γνώμη τοῦ κόσμου γύρω ἀπό τό Πρόσωπό Του. Τοῦτο δέν πρέπει νά θεωρεῖται ἐγωιστικό, γιατί ἡ θέση πού παίρνει κανένας ἀπέναντι στόν Ἰησοῦ σχετίζεται στενά με τό ζήτημα τῆς λυτρώσεως καί ἐπομένως ἐνδιαφέρει ἀμεσα τόν ἀνθρωπο.

‘Ο λαός τῆς Παλαιστίνης ἔβλεπε γενικά τὸν Ἰησοῦν σάν προφήτη. Ἡ ἀρετή Του, ἡ διδασκαλία Του καὶ τὰ θαύματά Του τούς ἔκαναν νά πιστεύουν πώς αὐτός ἦταν ὁ Μεσσίας. Βέβαια ἡ πίστη τους ἦταν συγκεχυμένη. Οἱ πιο πολλοί περίμεναν τὸ Μεσσία σάν κοσμικό ἥγετη. Πάντως θεωροῦσαν τὸν Κύριο σοφό, τὸν ἀποκαλοῦσαν υἱό τοῦ Δαβὶδ καὶ μερικές φορές τοῦ ἀπέδιδαν βασιλικές τιμές, ὅπως συνέβη κατά τὴν θριαμβευτική Του εἰσοδοῦ στά ιεροσόλυμα, λίγο πρίν ἀπό τὰ ἄγια πάθη Του.

Οἱ μαθητές ἔξαλλοι εἶχαν πιστέψει ἀπό τὴν ἀρχή πώς ὁ Ἰησοῦς ἦταν ὁ ἀναμενόμενος **Μεσσίας**. Δέν εἶχαν ὅμως καὶ αὐτοί ξεκαθαρισμένες ἰδέες. Γι' αὐτό πολλές φορές παρουσίασαν σημεῖα δυσπιστίας. “Υστερα βέβαια τὰ πράγματα ἄλλαξαν· μόλις Τὸν γνώρισαν καλά, Τὸν θεωροῦσαν πιά Δάσκαλο σταλμένο ἀπό τὸ Θεό. ”Εφτασαν μάλιστα, ὅταν εἶδαν νά δαμάζει τὴν ἀγριεμένη φύση, νά παραδεχτοῦν καὶ τὴν θεότητά Του, πράγμα πού τούς ἔγινε πεποίθηση ἀκράδαντη μετά τὴν Ἀνάσταση.

Εἶναι ἀλήθεια πώς δέν ἔλειπαν οἱ ἀντίθετες περιπτώσεις. Οἱ Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, τυφλωμένοι ἀπό τὸ φθόνο, ἀποκαλοῦσαν τὸν Ἰησοῦν **Βεελζεβούλ** καὶ δέ δίσταζαν νά προγραμματίζουν τὴν σταύρωσή Του. Μά καὶ ὁ ἔνας ἀπό τούς δύο ληστές καὶ οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες, πού χρησιμοποιήθηκαν σάν δήμιοι, τὴν ἴδια θέση πῆραν. “Ομως ὁ ἐκατόνταρχος, πού ἦταν ὑπεύθυνος ἀξιωματικός γιά τὴν ἐκτέλεση, ἀκούοντας τὸ «τετέλεσται» τοῦ Ἰησοῦ καὶ βλέποντας τὴν γῆ νά σείεται, πίστεψε πώς «ἀληθῶς Θεοῦ υἱός ἦν οὗτος».

Αὐτά πίστευαν καὶ ἔλεγαν οἱ ἀνθρώποι γιά τὸν Ἰησοῦν Χριστό. “Ἀλλοι θετικά, μέ κίνητρο τὴν ἀγνῆ προαίρεση, καὶ ἄλλοι ἀρνητικά, παρακινούμενοι ἀπό τὸ μίσος ἢ τὴν πλάνη. Ἀπό τότε ἡ στάση αὐτή ἀπέναντι στό Χριστό γνώρισε πολλές προεκτάσεις. Πολλοί εἶναι ἐκεῖνοι πού στέκονται μέ σκεπτικισμό μπροστά στὸν Ἰησοῦν.

Πῶς εἶδαν τὸ Χριστό οἱ γενιές τῶν ἀνθρώπων. Μέ τὴν Πεντηκοστή ἡ ἐμπιστοσύνη τῶν πιστῶν στὸ Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ἐνισχύθηκε ἰδιαίτερα. Οἱ **Ἀπόστολοι** μάλιστα ἀνέλαβαν τὸ ιεραποστολικό τους ἔργο μέ ζῆλο. Δίδαξαν τίς χριστιανικές ἀλήθειες, ἵδρυσαν κατά τόπους ἐκκλησίες καὶ συνέγραψαν τὰ ιερά βιβλία. Γι' αὐτούς ὁ Χριστός ἦταν «ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος» (Ἀποκ. 22,13), τὸ πᾶν. Δέν ἀμφέβαλλαν πιά οὕτε γιά τὴν ἀνθρώπινη οὕτε γιά τὴν θεία ὑπόσταση Του. Υπῆρχαν «αὐτόπται», «αὐτήκοοι», «ἐωρακότες», «θεασάμενοι» καὶ «μάρτυρες». Κατά συνέπεια μονάχα αὐτοί μποροῦσαν νά παρουσιάσουν τὴν ἀλήθεια ὅπως ἦταν, ὅπως γράφει ὁ Εὐαγγελιστής Ιωάννης: «Ο ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὁ ἀκηκόαμεν, ὁ ἐωράκαμεν τοῖς ὄφθαλμοῖς

ήμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ήμῶν ἐψηλάφησαν... μαρτυροῦμεν καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν... (Α' Ἰωάν. 1,1-2).

Πληροφορίες γιά τὸν Ἰησοῦν ἔχομε καὶ ἀπό μή χριστιανούς συγγραφεῖς. Ὁ Ἰουδαῖος ἱστορικός **Ιώσηπος** (37-95 μ.Χ.), πού σχετιζόταν μέ τίς οἰκογένειες τῶν ἀρχιερέων «Ἀννα καὶ Καΐαφα, ἀναφέρει στὴν «Ἰουδαικὴ Ἀρχαιολογία» του πώς ὁ Χριστός ἦταν σοφός ἄνδρας, μὲ καταπληκτική θαυματουργική δύναμη (XVIII 3,3). Ὁ Ρωμαῖος ἱστορικὸς **Τάκιτος** (55-120 μ.Χ.) στὰ «Χρονικά» του γράφει πώς ὁ Νέρωνας, γιά νά κατασιγάσει τὴν κοινὴ γνώμη, πού εἶχε ἔξεγερθεῖ ἔξαιτίας τῆς φωτιᾶς πού ἔκαψε μέρος τῆς Ρώμης, ὑπέδειξε σάν ἔνοχους τούς χριστιανούς, ἀρχηγός τῶν ὁποίων ἦταν ὁ Χριστός, πού σταυρώθηκε, ὅταν αὐτοκράτορας Ἠταν ὁ Τιβέριος (XV 38,44). Τὸν Ἰησοῦν ἀναφέρουν ἐπίσης τὸ Ταλμούδ, ὁ Σουετῶνιος, ὁ Πλίνιος ὁ νεώτερος καὶ ἄλλοι.

Ἄπο τὸ 2ο αἰώνα ἔχομε τὰ **ἀπόκρυφα εὐαγγέλια**, πού γράφηκαν κυρίως ἀπό αἱρετικούς καὶ περιέχουν γύρω ἀπό τὴ ζωὴν καὶ τὸ ἔργο τοῦ Κυρίου πολλές καὶ διάφορες φανταστικές ἀφήγησεις. Μά καὶ οἱ **ἐθνικοί** ἀπό τὴ δική τους σκοπιά διακωμαδοῦσαν μέ τά συγγράμματά τους τό ιερό Πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ. Ἀλλά δύος αὐτούς τούς ἀντιμετώπιζαν οἱ ἀντιαιρετικοί συγραφεῖς καὶ οἱ ἀπολογητές ἡ τούς ἀπέκρουες ἡ **Ἐκκλησία** μέ τίς συνόδους, τά σύμβολα καὶ τὸν κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης.

“Ομως οἱ βίοι τοῦ Ἰησοῦ, εἴτε μέ τὸν ἔναν εἴτε μέ τὸν ἄλλο τρόπο, συνεχίστηκαν ὡς τὴν ἐποχὴν μας. Δυστυχῶς ὑπῆρξαν ὄρισμένοι, κυρίως ἀπό τὸ 18ο αἰώνα καὶ ἐδῶ, πού διαστρέβλωσαν μέ τὴν προκαταλήψη τους τὴν ἀλήθεια. **Μαθητές τοῦ Ἐγέλου** ὑποστήριζαν πώς ὁ Ἰησοῦς εἶναι προσωποίηση τοῦ θείου. Ὁ Γάλλος **Ντυπουΐ** ἔλεγε πώς ὁ Χριστός μέ τούς δώδεκα μαθητές εἶναι σύμβολο τοῦ ἥλιου μέ τά δώδεκα ζώδια. Τά ὕδια περίπου ισχυρίζονταν καὶ ἄλλοι, παρομοιάζοντας τὸν Κύριο μέ τὸν Ἀπόλλωνα ἡ μέ ἄλλα μυθολογούμενα πρόσωπα. Ὁ Γερμανός **Μπροῦνο Μπάουερ** καὶ ὁ Γάλλος **Πώλ-Λουΐ Κουσού** ὑποστήριζαν πώς ὁ Ἰησοῦς δέν μποροῦσε νά εἶναι ὑπαρκτό πρόσωπο. Τέλος ὁ σοσιαλιστής **Κάουτσκυ** δεχόταν τὸ Χριστό οάντα ἱστορικό πρόσωπο, ἀλλά τὸν ἥθελε ἡγέτη μιᾶς δῆθεν κινήσεως τῶν καταπιεζομένων μαζῶν. Κοντά σ' αὐτά πρέπει νά προστεθοῦν καὶ οἱ βίοι τοῦ Ἰησοῦ τῶν **Στράους**, **Ρενάν** καὶ ἄλλων ὄμοιϊδεατῶν, πού παραχαράζουν τά γεγονότα καὶ ἀπογυμνώνουν τὴν πραγματικότητα.

“Ολα αὐτά ὅμως εἶναι κακόβουλες θεωρίες πού διαστρεβλώνουν τὴν ἀλήθεια σέ βαθμό ἀπαράδεκτο. **Ο Ἰησοῦς εἶναι ἱστορικό Πρόσωπο.** Ἡ ἐμφάνισή Του στὴ γῆ συνδέεται μέ γνωστά ὄνόματα τῆς ἱστορίας, ὅπως τοῦ Ὁκταβιανοῦ, τοῦ Τιβερίου, τοῦ Ἡρώδη, τοῦ Πιλάτου καὶ ἄλ-

λων. 'Αλλ' οὕτε ἡγέτης κινήσεως τῶν καταπιεζομένων μαζῶν ὑπῆρξε ὁ Χριστός, ἀφοῦ ἦταν «ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, "Ἐλλησι δὲ μαρία"» (Α' Κορ. 1,23). Πρέπει ἐπί τέλους νά καταλάβουμε πώς ὁ **Κύριος δέν μπορεῖ νά είναι ἄλλος ἀπό Έκείνον πού περιγράφουν τά βιβλία τῆς Κ. Διαθήκης.**

Χριστός ὁ νέος Ἄδαμ. 'Ο Ἀπόστολος Παῦλος καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἑκκλησίας μας παραλλήλουν τό Χριστό μέ τόν Ἄδαμ, τόν προπάτορά μας. 'Ο Ἄδαμ πλάστηκε ἀπό τό Θεό «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν». Ὁ Ἰησοῦς ἦταν ὁ ἴδιος ὁ Θεός, πού πῆρε τήν ἀνθρώπινη φύση. 'Ο ἀνθρώπος στόν παράδεισο δέν εἶχε ἀμαρτίες, ἀλλ' οὕτε καὶ τήν ἡθική τελείωση· ἐνώ ὁ Χριστός ἦταν ἀναμάρτητος καὶ κατά πάντα τέλειος. 'Ο παλαιός Ἄδαμ ἔπεσε στήν ἀμαρτία καὶ μαζί του παρέσυρε ὀλόκληρο τό ἀνθρώπινο γένος· ὁ νέος Ἄδαμ ἤρθε στή γῆ, γιά νά σηκώσει πάνω Του τίς ἀμαρτίες ὅλων τῶν ἀνθρώπων. «"Ωσπερ γάρ ἐν τῷ Ἄδαμ πάντες ἀποθνήσκουσι, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται» (Α' Κορ. 15,22).

Η «ἐν Χριστῷ» ὅμως **ζωοποίηση**, δηλ. ή πνευματική ἀναγέννηση, ἔχειτάται ἀπό τή θέση πού παίρνει ὁ ἀνθρωπος ἀπέναντι στόν Ἰησοῦ. 'Ο Πιλάτος στή διαδικασία γιά τήν ἐπικύρωση τής θανατικῆς ποινῆς παρουσίασε τό Χριστό ἔξουθενωμένο μπροστά στούς 'Εβραίους λέγοντας: «"Ιδε ὁ ἄνθρωπος». Μά ὁ ἀχάριστος ὄχλος ζητοῦσε ἐπίμονα νά Τόν σταυρώσει. 'Υπάρχουν λοιπόν πολλοί πού ἐθελοτυφλοῦν μπροστά στό Πρόσωπο τοῦ Κυρίου. 'Αλλ' ή **Ἐκκλησία**, ή **Ιστορία** καὶ ή **συνείδηση** δέ θά σταματήσουν νά ὑπηρετοῦν μέ συνέπεια τήν ἀλήθεια καὶ νά προβάλλουν τή **ζωή** τοῦ Χριστοῦ ὅπως τήν παρουσιάζουν τά **ιερά** μας κείμενα.

Ἐρωτήσεις

1. Πώς βλέπεις τήν παρουσία τοῦ Ἰησοῦ στή γῆ;
2. Στό περιβάλλον σου «τίνα λέγουσιν οἱ ἀνθρωποι εἶναι τὸν Χριστόν»;
Καὶ σύ ποιά θέση παίρνεις ἀπέναντί τους;
3. Ποιές πληροφορίες γιά τόν Ἰησοῦ θεωρεῖς σπουδαιότερες, τῶν χριστιανῶν ή τῶν μή χριστιανῶν συγγραφέων, καὶ γιατί;
4. Τί κοινά σημεῖα καὶ τί διαφορές βρίσκεις ἀνάμεσα στόν Ἄδαμ καὶ τό Χριστό;

1. «Πορευθέντες οἱ μαθηταὶ... ἤγαγον τὴν ὄνον καὶ τὸν πῶλον καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἴματα αὐτῶν καὶ ἐπεκάθισεν (ὁ Ἰησοῦς) ἐπάνω αὐτῶν. Ὁ δὲ πλεῖστος ὅχλος ἔστρωσαν ἐαυτῶν τὰ ἴματα ἐν τῇ ὁδῷ, ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων καὶ ἐστρώννυον ἐν τῇ ὁδῷ. Οἱ δὲ ὅχλοι οἱ προάγοντες καὶ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον λέγοντες· ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβίδ· εὐλογημένος ὁ ἑρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου· ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις λέγουσα· τίς ἔστιν οὗτος; Οἱ δὲ ὅχλοι ἔλεγον· οὗτός ἐστιν ὁ Ἰησοῦς ὁ προφήτης ὁ ἀπό· Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας» (Ματθ. 21,6-11).

2. «Ωσπέρ γάρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου ἀμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτω καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἐνὸς δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί» (Ρωμ. 5,19).

ΟΧΙ

Μάθημα 29ο

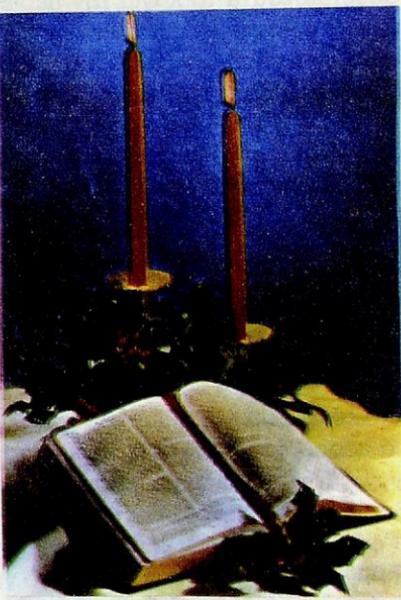
ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ ΤΗΣ ΒΙΒΛΟΥ

Η ιερότητα τῶν συγγραφέων τῆς Βίβλου.

Κάθε συγγραφέας όποιουδήποτε βιβλίου ἀφήνει νά φανοῦν μέσα στό σύγγραμμά του ἂν ὅχι ὅλα, τά περισσότερα ίδιαίτερα γνωρίσματα τοῦ χαρακτήρα του καί γενικότερα τῆς προσωπικότητάς του. Τούτο συμβαίνει καί μέ δλους τούς συγγραφεῖς τῶν βιβλίων τῆς Ἀγίας

Γραφῆς. Ἐκεῖνο πού ἀνακαλύπτει ὁ ἀναγνώστης τῆς Βίβλου ἀπό τὴν πρώτη στιγμή μέσα στά ιερά κείμενα εἰναι ἡ ιερότητα καὶ ἡ εὔσεβεια, τὸ δέος καὶ ἡ προσοχή μὲ τὴν ὅποια ὁ συγγραφέας ἀποφασίζει νά καταγράψει τίς ιερές γραμμές τοῦ κειμένου του. Ἡ ταπεινοφροσύνη ἀπό τὸ ἔνα μέρος ἀλλὰ καὶ ἡ συναισθηση τῆς εὐθύνης ἀπό τὸ ἄλλο κάνουν τούς συγγραφεῖς νά παρουσιάζουν τὴν «μεγάλην βουλήν» τοῦ Θεοῦ μέ ἀνεπιτήδευτη εὐγένεια ἀλλά καὶ θαυμαστή ἀκρίβεια καὶ σαφήνεια. «Οταν πρόκειται νά μιλήσουν γιά τὸν ἑαυτό τους καὶ νά γράψουν τὸ ὄνομά τους πλεονάζει ἔνας ἀγαπημένος χαρακτηρισμός «δοῦλος Θεοῦ» ἢ «δοῦλος Κυρίου». Ὁ μέγας Μωϋσῆς θεωρεῖ τὸν ἑαυτόν του ἀκατάλληλο γιά τὸ μεγάλο ἔργο πού τοῦ ἀναθέτει ὁ Θεός καὶ μέ εὐλάβεια παρουσιάζει τίς ταπεινές του ἀντιρρήσεις. Ὁ Ἀπ. Παῦλος ἀπορεῖ πῶς ὁ Θεός τὸν ἀγάπησε τόσο πολύ καὶ τὸν ἀνέδειξε «σκεῦος ἐκλογῆς» Του, ἐνῶ αὐτός πιστεύει γιά τὸν ἑαυτό του ὅτι εἰναι ὁ πιό ἄχρηστος ἀπό ὅλους τούς ἀμαρτωλούς, «ῶν πρῶτος εἰμὶ ἐγώ», διότι «έδιώκα τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ». Ὁ Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης δέ θέλει νά παρουσιάζεται τὸ ὄνομά του στὴν ιερή ιστορία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πού καταγράφει στὸ Εὐαγγέλιο Του καὶ ἀποκρύβει τὸ ὄνομά του μέ τόση θαυμαστή ἐπιμέλεια καὶ προσοχή γράφοντας γιά τὸν ἑαυτό του «ὁ μαθητῆς ὃν ἤγάπα ὁ Ἰησοῦς», «ὁ μαθητῆς ἐκεῖνος», «ὁ ἄλλος μαθητῆς», «ὁ ἀναπεσών εἰς τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ» κ.τ.λ. Ἐκτός ὅμως ἀπό τὰ κείμενά τους εἰναι καὶ ἡ ζωή τους πού μαρτυρεῖ καὶ πληροφορεῖ γιά τὴν ιερότητα τῆς ζωῆς τους καὶ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτήρα τους. Στίς μεγάλες στιγμές τῆς ζωῆς τους ἡ «βουλή τοῦ Θεοῦ» ἥταν ὁ γνώμονας γιά τίς ἀποφάσεις τους:

Ἡ πρόθυμη ἀποδοχή τῆς προσταγῆς τοῦ Θεοῦ χαρακτηρίζει ὅλες τίς πράξεις τους. «Οταν ὁ Ἀπ. Παῦλος θέλησε νά περιγράψει τὴν ταπεινοφροσύνη καὶ αὐτοθυσία τοῦ Μωϋσῆ μπροστά στὸ θέλημα τοῦ

Ἡ Ἅγια Γραφή.

Θεοῦ μέ τοῦτα τά λόγια τήν περιέγραψε «πίστει Μωϋσῆς μέγας γενόμενος ἡρνήσατο λέγεσθαι υἱός θυγατρός Φαραώ, μᾶλλον ἐλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαφὶ τοῦ Θεοῦ ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἀμαρτίας ἀπόλαυσιν». (Ἐβρ. 11, 24).

Από αὐτήν ἀκριβῶς τή συμπεριφορά τῶν συγγραφέων τῆς Βίβλου ἐξηγεῖται ἀπό τό ἓνα μέρος ἡ θεοπνευστία τῆς Ἀγ. Γραφῆς καὶ ἀπό τό ἄλλο ἡ διατήρηση τοῦ προσωπικοῦ τῶν χαρακτήρα.

‘Ο προσωπικός χαρακτήρας τῶν συγγραφέων καὶ ἡ θεοπνευστία τῆς Ἀγ. Γραφῆς

Λέγοντας θεοπνευστία τῆς Ἀγ. Γραφῆς ἐννοοῦμε τήν καθοδήγηση καὶ τήν ιδιαίτερη χειραγώγηση καὶ ἐμπνευση τοῦ Ἅγιου Πνεύματος πρός τούς ιερεῖς συγγραφεῖς τῆς Βίβλου, γιά νά καταγράψουν μέ κάθε ἀκρίβεια καὶ ἀπλότητα τίς μεγάλες ἀλήθειες πού ὁ Θεός θέλησε νά παρουσιάσει στούς ἀνθρώπους. Πῶς ὅμως συνέλαβαν καὶ κατέγραψαν αὐτές τίς ἀλήθειες, πού ἂν τίς κρίνει κανείς μέ τό κοινό λογικό τίς βρίσκει ἀνεξήγητες; Ο Ἡσαΐας π.χ. γράφει τόσους αἰῶνες π.Χ. «Ἴδού ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται οὐράνιον καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ». (Ἡσ. 7, 14). Πῶς τὸ γνωρίζει τοῦτο ὁ Ἡσαΐας; Τοῦτο δέν γράφεται μέ δύσεις γνώσεις καὶ ἐμπειρίες κοσμικές καὶ ἂν ἔχει ὁ συγγραφέας. Εἶναι ἀδύνατο λογικά νά φθάσει ὁ συγγραφέας στήν διατύπωση τέτοιων ἀλήθειῶν χωρίς τήν ὀλοφάνερη ἐμπνευση τοῦ θείου παράγοντα. “Ἄν μάλιστα σκεφθοῦμε ὅτι εἶναι τόσες πολλές αὐτές οἱ «ἐμπνεύσεις» σέ διαφορετικά πρόσωπα καὶ σέ διαφορετικούς καιρούς, πού ἀπέχουν αἰῶνες μεταξύ τους καὶ ζοῦν τά πρόσωπα αὐτά, κάτω ἀπό διαφορετικές συνθῆκες, ἄγνωστα μεταξύ τους, γράφουν ὅμως γιά τό ἴδιο πράγμα ἢ διαφορετικές ἀπόψεις τοῦ ιδίου πράγματος, τότε ὅπωσδήποτε βρίσκομαστε μπροστά σέ μιά ἀνεξήγητη, ίστορική ὅμως, πραγματικότητα πού μαρτυρεῖ τόσο καθαρά τή θεοπνευστία τῶν ιερῶν κειμένων τῆς Ἀγίας Γραφῆς. «Οἱ προφῆτες κατ’ ἔκστασιν τῶν ἐν αὐτοῖς λογισμῶν, κινήσαντος αὐτούς τοῦ θείου Πνεύματος, ἣ ἐνηργοῦντο ἐξεφώνησαν, συγχρησαμένου τοῦ πνεύματος, ὡς εἰ καὶ αὐλητής αὐλόν ἐμπνεύσαι» (Ἀθηναγόρας ὁ Ἀθηναῖος, Πρεσβεία 9).

Ἐκτός ὅμως ἀπό αὐτό παρατηρεῖται στά ιερά κείμενα καὶ τοῦτο τό ἀξιοπρόσεκτο. Ἐνῶ ἡ θεοπνευστία εἶναι ἀποδεδειγμένη, ὁ προσωπικός ὅμως χαρακτήρας τῶν συγγραφέων μένει ἀνεπτηρέαστος καὶ ἀπαραβίαστος. Συμβαίνει δηλαδή νά συμπίπτει ἡ ἀλήθεια καὶ τό περιεχόμενο τῶν γραφομένων ἀπό τούς συγγραφεῖς, νά διαφέρει ὅμως τό ὑφος καὶ ὡς εξεχωριστός τρόπος μέ τόν ὅποιο ἐκφράζεται ὁ κάθε συγγραφέας. Μέ

ἄλλα λόγια οἱ Ἱεροί συγγραφεῖς διατηροῦν τὸν προσωπικό τους χαρακτήρα, ἐκφράζονται μὲ τὸ δικό τους ὑφος ἐνῷ ἐμπνέονται καὶ ὁδηγοῦνται ἀπό τὸ αὐτό Πανάγιο Πνεῦμα στὴ διατύπωση καὶ ἀποκάλυψη τῆς μᾶς ἀγίας καὶ σωτήριας ἀλήθειας πού ὁ Θεός θέλει νά παρουσιάσει στούς ἀνθρώπους.

Ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη καὶ ἡ Βίβλος.

Ἐκτός ὅμως ἀπό τὴν Ἱερότητα τῶν συγγραφέων καὶ τὴν μαρτυρημένη θεοπνευστία τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ὑπάρχει καὶ ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη, πού ἔρχεται νά ἐπιβεβαιώσει τὴν ἀλήθεια πού κρύβουν μέσα τους τὰ Ἱερά κείμενα. "Ἔτι τοποθεσίες, τάφοι, ναοί, ἐπιγραφές, χειρόγραφα καὶ τόσα ἄλλα ἀρχαιολογικά εύρηματα πού ἔφεραν στὴν ἐπιφάνεια οἱ ἀρχαιολογικές ἔρευνες, ἀπέδειξαν τὴν ἀλήθεια πού κρύβεται μέσα στὴν Ἀγία Γραφή. Πρέπει νά σημειωθεῖ ἐδῶ ὅτι ἐκεῖνοι πού ἀμφισβήτησαν τὴν ἀλήθεια τῆς Ἀγ. Γραφῆς, ἐπειδή δέν εἶχαν τὰ ἀρχαιολογικά τεκμήρια, ἐσώπασαν μόλις ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐπιστήμη παρουσίασε τό ἕνα μετά τὸ ἄλλο τὰ ἀρχαιολογικά πειστήρια τῆς ἀξιοπιστίας τῶν Γραφῶν. Στοιχεῖα πού ἡταν θαμμένα μέσα στὴ γῆ, ἀλλά καὶ στά βάθη τῶν αἰώνων, καθὼς ἔρχονται στὸ φῶς, ἐπιβεβαιώνουν τή μοναδική παρουσία πού εἶχαν ὡς τότε μέσα στὴν Ἀγία Γραφή.

Ἡ πορεία τοῦ Ἀβραάμ πρός τὴν Παλαιστίνη ἀπό τὴν ἄγνωστη Μεσοποταμία. Ἡ μετακίνησή του πρός τὴν Αἴγυπτο. Ἡ ἔξοδος ἀπό τὴν Αἴγυπτο τῶν Ἰσραηλίτων, ἡ ἐγκατάστασή τους στὴ γῆ τῆς Ἐπαγγελίας. "Ολὴ ἡ ἱστορία τῶν Ἰσραηλίτων στὴν Παλαιστίνη μέχρι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἐλευση τοῦ Κυρίου. Ἡ διασπορά τῶν μαθητῶν. Οἱ πορείες τοῦ Ἀπ. Παύλου καὶ ἡ μέχρι σήμερα ἰστορικὴ ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ὅλα αὐτά ἀποκαλύπτονται ἀπό τὰ ἀδιάφευστα ἀρχαιολογικά εύρηματα πού ἔρχονται νά ἐπιβεβαιώσουν μέ καταπληκτική καὶ ἀξιοθαύμαστη ἀκρίβεια τὴν ἀξιοπιστία τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

Ἐρωτήσεις

1. Πῶς ἀποδεικνύεται ἡ Ἱερότητα τῶν συγγραφέων τῆς Ἀγίας Γραφῆς;
2. Πῶς οἱ ἀρχαιολογικές ἀνασκαφές ἐπιβεβαιώνουν τὴν ἀξιοπιστία τῆς Ἀγίας Γραφῆς;
3. Πῶς οἱ προφήτες ἀποδεικνύουν τὴ θεοπνευστία τῆς Ἀγίας Γραφῆς;

ΟΙ ΠΗΓΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟ

Mai 1979.

Ω)

Η μαρτυρία τῆς Καινῆς Διαθήκης. Τά ίε ρά Εύαγγέλια περιέχουν τίς πιο πολλές καὶ πιο σπουδαίες πληροφορίες γύρω ἀπό τὴ ζωὴν τοῦ Κυρίου. Ὁ Ἰησοῦς γεννήθηκε στῇ Βηθλεέμ, ὅταν βασίλευε στὴν Ἰουδαία ὁ Ἡρώδης ὁ Μέγας καὶ κυβερνοῦσε τὴ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία ὁ Ὀκταβιανός Αὔγουστος. Μεγάλωσε ὅμως στῇ Ναζαρέτ τῆς Γαλιλαίας, ἀσχολούμενος μὲ τὴν ξυλουργική. Στὰ τριάντα Του χρόνια ἀρχισε τὸ ἔργο τῆς ἀπολυτρώσεως. Μέ δώδεκα Μαθητές «περιῆγε τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον» (Ματθ. 9,35). Ἄλλη ἡ δράση Του προκάλεσε τὸ φθόνο τῶν ἀρχιερέων, οἱ ὄποιοι γι' αὐτό καὶ τὸν συνέλαβαν καὶ τὸν σταύρωσαν, ὅταν διοικητής στὰ Ἱεροσόλυμα ἤταν ὁ Πιλάτος καὶ Καίσαρας στὴ Ρώμη ὁ Τιβέριος. Τρεῖς ἡμέρες μετά τὸ Θάνατό Του ἀναστήθηκε καὶ σαράντα μέρες κατόπιν ἀναλήφθηκε στούς οὐρανούς.

Ἄλλα καὶ στά ἄλλα βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης ὑπάρχουν στοιχεῖα σχετικά μὲ τὴ ζωὴν τοῦ Ἰησοῦ. Στίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ὁ Πέτρος παρουσιάζει τὸ Χριστό σάν «ἀνδρα ἀπό Θεοῦ ἀποδεδειγμένον», μέ ύπερφυσικές δυνάμεις καὶ καταπληκτικά σημεία καὶ θαύματα (Πραξ. 2,22). Ὁ ἵδιος στὴν Α' Ἐπιστολή τού ἐπιβεβαιώνει τὴν πληροφορία πώς ὁ Κύριος «τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ ξύλον» (Α' Πέτρου 2,24).

Ο Ἀπόστολος Παῦλος, πού ἀπό τρομερός διώκτης τῶν χριστιανῶν ἔγινε ύπέρμαχος ζηλωτῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ, στίς περιφήμες ἐπιστολές του περιλαμβάνει τόσες λεπτομέρειες γύρω ἀπό τὸ Χριστό, πού, ἂν τίς βάζαμε στὴ σειρά, θά εἰχαμε ἔνα ἀκόμα εὐαγγέλιο. Συγκεκριμένα ἀναφέρεται στὴ θεία ἐνανθρώπηση καὶ ύπογραμμίζει ἰδιαίτερα πώς ὁ Ἰησοῦς ἀνῆκε στὸ Ιουδαικό ἔθνος, καταγόμενος ἀπό τὴ γενιά τοῦ Δαβίδ. Λέει ἐπίσης πώς, ἂν καὶ ἤταν Θεάνθρωπος ὁ Ἰησοῦς, δέχτηκε νά ύποταχθεῖ στὸ μωσαϊκό νόμο. "Ἐτσι ἐπιδόθηκε στὴν ἱεραποστολική Του δράσῃ μιά δράση γεμάτη αὐταπάρνηση, ἀνέξικακία καὶ ἀγάπη, πού δυστυχῶς ἀνταμείφθηκε μὲ τὸ ἀντίτιμο τῆς σταυρώσεως. Ἄλλ' ὁ Κύριος νίκησε τὸ Θάνατο καὶ «ἀνέστη τριήμερος ἐκ τάφου». Ἀπό τότε ἔνας εἶναι ὁ «μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων», ὁ «ἄν-

θρωπος Χριστός 'Ιησοῦς" (Α' Τιμ. 2,5), «ό ών ἐπὶ πάντων Θεὸς» (Ρωμ. 9,5).

Η εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ λοιπόν ξεπροβάλλει μέσα ἀπό τίς σελίδες τῶν ιερῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης. Καί εἶναι μιά εἰκόνα μεγαλειώδης. Ἀπό τὴν ἀρχὴ ώς τὸ τέλος ὁ 'Ιησοῦς παρουσιάζεται κατά πάντα τέλειος. Τέτοιο ιδανικό πρόσωπο δέν ἔχει ἐμφανισθεῖ ἄλλο στήν ιστορία. Οἱ σκέψεις Του, ὁ λόγος Του, ἡ συμπεριφορά Του, ὅλα εἶναι θεῖα.

‘Η βεβαιότητα τῆς Ἔκκλησίας. Γιά τὴν Ἔκκλησία ἡ ιστορικότητα τοῦ 'Ιησοῦ Χριστοῦ ἦταν καὶ εἶναι κάτι τό ύπερβέβαιο. "Ἄς δοῦμε μερικές σχετικές περιπτώσεις:

1. Συνεχιστές τοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου ὑπῆρξαν οἱ 'Απόστολοι. Αύτοί, ὅπως ξέρομε, ἐγκατέλειψαν τίς οἰκογένειές τους καὶ τίς ἐργασίες τους καὶ πήραν τό δύσκολο δρόμο τῆς ιεραποστολῆς. Ήταν αὐτόπτες μάρτυρες τῆς ἀλήθειας. Καί για τὴν ἀλήθεια ἔδωσαν ἀκόμα καὶ τήζωή τους. "Ετσι μετέφεραν τό Χριστιανισμό σέ ὅλο τόν τότε γνωστό κόσμο.

2. Μέ τὴν ἐξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ ὅμως ἔχουμε ἀπό τό τέλος κιόλας τοῦ 1ου αιώνα τὴν ἐμφάνιση τῶν αἱρετικῶν καὶ μάλιστα τῶν δικητῶν. Αύτοί ἔλεγαν πώς ὁ 'Ιησοῦς ἦταν ἀνώτερο πνεῦμα, πού παρουσιάσθηκε μέ σῶμα φαινομενικό καὶ ὅχι πραγματικό. Ἡ ἐκκλησία ἀντέδρασε σ' αὐτή τὴν κακοδοξία. 'Ο Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος, ὁ Τερτυλλιανός καὶ ὁ 'Αγιος Εἰρηναῖος ἀναίρεσαν μέ τά συγγράμματά τους τό δοκητισμό καὶ διακήρυξαν πώς ὁ 'Ιησοῦς ἦταν πραγματικός ἀνθρωπος, διότι πήρε σάρκα καὶ δοτά, γεννήθηκε σάν ἀνθρωπος, ὑπεστη τήν περιτομή, περιβλήθηκε τά ἀδιάβλητα πάθη, μισήθηκε, βασανίσθηκε καὶ σταυρώθηκε.

3. 'Αλλά τὸν Δ' αιώνα ὁ ἐπίσκοπος Λαοδικείας 'Απολινάριος, ἀκολουθώντας τήν πλατανική θεωρία, ὅτι ὁ ἀνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπό σῶμα, ψυχή καὶ πνεῦμα, ὑποστήριξε πώς ὁ Χριστός δέν εἶχε ὄλοκληρη τήν ἀνθρώπινη φύση. Τούτο, λέει, συνέβαινε, γιατί ναὶ μέν εἶχε σῶμα καὶ ἄλογη ψυχή, δέν εἶχε ὅμως λογική ψυχή, ἐπειδή τῇ θέσῃ τῆς τήν εἶχε καταλάβει ἡ Θεότητα. Τήν κακοδοξία αὐτή τήν ἀναίρεσαν μέ τά συγγράμματά τους οἱ Πατέρες τῆς Ἔκκλησίας Μ. Ἀθανάσιος, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, Γρηγόριος ὁ Νύσσης καὶ Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας· καὶ ἐπὶ πλέον τήν καταδίκασε ἡ Β' Οἰκουμενική Σύνοδος, ἡ ὃποια καὶ ἀποφάνθηκε πώς ὁ Χριστός εἶχε λογική ψυχή καὶ ἐπομένως ἦταν τέλειος ἀνθρωπος. "Ετσι ἔκλεισε τό θέμα, ἐνῷ συγχρόνως ἀποδείχτηκε ἡ ἀδιάσειστη θέση τῆς Ἔκκλησίας στήν ιστορικότητα τοῦ

Χριστοῦ. Τό ίδιο έγινε καί ἀργότερα, ὅταν διάφορες πλάνες καί αἱρέσεις γύρω ἀπό τό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ἀντιμετωπίστηκαν ἀπό τήν Ἐκκλησία ἀποτελεσματικά, γιατί πίστευε ἀκράδαντα ὅτι ὁ Χριστός εἰναι «ὁ πάντων ποιητὴς καὶ Θεὸς καὶ Σωτῆρ» (Ισίδωρος Πηλουσιώτης, Ἔπιστολαί 1,460).

Ἡ πίστη στὸ Χριστό καὶ τὸ μέλλον τοῦ κόσμου. Ἀπό ὅσα ἀναφέρθηκαν παραπάνω συνάγεται πώς ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐίναι ἵστορια ἀνατίρητη. Δέν πρέπει ὅμως νά μᾶς διαφεύγει πώς ὁ Χριστός είναι ὁ Σωτῆρας μας. Αὕτη ἡ πίστη είναι πού συντελεῖ στήν καλυτέρευση τῆς ζωῆς μας.

“Ἄν ρίξουμε μιά ματιά στό παρελθόν, θά δοῦμε πόσο αὐτή ἡ πίστη στόν Ἰησοῦ ὡφέλησε τήν ἀνθρώποτητα. Κατά γενική ὄμοιογία σήμερα ὁ κόσμος είναι πιο καλός ἀπό ὅ, τι ἦταν πρίν ἔρθει ὁ Χριστός. Ἡ δουλεία ἐξαφανίστηκε. Ἡ ἰσότητα ἔχει κερδίσει τήν παγκόσμια ὑποστήριξην. Δυό χιλιάδες τώρα χρόνια ὁ κόσμος, παρά τήν πληθώρα τῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν, υἱοθέτησε γενικά τίς ἡθικές ἀρχές τοῦ Χριστιανισμοῦ. Καὶ ἔγινε πράγματι καλύτερος.

Ἡ διαπίστωση αὐτή μᾶς κάνει νά ἐλπίζουμε σέ καλύτερες ἡμέρες. Ἄν ἡ ἀνθρωπότητα στραφεῖ πραγματικά στό Χριστό, θά βρεῖ ὥπωσδήποτε τό σωστό προσανατολισμό. Τότε ἡ ἀγάπη θά ἐπηρεάζει πιο πολύ τίς ἀνθρώπινες καρδιές, τό ἄγχος θά σταματήσει, ἡ δυστυχία θά περιορισθεῖ, τό ἐκπολιτιστικό ἐπίπεδο θ' ἀνεβεῖ καί ὁ κόσμος θά ζει καλύτερα. «Ἐγώ είμι ἡ θύρα», λέει ὁ Κύριος, «δι' ἐμοῦ, ἐάν τις εἰσέλθῃ σωθήσεται καί εἰσελεύσεται καί ἐξελεύσεται καὶ νομὴν εύρησει» (Ἰω. 10,9).

Ἐρωτήσεις

1. Γιατί ὁ Ἀπόστολος Παῦλος είναι ἀξιόπιστη μαρτυρία γιά τή ζωή καὶ τό ἔργο τοῦ Κυρίου;
2. Γιατί οἱ δοκητές δέν ἔχουν δίκαιο, ὅταν ὑποστηρίζουν τή φαινομενική ἐνανθρώπηση τοῦ Ἰησοῦ;
3. “Οταν διαβάζεις τό 2ο κείμενο, τί συμπέρασμα βγάζεις γιά τή ζωή τοῦ Χριστοῦ;
4. Πῶς βλέπεις νά διαγράφεται τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας χωρίς Χριστό καὶ πῶς μέ τό Χριστό;

1. «Ο ών γίνεται· καὶ ὁ ἄκτιστος κτίζεται... καὶ ὁ πλουτίζων πτωχεύει· πτωχεύει γάρ τὴν ἐμὴν σάρκα, ἵν' ἐγώ πλουτήσω τὴν αὐτοῦ θεότητα» (Γρηγόριος Ναζιανζηνός, Migne P.G. 36, 633).

2. «Καὶ γενομένου σαββάτου ἥρξατο ἐν τῇ συναγαγῇ διδάσκειν. Καὶ πολλοὶ ἀκούοντες ἔξεπλήσσοντο καὶ ἔλεγον· Πόθεν τούτῳ ταῦτα; καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ; Οὐχ οὐτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ οἰδός Μαρίας;» (Μάρκ. 6,1-3)... Ἀποροῦν οἱ Ναζαρινοὶ πῶς ὁ γνωστός των συμπολίτης, ὁ ὅποιος δὲν ἔξεπαιδεύθη πουθενά, ὁ τέκτων, ὁ ξυλουργός του χώριου, παρουσιάζεται τώρα σοφώτατος. Πόθεν τὰ λόγια ταῦτα τὰ θαυμαστά; ἐρωτοῦν. Ποῦ τὴν εύρηκε τὴν τοιαύτην σοφίαν ὁ τέκτων, ὁ οἰδός τῆς Μαρίας; Ἐάν ὁ Χριστὸς εἴχε ἀπομακρυνθῆ καὶ ἐλάχιστον χρόνον ἀπὸ τὴν Ναζαρέτ, διὰ νὰ σπουδάσῃ ἀλλοῦ, θὰ τὸ ἔξειραν πολὺ καλά οἱ συγχωριανοί του καὶ δὲν θὰ ἔξεπλήσσοντο, δταν τὸν ἄκουσαν νὰ διδάσκῃ ὡς πεπαιδευμένος σοφός. Μίαν ήμέραν νὰ φύγῃ κανεὶς ἀπὸ τὸ χωριό του θὰ γίνη γνωστὸν εἰς ὅλο τὸ χωριό. Θὰ ἐθεώρουν πολὺ φυσικὸν ὅτι, ἀφοῦ ἐσπούδασεν, ἐπρεπε καὶ νὰ διδάσκῃ σὰν σοφὸς ραββίνος. Εἶναι λοιπὸν μωρὰ ἡ Ιδέα, ἀπὸ φευδολόγους ἡ ἀπὸ μη ἀναγνώσαντας ποτὲ τὰ εὐαγγέλια προερχομένη, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐσπούδασεν ἀλλοῦ» (Άρχιμ. Σεραφείμ Παπακώστα, 'Ο Κύριος ὡς Νέος, ἔκδ. 2α, «Ζωή»· Αθῆναι 1952, σελ. 101-102).

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΛΥΤΡΩΤΗ

Διδασκαλία καί θαύματα. Ὁ Χριστός ἐπί τρία χρόνια περιόδευε στήν Παλαιστίνη, κήρυξε τό θέλημα τοῦ Θεοῦ καί παρουσίαζε στόν κόσμο τήν ἀλήθεια. Ὁ λόγος Του ἦταν κάτι τό ὑπέροχο. Μιλοῦσε «ώς ἔξουσίαν ἔχων καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς» (Ματθ. 7, 29). Χιλιάδες ἄνθρωποι καθηλώνονταν ὥρες ὀλόκληρες στό ὑπαιθρο, γιά νά Τόν ἀκούσουν. Δίδασκε, νομοθετοῦσε, προφήτευε. Καλοῦσε τούς ἀνθρώπους νά μετανοήσουν καί νά προσέλθουν στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ώστε νά σώσουν τήν ψυχή τους, πού ἔχει ἀνυπολόγιστη ἀξία. Συνιστοῦσε τήν πίστη στό Θεό, τήν ταπεινοφροσύνη, τή δικαιοσύνη, τήν ἐγκράτεια, τήν πραότητα, τήν ἀνεξικακία καί ιδιαίτερα τήν ἀγάπη. Καί παρουσίαζε τή διδασκαλία του μέ τόση χάρη, πού ἔκανε τούς ἀκροατές Του νά ὁμολογοῦν πώς «οὐδέποτε ἐλάλησεν οὕτως ἄνθρωπος ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος» (Ιω. 7, 46). Ὁ Χριστός, ἀποκαλύπτοντας στούς ἀνθρώπους τήν ἀλήθεια γιά τό Θεό, τόν κόσμο καί τόν ἄνθρωπο μποροῦσε δικαιολογημένα νά διακηρύξει: «Ἐγώ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα» (Ιωάν. 12, 46).

Ἄλλα ὁ Κύριος, παράλληλα μέ τή διδασκαλία, ἔκανε καί **θαύματα**. Γι' αὐτό οἱ πονεμένοι καί δυστυχισμένοι ἔτρεχαν συνεχῶς κοντά Του. «Καί προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τούς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις καί βασάνοις συνεχομένους, καί δαιμονιζομένους καί σεληνιαζομένους καί παραλυτικούς, καί ἐθεράπευσεν αὐτοὺς» (Ματθ. 4, 24). Κατ' αὐτόν τόν τρόπον τυφλοί ἀνέβλεπαν, χωλοί περπατοῦσαν, λεπροί καθαρίζονταν, κωφοί ἀποκτοῦσαν τήν ἀκοή τους καί νεκροί ἀνασταίνονταν. «Ολα αὐτά γίνονταν μέ ἔναν ἀπλό λόγο· καί φυσικά μπροστά στά μάτια ὅλων. Οἱ Φαρισαῖοι ὅμως ἀπό ἀντίδραση ἀπέδιδαν τά θαύματα στή σύμπραξη τοῦ Βεελζεβούλ, δηλ. τοῦ ἄρχοντα τῶν δαιμονίων. Ἀντίθετα ὁ ἀπλός λαός, πού εἶχε εὐεργετηθεῖ ἀπό τόν Ἰησοῦ, διεκήρυξε πώς «ἐπεσκέψατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ» (Λουκ. 7, 16).

Ἡ σταυρική θυσία τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλα ὁ Κύριος προχώρησε πολύ πιό πέρα ἀπό τούς λόγους καί τά θαύματα. Ἀνέβηκε στό σταυρό καί **θυσιάστηκε** γιά τίς ἀμαρτίες τῶν ἀνθρώπων.

Συνήθιζαν τότε οἱ ἄνθρωποι νά προσφέρουν ζωοθυσίες, ἐπειδή πίστευαν πώς οἱ ἀμαρτίες τους μεταβιβάζονταν στά θυσιαζόμενα ζῶα καί ἔτσι ἔξαλείφονταν. Ἄλλα «ἀδύνατον αἷμα ταύρων καί τράγων ἀφαι-

Ο Κύριος διδάσκων στό πηγάδι τοῦ Ἰακώβ.

ρεῖν ἀμαρτίας» (Ἑβρ. 10, 4). Ἐφόσον ὁ ἄνθρωπος ἀμάρτησε κανονικά ἔπρεπε νά πληρώσει ὁ Ἰδιος μέ τή ζωή του. Μιά τέτοια θυσία ὅμως θά ἤταν ἄχρηστη, ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος θά είχε πεθάνει. Τί ἔπρεπε ἐπομένως νά γίνει; Ἀπλούστατα ἔπρεπε νά βρεθεῖ μιά ἄλλη λύση. Γι' αὐτό ἀκριβῶς ή σοφία τοῦ Θεοῦ ἐπέλεξε τή θυσία τοῦ ἀναμάρτητου Ἰησοῦ.

“Οταν πέθανε ὁ Ἰησοῦς, ή Θεότητα ἐνωμένη μέ τήν ψυχή Του **κατήλθε στόν “Αδη** καὶ κήρυξε τήν ἀλήθεια σέ ὅλες τίς ψυχές τῶν πεθαμένων πού βρίσκονταν ἐκεῖ· ἐνώ τό σῶμα αἰωροῦνταν καθημαγμένο στό σταυρό, μέχρις ὅτου τό βράδυ τῆς Ἰδιας μέρας δυό κρυφοί Μαθητές, ὁ Ἰωσήφ καὶ ὁ Νικόδημος, πήγαν, τό κατέβασαν καὶ τό ἔθαψαν.

Ἡ σταυρική θυσία τοῦ Χριστοῦ ἔχει μεγάλη σημασία γιά τόν ἄνθρωπο, γιατί ἤταν θυσία ἀντιπροσωπευτική καὶ ἐξιλαστήρια. Ἠταν θύσια **ἀντιπροσωπευτική**, γιατί ὁ Ἰησοῦς περιελάμβανε στήν ἀνθρώπινη φύση Του ὅλους τούς ἀνθρώπους καὶ σήκωνε πάνω Του ὅλες τίς ἀμαρτίες. Ἠταν καὶ **θυσία ἐξιλαστήρια**, γιατί μέ τό αἷμα πού χύθηκε στό

σταυρό διαγράφτηκε ή ύβρη, πού είχε δημιουργήσει ή άνυπακοή τοῦ ἀνθρώπου στό Θεό, καὶ ἀπαλείφθηκε ή ἐνοχή, πού βαραινε σάν κατάρα τήν ἀνθρώπινη ψυχή.

“Ομως ή θυσία τοῦ Κυρίου δέ σταμάτησε στό Γολγοθᾶ. Ἀπό τότε ἐπαναλαμβάνεται συχνά μέσα στήν Ἐκκλησία μέ το μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας «εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον». Ὁποιος πιστεύει εἰλικρινά καὶ προσέρχεται ἐπάξια στή θεία Κοινωνία λυτρώνεται καὶ σώζεται.

Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀνάπλαση τοῦ κόσμου. Τρεῖς ἡμέρες μετά τό θάνατο πάνω στό σταυρό ὁ Χριστός «ἡγέρθη ἀπό τῶν νεκρῶν» (Ματθ. 28, 7), γεγονός πού δείχνει καθαρά τή θεανδρική ύποστασή Του. Μετά τήν ἀνάστασή του ὁ Χριστός παρουσιάστηκε στή Μαρία τή Μαγδαληνή, στίς Μυροφόρες, στόν Πέτρο, σέ δυσ Μαθητές πού πήγαιναν στήν Ἐμμαούς, στούς δέκα Μαθητές πού ἦταν κλεισμένοι στό ύπερω - χωρίς τό Θωμᾶ, στούς ἑφτά Μαθητές πού ψάρευαν στή λίμνη τής Γεννησαρέτ, στούς Μαθητές πάνω στό ὄρος τής Γαλιλαίας, σέ πεντακόσιους «ἀδελφούς», στόν ἀδελφόθεο Ιάκωβο, σέ ὅλους ξανά τούς Μαθητές στό ὄρος τῶν Ἐλαιῶν λίγο πρίν ἀπό τήν Ἀνάληψη καὶ στόν Ἀπόστολο Παῦλο.

Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ ἄλλαξε τόν κόσμο. Ὁ Χριστός ἀποδείχθηκε πιά **κύριος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου**, πού ἔφερε στόν κόσμο τό φῶς καὶ τή χαρά. Μέ τή θεία Του χάρη βοήθησε τόν ἀνθρωπον' ἀπαλλαγεῖ ἀπό τά δεσμά τοῦ κακοῦ καὶ νά ἐπιδοθεῖ στήν πνευματική ἀναγέννηση καὶ προκοπή. Ἡδη μέ τό βάπτισμα, πού καθόρισε ὁ Ἰδιος ὁ Κύριος, πεθαίνει ὁ ἀνθρωπος τής ἀμαρτίας καὶ ἀναγεννιέται ὁ ἀνθρωπος τής χάριτος. «Οσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε» (Γαλ. 3, 27). «Ἐτοι ὁ κόσμος στό σύνολό του γίνεται διαφορετικός, ἀναπλάθεται. Δέν είναι πιά ὁ παλιός κόσμος, ἀλλά ἔνας ἄλλος, νέος, πού ἀποστρέφεται τό κακό καὶ θέλγεται ἀπό τό καλό, είναι ή «καινή κτίσις».

Ἡ ἐκπλήρωση τής θείας οἰκονομίας. Θεία οἰκονομία είναι ή παρέμβαση τοῦ Θεοῦ στήν πορεία τής ζωῆς, ὥστε ὁ ἀνθρωπος νά ἐπιθυμήσει καὶ νά βρει τή λύτρωση καὶ τή σωτηρία του. «Ἀνάκλησίς ἐστιν ἀπό τῆς ἐκπτώσεως», λέει ὁ Μ. Βασίλειος, «καὶ ἐπάνοδος εἰς οἰκείωσιν Θεοῦ» (Migne, P.G. 32, 128). Ἐπομένως, ἂν λάβουμε ύπόψη τή ζωή τοῦ Χριστοῦ, μποροῦμε νά πούμε πώς μέ τή θεία ἐνανθρώπηση, τή διδασκαλία, τά θαύματα, τή σταυρική θυσία, τήν Ἀνάσταση καὶ τήν Ἀνάληψη, ή θεία οἰκονομία ἔχει ἐκπληρωθεῖ.

Ἐν τούτοις χρειάζεται νά γίνει άκόμα κάτι, ὅχι ὅμως ἀπό μέρους τοῦ Θεοῦ, ἀλλά ἀπό μέρους τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος πού ἐπιθυμεῖ τή λύτρωση, πρέπει, ἀφοῦ πρώτα συναισθανθεῖ τήν ἀμαρτωλότητά του, νά πάρει σάν ἄλλος ἄσωτος τό δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς στό Θεό. Μέ τή μελέτη τῆς Ἀγ. Γραφῆς, τήν ἐφαρμογή τῆς ἐντολῆς τῆς ἀγάπης καί τή συμμετοχή στά μυστήρια τῆς Ἔκκλησίας μας μιά μέρα θά φθάσει στόν ἔξαγιασμό καί στή θέωση.

Ο Θεός μᾶς ἀγαπάει καί θέλει ὁπωσδήποτε νά μᾶς σώσει. Πρέπει ὅμως νά θέλουμε κι ἐμεῖς νά σωθοῦμε. Πάντως, ἂν πράγματι ἐπιθυμοῦμε τή σωτηρία, δέν ἔχουμε παρά ν' ἀνταποκριθοῦμε στήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ν' ἀποδεχθοῦμε ἀνεπιφύλακτα τό ἄγιο θέλημά Του καί νά συνδέσουμε τήν ψυχή μας διαπαντός μέ τή θεία χάρη Του.

Ἐρωτήσεις

- Γιατί σχετίζονται τά θαύματα τοῦ Κυρίου μέ τή λύτρωση καί τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου;
- Ο Χριστός πέθανε πάνω στό σταυρό σάν ἄνθρωπος ἢ σάν Θεός ἢ σάν Θεάνθρωπος; Νά δικαιολογήσεις τήν ἀπάντησή σου.
- Γιατί δέν μπορεῖ νά ύπάρξει χριστιανός χωρίς τήν πίστη στήν Ἄνασταση τοῦ Χριστοῦ;
- Τί χρειάζεται γιά νά σωθεῖ ἔνας ἄνθρωπος, πέρα ἀπό τίς προϋποθέσεις πού δημιούργησε ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ Κυρίου;

Κείμενα

1. «Ὕποθέτομε πώς ἔχομε ἔνα ρολόι μέ σιδηρένιο ἐκκρεμές, πού λειτουργεῖ πολύ καλά. Ἡ λειτουργία τοῦ ρολογιοῦ, ὅπως ξέρομε, καθορίζεται ἀπό τούς νόμους τῆς κινήσεως καί τῆς βαρύτητας. "Ἄς ύποθέσουμε τώρα πώς ξαφνικά ἡ λειτουργία τοῦ ρολογιοῦ σέ διάστημα μᾶς ἢ δύο ὥρων ἐπιβραδύνθηκε, ύστερα ὅμως ἀποκαταστάθηκε καί ἔγινε κανονική ἀπό τήν ἔξεπιτδες προσθήκη π.χ. κάτω ἀπό τό ρολόι λισχυροῦ μαγνήτη, πού μετά πάλι τόν ἀφαίρεσαν. Ἡ ἐπιτάχυνση καί ἐπιβράδυνση ἐδῶ ἔγινε ὅχι μέ τήν ἀναστολή τῶν νόμων τῆς κινήσεως ἢ τῆς βαρύτητας, ἀλλά μέ τήν πρόσκαιρη ἐπέμβαση στή λειτουργία τοῦ ρολογιοῦ ἔχωρης δυνάμεως, πού δέν ἔθιξε καθόλου τούς νόμους τῆς κινήσεως καί τῆς βαρύτητας... Λέγοντας αύτά ἔχω ύπόψη τό ζήτημα τοῦ

δυνατοῦ τῶν θαυμάτων. Ἐάν παραδεχθεῖτε τὴν ὑπαρξην προσωπικοῦ Θεοῦ, μαζί μέ αὐτό θά παραδεχθεῖτε ἀμέσως καὶ τὸ δυνατὸ τοῦ θαύματος. Ἐάν οἱ φυσικοὶ νόμοι ἔχουν τὴν ἀρχή τῆς ὑπάρξεως τους στή βούλησθ τοῦ Θεοῦ, Ἐκεῖνος πού θέλησε νά δώσει τούς νόμους αὐτούς, μπορεῖ νά θελήσει καὶ τὴν ἀναστολή τους καὶ τὴν κατάπausη τῆς ἐνέργειάς τους» (Στώξ, διάσημος φυσικός. E. Hettinger, *Apologétique*, σελ. 311).

2. «Κατελθών διά τοῦ σταυροῦ εἰς τὸν Ἀδην, ἵνα πληρώσῃ ἐαυτοῦ τά πάντα, ἔλυσε τάς ὡδίνας τοῦ θανάτου· καὶ ἀναστάς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ ὁδοποιήσας πάσῃ σαρκὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καθ' ὅτι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι ὑπὸ τῆς φθορᾶς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, ἐγένετο ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα ἡ αὐτὸς τὰ πάντα ἐν πάσῃ πρωτεύων» (Εὔχη τῆς θείας λειτουργίας τοῦ M. Βασιλείου).

Μάθημα 32^ο

«ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ»

Ἡ «ἀπουσία» τοῦ Παρακλήτου ὡς τὴν Πεντηκοστή. Στό χῶρο τῆς Ἁγίας Γραφῆς, πού ἔκτείνεται ἀπό τή δημιουργία τοῦ κόσμου ὡς τὴν ἰδρυση τῆς Ἐκκλησίας, ἡ παρουσία τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ εἶναι ὄλοφάνερη. Ὁμως, παρ' ὅλο πού τά Πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδας εἶναι ὁ Ἔνας Θεός, ὁ Πατέρας παρουσιάζεται περισσότερο στήν Παλαιά Διαθήκη, ὁ Υἱός, πιὸ πολύ στήν Καινή Διαθήκη καὶ τό «Ἄγιο Πνεῦμα ἐμφανίζεται κυρίως μετά τὴν Πεντηκοστή».

‘Η ἀπουσία αύτή τοῦ Παρακλήτου, δηλ. τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, ὡς τήν Πεντηκοστή δέν εἶναι πραγματική ἀλλά φαινομενική, γιατί, ὅπως λέει ὁ Μ. Ἀθανάσιος «ὁ Πατὴρ δὲ» Υἱοῦ ἐν ‘Ἀγίῳ Πνεύματι ποιεῖ τά πάντα» (Ἐπιστ. πρὸς Σεραπ. Α' 28). Ἐπομένως σὲ κάθε δημιουργική ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ πρέπει μέ τόν Πατέρα καὶ τόν Υἱόν νά συνυπολογίζεται καὶ τό ‘Ἄγιο Πνεῦμα’. Ἐκτός ἀπό αὐτό ὑπάρχουν χωρία στήν ‘Ἀγία Γραφή πού ἀναφέρονται μόνο στό τρίτο Πρόσωπο τῆς Ἀγίας Τριάδας.

Στήν **Παλαιά Διαθήκη** γίνεται λόγος ειδικά γιά τό ‘Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ’. Ό Μωυσῆς στήν κοσμογονία λέει πώς, ὅταν διαμορφώνονταν ἡ γῆ, «Πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος» (Γεν. 1, 2). Ό Δαβιδ ἔξαλλος, αἰσθανόμενος νά κλονίζεται ἀπό τό βάρος τῆς ἀμαρτίας, παρακαλοῦσε τό Θεό νά τό στηρίξει «Πνεύματι ἡγεμονικῷ» (Ψαλμ. 50, 14). Καὶ ὁ προφήτης Ἰωήλ προφητεύει τήν ἐπιφοίτηση τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ στούς Ἀποστόλους κατά τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς (3, 1-2).

Στὰ **Ιερὰ Εὐαγγέλια** τά σημεῖα πού ἀναφέρονται στόν Παράκλητο εἶναι περισσότερα. Στόν Εὐαγγελισμό τῆς Θεοτόκου ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ ἀπεκάλυψε στήν Παναγία πώς ἡ θεία ἐνσάρκωση θά πραγματοποιούταν μέ τήν ἐπέλευση τοῦ Ἀγίου Πνεύματος (Λουκ. 1, 35). Κατά τή βάπτιση τοῦ Ἰησοῦ παρουσιάστηκε τό Πνεῦμα τό ‘Ἄγιο «ώσει περιστερὰ» (Ματθ. 3, 16). Στὴ διδασκαλία Του ὁ Χριστὸς είχε ἐπανειλημμένα ὑποσχεθεῖ στοὺς Μαθητές Του ὅτι θά παρακαλοῦσε τόν Πατέρα νά τούς στείλει καὶ ἄλλον Παράκλητο, «τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται» (Ιω. 14, 16, 15, 26, 16, 13). Καὶ μετά τήν Ἀνάστασή Του, ὅταν λίγο πρίν ἀπό τήν Ἀνάληψη τούς ἔστελνε νά κηρύξουν τή νέα πίστη, τούς ἔδωσε ἐντολή νά βαπτίζουν τούς πιστούς «εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρός καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος» (Ματθ. 28, 19).

‘Οπως φαίνεται λοιπόν ἡ ‘ἀπουσία’ τοῦ Παρακλήτου ὡς τήν Πεντηκοστή δέν ἀναφέρεται στήν ὑπαρξή Του, ἀλλά στήν πάρουσία Του σάν ξεχωριστοῦ Προσώπου στό ἔργο τῆς ἐποιητρώσεως.

Τό Πρόσωπο καὶ τό ἔργο τοῦ Παρακλήτου. Τό ‘Ἄγιο Πνεῦμα ἔκανε αισθητή τήν **παρουσία** Του δέκα μέρες μετά τήν Ἀνάληψη τοῦ Κυρίου. Οἱ Ἰουδαῖοι εἶχαν τή μεγάλη γιορτή τῆς Πνευτηκοστῆς καὶ οἱ Μαθητές ἦταν πάλι κλεισμένοι στό γνωστό ὑπερώῳ. Τότε, ὅπως ἀφηγεῖται ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς, «ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἥχος ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας καὶ ἐπλήρωσε τόν οἰκὸν οὗ ἤσαν καθήμενοι· καὶ ὠφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός, ἐκάθισέ τε ἐφ’ ἓνα ἔκαστον καὶ ἐπλήσθησαν ἄπαντες Πνεύματος ‘Ἄγιου καὶ ἥρ-

ξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθώς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι» (Πρ. 2, 2-4).

Οἱ Μαθητές ἦταν μὲ τὸν Κύριο τρία περίπου χρόνια, ἀλλά πολλά ἀπό ἐκεῖνα πού ἔβλεπαν καὶ ἀκουαν δέν μποροῦσαν νά τά καταλάβουν. "Ομως ὑστερα ἀπό τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, οἱ ἀγράμματοι ψαράδες τῆς Γαλιλαίας ἔγιναν Ἀπόστολοι τῆς Οἰκουμένης, μὲ ἀγιότητα βίου καὶ μέ καταπληκτικές θαυματουργικές ἵκανότητες, προσόντα πού τούς βοήθησαν νά ἐπιβληθοῦν στά δύσκολα ἐκεῖνα χρόνια σέ 'Ιουδαίους καὶ Ἐθνικούς καὶ νά συντελέσουν ἔτσι στήν ἐξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἄπο τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς τὸ "Ἀγιο Πνεῦμα παρέμεινε πιά στὴν Ἐκκλησίᾳ, γιά νά τή φωτίζει, τήν καθοδηγεῖ καὶ τήν κατευθύνει στήν ἀλήθεια. Μέ ἄλλα λόγια, τό τρίτο πρόσωπο τῆς Ἀγίας Τριάδας ἀνάλαβε τή συνέχιση τοῦ ἔργου τῆς ἀπλυτρώσεως. Μέ ὅργανα τούς χαρισματούχους πιστούς καὶ μέ μέσα τά ιερά μυστήρια διεργάζεται ἀπό τότε τή λύτρωση καὶ τή σωτηρία κάθε καλοπροαίρετης ψυχῆς. "Ετοι ἐκεῖνο πού γινόταν ἀπό τὸν Κύριο στήν Παλαιστίνη μέ τό λόγο, τά θαύματα καὶ τή σταυρική θυσία, ἐπιτελεῖται τώρα ἀπό τό "Ἀγιο Πνεῦμα σέ ὅλο τὸν κόσμο μέ τό φωτισμό, τήν καθοδήγηση καὶ τόν ἔξαγνισμό τῶν πιστῶν.

Ἡ παρουσία τοῦ Ἀγίου Πνεύματος στήν Ἐκκλησίᾳ. Κάθε ἐκδήλωση τῆς Ἐκκλησίας ἔχει τή σφραγίδα τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Τό κήρυγμα, οἱ ιεροτελεστίες, ή διαποίμανση τοῦ λαοῦ, ὅλα, σταν στηρίζονται στό ὄρθδοξο συλλογικό φρόνημα, κατευθύνονται ἀπό τὸν Παράκλητο. Γι' αύτό ή ἀπόφαση τῆς Ἀποστολικῆς Συνόδου ἄρχισε μέ τή φράση «ἔδοξε τῷ Ἀγίῳ Πεύματι καὶ ἡμῖν» (Πρ. 15, 28). Καί στά **Ιερά μυστήρια** είναι καταφανής ή ἐνέργεια τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, ὅπως στό βάπτισμα ή ἀπάλειψη τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος, στό χρίσμα ή ἐνίσχυση τῆς νέας ζωῆς, στήν ἐξομολόγηση ή ἄφεση τῶν ἀμαρτιῶν, στή θεία Κοινωνία ή ἔνωση μέ τό Χριστό, στό εύχέλαιο ή ἴαση τοῦ σώμαρος καὶ τῆς ψυχῆς κ.τ.λ. "Ομως τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ πνέει ὅπου θέλει. Γι' αύτό ἐνεργεῖ καὶ χωρίς τά ιερά μυστήρια, ὅπως στήν προσευχή, στό κήρυγμα, στή μελέτη τῆς Ἀγίας Γραφῆς, στήν κατανόηση τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως, στήν παραδοχή τοῦ Χριστοῦ σάν Λυτρωτή καὶ Σωτήρα τοῦ κόσμου. "Ετοι «ούδείς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν εἰ μή ἐν Πνεύματι Ἀγίῳ» (Α΄ Κορ. 12, 3).

Τό "Ἀγιο Πνεῦμα ἐκδηλώνεται κυρίως μέ τά **χαρίσματα** πού παρέχει στούς πιστούς. Είναι πράγματι «θησαυρός τῶν ἀγαθῶν». Φωτίζει τόν ἄνθρωπο στή γνώση γύρω ἀπό τό Θεό καὶ τόν πλουτίζει μέ ἔξαίρε-

Η Πεντηκοστή. (Ι. Μονή Σταυρονικτ., α τοῦ Ἅγιου Ὄρους).

τους πνευματικούς καρπούς. «'Ο δέ καρπός τοῦ Πνεύματος», λέει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, «ἐστίν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότητα, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης ἐγκράτεια» (Γαλ. 5,22-23). Ἀκόμα, σέ όρισμένους πιστούς, πού ἔχουν ίδιαιτερη κλήση ἀπό τό Θεό νά ύπηρετήσουν τούς ἄλλους στίς λατρευτικές τους ἀνάγκες, παρέχει **εἰδικό χάρισμα**, δηλαδή τό ἀξίωμα τῆς ιεροσύνης, καὶ τούς καθιστᾶ συνεργάτες Του ἵκανούς νά διοικοῦν τήν Ἐκκλησία, νά κηρύσσουν τό θεῖο λόγο καὶ νά τελοῦν τά ιερά μυστήρια, συντελώντας ἔτσι τά μέγιστα στό θεάρεστο καὶ ύπεροχο ἔργο τῆς λυτρώσεως καὶ σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων.

“Ἄς σημειωθεῖ πώς ἀπό τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἔδω ἡ ἱστορία ἐπηρεάσθηκε πολύ ἀπό τήν παρουσία τοῦ Παρακλήτου στή γῆ. Τοῦτο φαίνεται κυρίως ἀπό τήθυαμαστή ἑξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ σέ όλόκληρη τήν ύφηλιο καὶ ἀπό τήν πηγαία πνευματικότητα τῶν Ἅγιων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας μας. Γενικά δέν θά ἦταν ύπερβολή, ἂν λέγαμε πώς ἡ μεταμόρφωση τοῦ κόσμου ἀπό τήν κατάσταση τῆς ἀγριότητας στήν κατάσταση τῆς ἑξημερώσεως ύπηρξε ἀποτέλεσμα τῆς παρουσίας καὶ τῆς διεργασίας τοῦ Ἅγιου Πνεύματος μέσα στήν Ἐκκλησίᾳ: διότι, ὅπως λέει ἔνας ὅμνος τῆς Κυριακῆς τῆς Πεντηκοστῆς, «πάντα χορηγεῖ τό Πνεῦμα τό "Ἄγιον, βρύει προφητείας, ιερέας τελειοῖ, ἀγραμμάτους σοφίαν ἐδίδαξεν, ἀλιεῖς Θεολόγους ἀνέδειξεν, ὅλον συγκροτεῖ τόν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας».

Ἐρωτήσεις

1. Ἀπό ποῦ προέρχεται ἡ λέξη «Παράκλητος», τί σημαίνει καὶ γιατί ἀποδίδεται στό "Ἄγιο Πνεῦμα";
2. Σέ τί ὀφείλεται ἡ «ἀπουσία» τοῦ Παρακλήτου ὡς τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς;
3. Ποιό ἔργο ἐπιτελεῖ τό "Ἄγιο Πνεῦμα μέσα στήν Ἐκκλησία";
4. Πῶς εἶναι δυνατό νά ἔρθει ὁ ἀνθρωπός σέ ἐπικοινωνία μέ τό "Ἄγιο Πνεῦμα";

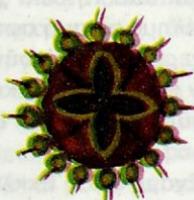
Κείμενα

1. «Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός, καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου. Μὴ ἀπορρίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου

σου καὶ τὸ πνεῦμα σου τὸ ἄγιον μὴ ἀντανέλης (= ἀφαιρέσεις) ἀπ' ἐμοῦ.
‘Απόδος μοι τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ
στήριξόν με» (Ψαλμ. 50, 12-14).

2. «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεός ἡμῶν, ὁ τὴν σὴν εἰρήνην δεδωκὼς
τοῖς ἀνθρώποις καὶ τὴν τοῦ Παναγίου Πνεύματος δωρεάν, ἔτι τῷ βίῳ καὶ
ἡμῖν συμπαρών, εἰς κληρονομίαν ἀναφαίρετον τοῖς πιστοῖς ἀεὶ παρέ-
χων..., Σὺ οὖν γνώρισόν μοι ὅδὸν ἐν ᾧ πορεύσομαι. Πνεῦμα σοφίας σου
τοῖς ἐμοῖς παράσχου διαλογισμοῖς, Πνεῦμα συνέσεως τῇ ἀφροσύνῃ
μου δωρούμενος· Πνεῦμα φόβου σου τοῖς ἐμοῖς ἐπισκίασον ἔργοις· καὶ
πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνιον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου· καὶ Πνεύματι ἡγεμο-
νικῷ τὸ τῆς διανοίας μου στήριξον ὀλισθηρόν· ἵνα καθ' ἐκάστην ἡμέ-
ραν, τῷ Πνεύματί σου τῷ ἀγαθῷ πρός τὸ συμφέρον ὀδηγούμενος,
καταξιωθῶ ποιεῖν τάς ἐντολάς σου» (Εὐχὴ γονυκλισίας ἀπό τὸν ἐσπε-
ρινὸν τῆς Πεντηκοστῆς).

3. «Τὸ Πανάγιον Πνεῦμα, τὸ προϊὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ δι' Υἱοῦ ἐν-
δημῆσαν τοῖς ἀγραμμάτοις μαθηταῖς, τοὺς σὲ Θεὸν ἐπιγνόντας σῶσον,
ἀγίασον πάντας» (΄Από τὴν ὑμνολογία τῆς Πεντηκοστῆς).

Μάθημα 33^ο

ΕΚΚΛΗΣΙΑ: Η ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Τί είναι η Έκκλησία. Ή λέξη «έκκλησία» προέρχεται ἀπό τή λέξη
«ἔκκλητος», πού σημαίνει τὸν πολίτη πού ἔχει ἐκλεγεῖ, γιά νά δικάσει ἢ
ν' ἀποφασίσει γιά κάποιο ζήτημα σάν διαιτητής. Στούς ἀρχαίους "Ελλη-

νες ή ἐκκλησία ἔχει τή σημασία τῆς συνελεύσεως τῶν πολιτῶν καί στήν Παλαιά Διαθήκη τή σημασία τῆς συγκεντρώσεως τοῦ ὄχλου. Στήν Καινή Διαθήκη ὅμως ἐκκλησία σημαίνει τή νέα κοινωνία τῶν ὀπαδῶν τοῦ Χριστοῦ.

Στή θρησκεία μας ή λέξη **Ἐκκλησία** είναι πολυσύνθετη ἔννοια, πού δύσκολα μπορεῖ νά ὄρισθει. "Οπως είναι γνωστό, ἰδρύθηκε ἀπό τὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό, ὅταν συγκέντρωσε τούς δώδεκα Μαθητές, ἀλλά ἐπιστημοποιήθηκε τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς μέ τή «σφραγίδα» τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Κατά συνέπεια ή **Ἐκκλησία** δέν είναι ἔνα σωματεῖο ή ἔνας ἀπλός ὄργανισμός, ἀλλά μιά **θεανθρώπινη κοινωνία**, πού ἔχει μέσα της τό θεῖο, ἀλλά καί τό ἀνθρώπινο στοιχεῖο. Τό θεῖο γεμίζει ὄλοκληρη τήν ὑπαρξή της. Πρόκειται γιά τόν **Τριαδικό Θεό**, δηλαδή τόν Πατέρα πού θέλησε τήν ἴδρυσή της, τόν Υἱό πού τήν πραγματοποίησε καί τό Πνεῦμα τό "Αγιο πού τήν ἐνεργοποίησε. Ἀλλά στόν ιερό της χῶρο συγκαταλέγονται καί οι **ἄγγελοι**, πού μεταφέρουν τά μηνύματα τοῦ οὐρανοῦ στή γῆ. Ἰδιαίτερα ὅμως ή **Ἐκκλησία** περιλαμβάνει τούς **πιστούς ὄλων τῶν αἰώνων**, εἴτε ἔχουν πεθάνει εἴτε είναι ζωντανοί. Οι πεθαμένοι βρίσκονται στόν οὐρανό σάν ψυχές καί περιμένουν τήν ἡμέρα τῆς κρίσεως. Οι ζωντανοί ἀγωνίζονται ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπό τά δεσμά τοῦ κακοῦ καί νά ζήσουν σύμφωνα μέ τήν ὀρθόδοξη διδασκαλία, ἔτσι ὥστε, βοηθούμενοι καί ἀπό τή θεία χάρη, νά μπορέσουν νά σωθοῦν. Καί, ἐνῶ τό κύριο μέλημα είναι ή σωτηρία, μέ τή λατρευτική ζωή τους, «εἰκονίζοντες» τά χερουβείμ, αἰνοῦν καί δοξολογοῦν τόν Τριαδικό Θεό. Δέν είναι λοιπόν κάτι ἀπλό ή **Ἐκκλησία**. Κατά τόν Ἀπόστολο Παῦλο είναι «**σῶμα Χριστοῦ**» καί κατά τόν ιερό Αύγουστίνο είναι ὁ Χριστός παρατεινόμενος στούς αἰώνες.

Πολύ συνοπτικά θά λέγαμε ὅτι ή **Ἐκκλησία** είναι θεανθρώπινη κοινωνία, πού ἔχει τόν Ἰησοῦ Χριστό σάν κεφαλή καί τούς ὄρθιοδόξους πιστούς ὄλων τῶν αἰώνων σάν μέλη, καί ἀποβλέπει στή λύτρωση καί τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά καί στή δόξα τοῦ Τριαδικοῦ Θεού.

Ἡ Ἐκκλησία σάν μυστήριο. Ἀφοῦ ὁ Ἰησοῦς Χριστός είναι ή κεφαλή τῆς **Ἐκκλησίας** καί οι πιστοί τά μέλη της, είναι «ἡλίου φαεινότερον» πώς ἔχομε ἔνα σῶμα μέ δύο φύσεις, τή θεία καί τήν ἀνθρώπινη. "Ἄν ληφθεὶ ὑπόψη, σύμφωνα μέ ὅσα ἔχουν λεχθεῖ, πώς στό πρόσωπο τοῦ Κυρίου ἔχομε τόν Τριαδικό Θεό καί πώς οι πιστοί δέν είναι μονάχα ὅσοι βρίσκονται στή ζωή, ἀλλά καί ὅσοι «έκοιμήθησαν ἐν Κυρίῳ», καταλήγομε στό συμπέρασμα πώς ή **Ἐκκλησία** στό σύνολό της είναι ἔνα πραγματικό **μυστήριο**: διότι ἔχομε στό ἴδιο σῶμα τό ἀπειρο καί τό πεπερασμένο ἐνωμένα μεταξύ τους, χωρίς ὅμως τό ἔνα νά ἐξαφανίζει

τό ἄλλο. Μόνο τό θεῖο, μέ τήν ἐλεύθερη συγκατάθεση τοῦ ἀνθρώπου, ἐπιδρᾶ εὐεργετικά στό ἀνθρώπινο στοιχεῖο, δημιουργώντας ὅλες ἐκείνες τί προϋποθέσεις πού ἀπαιτοῦνται γιά τόν ἀγιασμό καὶ τή θέωση.

Μυστηριώδης εἶναι καὶ ἡ συνύπαρξη τοῦ **φθαρτοῦ** καὶ τοῦ **ἄφθαρτού** στήν Ἐκκλησίᾳ, τόσο στό ἵδιο τῆς τό σῶμα ὅσο καὶ στά μέσα πού χρησιμοποιεῖ. Οἱ πιστοί, σάν ἀνθρώποι, ἔχουν τό σῶμα πού εἶναι φθαρτό, γιατί πεθαίνει καὶ διαλύεται.. Μά ἔχουν καὶ τήν ψυχή πού εἶναι ἄφθαρτη, γιατί σάν πνεῦμα δέν πεθαίνει. Ἀλλά τό φθαρτό καὶ τό ἄφθαρτο συνυπάρχουν καὶ στά Ἱερά μυστήρια, πού εἶναι τά κύρια ἀγιαστικά μέσα τῆς ἐκκλησίας. Ἐνέχουν καὶ αὐτά ὑλικό καὶ πνευματικό μέρος, ὅπως συμβαίνει στό Βάπτισμα πού ἔχομε τό νερό, τή θεία χάρη καὶ τήν ἀναγέννηση τοῦ ἀνθρώπου, ἡ στή θεία Εὐχαριστία πού ἔχομε τό ψωμί καὶ τό κρασί, τά ὅποια μεταβάλλονται σέ Σῶμα καὶ Αἷμα Χριστοῦ καὶ ἐνώνουν τόν ἀνθρωπο μέ τό Θεό. Περ τό νά ύπογραμμισθεῖ πώς σέ ὅλες τίς μυστηριακές θαυματουργικές διεργασίες τό σπουδαιότερο ρόλο παιζει ἡ θεία χάρη.

Ἡ θεία χάρη εἶναι ἡ ἰδιαίτερη ἀγάπη καὶ εὔνοια τοῦ Θεοῦ πρός τόν ἀνθρωπο, πού ἐκδηλώνεται σάν ἀγιαστική δύναμη, ἡ ὅποια διοχετεύεται μέ τά Ἱερά μυστήρια στούς πιστούς, γιά νά μπορέσουν ἔτσι νά βροῦν τή λύτρωση καὶ τή σωτηρία. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι παρέχεται γενικά σέ ὅλους τούς ἀνθρώπους. Γιά νά σωθεῖ ὅμως ὁ ἀνθρωπος, πρέπει νά τό θέλει ὁ ἴδιος. Τούτο σημαίνει πώς, ἀν ἀποδέχεται τή θεία χάρη, πρέπει νά παρουσιάσει ἔργα θεάρεστα, τά ὅποια φυσικά θά εἶναι προσωπικά του ἐπιτεύγματα. Ἡ ὄρθοδοξη αὐτή διδασκαλία εἶναι ἀντίθετη στόν ἀπόλυτο προορισμό, πού σχυρίζεται πώς ὁ ἀνθρωπος σώζεται μόνο μέ τή θεία χάρη, καὶ στόν πελαγιανισμό, πού λέει πώς ὁ ἀνθρωπος σώζεται μόνο μέ τά καλά του ἔργα. Τό σωστό ὅμως εἶναι πώς ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀποτέλεσμα δύο παραγόντων, τής θείας χάριτος καὶ τής ἀνθρώπινης θελήσεως. Ἡ θεία χάρη προηγεῖται, γιατί ὁ Θεός θέλει νά σωθοῦν ὅλοι οἱ ἀνθρωποι: «Πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι» (Α' Τιμ. 2,4). «Οσοι λοιπόν ἐπιθυμοῦν τή λύτρωση καὶ τή σωτηρία δέν ἔχουν παρά ν' ἀνταποκριθοῦν στήν κλήση τοῦ Θεοῦ μέ τήν ἀποδοχή τής θείας χάριτος καὶ τήν ἐπιτέλεση ἔργων ἀγαθῶν.

Ἡ ἀποστολή τής Ἐκκλησίας. Σκοπός τής Ἐκκλησίας εἶναι ὁ καταρτισμός τῶν πιστῶν «εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομήν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφ. 4, 12). Στήν πραγματικότητα πρόκειται γιά τήν συνέχιση τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου. «Οπως ὁ Χριστός ἐπιτέλεσε τό ἔργο Του μέ τή θεία διδασκαλία Του, τή σταυρική θυσία Του

καί τή βασιλική ἔξουσία Του, ἔτσι καί ἡ Ἐκκλησία ἐπιτελεῖ τό ἔργο της μέ τό κήρυγμα, τόν ἀγιασμό καί τήν ποιμαντική διακονία. Τό κήρυγμα ἀναφέρεται στήν παρουσίαση τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως· ὁ ἀγιασμός στήν πνευματική ἀναγέννηση· καί ἡ ποιμαντική διακονία στήν καθοδήγηση τῶν πιστῶν. "Ολα αύτά ἐπιτελοῦνται ἀπό τούς χαρισματούχους πιστούς καί κυρίως ἀπό τόν ἵερον κλῆρον, με βάση πάντοτε τήν Ἀγία Γραφή καί τήν Ἱερά Παράδοση.

Εἶναι γεγονός πώς μέ τό διδακτικό, τό ἀγιαστικό καί τό ποιμαντικό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας τό «κατεστημένο» τής ἀμαρτίας ὑποχωρεῖ καί ὁ ἄνθρωπος ἐνώνεται μέ τό Θεό. Ἀπό τή στιγμή αὐτή μιά νέα δημιουργία συντελεῖται, ἔνας νέος ἄνθρωπος ἀναγεννεῖται. «"Ωστε εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις"» δηλαδή, ὅποιος εἶναι ἐνωμένος μέ τό Χριστό ἔχει γίνει καινούργια ὑπαρξη, «καινὴ κτίσις» (Β' Κορ. 5, 17). Πράγματι ἡ Ἐκκλησία ἀναθερμαίνει καί ἀναζωογονεῖ τά μέλη της μέ τίς αιώνιες ἀρχές τῆς ἀλήθειας καί τή ζωοπάροχη πνοή τοῦ Ἅγιου Πνεύματος. Κατ' αὐτόν τόν τρόπο ὁ ἄνθρωπος τής ἀμαρτίας γίνεται ἄνθρωπος τῆς χάριτος. Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος ἀλλάζει. Ἡ κακία πού φώλιαζε στήν κάρδιά του ἀπομακρύνεται. Ἀντί τοῦ ἐγωισμοῦ καί τοῦ μίσους, ἐγκαθίσταται μέσα του ἡ ταπεινοφροσύνη καί ἡ ἀγάπη. Μόνο τό καλό σκέφτεται καί μόνο τό καλό κάνει. Σάν υπόδειγμα ἔχει τόν Κύριο. Προσπαθεῖ νά ζήσει ὅπως Ἐκεῖνος. Νιώθει πιά νέος, γιατί πράγματι εἶναι νέος στήν ψυχή.

Εἶχε δίκιο ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὅταν ὑπενθύμιζε στούς Κορινθίους ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἦταν κάτι τό καινούργιο. Μέ τό ἀναγεννητικό καί ἀναδημιουργικό ἔργο της παραμέρισε κάθε παλιό καί δημιούργησε μιά νέα κατάσταση. «Τά ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδού γέγονε καινά τά πάντα» (Β' Κορ. 5, 17). Πράγματι ἡ Ἐκκλησία, ἀγιασμένη ἀπό τή διαρκή παρουσία τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, εἶναι μιά **Νέα Κοινωνία**, δυναμική, προοδευτική καί δημιουργική.

Ἐρωτήσεις

1. Γιατί ἡ Ἐκκλησία εἶναι θεανθρώπινη κοινωνία καί ὅχι ἔνα σωματεῖο ἢ ἔνας ἀπλός ὄργανισμός;
2. Γιατί ἀπαιτεῖται ἡ συγκατάθεση τοῦ ἄνθρωπου στό ζήτημα τής προσωπικῆς του σωτηρίας, τή στιγμή πού ὁ Θεός θέλει νά σωθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι;
3. Μέ ποιούς συγκεκριμένους τρόπους πραγματοποιεῖ ἡ Ἐκκλησία τήν ἀποστολή της;
4. Πῶς ἀνανεώνεται ὁ ἄνθρωπος μέσα στήν Ἐκκλησία;

«Τίς γάρ τοιοῦτος λιμήν, οῖος ἡ Ἐκκλησία; Τίς τοιοῦτος παράδει-
σος, ώς ἡ σύνοδος ἡ ὑμετέρα; Οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα ὄφις ἐπιβουλεύων,
ἀλλ’ ὁ Χριστὸς μυσταγωγῶν· οὐκ ἔστιν Εὕα ὑποσκελίζουσα, ἀλλ’ ἡ Ἐκ-
κλησία ὥρθοῦσα· οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα φύλλα δένδρων, ἀλλ’ ὁ καρπός τοῦ
πνεύματος· οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα φραγμὸς ἀκανθῶν, ἀλλ’ ἄμπελος εὐθη-
νοῦσα. Ἐὰν δὲ ἀκανθῶν εὔρω, εἰς ἐλαίαν μεταφέρω· οὐ γάρ ἀπορίᾳ
φύσεως τὰ ἐνταῦθα, ἀλλ’ ἐλευθερίᾳ προαιρέσεως τετίμηται· ἐὰν δὲ λύ-
κον εὔρω, πρόβατον ποιῶ, οὐ τὴν φύσιν μεταβάλλων, ἀλλὰ τὴν προαι-
ρεσιν μεταφέρων. Διὰ τοῦτο οὐκ ἂν ἀμάρτοι τις τῆς κιβωτοῦ τὴν Ἐκ-
κλησίαν μείζονα προσειπών. Ἡ μὲν γάρ κιβωτὸς παρελάμβανε τὰ ζῶα
καὶ ἐφύλαττε ζῶα ἡ δὲ Ἐκκλησία παραλαμβάνει τὰ ζῶα καὶ μεταβάλλει.
Οἶόν τι λέγω· Εἰσῆλθεν ἐκεῖ ἴερας καὶ ἐξῆλθεν ἴερας· εἰσῆλθε λύκος καὶ
ἐξῆλθε λύκος· εἰσῆλθε τις ἴερας ἐνταῦθα καὶ ἐξέρχεται περιστερά· εἰσ-
έρχεται λύκος καὶ ἐξέρχεται πρόβατον· εἰσέρχεται ὄφις καὶ ἐξέρχεται
ἄρνιον, οὐ τῆς φύσεως μεταβαλλομένης, ἀλλά τῆς κακίας ἐλαυνομέ-
νης» (*I. Χρυσόστομος, Migne, P.G. 49,335-337*).

Μάθημα 34°

ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΝΕΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἐμμονή στήν παράδοση καί δημιουργική ἀνανέωση

“Οταν λέμε **Παράδοση** ἐννοοῦμε τήν προφορική διδασκαλία τῶν
Ἀποστόλων, πού παραδόθηκε στήν πρώτη Ἐκκλησία καί καταγρά-
φηκε ἀργότερα στίς Οἰκουμενικές Συνόδους καί τά συγγράμματα τῶν

Πατέρων. 'Η Ἀποστολική αὐτή Παράδοση εἶναι ισόκυρη μέ τήν Ἀγία Γραφή καὶ ἔχει χαρακτήρα ἀλάθητο, γιατί ἀποτελεῖ μέρος τῆς θείας Ἀποκαλύψεως. 'Η Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῆς Παραδοσεώς. Κρατεῖ καὶ συνεχίζει μέχρι σήμερα τήν Ἀποστολική διδασκαλία, χωρίς καμία παραχώρηση καὶ ἀλλοίωση. Γι' αὐτό καὶ πολύ σωστά θεωρεῖται καὶ εἶναι ἡ Μία Καθολική καὶ Ἀποστολική Ἐκκλησία.

Ἐκτός ἀπό τήν Ἱερή Παράδοση πού προέρχεται ἀπό τούς Ἀποστόλους ὑπάρχουν καὶ οἱ ἀνθρώπινες παραδόσεις πού διαμοφώθηκαν στήν Ἐκκλησία κατά τῇ διάρκεια τῶν αἰώνων. Οἱ παραδόσεις αὐτές εἶναι διάφορες μεταβολές σὲ θέματα λατρείας κυρίως καὶ ἔγιναν γιά νά βοηθηθεῖ ὁ ἀνθρωπὸς περισσότερο. Εἶναι χαρακτηριστικοί οἱ λόγοι τοῦ Ἀπ. Παύλου: «Τοῖς πᾶσι γέγονα τά πάντα, ἵνα πάντως τινάς σώσω» (Α' Κορινθ. 9,22). 'Η ἀνανέωση ὅμως αὐτή δέν σημαίνει ἀλλοίωση ἡ μεταβολὴ τῶν Χριστιανικῶν ἀληθειῶν. Ὁ Χριστός εἶναι «χθές καὶ σήμερον ὁ αὐτός καὶ εἰς τούς αἰώνας» ('Εβρ. 13,8).

'Η Παράδοση δέν εἶναι ἔνα σύνολο τύπων, οὕτε μιά σχολαστική καὶ τυποποιημένη χριστιανική ζωή. Εἶναι μιά ζωντανή πνευματικότητα, δυνατή καὶ ἀκμαία. 'Η Ὁρθόδοξη Παράδοση εἶναι ζωή δημιουργική, πνευματική κίνηση καὶ δράση συνεχής. 'Η Παράδοση γιά τήν Ἐκκλησία ἀποτελεῖ μία δύναμη. Εἶναι «ἡ δύναμις τῆς πνευματικῆς πείρας, ἡ συνέχεια τῆς πνευματικῆς ὁδοῦ» (Β. Μπερντιάεφ). 'Η Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία παραμένει σταθερή στήν πίστη πού τῆς παρέδωκαν οἱ Ἀπόστολοι. Καὶ αὐτή ἀκριβῶς ἡ ἐμμονή στήν Παράδοση διαφύλαξε τήν Ἐκκλησία.

Παρεξηγήσεις καὶ ὑπερβολές

Μερικοί χριστιανοί βλέπουν μέ ἀνησυχία κάθε προσπάθεια γιά ἀνανέωση τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι ἐπιφυλακτικοί σέ όποιαδήποτε μεταβολή. "Ἄλλοι πάλι θεωροῦν τήν ἐμμονή στήν Παράδοση σάν μιά ἀπόδειξη ἀρχαϊσμοῦ καὶ τυπολατρείας. 'Υποστηρίζουν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ύστερει σέ δημιουργικότητα. Γιά τό λόγο αὐτό ζητοῦν μεταρρυθμίσεις, ἐκσυγχρονισμό, ἀλλαγές κ.τ.λ.

'Η ἀνανέωση ὅμως τῆς Ἐκκλησίας δέν εἶναι καὶ τόσο εὔκολο πράγμα. Χρειάζεται ὄρισμένες προϋποθέσεις. Διαφορετικά εἶναι δυνατόν νά ὀδηγήσει σέ παρεξηγήσεις καὶ ὑπερβολές. Τά νεώτερα χρόνια ἔγιναν μερικές ἀνανεωτικές προσπάθειες, ἀλλά δέν βοήθησαν τήν Ἐκκλησία στήν ἀνανέωσή τους. Στήν προσπάθεια νά καταπολεμηθοῦν τά ύλιστικά συστήματα ἔφτασαν σέ μονομέρειες καὶ ὑπερβολές. 'Εταύτιζαν τή χριστιανική πίστη μέ τόν Ιδεαλισμό καὶ τίς φιλοσοφικές ἀξίες ἢ θεωροῦσαν τήν καλή πίστη στό Χριστό σάν μιά κοσμοθεωρία. "Άλλοι

πάλι άκολούθησαν μορφές χριστιανικής ζωῆς πού εἶχαν γιά βάση τους άποκλειστικά τό συναίσθημα, τονίζοντας τή λαϊκή εύσέβεια, τό στοιχεῖο τοῦ μυστικισμοῦ κ.ἄ. ἀγνοώντας τήν ὅρθόδοξη Θεολογία, χωρίς τήν όποια οὔτε ζωή χριστιανική μπορεῖ πραγματικά καί νά ύπάρξει.

Θεολογικά καί ἐκκλησιαστικά πλαίσια γιά Παράδοση καί ἀνανέωση

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μέ τήν καθοδήγηση τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ἐκφράζει τήν ὅρθη πίστη καί συνεχίζει τό ἔργο τῶν Ἀποστόλων. Στίς ἀλήθειες τής πίστεως καμάτηναθεώρηση δέν ἔγινε καί οὔτε είναι δυνατόν νά γίνει. «Ο οὐρανός καί ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δέ λόγοι μου ού μή παρέλθωσι» εἶπε ὁ Κύριος (Μτθ. 24, 35).

Ἡ Ἐκκλησία ὅμως σάν θεανθρώπινος ὄργανισμός ἔχει καί τό ἀνθρώπινο στοιχεῖο, ἐκτός ἀπό τό θεϊκό. Ἀποτελεῖ καί κοινωνία ἀνθρώπων, ἡ ὅποια ἔχει τήν ἐξέλιξη «ώς ἀναγκαῖον καί ἀναπόφευκτον στοιχεῖον τοῦ ἱστορικοῦ τῆς βίου». Γιά τό λόγο αύτό ἡ Ἐκκλησία δέν ἀπομακρύνεται ἀπό τό κόσμο. Ἔρχεται πρός τόν κόσμο, γιά νά συμπαρασταθεῖ στά πνευματικά καί θητικά προβλήματά τοῦ ἀνθρώπου καί νά τόν βοηθήσει νά λυτρωθεῖ καί νά σωθεῖ.

Ἡ Ἐκκλησιαστική ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι ἡ Ἐκκλησία, γιά νά πραγματοποιήσει τό σκοπό της, δέ δίστασε νά προβεῖ σέ ὄρισμένες μεταβολές, πού ἀποτελοῦν ἐνέργειες γιά τήν ἀνανέωσή της. Ἔτσι δεχτήκε τήν ἑλληνική φιλοσοφία γιά νά διατυπώσει τά δόγματά της, ἀντικατέστησε ἑορτές τῶν εἰδωλολατρῶν μέ χριστιανικές, ἔκανε ἀλλαγές σέ μερικά μυστήρια (βάπτισμα, χρίσμα) κ.ἄ. Ἡ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας δέν ὑπῆρξε ποτέ στατική, ἀλλά διαμορφώθηκε βαθμιαία. Στούς πρώτους χριστιανικούς χρόνους ἡ κάθε τοπική Ἐκκλησία ἐξέφραζε τήν πίστη στή δική της γλώσσα καί μέ τό δικό της λειτουργικό τύπο.

Κάθε ἀνανεωτική προσπάθεια γιά νά ἔχει ἐπιτυχία χρειάζεται σωστή θεολογική τοποθέτηση καί ἐκκλησιαστική βάση. Θά πρέπει νά ξεκινάει μέ ὄρισμένες προϋποθέσεις: 1) Ἡ ἀνανέωση πρέπει νά γίνεται ἀπό τήν Ἐκκλησία καί μέσα στό χώρο τῆς Ἐκκλησίας. 2) Κριτήριο γιά κάθε ἀνανέωση πρέπει νά είναι ὁ σκοπός τῆς Ἐκκλησίας, πού δέν μπορεῖ νά είναι ἄλλος ἀπό τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. 3) Κάθε ἀνανεωτική κίνηση πρέπει νά γίνεται στό πλαίσιο μᾶς πραγματικῆς ἐπιστροφῆς στίς πηγές, στή ζωή καί στό πάραδειγμα τῆς πρώτης Ἐκκλησίας. 4) Νά λαμβάνονται ὑπόψη οἱ ἀνάγκες καί οἱ συνθήκες τῆς ἐποχῆς. Οι προϋποθέσεις αύτές είναι δυνατόν νά δημιουργήσουν μιά πνευματική ἀναγέννηση. Ἔτσι ἡ Ἐκκλησία θά παραμείνει πάντοτε νέα καί δημιουργική.

‘Η Παράδοση καί ἡ ἀνανέωση στήν ‘Εκκλησία σήμερα

Στό χώρο τῆς ‘Εκκλησίας ἔχει ἀρχίσει σήμερα νά ὡριμάζει ἡ Ἰδέα γιά μιά ἐκκλησιαστική ἀνανέωση. “Ολοι ἀναγνωρίζουν ὅτι δέν πρέπει ἡ ‘Εκκλησία νά περιμένει τήν ἐπιστροφή τῶν ἀνθρώπων σ’ αὐτή, ἀλλά ἡ Ἱδια νά προστρέξει καί νά βοηθήσει τό σύγχρονο ἄνθρωπο. Σ’ ἑνα κόσμο τραγικό καί δυστυχισμένο μέσα στίς ἀνέσεις του, εἶναι ἀνάγκη ἡ ‘Εκκλησία νά πλησιάσει τόν πονεμένο ἄνθρωπο τῆς ἐποχῆς μας καί νά τοῦ προσφέρει τή λύτρωση πού ἀποζητᾶ. Γιά τό λόγο αὐτό θά πρέπει νά βρει νέους λειτουργικούς και ποιμαντικούς τρόπους ἐκφράσεως, γιά νά μπορέσει νά συνδιαλεχθεῖ μέ τό σημερινό ἄνθρωπο καί μάλιστα τό νέο.

Γιά νά ξεκινήσει λοιπόν ἔνας διάλογος τῆς ‘Εκκλησίας μέ τόν κόσμο προτείνουν ἀνάμεσα στά ἀλλα καί τή συντόμευση τῆς θείας Λειτουργίας, τή μετάφραση ὁρισμένων ὕμνων, τόν περιορισμό τῶν ἡμερῶν τῆς νηστείας, τή μεταβολή στήν ἀμφίση τῶν κληρικῶν. κ.ἄ. Οι ἀνανεωτικές αὐτές τάσεις ἔχουν συμπεριληφθεῖ σάν θέματα γιά τήν Πανορθόδοξο Σύνοδο πού ἔτοιμάζεται νά συνέλθει ἀργότερα. Γενικά ὅμως ἡ ἀνανέωση τῆς ‘Εκκλησίας δέν γίνεται ἀπό τή μία στιγμή στήν ἀλλη, μέ ἔχωτερικές ἀποφάσεις, ἀλλά μέ τήν ἀνανέωση τῆς ζωῆς τῶν πιστῶν μέσα στήν ‘Εκκλησία.

‘Ερωτήσεις

1. Γιατί δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει καμιά μεταβολή στήν ‘Αποστολική Παράδοση τῆς ‘Εκκλησίας;
2. Ποιές ἀνανεωτικές ἀλλαγές ἀναφέρει ἡ ‘Εκκλησιαστική Ιστορία;
3. Ποιές προϋποθέσεις ἀπαιτοῦνται γιά μιά ἐπιτυχημένη ἐκκλησιαστική ἀνανέωση;
4. Πῶς κρίνεις τίς Ἰδέες πού προτείνονται σήμερα γιά τήν ἀνανέωση τῆς ‘Εκκλησίας;

Μάθημα 35ο

Η ΕΛΠΙΔΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΙ Ο ΕΡΧΟΜΕΝΟΣ

‘Η προσωρινότητα του κόσμου. Ό κόσμος στόν όποιο ζοῦμε είναι προσωρινός. Τόσο ή θεία Ἀποκάλυψη ὅσο καί ή Ἐπιστήμη λένε πώς μιά μέρα τό σύμπαν θά πάψει νά είναι αύτό πού είναι· θά ἀνακαίνισθει καί θά ἀλλάξει ἐντελῶς.

Ο Δαβίδ μέ τό προφητικό του χάρισμα είχε συλλάβει τήν ἀλλαγή αύτή του κόσμου καί είχε προφητεύσει πώς οι οὐρανοί «παλαιωθήσονται... καί ἀλλαγήσονται» (Ψαλμ. 101,27). Ο Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ἔξαλλου, ἀναφερόμενος στά μέλλοντα νά συμβοῦν, ἀποκάλυψε πώς ὁ οὐρανός καί ή γῆ κάποτε θά παρέλθουν (Ματθ. 24, 35). Ο Ἀπόστολος Παῦλος ἐπίσης, σέ συστάσεις του πρός τούς Κορινθίους γιά τή ματαιότητα καί τήν προσωρινότητα τῶν ύλικῶν ἀγαθῶν, σημειώνει πώς ή ἔξωτερική μορφή τοῦ κόσμου φεύγει ἀσυγκράτητα. «Παράγει γάρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου» (Α' Κορ. 7,31).

Τά ίδια περίπου μέ ἄλλα λόγια λέει καί ή Ἐπιστήμη. Κοσμολόγοι ἀστρονόμοι καί φυσικοί κάνουν λόγο γιά τό «**Θερμικό θάνατο**» τοῦ ύλικοῦ κόσμου, σύμφωνα μέ τόν όποιο, ἐφόσον τό σύμπαν είναι κλειστό, μιά μέρα δέν θά ύπάρχει ἀνώτερη ἐνέργεια, ἀλλά μονάχα κατώτερη πού θά διαδίδεται παντοῦ ὁμοιόμορφα καί ισοβάθμια, ὅπότε στή φύση δέ θά είναι δυνατή καμμία μεταβολή. “Αλλοι ύποστηρίζουν τήν «**κατάρρευση τοῦ σύμπαντος**», κατά τήν όποια τά ἀστέρια κάποτε θά συγκρουσθοῦν, ή ἀστρική ὑλη θά μεταβληθεῖ σέ ἀέριο, ή θερμόκρασία θά ἀνέλθει σέ ἑκατομμύρια βαθμούς καί ὕστερα θά συγχωνευθοῦν ὅλα σέ μιά τεράστια «**μελανή ὁπή**», δηλαδή σέ ἔνα σῶμα πού θά ἥταν ἀδύνατο νά τό δεῖ ὁ ἄνθρωπος, πού θά είναι καί ή τελική κατάσταση τοῦ σύμπαντος (Δ. Κωτσάκη, Νέοι όριζοντες στήν Ἀστρονομία. Ἀθῆναι 1977, σελ. 321-323).

Ο Ἀπόστολος Πέτρος, φωτισμένος ἀπό τό “Ἄγιο πνεῦμα, ἔγραφε μπροστά ἀπό δύο χιλιάδες περίπου χρόνια: «Οι οὐρανοί ροιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα καυσούμενα λυθήσονται καί ή γῆ καί τά ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται». Άλλα στή συνέχεια διαβλέπει καί τήν ἀναδημιουργία, γι' αύτό λέει πώς περιμένομε «καινούς οὐρανούς καί καινήν

γῆν», σύμφωνα μέ τήν ύπόσχεση πού ἔδωσε ὁ Θεός (Β΄ Πέτρ. 3, 9.12.13).

Τὸ τέλος καὶ ἡ τελείωση. Τό τέλος λοιπόν τοῦ κόσμου δέν εἶναι ἡ ἐξαφάνισθαι ἀλλά ἡ ἀλλαγὴ καὶ ἀναδημιουργία. Τοῦτο συμβιβάζεται κατά πάντα μέ τήν τελείωση καὶ τή δόξα τοῦ ἀνθρώπου.

Γιά τόν κάθε ἄνθρωπο τό τέλος τῆς ἔδω ζωῆς εἶναι ἡ στιγμή τοῦ θανάτου· εἶναι ὅμως καὶ ἡ ἀρχή τῆς ἄλλης ζωῆς, «καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἄπαξ ἀποθανεῖν, μετά δέ τοῦτο κρίσις» ('Εβρ. 9,27). Τό σῶμα σάν ύλικό στοιχεῖο διαλύεται, ἀλλ' ἡ ψυχὴ περνάει σέ μιά μέση κατάσταση, τή λεγόμενη **μερική κρίση**, ὅπου, ἀνάλογα μέ τήν πίστη καὶ τά ἔργα τῆς ἐπίγειας ζωῆς, προγεύεται τή χαρά ἡ τήν ὁδύνη. Σέ τούτη τήν κατάσταση θά παραμείνει ώς τήν τελική **κρίση** πού θά γίνει μέ τή Δευτέρα Παρουσία τοῦ Κυρίου.

Ἡ πίστη στήν ὑπαρξη τῆς ἄλλης ζωῆς ἔχει μεγάλη σημασία γιά τόν ἄνθρωπο. Ὁ χριστιανός δέ δέρνεται πιά ἀπό τήν ἀμφιβολία γιά ὅ, τι συμβαίνει πέρα ἀπό τόν τάφο. Πιστεύει καὶ διακηρύσσει ὅτι προσδοκᾶ τήν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν καὶ τή μέλλουσα ζωή. Καί ἡ προσδοκία αὐτή τόν κάνει νά ζει πιο φυσιολογικά, ἀφοῦ σύμφωνα μέ αὐτή κανονίζει τή ζωή του. «Οὐ γάρ ἔχομεν ὅδε μένουσαν πόλιν, ἀλλά τήν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν» ('Εβρ. 13, 14).

Ἀνθρώπινες ἐλπίδες καὶ οὐτοπίες. Δυστυχῶς πολλοί δέ θέλουν νά πιστέψουν στή θεία Ἀποκάλυψη, ἀλλά κατέχονται ἀπό ύλιστικές δοξασίες. «Ἐδῶ εἶναι ὁ παράδεισος, ἔδῶ εἶναι καὶ ἡ κόλαση», λένε. Γ' αὐτό σάν κύριο σκοπό ἔχουν τήν κατάκτηση τής εύδαιμονίας, πρός τήν ὅποιαν στρέφουν ὅλες τίς ἐλπίδες τους. «Ομως, ἀντί νά λύσουν τά προβλήματά τους, συνήθως τά πολλαπλασιάζουν καὶ φθάνουν ἔτσι στό ἀδιέξοδο, πράγμα πού προκαλεῖ τήν ἀηδία καὶ ὀδηγεῖ στή δυστυχία, καμιά φορά καὶ στήν αὐτοκτονία!

Ἄλλα πόσο διαφορετικά εἶναι τά πράγματα στό Χριστιανισμό! Ὁ χριστιανός **ἐλπίζει** σέ μιά καλύτερη ζωή στόν ἄλλο κόσμο. Καί ἡ ἐλπίδα αὐτή τόν γεμίζει πάντα μέ σιγουρία καὶ αἰσιοδοξία. Αύτό ἐξάλλου εἶναι ἐκείνο πού τόν κάνει νά προχωρεῖ περήφανα «ἐπί τό βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Φιλιπ. 3, 14).

Ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ. **Ἡ Δευτέρα Παρουσία τοῦ Κυρίου** εἶναι μιά ἀπό τίς θεμελιώδεις χριστιανικές ἀλήθειες. Ὁ Χριστός θάρθει ὅπωσδήποτε μιά μέρα νά κρίνει ζωντανούς καὶ πεθαμένους. Στήν Πα-

λαιά Διαθήκη ύπαρχουν σχετικές προφητείες ἀρκετές (Ἡσ. 66, 15 ἐξ., Ἰωλ. 2,29 ἐξ. Μαλ. 4,1, Σοφ. 1, 14 ἐξ.). Καὶ στήν Καινή Διαθήκη ὁ Χριστός ἐπανειλημμένα κάνει λόγο γιά τήν **ἡμέρα τῆς κρίσεως** (Ματθ. 25, 31 ἐξ. Λουκ. 21, 27, Μαρκ. 13, 24 ἐξ.); καὶ οἱ Ἀπόστολοι πολλές φορές ἀναφέρονται στήν «**ἡμέραν Κυρίου τήν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ**», προτρέποντας τούς πιστούς νά είναι πάντα ἔτοιμοι (Πρ. 2,20. 10, 42. 17,31. Ρωμ. 2, 3, 5 ἐξ. Β' Θεσ. 1, 5).

‘**Αλλά πότε θά γίνει ἡ Δευτέρα Παρουσία τοῦ Χριστοῦ;** Τοῦτο εἶναι **ἄγνωστο.** Μερικὰ μονάχα γεγονότα, πού θά προηγηθοῦν, ἔχουν ἀποκαλυφθεῖ. Καὶ συγκεκριμένα: Τό Εὐγγέλιο θά κηρυχθεῖ σέ ὅλο τὸν κόσμο· θά κυριαρχήσει ὁ ἀντίχριστος καὶ τό κακό· καὶ θά γίνουν ἔξοντωτικοί πόλεμοι μεταξύ τῶν λαῶν καὶ καταστροφές καὶ ἀναστατώσεις σ' ὅλόκληρη τή φύση (Ματθ. 24, 6.9.14 Λουκ. 21, 11, Ἰω. 19,37. Ρωμ. 11, 25-26).

‘Ο Ἰησοῦς Χριστός θά ἔρθει πλέον σάν **κριτής.** Θά προηγηθεῖ ὅμως ἡ συντέλεια τῶν αἰώνων, θά ἀναστηθοῦν οἱ νεκροί καὶ θ' ἀλλαγοῦν τά σώματα ὅλων ὅσοι θά βρίσκονται στή ζωῇ. Τότε θά ἐμφανισθεῖ ὁ Χριστός μέ δόλο τό μεγαλεῖο Του καὶ δὴ τή δόξα Του. «Καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τά ἔθνη καὶ ἀφοριεῖ αὐτούς ἀπ' ἄλλήλων». ‘Η κρίση θά γίνει μέ βάση τήν πίστη καὶ τά ἔργα. «Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου», θά πεῖ ὁ Κύριος, «κληρονομήσατε τήν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ... Ἐπείνασα γάρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν... Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τό πῦρ τό αἰώνιον...» Ἐπείνασα γάρ καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν» (Ματθ. 25, 31-46). “Οσοι θά ἔχουν ζήσει στήν ἐπίγεια ζωή σύμφωνα μέ τό νόμο τοῦ Θεοῦ θά μποροῦν ν' ἀτενίζουν τό φῶς τῆς ἄκτιστης δόξας τοῦ Θεοῦ, πράγμα πού θά τούς κάνει νά ζοῦν μέσα στήν αἰώνια χαρά καὶ εύτυχία. Αὔτος εἶναι ὁ παράδεισος. Ἀντίθετα, ὅσοι στήν ἐπίγεια ζωή θά ἔχουν ἀπορρίψει τό νόμο τοῦ Θεοῦ καὶ θά ἔχουν ζήσει μέσα στήν ἀπιστία καὶ τήν κακία, αὐτοί τό ἔδιο τό φῶς τῆς ἄκτιστης δόξας τοῦ Θεοῦ θά τό αἰσθάνονται «σάν πῦρ καταναλίσκον» ἢ ὡς «σκότος ἐξώτερον». Δηλαδή στήν πραγματικότητα θά πρόκειται γιά αύτοκαταδίκη καὶ ὅχι γιά τιμωρία τοῦ Θεοῦ. **Αὐτή είναι ἡ κόλαση.** Ό ανθρωπος δέν πρέπει νά ἔχει καμιά ἀμφιβολία γιά τήν προσωρινότητα τοῦ κόσμου, τή μέλλουσα ζωή καὶ τόν ἐρχόμενο Κύριο. «Ἡμῶν τό πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει» (Φιλιπ. 3,20), **‘Η πατρίδα**

γῆν», σύμφωνα μέ τήν ύπόσχεση πού ἔδωσε ὁ Θεός (Β΄ Πέτρ. 3, 9.12.13).

Τὸ τέλος καὶ ἡ τελείωση. Τό τέλος λοιπόν τοῦ κόσμου δέν εἶναι ἡ ἐξαφάνιση ἀλλά ἡ ἀλλαγή καὶ ἀναδημιουργία. Τοῦτο συμβιβάζεται κατά πάντα μέ τήν τελείωση καὶ τή δόξα τοῦ ἀνθρώπου.

Γιά τόν κάθε ἄνθρωπο τό τέλος τῆς ἔδω ζωῆς εἶναι ἡ στιγμή τοῦ θανάτου· εἶναι ὅμως καὶ ἡ ἀρχή τῆς ἄλλης ζωῆς, «καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἄπαξ ἀποθανεῖν, μετά δέ τοῦτο κρίσις» (Ἐβρ. 9,27). Τό σῶμα σάν ύλικό στοιχεῖο διαλύεται, ἀλλ' ἡ ψυχὴ περνάει σέ μιά μέση κατάσταση, τή λεγόμενη **μερική κρίση**, ὅπου, ἀνάλογα μέ τήν πίστη καὶ τά ἔργα τῆς ἐπίγειας ζωῆς, προγεύεται τή χαρά ἡ τήν ὁδύνη. Σέ τούτη τήν κατάσταση θά παραμείνει ώς τήν τελική **κρίση** πού θά γίνει μέ τή **Δευτέρα Παρουσία** τοῦ Κυρίου.

Ἡ πίστη στήν ύπαρξη τῆς ἄλλης ζωῆς ἔχει μεγάλη σημασία γιά τόν ἄνθρωπο. Ὁ χριστιανός δέ δέρνεται πιά ἀπό τήν ἀμφιβολία γιά ὅ, τι συμβαίνει πέρα ἀπό τόν τάφο. Πιστεύει καὶ διακηρύσσει ὅτι προσδοκᾶ τήν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν καὶ τή μέλλουσα ζωή. Καί ἡ προσδοκία αὐτή τόν κάνει νά ζει πιό φυσιολογικά, ἀφοῦ σύμφωνα μέ αὐτή κανονίζει τή ζωή του. «Οὐ γάρ ἔχομεν ὥδε μένουσαν πόλιν, ἀλλά τήν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν» (Ἐβρ. 13, 14).

Ἀνθρώπινες ἐλπίδες καὶ οὐτοπίες. Δυστυχῶς πολλοί δέ θέλουν νά πιστέψουν στή θεία Ἀποκάλυψη, ἀλλά κατέχονται ἀπό ύλιστικές δοξασίες. «Ἐδῶ εἶναι ὁ παράδεισος, ἔδῶ εἶναι καὶ ἡ κόλαση», λένε. Γ' αὐτό σάν κύριο σκοπό ἔχουν τήν κατάκτηση τῆς εύδαιμονίας, πρός τήν ὅποιαν στρέφουν ὄλες τίς ἐλπίδες τους. «Ομως, ἀντί νά λύσουν τά προβλήματά τους, συνήθως τά πολλαπλασιάζουν καὶ φθάνουν ἔτσι στό ἀδιέξodo, πράγμα πού προκαλεῖ τήν ἀηδία καὶ ὀδηγεῖ στή δυστυχία, καμιά φορά καὶ στήν αὐτοκτονία!

Ἄλλα πόσο διαφόρετικά εἶναι τά πράγματα στό Χριστιανισμό! Ὁ χριστιανός **ἐλπίζει** σέ μιά καλύτερη ζωή στόν ἄλλο κόσμο. Καί ἡ ἐλπίδα αὐτή τόν γεμίζει πάντα μέ σιγουρία καὶ αἰσιοδοξία. Αύτό ἐξάλλου εἶναι ἐκείνο πού τόν κάνει νά προχωρεῖ περήφανα «ἐπί τό βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Φιλιπ. 3, 14).

Ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ. **Ἡ Δευτέρα Παρουσία τοῦ Κυρίου** εἶναι μιά ἀπό τίς θεμελιώδεις χριστιανικές ἀλήθειες. Ὁ Χριστός θάρθει ὅπωσδήποτε μιά μέρα νά κρίνει ζωντανούς καὶ πεθαμένους. Στήν Πα-

λαιά Διαθήκη ύπαρχουν σχετικές προφητείες άρκετές (Ησ. 66, 15 ἐξ., Ἰωλ. 2,29 ἐξ. Μαλ. 4,1, Σοφ. 1, 14 ἐξ.). Καὶ στήν Καινή Διαθήκη ὁ Χριστός ἐπανειλημμένα κάνει λόγο γιά τήν **ἡμέρα τῆς κρίσεως** (Ματθ. 25, 31 ἐξ. Λουκ. 21, 27, Μαρκ. 13, 24 ἐξ.): καὶ οἱ Ἀπόστολοι πολλές φορές ἀναφέρονται στήν «**ἡμέραν Κυρίου τήν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ**», προτρέποντας τούς πιστούς νά είναι πάντα ἔτοιμοι (Πρ. 2,20. 10, 42. 17,31. Ρωμ. 2, 3, 5 ἐξ. Β' Θεσ. 1, 5).

‘Αλλά **πότε θά γίνει** ἡ Δευτέρα Παρουσία τοῦ Χριστοῦ; Τοῦτο εἶναι **ἄγνωστο**. Μερικὰ μονάχα γεγονότα, πού θά προηγηθοῦν, ἔχουν ἀποκαλυφθεῖ. Καὶ συγκεκριμένα: Τό Εὐγγέλιο θά κηρυχθεῖ σέ ὅλο τὸν κόσμο· θά κυριαρχήσει ὁ ἀντίχριστος καὶ τό κακό· καὶ θά γίνουν ἔξοντωτικοί πόλεμοι μεταξύ τῶν λαῶν καὶ καταστροφές καὶ ἀναστατώσεις σ' ὅλόκληρη τή φύση (Ματθ. 24, 6.9.14 Λουκ. 21, 11, Ἰω. 19,37. Ρωμ. 11, 25-26).

‘Ο Ἰησοῦς Χριστός θά ἔρθει πλέον σάν **κριτής**. Θά προηγηθεῖ ὅμως ἡ συντέλεια τῶν αἰώνων, θά ἀναστηθοῦν οἱ νεκροί καὶ θ' ἀλλαγοῦν τά σώματα ὅλων ὅσοι θά βρίσκονται στή ζωῇ. Τότε θά ἐμφανισθεῖ ὁ Χριστός μέ δόλο τό μεγαλεῖο Του καὶ δὴ τή δόξα Του. «Καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τά ἔθνη καὶ ἀφοριεῖ αὐτούς ἀπ' ἄλλήλων». ‘Η κρίση θά γίνει μέ βάση τήν πίστη καὶ τά ἔργα. «Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου», θά πεῖ ὁ Κύριος, «κληρονομήσατε τήν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ... Ἐπείνασα γάρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν...Πορέεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τό πῦρ τό αἰώνιον...» Ἐπείνασα γάρ καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν» (Ματθ. 25, 31-46). “Οσοι θά ἔχουν ζήσει στήν ἐπίγεια ζωή σύμφωνα μέ τό νόμο τοῦ Θεοῦ θά μποροῦν ν' ἀτενίζουν τό φῶς τῆς ἄκτιστης δόξας τοῦ Θεοῦ, πράγμα πού θά τούς κάνει νά ζοῦν μέσα στήν αἰώνια χαρά καὶ εύτυχία. Αὔτος εἶναι ὁ παράδεισος. Ἀντίθετα, ὅσοι στήν ἐπίγεια ζωή θά ἔχουν ἀπορρίψει τό νόμο τοῦ Θεοῦ καὶ θά ἔχουν ζήσει μέσα στήν ἀπιστία καὶ τήν κακία, αὔτοί τό ἔδιο τό φῶς τῆς ἄκτιστης δόξας τοῦ Θεοῦ θά τό αἰσθάνονται «σάν πῦρ καταναλίσκον» ἢ ώς «σκότος ἐξώτερον». Δηλαδή στήν πραγματικότητα θά πρόκειται γιά αύτοκαταδίκη καὶ ὅχι γιά τιμωρία τοῦ Θεοῦ. **Αὔτή είναι ἡ κόλαση.** Ό ἄνθρωπος δέν πρέπει νά ἔχει καμιά ἀμφιβολία γιά τήν προσωρινότητα τοῦ κόσμου, τή μέλλουσα ζωή καὶ τόν ἐρχόμενο Κύριο. «Ἡμῶν τό πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει» (Φιλιπ. 3,20). **Ἡ πατρίδα**

μας είναι στόν ούρανό, ἐκεῖ πού ἐπικρατεῖ ἡ αἰώνια χαρά, μαζί μέ τούς ἀγγέλους καὶ κοντά στόν Τριαδικό Θεό.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιά γνώμη ἔχεις γύρω ἀπό τήν προσωρινότητα τοῦ κόσμου στόν ὄποιο ζοῦμε;
2. Τά μνημόσυνα, πού τελοῦνται στίς ἐκκλησίες μας, τά θεωρεῖς σάν μέσα ἐπικοινωνίας ἢ σάν ἐκδηλώσεις σεβασμοῦ πρός τούς νεκρούς μας;
3. "Οταν ἡ ἐλπίδα γιά τήν εύτυχία δέν στηρίζεται στό Θεό, μπορεῖ νά ἐμπνέει σιγουριά;
4. Ποιές διαφορές βρίσκεις ἀνάμεσα στή θεία ἐνανθρώπηση καὶ στή δεύτερη παρουσία τοῦ Κυρίου;

Κείμενα

1. «Ἐὶ γὰρ πιστεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἔξει σὺν αὐτῷ (=θά τούς ἀναστῆσει καὶ θά τούς πάρει μαζὶ Του στήν αἰώνια ζωή). Τοῦτο γὰρ ύμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ Κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι εἰς τήν παρουσίαν τοῦ Κυρίου οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας (=ἐμεῖς πού θά βρισκόμαστε στή ζωή δέ θά προφθάσουμε τούς πεθαμένους, ἐπειδή αὐτοὶ θά ἔχουν πρῶτα ἀναστηθεῖ). ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον, ἐπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι ἅμα σὺν αὐτοῖς ἀρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα καὶ οὕτω πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα» (Α' Θεσ. 4, 14-17).

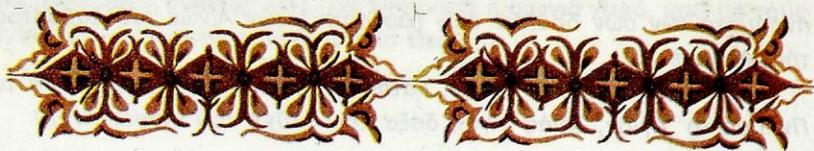
2. «὾ς ἄνθος μαραίνεται καὶ ὡς ὄντας παρέρχεται καὶ διαλύεται πᾶς ἄνθρωπος· πάλιν δὲ ἥχούσης τῆς σάλπιγγος νεκροὶ ὡς ἐν συσσεισμῷ ἀναστήσονται πρὸς τήν σὴν ὑπάντησιν, Χριστὲ ὁ Θεός. Τότε, Δέσποτα, οὓς μετέστησας ἐξ ἡμῶν ἐν ταῖς τῶν ἀγίων σου κατάταξον σκηναῖς, τὰ

πνεύματα τῶν σῶν δούλων ἀεί» (Δοξαστικό τῶν Αἰνων τοῦ Σαββάτου τῆς Ἀπόκρεω).

— 3. «Ἡ ἐλπίς μου ὁ Πατήρ, καταφυγή μου ὁ Υἱός, σκέπη μου τό Πνεύμα τὸ Ἀγιον, Τριάς Ἁγία, δόξα Σοι» (Εὔχη τοῦ Ἀποδείπνου).

A detailed illustration of a green caterpillar, likely a species of Geometridae, shown from a side perspective. The caterpillar has a segmented body with prolegs visible. A prominent, dark, multi-segmented prothoracic collar is clearly visible at the anterior end. The body is covered in fine, dark, hair-like setae.

ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

1. Πιστεύω εἰς Ἔνα Θεόν, Πατέρα, Παντοκράτορα, Ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.
2. Καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων· φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι’ Οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.
3. Τὸν δὲ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἅγιου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα.
4. Σταυρωθέντα τε ύπερ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.
5. Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς.
6. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός.
7. Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, Οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

8. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἀγίον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν Προφητῶν.
9. Εἰς Μίαν, Ἀγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἑκκλησίαν
10. Ὁμολογῶ ἐν Βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν.
11. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.
12. Καὶ ζῶην τοῦ μέλλοντος αἰώνος. Ὁμήν.

Μέρος Τρίτο

ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

Μάθημα 36ο

Ο ΔΕΚΑΛΟΓΟΣ

Έξόδου 20, 1-18

Ο Δεκάλογος είναι καταχωρισμένος στήν Παλαιά Διαθήκη και συγκεκριμένα στήν "Έξοδο, κεφάλαιο 20, στίχοι 1-17, και πιό ἐκτενέστερα στό Δευτερονόμιο 5,6-21. Η όνομασία προέρχεται από τόν ἀριθμό τῶν ἐντολῶν, «τούς δέκα λόγους», όπως λέει χαρακτηριστικά ὁ Μωϋσῆς ("Εξ. 24, 28). Στήν ἀρχή γράφτηκε πάνω σέ δυο πλάκες, πού τοποθετήθηκαν στήν Κιβωτό τῆς Διαθήκης. Το κείμενο νοηματικά θά μποροῦσε νά χωριστεῖ σέ δύο μέρη. Τό ἔνα μέρος, μέ τίς τέσσερες πρώτες ἐντολές, καθορίζει τά καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρός τό Θεό. Τό ἄλλο, μέ τίς ύπόλοιπες ἔχι, ἀναφέρεται στά καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρός τόν πλησίον.

Κείμενο

✓ 1η Στίχ. 2 Ἔγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου. 3 Οὐκ ἔσονται σοι θεοί ἔτεροι πλὴν ἐμοῦ.

✓ 2η 4 Ού ποιήσεις σεαυτώ εἰδωλον, ούδε παντὸς όμοιώμα. 5 Ού προσκυνήσεις αύτοῖς, ούδε μὴ λατρεύσεις αύτοῖς...

✓ 3η 7 Ού λήψει τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ οὐ γάρ μὴ καθαρίσῃ Κύριος ὁ Θεός σου τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ.

4η 8 Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων ἀγιάζειν αὐτὴν. 9 Ἐξ ἡμέρας ἐργὰ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἐργα σου· 10 τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου· οὐ ποιήσεις ἐν αὐτῇ πᾶν ἐργον...

5η 12 Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ἀγαθῆς, ἡς Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι.

✓ 6η 13 Ού μοιχεύσεις.

✓ 7η 14 Ού κλέψεις.

✓ 8η 15 Ού φονεύσεις.

✓ 9η 16 Ού ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ.

✓ 10η 17 Ούκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ πλησίον σου ἔστι.

Ἐρμηνευτικές ΠαρατηρήσεΙΣ

Ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου· μιλάει ὁ Θεός καὶ ἀπευθύνεται στούς ἀνθρώπους ὡς πρόσωπο πρός πρόσωπα. εἰδωλον = παράσταση, μορφή, ἄγαλμα. Τό εἰδωλο παριστάνει φανταστικά ὄντα, ὥπως π.χ. οἱ κένταυροι. Όμοιώμα = εἰκόνα. Τό κτλ. προσκύνησις = σεβασμός, τιμή. λατρεία = ἀπόλυτη ἀφοσίωση καὶ ύποταγή στό Θεό. οὐ λήψει τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ = δέ θά πάρεις στό στόμα σου τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μάταια, χωρίς λόγο σοβαρό. οὐ μὴ καθαρίσῃ = δέ θά θεωρηθεῖ καθαρό, ἡθικό. μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων ἀγιάζειν αὐτὴν = θυμήσου ν' ἀφιερώνεις τὴν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου σέ μένα καὶ νά τηρεῖς τὴν ἡμέρα τούτη ἀγία. ἐργά = θά ἐργάζεσαι. σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου = θ' ἀναπαύεσαι ἀφιερώνοντας τό χρόνο σου στή λατρεία τοῦ Θεοῦ. τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου· ἡ παρακοή τῶν τέκνων ἡταν (καὶ εἶναι) μεγάλη ἀμαρτία· ἂν μάλιστα ἔφτανε στήν ὕβρη καὶ τή βιοπραγία, τιμωροῦνταν αὐστηρά, ἀκόμα καὶ μέ θάνατο (Ἑξ. 21, 15-17. Λευϊτ. 20, 9). εὖ σοι γένηται = γιά νά εύτυχήσεις. ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ἀγαθῆς· ἐννοεῖ τή Χαναάν. οὐ μοιχεύσεις = δέ θά διαπράξεις μοιχεία (ἢ πορνεία), συνάπτοντας παράνομες σχέσεις μέ ξένη γυναίκα. Ἡ μοιχεία θεωροῦνταν βαρύ παράπτωμα καὶ οἱ μοιχοί καταδικάζονταν σέ θάνατο (Δευτ. 22, 22. Λευϊτ. 18, 20, 20, 10). οὐ κλέψεις· καὶ ἡ κλοπή ὑπαγόταν στά βαριά ἀμαρ-

τήματα γι' αύτό και οί κυρώσεις ήταν αύστηρές. Ό κλεφτης ύποχρεωνόταν ν' αποδώσει τό κλοπιμαϊ ἢ τό ἀντίτιμό του ἀπό τό διπλάσιο ὡς τό ἑφταπλάσιο. "Αν ἀδυνατοῦσε νά τό καταβάλει σέ εἶδος, ήταν ύποχρεωμένος νά ἐργασθεῖ στήν ὑπηρεσία αὐτοῦ πού ἀδίκησε μέχρις ὅτου συμπληρωθεῖ ἡ ἀξία τῆς ἀποζημιώσεως ("Εξ. 21, 37. 23, 3). οὐ φονεύσεις· ὁ φόνος πού γινόταν ἀπό πρόθεση θεωροῦνταν τό πιό μεγάλο ἀμάρτημα, γι' αύτό ἡ ποινή ήταν πάντα θάνατος, πού μάλιστα τοῦ ἀπέδιδαν τήν ιδιότητα τοῦ ἔξαγνισμοῦ τοῦ ἐγκλήματος που είχε διαπραχθεῖ ("Εξ. 21, 12-14. Λευτ. 24, 17. Δευτ. 21, 1-9). οὐ ψευδομαρτυρήσεις = δέ θά καταθέσεις ψεύτικη μαρτυρία ἐναντίον τοῦ πλησίον σου. Καί ή ψευδομαρτυρία ήταν παράπτωμα σοβαρό. Ως ποινή ὄριζόταν ἐκείνη πού ἐπιβλήθηκε ἢ θά ἐπιβάλλόταν στόν ἀδικούμενο (Δευτ. 19, 16-20). πλησίον· εἶναι ὁ ὁμοεθνής, ὁ ὁμόφιλος, ὁ ὁμόθρησκος, ἀλλά καὶ ὁ προσήλυτος, πού ὅμως ἔμεινε μόνιμα στήν Παλαιστίνη.

Ο Μωϋσῆς καὶ ή καιόμενη βάτος.

Βασικές ἀλήθειες.

Ο Δεκάλογος εἶναι ἔνα κείμενο θρησκευτικό καὶ ἡθικό. Εἶναι θρησκευτικό, διότι μᾶς ἀποκαλύπτει θεμελιώδεις θρησκευτικές ἀλήθειες. Εἶναι ἡθικό, διότι μᾶς παρουσιάζει μιά σειρά ἀπό βασικές ἡθικές ἀρχές. "Ετσι δέ θά ήταν ὑπερβολικό, ἂν λέγαμε πῶς στούς δεκάξι στίχους του ἔχομε συνοπτικά ὅλοκληρη θρησκεία, πού ἀποτέλεσε τήν ἀρχή τοῦ ἰουδαϊσμοῦ καὶ τή βάση τοῦ Χριστιανισμοῦ. Βέβαια καὶ στή μιά καὶ στήν ἄλλη περίπτωση ἔγιναν πολλές συμπληρώσεις, ἀναθεωρήσεις καὶ ἐπεκτάσεις ἀπό τούς Προφήτες καὶ μάλιστα ἀπό τὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό.

‘Ο ανθρωπος, όσον άφορα στή θρησκεία, ξεκίνησε άπο τή μονοθεΐα. Άλλα, όταν τό ανθρώπινο γένος πληθύνθηκε, οι άπογονοι τού Άδαμ ἄρχισαν νά ξεχνοῦν τήν ἀρχική τους πίστη και νά παρασύρονται στήν ειδωλολατρία. ‘Ωστόσο ύπηρξαν έξαιρέσεις φωτεινῶν ἀνθρώπων, πού κράτησαν τήν πίστη στόν ἔνα Θεό. ‘Ακριβῶς τίς έξαιρέσεις αύτές, πού ήταν ἀσήμαντη μειοψηφία, ήρθε νά ένισχυει ή αύτοαποκάλυψη τοῦ Θεοῦ μέ τό Δεκάλογο. Γι’ αύτό και τονίζεται ιδιαίτερα ὁ μονοθεϊσμός. ‘Ο Θεός είναι ἔνας. «Ἐγώ είμι Κύριος ὁ Θεός σου». ‘Υπήρχε ὅμως περίπτωση αύτός ὁ ἔνας Θεός νά ἐκληφθεῖ ὡς ὁ πρώτος ἀνάμεσα σέ ἄλλους Θεούς, ὥπως συνέβαινε στήν ειδωλολατρία μέ τό Δία, πού λογαριαζόταν πατέρας τῶν Θεῶν και τῶν ἀνθρώπων. «Οὐκ ἔσονται σοι θεοί ἔτεροι». ‘Οχι, ὁ Θεός είναι ἔνας και μοναδικός. Και είναι ἄναρχος, πανάγαθος, πάνσοφος, παντοδύναμος, δημιουργός τοῦ σύμπαντος, προνοητής και συντηρητής τοῦ κόσμου, μέ ιδιαίτερη εύαισθησία και ἀγάπη στόν ἀνθρωπο. ‘Ἐγώ είμι Κύριος ὁ Θεός σου, Θεός ζηλωτής... και ποιῶν ἐλεος... τοῖς ἀγαπῶσι με και τοῖς φυλάσσουσι τά προστάγματά μου».

Μιά κοινωνία ἀνθρώπων, γιά νά μπορέσει νά ἐπιζήσει, χρειάζεται πρώτα ἀπό όλα ὄρισμένες βασικές ἀρχές, πού θά ρυθμίζουν ἀρμονικά τίς σχέσεις τῶν μελῶν της. Βασικότατη δέ ἀρχή είναι ὁ σεβασμός. Στό Δεκάλογο ἡ ἀρχή αύτή τοῦ σεβασμοῦ πρός τόν ἀνθρωπο ἀποτελεῖ τή διήκουσα ἔννοια. Σεβασμός πρός τά Θεῖα, σεβασμός και πρός τά ἀνθρώπινα. «Τίμα τόν πατέρα σου και τή μητέρα σου». ‘Αρχίζει ἀπό τήν οἰκογένεια και συνεχίζει στό κάθε ἄτομο, ἀδιάκριτα ποῦ ζεῖ. Οι ἐντολές πού ἀπαγορεύουν τή μοιχεία, τήν κλοπή, τό φόνο, τή ψευδομαρτυρία, τήν ἐπιθυμία τῶν ξένων πραγμάτων, καθορίζουν τίς κοινωνικές σχέσεις μέ βάση τόν ἀμοιβαῖο σεβασμό. ‘Οταν ὁ ἀνθρωπός σέβεται τό συνάνθρωπο του, δέν κατέχεται ἀπό ἀρπακτικές διαθέσεις. Τόν ἄλλο τόν βλέπει σάν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ὥπως ἄλλωστε είναι και ὁ ίδιος.

Στό Χριστιανισμό οι ἐντολές ὅχι μονάχα συμπληρώθηκαν, ἀλλά και ἔδραιώθηκαν ἐπάνω στόν ψυχικό κόσμο, δηλ. στήν ἀνεξικακία, τή συγχώρηση και μάλιστα τήν ἀγάπη. «Ἡκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ἀγαπήσεις τόν πιλησίον σου... Ἐγώ δέ λέγω ύμιν, ἀγαπάτε τούς ἐχθρούς ύμῶν» (Ματθ. 5, 43-44). Και είναι γνωστό πώς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ἐφάρμοσε τήν ἀγάπη αύτή κατά γράμμα. Κατ’ αύτόν τόν τρόπο ἡ ἀρχή τοῦ σεβασμοῦ βρήκε μόνιμο και στέρεο θεμέλιο τήν ἀγάπη. “Οσοι τό ἔχουν καταλάβει αύτό και τό προσέχουν στήν προσωπική τους ζωή προσφέρουν στήν κοινωνία ἔργο θετικό και θεάρεστο.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιά σημασία ἔχει ὁ Δεκάλογος στή Θρησκευτική, ἡθική καὶ κοινωνική ζωή τοῦ ἀνθρώπου;
2. Ποιά μεγάλη ἀλήθεια διακηρύσσει ἡ δέκατη ἐντολή;
3. Ποιές βασικές ἀρχές, χρήσιμες γιά τή ζωή, βγαίνουν ἀπό τή μελέτη τοῦ Δεκαλόγου;
4. Τί σημασία ἔχει τό χωρίο «ὁ νόμος διά Μωυσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διά Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο» (Ιω. 1, 17);

Μάθημα 37ο

ΤΟ ΠΡΟΝΟΜΙΟ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Γρηγορίου Νύσσης, Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου

(J.P. Migne, Ε.Π. 44, σελ. 184-185, ἀποσπάσματα)

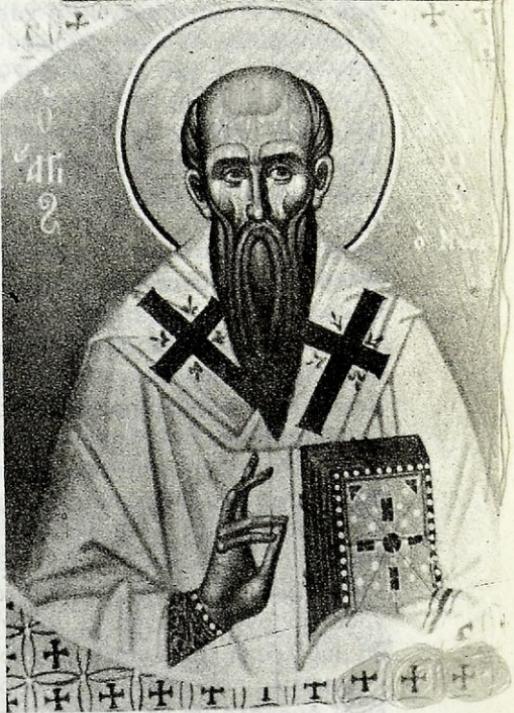
Ο Γρηγόριος Νύσσης ἔζησε τόν 40 αἰώνα μ.Χ. καὶ ἀνήκει στοὺς φιλοσόφους πατέρες τῆς Ἑκκλησίας. ἦταν νεώτερος ἀδελφός τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ εἶχε χειροτονηθεῖ ἀπό τόν Ἅδιο ἐπίσκοπος Νύσσης, πού ἦταν μιά μικρή πόλη τῆς Καππαδοκίας. Διακρίθηκε γιά τή θεωρητική του κατάρτιση καὶ τή βαθιά θεολογική του σκέψη. Σπουδαία ἦταν καὶ ἡ συμβολή του στήν ἀσκητική θεολογία.

Διασώθηκαν πολλά ἔργα του. "Ἔνα ἀπό αὐτά εἶναι καὶ τό ἐρμηνευ-

τικό «Περί κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου». Γράφτηκε μέ σκοπό νά συμπληρώσει τίς ομιλίες τοῦ Μ. Βασιλείου στήν Ἐξαήμερο καί ἐρμηνεύει τή φράση τῆς Ἀγ. Γραφῆς «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ήμετέραν καί καθ' ὁμοίωσιν» (Γεν. 1, 26). Στά δύο ἀποσπάσματα πού παραθέτουμε τονίζει τή θεία καταγωγή τοῦ ἀνθρώπου καί τήν ξεχωριστή θέση του μέσα στόν κόσμο τῆς Δημιουργίας.

Κείμενο

Θεὸς τῇ ἔαυτοῦ πᾶν ὅτι περ ἔστι κατ' ἔννοιαν λαβεῖν ἀγαθόν, ἐκεῖνό ἔστι μᾶλλον δὲ παντὸς ἀγαθοῦ τοῦ νοούμενου τε καὶ καταλαμβανομένου ἐπέκεινα ὥν, οὐ δι' ἄλλο τι κτίζει τὴν ἀνθρωπίνην ζωήν, ἢ διὰ τὸ ἀγαθὸς εἶναι. Τούτος δὲ ὥν, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὴν δημιουργίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὄρμήσας, οὐκ ἂν ἡμιτελῆ τὴν τῆς ἀγαθότητος ἐνεδείξατο δύναμιν, τὸ μέν τι δοὺς ἐκ τῶν προσόντων αὐτῷ, τοῦ δὲ μὴ φθονήσας τῆς μετουσίας· ἀλλὰ τὸ τέλειον τῆς ἀγαθότητος εἴδος ἐν τούτῳ ἔστιν, ἐκ τοῦ καὶ παραγαγεῖν τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς γένεσιν, καὶ ἀνενδεῆ τῶν ἀγαθῶν ἀπεργάσασθαι. Ἐπεὶ δὲ πολὺς τῶν καθ' ἔκαστον ἀγαθῶν ὁ κατάλογος, οὐ μὲν οὖν ἔστιν ἀριθμῷ ραδίως τούτον διαλαβεῖν, διὰ τοῦτο περιληπτικῇ τῇ φωνῇ ἀπαντά συλλαβών ὁ λόγος ἐστίμανεν, ἐν τῷ εἰπεῖν, κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγενῆσθαι τὸν ἄνθρωπον. Ἰσον γάρ ἔστι τοῦτο τῷ εἰπεῖν, ὅτι παντὸς ἀγαθοῦ μέτοχον τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐποίησεν. Εἰ γάρ πλήρωμα μὲν ἀγαθῶν τὸ Θεῖον, ἐκεῖνου δὲ τοῦτο εἰκὼν· ἄρ' ἐν τῷ πλήρεις εἶναι παντὸς ἀγαθοῦ, πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ἡ εἰκὼν ἔχει τὴν ὁμοιότητα. Οὐκοῦν ἔστιν ἐν ἡμῖν

Ο Ἀγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης. (Τοιχογραφία τοῦ Φώτη Κόντογλου. "Αγιος Νικόλαος - Αχαρνῶν - Αθήνα).

παντὸς μὲν καλοῦ ιδέα, πᾶσα δὲ ἀρετὴ καὶ σοφία, καὶ πᾶν ὅπι πέρ ἐστι πρὸς τὸ κρείττον νοούμενον. Ἐν δὲ τῶν πάντων καὶ τὸ ἐλεύθερον ἀνάγκης εἶναι καὶ μὴ ύπεζεῦχθαι τινὶ φυσικῇ δυναστείᾳ· ἀλλ’ αὐτεξούσιον πρὸς τὸ δοκοῦν ἔχειν τὴν γνώμην. Ἀδέσποτον γάρ τι χρῆμα ἡ ἀρετὴ καὶ ἔκουσιον, τὸ δὲ κατηναγκασμένον καὶ βεβιασμένον ἀρετὴ εἶναι οὐ δύναται...

“Ωσπερ τοίνυν ὁ τίς ἄνθρωπος τῷ κατά τὸ σῶμα ποσῷ περιείργεται, καὶ μέτρον αὐτῷ τῆς ὑποστάσεως ἡ πηλικότης ἐστίν, ἡ συναπαρτίζομένη τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ σώματος· οὕτως οἷμαι καθάπερ ἐν ἐνὶ σώματι ὅλον τὸ τῆς ἀνθρωπότητος πλήρωμα τῇ προγνωστικῇ δυνάμει παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων περισχεθῆναι, καὶ τοῦτο διδάσκειν τὸν λόγον τὸν εἰπόντα, ὅτι καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν ἄνθρωπον, καὶ κατ’ εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. Οὐ γάρ ἐν μέρει τῆς φύσεως ἡ εἰκὼν, οὐδὲ ἐν τινὶ τῶν καθ’ αὐτὸν θεωρουμένων ἡ χάρις· ἀλλ’ ἐφ’ ἄπαν τὸ γένος ἐπίσης ἡ τοιαύτη διῆκει δύναμις. Σημεῖον δέ, ὅτι πᾶσιν ὥσαύτως ὁ νοῦς ἐγκαθίδρυται· πάντες τοῦ διανοεῖσθαι καὶ προβουλεύειν τὴν δύναμιν ἔχουσι, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, δι’ ὃν ἡ θεία φύσις ἐν τῷ κατ’ αὐτὴν γεγονότι ἀπεικονίζεται. Ὄμοιώς ἔχει ὁ τῇ πρώτῃ τοῦ κόσμου κατασκευῇ συναναδεχθεὶς ἄνθρωπος, καὶ ὁ κατὰ τὴν τοῦ παντὸς συντέλειαν γενησάμενος, ἐπίσης ἐφ’ εἰσιτῶν φέρουσι τὴν θείαν εἰκόνα.

Ἐλεύθερη ἀπόδοση

‘Ο Θεός στή Θεία του φύση εἶναι ὅτι ἀγαθό μπορεῖ κανείς νά συλλάβει μέ το μυαλό του. Ἐπειδή δέ ὁ Θεός εἶναι πέρα ἀπό κάθε ἀγαθό πού μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νά ἐννοήσει καί νά καταλάβει, γι’ αὐτὸ δέν δημιουργεῖ τήν ἀνθρώπινη ζωή γιά ἄλλο λόγο, παρά μόνο ἀπό ἀγαθότητα. Ἐπειδή δηλαδή ὁ Θεός εἶναι ἀγαθός γι’ αὐτό προχώρησε στή δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου· ἔδειξε δέ ὁ Θεός ὅλη του τήν ἀγαθότητα ἀφ’ ἐνός μέν γιατί μετέδωσε στόν ἄνθρωπο ἀπό τά προσόντα του, ἀφ’ ἑτέρου δέ γιατί δέν δυσαρεστήθηκε γι’ αὐτή τή μετάδοση. Ἡ τελειότητα ὅμως τῆς Θείας ἀγαθότητας φάνηκε στό γεγονός ὅτι δημιούργησε τόν ἄνθρωπο ἀπό τό μηδέν καὶ τόν ἔκαμε τόσο τέλειο, ὥστε νά μή μοῦ λείπει κανένα πνευματικό ἀγαθό. Ἐπειδή ὅμως εἶναι πολλά τά πνευματικά προσόντα, μέ τά ὅποια ὁ Θεός προίκισε τόν ἄνθρωπο καὶ εἶναι δύσκολο νά τά ἀπαριθμήσει κανείς, γι’ αὐτό ἡ ‘Αγία Γραφή τά περιέλαβε ὅλα περιληπτικά στή φράση «Ο ἄνθρωπος ἔγινε κατά τήν πνευματική εἰκόνα τοῦ Θεοῦ». Ο λόγος αὐτός σημαίνει, ὅτι ὁ Θεός ἔκαμε τόν ἄνθρωπο συμμέτοχο σέ κάθε ἀγαθό! Ἔάν λοιπόν ὁ Θεός

είναι τό πλήρωμα τῆς ἀγαθότητας καὶ ὁ ἄνθρωπος ἡ εἰκόνα του, σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος μέ τό νά ἔχει ὅλα τά ἀγαθά, ώς εἰκόνα τοῦ Θεοῦ μοιάζει μέ τό πρωτότυπο, δηλ. τό Θεό! Ὑπάρχει λοιπόν μέσα μας ἡ ιδέα τοῦ καλοῦ, κάθε ἀρετή καὶ σοφία καὶ ὁ, τι είναι δυνατό νά σκεφθεῖ ὁ ἄνθρωπος πρός τό ἀνώτερο. "Ενα δέ από ὅλα είναι καί τό προσόν νά είναι ὁ ἄνθρωπος ἐλεύθερος ἀπό κάθε ἀνάγκη καὶ νά μήν ύποτάσσεται σέ καμιά φυσική ἑξουσία, ἀλλά νά ἔχει ἐλεύθερή τή γνώμη του, ὥστα νομίζει. Γιατί ἡ ἀρετή είναι πράγμα ἐλεύθερο ἀπό κάθε δεσποτεία: ἐκεῖνο δέ πού γίνεται μέ καταναγκασμό καὶ βίᾳ δέν μπορεῖ νά είναι ἀρετή...

"Οπως λοιπόν ὁ κάθε ἄνθρωπος περικλείεται ἀπό τό μέγεθος τοῦ σώματος καὶ μέτρο τῆς σωματικῆς του ύποστάσεως είναι τό σωματικό μέγεθος, πού καθορίζεται ἀπό τό ἑξωτερικό περιγράμμα τοῦ σώματος, ἔτσι νομίζω ὅτι ἔχουν περικλεισθεῖ μέσα στό σῶμα, μέ τήν προγνωστική δύναμη τοῦ Θεοῦ, ὀλες οἱ πνευματικές καὶ ἡθικές δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ αὐτό νομίζω ὅτι ἐννοεῖ ἡ φράση τῆς Παλ. Διαθήκης «Ἐποίησεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον» καὶ «κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν». Γιατί ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ δέν ύπάρχει μόνο σ' ἕνα σημεῖο τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, οὔτε δόθηκε ἡ δωρεά αὐτή σ' ὅρισμένους ἀνθρώπους, ἀλλά σέ ὅλο γενικά τό ἀνθρώπινο γένος ύπάρχει αὐτή ἡ πνευματική δύναμη. Ἀπόδειξη δέ είναι τό γεγονός ὅτι σέ ὅλους τούς ἀνθρώπους ἔχει φυτευθεῖ ὁ νοῦς. "Ολοι ἔχουν τή δύναμη νά σκέπτονται καὶ νά θέλουν καὶ γενικά ὅλα τά ἄλλα χαρίσματα μέ τά ὅποια ἡ θεία φύση ἀπεικονίζεται στόν ἄνθρωπο πού ἔχει δημιουργηθεῖ σύμφωνα μέ αὐτή. Κατά τόν ἵδιο τρόπο καὶ ὁ ἄνθρωπος πού θά γεννήθει κατά τή συντέλεια τοῦ κόσμου θά φέρει μέσα του τήν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ὥστα καὶ ὁ ἄνθρωπος πού πλάστηκε κατά τή δημιουργία τοῦ κόσμου.

Ἡ ύποτίμηση τοῦ ἀνθρώπου στήν ἐποχή μας

"Ερχονται συχνά στιγμές, πού ὁ ἄνθρωπος μέ τή θεία καταγωγή καὶ τόν ύψηλό προορισμό του, ἀμαυρώνει μέσα του τή λαμπρότητα τῆς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ. Τά χαρίσματα, μέ τά ὅποια προικίστηκε ἀπό τό Δημιουργό του, τά χρησιμοποιεῖ γιά τήν ύποδούλωσή του στίς δυνάμεις τοῦ σκότους καὶ τής ἀμαρτίας. "Ετσι ξεπέφτει ἀπό τόν προορισμό του καὶ ὁ ἵδιος παραδίνει τόν ἔαυτό του στήν καταστροφή.

Στήν ἐποχή μας τά ποικίλα γεγονότα καὶ προβλήματα ἔχουν ἐκμηδενίσει τήν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τόν κρατοῦν σέ μιά μόνιμη ἀγωνία γιά τό μέλλον. Ὁ φόβος ἀπό τήν ἀπειλή ἐνός πυρηνικού πολέμου, ἡ αὐξηση τής ραδιενέργειας, ἡ ἀναρχία, ἡ καταπάτηση τῶν

άνθρωπινων δικαιωμάτων, ή ἐκλυση τῶν ἡθῶν, ή πλύση ἐγκεφάλου μέ τήν προπαγάνδα, ἀπειλοῦν νά ἔξαφανίσουν τίς ἀνθρώπινες ἀξίες καί τό νόμημα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ο μεγάλος ἀνθρωπιστής τοῦ αἰώνα μας Ἀλβέρτος Σβάτισερ γράφει: «Η κοινωνία σήμερα ἔπαισε ν' ἀναγνωρίζει σέ δύος τούς ἀνθρώπους καθ' ἑαυτούς ἀνθρώπινη ἀξία καί ἀξιοπρέπεια.» Αντίθετα μάλιστα ἔνα τμῆμα τῆς ἀνθρωπότητος ἔχει καταντήσει στά βλέμματα καί στήν ἐκτίμηση τῶν ἄλλων ἀπλῶς καί μόνον ἀνθρώπινο ύλικό καί ἀνθρώπινο πράγμα». Μέσα στό θόρυβο τῶν μηχανῶν ὁ ἀνθρωπος ἔχασε τήν ψυχή καί εὐθυγράμμισε τή ζωή του μέ τίς ἐκδηλώσεις τῆς μάζας. «Ἐτσι πέρασε στό ἀνώνυμο πλῆθος, ἔγινε ἔνας ἀριθμός, κάποιο νούμερο.

‘Η εὔθυνη τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι τῆς κοινωνίας καί τοῦ ἑαυτοῦ του

Σ' αὐτή τή γενική σύγχυση τῶν ιδεῶν καί σκοπῶν πού ὑπάρχει στήν κοινωνία τῆς ἐποχῆς μας, σ' αὐτό τό γενικό ξεπεσμό τοῦ ἀνθρώπου, είναι ἀνάγκη νά ὅρθωσουν τό πνευματικό τους ἀνάστημα ἐκεῖνοι πού πιστεύουν στίς ἀξίες τοῦ πνεύματος καί στό θεῖο προορισμό τοῦ ἀνθρώπου. Αύτοι πού ἀποτελοῦν τήν πνευματική ἡγεσία τοῦ λαοῦ, ἔχουν ὑποχρέωση ιερή νά μή παρασυρθοῦν ἀπό τό ρεῦμα, ἀλλά νά σταθοῦν ὅρθοι καί ἐδραῖοι στίς ἐπάλξεις τοῦ χρέους. Άλλα καί κάθε ἄνδρας καί γυναίκα ἔχει μία εὐθύνη. Ιδιαίτερα ὅσοι πιστεύουν στό Σταυρωμένο Θεό τῆς Ἀγάπης ἔχουν μεγάλη εὐθύνη. Καλοῦνται νά δώσουν τη γνήσια καί ζωντανή μαρτυρία τῆς πίστεως καί νά δείξουν τήν ἀγάπη, τήν ἐλπίδα, τήν ἀξιοπρέπεια, τήν εἰλικρίνεια, τήν τιμιότητα. «Ἔχουν εὐθύνη ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ καί τῆς κοινωνίας. Δέν πρέπει νά συμβιβάζονται μέ τούς πολλούς, ἀλλά νά γίνονται ὄδηγοί τῶν πολλῶν. Πρέπει κάποτε νά μάθουν οἱ ἀνθρώποι, ὅτι μαζί μέ τά δικαιώματα ὑπάρχουν καί καθήκοντα. Στή σημερινή κοσμογονική ἐποχή πού ζοῦμε, ή κοινωνία ἔχει ἀνάγκη ἀπό σωστούς ἀνθρώπους. Από ἀνθρώπους πού θά νοιώθουν τό χρέος τους καί θά ἀξιοποιήσουν τά προσόντα μέ τά ὅποια ὁ Δημιουργός προίκισε τόν κάθε ἀνθρωπο.

’Ερωτήσεις

1. Ποιά πνευματικά χαρίσματα ἔδωσε ὁ Θεός στόν ἀνθρωπο, ὅταν τόν δημιούργησε καθ' εἰκόνα του;

2. Ποιά είναι ή εύθυνη τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων ἀπέναντι τῆς κοινωνίας;
3. «Τό κατηναγκασμένον καὶ βεβιασμένον ἀρετή εἶναι οὐ δύναται», λέει ὁ ἄγιος Γρηγόριος Νύσσης. Γιατί;

Μάθημα 38ο

ΤΑ ΜΕΓΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ Ψαλμός 103

‘Ο 103 Ψαλμός είναι ἔνα ἀπό τά καλύτερα ποιήματα τοῦ Δαβίδ. “Εχει χαρακτηρισθεῖ σάν ἀριστούργημα τῆς λυρικῆς βιβλικῆς ποιήσεως. Τό περιεχόμενό του ἀποτελεῖ ὑμνο καὶ δοξολογία στήν πανσοφία καὶ παντοδύναμία τοῦ θείου Δημιουργοῦ, γιά ὅσα θαυμάσια ὑπάρχουν στὸν κόσμο καὶ ιδιαίτερα στὴ γῆ. Είναι γνωστός μὲ τὸ ὄνομα «προοιμιακός», γιατί ἔχει συμπεριληφθεῖ στήν ἀρχὴ τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ἐσπερινοῦ.

‘Ο ψαλμός χωρίζεται σέ πέντε μέρη. Στό πρώτο, στίχ. 1-4, πού είναι καὶ σάν πρόλογος, ὁ ψαλμωδός ὑμνολογεῖ καὶ δοξολογεῖ γενικά τὸ θεῖο Δημιουργό. Στό δεύτερο, στίχ. 5-18, ἔξυμνει τά ἔργα τῆς τρίτης δημιουργικῆς ἡμέρας καὶ ιδιαίτερα τήν εὐεργετική ἐπίδραση τοῦ νεροῦ στὴ γῆ. Στό τρίτο μέρος, στίχ. 19-23, ἀναφέρεται στούς δύο φωστήρες, στό «φωστήρα τὸν ἐλάσσω» καὶ στό «φωστήρα τὸν μέγα», δηλ. στή σελήνη καὶ στὸν ἥλιο. Στό τέταρτο, στίχ. 24-30, κάνει λόγο γιά τὸν κόσμο τῆς θάλασσας. Καὶ στὸ πέμπτο μέρος, στίχ. 31-35, πού ἔχει καὶ θέση ἐπιλόγου, ἐπανέρχεται καὶ κλείνει μὲ τῇ δοξολογίᾳ τοῦ παντοδύναμου Θεοῦ.

Κείμενο

- 1 Εὐλόγει, ἡ ψυχή μου, τὸν Κύριον. Κύριε ὁ Θεός μου, ἐμεγαλύνθης σφόδρα!
- 2 Ἐξομολόγησιν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐνεδύσω
- 3 ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἴματιον,
ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὥσει δέρριν·
- 4 ὁ στεγάζων ἐν ὑδασι τὰ ὑπερῷα αὐτοῦ,
ὅ τιθείς νέφη τὴν ἐπίθασιν αὐτοῦ,
ὅ περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων·
- 5 ὁ ποιῶν τούς ἄγγελους αὐτοῦ πνεύματα
καὶ τούς λειτουργούς αὐτοῦ πυρός φλόγα.
- 6 ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς
οὐ κλιθήσεται εἰς τὸν αἰώνα τοῦ αἰώνος.
- 7 Ἄβυσσος ὡς ἴματιον τὸ περιβόλαιον αὐτοῦ,
ἐπὶ τῶν ὁρέων στήσονται ὑδατα·
- 8 Ἀνεβαίνουσιν ὅρη καὶ καταβαίνουσι πεδία εἰς τὸν τόπον, ὃν ἐθε-
μελίωσας αὐτά·
- 9 Ὁριον ἔθου, ὁ οὐ παρελεύσονται οὐδὲ ἐπιστρέψουσι καλύψαι τὴν
γῆν.
- 10 Ὁ ἔξαποστέλλων πηγὰς ἐν φάραγξιν, ἀνὰ μέσον τῶν ὁρέων διελεύ-
σονται ὑδατα·
- 11 ποτιοῦσι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, προσδέξονται ὄναγροι εἰς δί-
ψαν αὐτῶν·
- 12 ἐπ αὐτὰ τὰ πετεινὰ τὸν οὐρανοῦ κατασκηνώσει, ἐκ μέσου τῶν πε-
τρῶν δώσουσι φωνήν.
- 13 Ποτίζων ὅρη ἐκ τῶν ὑπερῷων αὐτοῦ, ἀπὸ καρποῦ τῶν ἔργων σου
χορτασθήσεται ἡ γῆ.
- 14 Ἐξανατέλλων χόρτον τοῖς κτήνεσι καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώ-
πων τοῦ ἔξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς·
- 15 καὶ οίνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου τοῦ ἰλαρῦναι πρόσωπον ἐν
ἔλαιῳ καὶ ἄρτος καρδίαν ἀνθρώπου στηρίζει.
- 16 Χορτασθήσονται τὰ ξύλα τοῦ πεδίου, αἱ κέδροι τοῦ Λιβάνου, ἃς
ἐφύτευσας.
- 17 Ἐκεὶ στρουθία ἐννοσσεύσουσι, τοῦ ἐρωδιοῦ ἡ κατοικία ἤγειται αὐ-
τῶν.
- 18 Ὁρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις, πέτρα καταφυγὴ τοῖς λαγωοῖς.

- 19 Ἐποίησε σελήνην εἰς καιρούς, ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ.
- 20 Ἔθου σκότος, καὶ ἐγένετο νύξ ἐν αὐτῇ διελεύσονται πάντα τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ.
- 21 Σκύμνοι ὡριόμενοι τοῦ ἀρπάσαι καὶ ζητῆσαι παρὰ τῷ Θεῷ βρῶσιν αὐτοῖς.
- 22 Ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, καὶ συνήχθησαν καὶ εἰς τὰς μάνδρας αὐτῶν κοιτασθήσονται.
- 23 Ἐξελεύσεται ἀνθρωπος ἐπὶ τὸ ἐργον αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἔως ἐσπέρας.
- 24 Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε! πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας, ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς σου.
- 25 Αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος, ἐκεῖ ἐρπετά, ὡν οὐκ ἔστιν ἀριθμός, ζῷα μικρὰ μετὰ μεγάλων.
- 26 Ἐκεὶ πλοῖα διαπορεύονται, δράκων οὗτος, ὃν ἐπλασας ἐμπαίζειν αὐτῇ.
- 27 Πάντα πρὸς σὲ προσδοκῶσι δοῦναι τὴν τροφὴν αὐτοῖς εἰς εὔκαιρον.
- 28 Δόντος σου αὐτοῖς συλλέξουσι, ἀνοίξαντός σου τὴν χεῖρα, τὰ σύμπαντα πλησθήσονται χρηστότητος.
- 29 Ἀποστρέψαντος δέ σου τὸ πρόσωπον ταραχθήσονται ἀντανελεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ ἐκλείψουσι καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσι.
- 30 Ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.
- 31 Ἡταν ἡ δόξα Κυρίου εἰς τὸν αἰώνα, εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ·
- 32 ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν, ὁ ἀπτόμενος τῶν ὄρέων καὶ καπνίζονται.
- 33 Ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου, ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἔως ὑπάρχω.
- 34 Ἡδυνθείη αὐτῷ ἡ διαλογή μου, ἐγὼ δὲ εὐφρανθήσομαι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ.
- 35 Ἐκλίποιεν ἀμαρτωλοὶ ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἀνομοί, ὡστε μὴ ὑπάρχειν αὐτούς. Εὐλόγει, ἡ ψυχή μου, τὸν Κύριον.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις.

Στίχ. 1-4: Εὐλόγει = δόξαζε. ἐξομολόγησις = δόξα. ἀναβαλλόμενος· τοῦ ἀναβάλλομαι = ρίχνω τό πανωφόρι πάνω μου ἢ πίσω μου. ἐξομολόγησιν... ἴματιον· παραστατική καὶ ὠραία εικόνα, πού παρουσιάζει τό Θεό νά περιβάλλεται τή δόξα καί τή λαμπρότητα σάν ἴματιο. ὥσει

δέρριν = σάν δερμάτινη σκηνή. **ύπερῶα** = τά άνώτερα μέρη τοῦ στερεώματος τοῦ οὐρανοῦ. **ό τιθείς νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ** = πού ἔκανε τά σύννεφα ἄρμα, πάνω στό ὅποιο ἀνέβηκε. **ό περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων** = πού περιπατάει μέ τά φτερά τῶν ἀνέμων. 'Εδῶ ὁ ποιητής, μέ το νά φαντάζεται τό Θεό ὅτι κατοικεῖ σέ οὐράνια ἀνάκτορα καί ὅτι φέρεται ἀπό τά σύννεφα καί τούς ἀνέμους, θέλει νά τονίσει τό μεγαλεῖο τοῦ Δημιουργοῦ.

Στίχ. 5-18: **ἀσφάλεια** = βάση. **κλίνομαι** = κάμπτομαι, μετακινοῦμαι δεξιά ἥ ἀριστερά, ταλαντεύομαι. **περιβόλαιον** = περιβολή, στολή, ἐνδυμασία. **ἄβυσσος ὡς ἴματιον τό περιβόλαιον αὐτοῦ**: ἡ εἰκόνα εἶναι παρμένη ἀπό τό χωρίο τῆς Γενέσεως 1, 2, σύμφωνα μέ τό ὅποιο κάποτε τά νερά σκέπαζαν ὀλόκληρη τήν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. **ἀναβαίνουσιν ὄρη καὶ καταβαίνουσι πεδία** = καθώς φεύγουν τά νερά, ἀναδύονται τά βουνά καί ξεσκεπάζονται οἱ πεδιάδες. **ὄριον ἔθου** = ἔβαλες σύνορο ἀνάμεσα στή θάλασσα καί τήν ξηρά. Τό ὄριο δείχνει τή σοφία, τή δύναμη καί τήν κυριαρχία τοῦ Θεοῦ στή φύση. **ποτιούσι** = θά ποτίσουν. **προσδέξονται ὄναγροι εἰς δίψαν αὐτῶν** = θά πιοῦν μ' εύχαριστηση τά ἀγριογάιδουρα, γιά νά σβήσουν τή δίψα τους. **ἐκ μέσου τῶν πετρῶν δώσουσι φωνήν** = ἀπό τίς τριγύρω πέτρες θ' ἀναδώσουν τό χαρωπό κελάδημά τους σάν ὑμνο στόν Προνοητή Θεό. **ἀπό καρποῦ τῶν ἔργων σου** = ἀπό τή βροχή πού εἶναι καρπός τῶν ἔργων σου. Τά ἔργα ἐδῶ ἀντιστοιχοῦν μέ τούς φυσικούς νόμους. **ό ἐξανατέλλων** = αὐτός πού κάνει νά φυτρώσει ἀπό τή γῆ. **τῇ δουλείᾳ** = γιά τήν ἐξυπηρέτηση. **τοῦ ἔξαγαγεῖν** = ώστε νά βγάλει. **τοῦ ἰλαρῦναι πρόσωπον ἐν ἐλαίῳ** = ώστε νά κάνει μέ τό λάδι χαρούμενο τό πρόσωπό του. Τό ψωμί, τό κρασί καί τό λάδι είναι τρεῖς βασικές τροφές τοῦ ἀνθρώπου, θεόδοτα πραγματικά δῶρα. **ξύλα** = δέντρα. **ἐκεῖ στρουθία ἐννοσσεύσουσι** = ἐκεῖ, στά κλαδιά τῶν δέντρων, μικρά σπουργίτια στήνουν τίς φωλιές τους. **ἔρωδιός** = εἰδος πελαργοῦ, πού είναι γνωστό ὡς Φαροφάγος ἥ τσικνιάς. Οι Ἰσραηλίτες τόν συγκατέλεγαν στά ἀκάθαρτα ζῶα (Λευϊτ. 11, 19. Δευτ. 14, 18). **τοῦ ἔρωδιοῦ ἡ κατοικία ἡγεῖται αὐτῶν** = τοῦ Φαροφάγου ἡ φωλιά προεξέχει κτισμένη στά ψηλότερα. **ὅρη τά ύψηλά ταῖς ἐλάφοις** = ὅρισε τά ψηλά βουνά ὡς τόπο διαμονῆς τῶν ἐλαφιών. **πέτρα** = βράχος.

Στίχ. 19-23: **καιρός** = χρόνος, ἐποχή, γιορτή. **ό ἥλιος ἐγνω τήν δύσιν αὐτοῦ**: προσωποποίηση τοῦ ἥλιου. **δρυμός** = δάσος. **σκύμνοι** = λιονταράκια. Καί αὐτά ἀκόμα βρίσκονται κάτω ἀπό τήν Πρόνοια τοῦ Θεοῦ. **μάνδρα** = σπηλιά. **κοιτασθήσονται**: παθητ. μέλ. τοῦ κοιτάζομαι = κατακλίνομαι, κοιμᾶμαι. **ἔργον** = γεωργία.

Στίχ. 24-30: **έρπετά**: ὅλα τά θαλάσσια ὄντα. **δράκων**: πρόκειται γιά

θαλάσσιο κήτος, γνωστό μέ τό ὄνομα «Λευϊάθαν», πού ἔμοιαζε μέ φάλαινα (Ιώβ 3, 8. 40, 25. Ψαλμ. 73, 14). εἰς εὔκαιρον = στήν κατάληη στιγμή. πάντα πρός σέ προσδοκῶσι = ὅλα ἀπό σένα, θεέ μου, περιμένουν. δόντος σου αὐτοῖς συλλέξουσι = ὅταν σύ τούς δώσεις τροφή, θά τρέξουν νά τή μαζέψουν. ἀντανελεῖς = θά τούς ἀφαιρέσεις. πνεῦμα = ζωτική πνοή. πρόσωπον = ὅψη.

Στίχ. 31-35: ἡτού ἀντί τού ἔστω ἡ εἰ̄ = ἄς είναι. ὁ ἀπόμενος τῶν ὄρέων καὶ καπνίζονται = αὐτός πού ἐγγίζει τά βουνά καὶ ἀμέσως αὐτά καπνίζουν ἀπό τίς ἐκρήξεις τῶν ἡφαιστείων. ἡδυνθείη αὐτῷ ἡ διαλογή μου = εἰθε ν' ἀρέσει σ' αὐτόν το ποίημά μου. ἐγώ δέ εὐφρανθήσομαι ἐπί τῷ Κυρίῳ = καὶ ἐγώ θά ευχαριστοῦμαι ιδιαίτερα, καθώς θά δοξολογῶ τόν Κύριο καὶ θά ἐπικοινωνῶ μαζί του.

Ρίχνοντας ὁ ποιητής ἔνα βλέμμα στόν κόσμο, συλλαμβάνει τό ἀπέραντο μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ καὶ ἀφήνει νά ξεχειλίσει ἀπό τήν καρδιά του ἡ δοξολογία: «Ἐύλογει, ἡ ψυχή μου, τόν Κύριον». τό μέγεθος τοῦ κόσμου μεγαλύνει ἀκόμα περισσότερο τό Δημιουργό. Δέν ύπάρχουν λέξεις νά ἐκφράσει ἐκεῖνο πού θέλει νά πεῖ. Πολλά χρόνια ἀργότερα ὁ Μ. Βασίλειος θά γράψει: «Ἴστησί μου τόν λόγον τό θαῦμα» (P.G. 29, 5).

«Υστερά ὁ Ιερός Ψαλμωδός αίνει καὶ ὁμολογεῖ τή φροντίδα τοῦ Θεοῦ γιά τόν κόσμο. Γιά ὅλα φρόντισε ὁ Πάνσοφος Θεός μέ τήν τέλεια διάταξη καὶ τή σοφή σκοπιμότητα τῶν ὄντων. «Ἄγαπᾶς γάρ τά ὄντα πάντα καὶ οὐδὲν βδελύσσῃ, ὃν ἐποίησας», λέει ἡ Σοφία Σολομῶντος (11, 24).

‘Ο οὐρανός μέ τά ἀναρίθμητα ἄστρα, ἡ γῆ μέ τά ὄργανικά καὶ ἀνόργανα ὄντα, τά πάντα, σάν ἔξαισιο πανόραμα, γεμίζουν τήν καρδιά τοῦ ποιητή μέ ἀπέραντο θαυμασμό, πού πλημμυρίζει ὀλόκληρο τό είναι του καὶ ξεχύνεται σάν ἔνα ἀπό τά μουσικότερα καὶ ώραιότερα ἐπιφωνήματα: «‘Ως ἐμεγαλύνθη τά ἔργα Σου, Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας:»

‘Η σκέψη τοῦ ἀνθρώπου ὅμως δέν ἀντέχει νά μένει πολύ στά δυσθεώρητα πνευματικά ὑψη. Γι' αὐτό καὶ ὁ Ψαλμωδός ἀφήνει τό θαυμασμό του νά χαμηλώσει στήν ἀπεραντοσύνη τής θάλασσας καὶ νά χαρεῖ τή ζωή της στά χέρια τοῦ Θεοῦ. Αύτό ἀκριβώς τόν κάνει ν' ἀναλογισθεῖ τή συντήρηση τοῦ ἔμβιου κόσμου ἀπό τόν Προνοητή Δημιουργό. Δικαιολογημένα ὁ Χρυσόστομος θά ρωτάει: «Πῶς ἂν διέμεινεν ἐπί τοσούτον ἀδιάπτωτον (= ἀδιάκοπο) χρόνον χωρίς προνοίας τινός;» (P. G. 49, 114).

Τελειώνοντας ὁ Δαβίδ κάνει τήν ἔξης εύχή: «Εἴθε ὅλα τά ὄντα νά δοξάζουν τόν “Ψιστο ἀκατάπαυστα”. Αύτή τήν εύχή μάλιστα τή βλέπει

σάν ύποχρέωση στόν έαυτό του. Γι' αύτό καί προσθέτει μέ πάθος: «Ασω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου, ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἔως ὑπάρχω». Καὶ κλείνει τὸν ὡραῖον ψαλμόν με τὴν ἴδια φράση πού ἀρχισε: «Εὐλόγει, ἡ ψυχή μου, τὸν Κύριον».

Ἐρωτήσεις

1. Ποιά είναι ἡ κεντρική ιδέα του ψαλμοῦ;
2. Ποιές φράσεις σοῦ φαίνονται πιό χτυπητές καὶ πιό χαρακτηριστικές μέσα σ' ὅλοκληρο τὸν ψαλμό;
3. Σέ ποιούς στίχους τοῦ ψαλμοῦ βρίσκεις ἀντίστοιχα νοήματα πρός τὰ κύρια σημεῖα τῆς κοσμογονίας τῆς Γενέσεως (1, 1-27);
4. Ποιά διδάγματα μπορεῖ νά πάρει κανένας ἀπό τὸ τελευταῖο μέρος τοῦ ψαλμοῦ (στίχ. 31-35);
5. Οἱ σύγχρονες οἰκολογικές τάσεις γιά τὴν προστασία τοῦ περιβάλλοντος μποροῦν νά θεμελιώθουν στόν 103 ψαλμό;

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΡΧΟΝΤΕΣ – ΥΜΝΟΣ ΣΤΟΥΣ ΠΡΟΓΟΝΟΥΣ

Σοφία Σειράχ 32, 1-6 καὶ 44, 1-15

Εἰσαγωγή. Τό βιβλίο τῆς Π. Διαθήκης, «Σοφία Σειράχ» τό ἔγραψε τό 180 π.Χ. ὁ λόγιος συγγραφέας Ἰησοῦς «υἱός Σειράχ» πού ἐγκαταστάθηκε τά τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του στὴν Ἱερουσαλήμ. Σκοπός του εἶναι νά προφυλάξει τούς Ἰουδαίους ἀπό τὴν ἐπίδραση τῆς εἰδωλολατρίας καὶ νά τούς βοηθήσει στὴν ἐφαρμογή τῆς διδασκαλίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Εἶναι ἔνας πρακτικός ὄδηγός γιά ἐξάσκηση στὴν ἀρετή. Ἀπευθύνεται σ' ὅλες τίς ήλικίες καθώς καὶ στούς ἀρχηγούς τῶν Ἰουδαίων τῆς πόλης ἐκείνης.

Γιά τούς ἄρχοντες

Κείμενο (A).

Σοφία Σειράχ 32, 1-6

ΠΕΡΙ ΗΓΟΥΜΕΝΩΝ. Ἡγούμενόν σε κατέστησαν, μὴ ἐπαίνου γίνου ἐν αὐτοῖς ὡς εἰς ἐξ αὐτῶν, φρόντισον αὐτῶν καὶ οὕτω κάθισον. καὶ πᾶσαν τὴν χρείαν σου ποιήσας ἀνάπεσε, ἵνα εὐφρανθῆς δι' αὐτοὺς καὶ εὔκοσμίας χάριν λάβῃς στέφανον. λάλησον, πρεσβύτερε, πρέπει γάρ σοι, ἐν ἀκριβεῖ ἐπιστήμῃ καὶ μὴ ἐμποδίσῃς μουσικά. ὅπου ἀκρόαμα, μὴ ἐκχέης λαλιάν καὶ ἀκαίρως μὴ σοφίζου. σφραγίς ἄνθρακος ἐπὶ κόσμῳ χρυσῷ, σύγκριμα μουσικῶν ἐν συμποσίῳ οἴνου. ἐν κατασκευάσματι χρυσῷ σφραγίς σμαράγδου, μέλος μουσικὸν ἐφ' ἡδεῖ οἴνῳ.

Σχόλια

ἡγούμενον: ἀρχηγόν. κατέστησαν: ὅρισαν, ἐτοποθέτησαν ἢ καὶ μέ ψῆφο σέ διάλεξαν. μὴ ἐπαίρου: μήν περηφανεύεσαι, μή φέρεσαι ἐγωϊστικά, γίνου ἐν αὐτοῖς: νά συναναστραφῆς μαζί τους ὡς εἰς: σάν ἔνας ἀπό αὐτούς. Ὁμοιος μέ αὐτούς. καὶ οὕτω: ἔχει χρονική σημασία, καὶ μετά κάθισε, ἀφοῦ φροντίσεις γιά ὅλους. ἀνάπεσε: κατακλίσου, κάθισε

κοντά τους, φάγε μαζί τους, δι' αύτούς: ἐπειδή αύτοί θά χαροῦν. εὐ-κοσμίας: καλή τακτοποίηση τῆς συγκεντρώσεως ἢ τοῦ συμποσίου. ἐν ἀκριβεῖ ἐπιστήμῃ: μέ σωστή σκέψη, μέ σύνεση. μή ἐμποδίσης μουσικά: χωρίς νά δυσκολέψεις τή μουσική. (πρόκειται γιά συμπόσιο-σύναξη, πού ἔχει σκοπό τή χαρά ἀλλά καί τήν πνευματική ἀνάταση). ἀκρόαμα: μουσικό κομμάτι. ἀκαίρως μή σοφίζου: μή μιλᾶς γιά πνευματικά τή στι-γμή πού ἀκούγεται μουσική, σέ στιγμή πού δέν πρέπει. σφραγίς ἄν-θρακος: πετράδι ἀπό πολύτιμη πέτρα, ἐπί κόσμῳ χρυσῷ: σέ χρυσό κό-σμημα (δαχτυλίδι). σύγκριμα: ἔτσι μοιάζει (συγκρίνεται) μουσικῶν: ἡ συναυλία τῶν μουσικῶν.. ἐν συμποσίῳ οἶνου: σέ συμπόσιο πού κερνιέ-ται κρασί. ἐν κατασκευάσματι χρυσῷ: σέ χρυσό κόσμημα. σφραγίς σμα-ράγδου: πέτρα σμαραγδένια, ἐφ' ἡδεῖ οἶνῳ: μέ εύχάριστο κρασί. (ἡ ἔν-νοια: ὅπως φαντάζει τό πολύτιμο πετράδι πάνω σέ ἔνα χρυσό δαχτυ-λίδι, ἔτσι νά είναι ἡ θέση μου καί ἡ ζωή τοῦ ἄρχοντα).

'Ερμηνεία. Ξεκινώντας ὁ συγγραφέας ἀπό ἔνα περιστατικό πού εί-ναι τόσο συνηθισμένο (ἔνα συμπόσιο, μιά συναναστροφή) καταλήγει ἀπό τούς πρώτους ἔξι στίχους τοῦ κεφαλαίου σέ μεγάλα καί πολύ δι-δακτικά συμπεράσματα. Ἀπευθύνεται στόν ἀρχηγό μιᾶς ἀνθρώπινης κοινότητας καί μέ πολλή εύγένεια προσπαθεῖ νά τοῦ ἐξηγήσει γιά ποιό λόγο ἡ συμπεριφορά του πρέπει νά είναι ἄψογη καί νά χαρακτηρίζεται ἀπό ἀνωτερότητα καί καλοσύνη πρός τούς νεώτερους. Στούς πρώτους δύο στίχους, φαίνεται σάν νά χειραγωγεῖ ὁ συγγραφέας τόν ἄρχοντα, μέ πολλή προσοχή, μέσα στόν κύκλο τῆς χαρᾶς πού οἱ καλεσμένοι ἔχουν συγκροτήσει. «Μή ἐπάίρου... φρόντισον αὐτῶν». Μεγάλες συμ-βουλές πού πρέπει νά ὀδηγοῦν κάθε ἄρχοντα. Θυμίζουν τήν ταπεινο-φροσύνη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πού στό μυστικό του ἐκεῖνο δεῖπνο, μέ τόση ταπεινοφροσύνη ἐφρόντισε γιά τά κουρασμένα, ἀπό τή μακρινή ὁδοιπορία, πόδια τῶν μαθητῶν του.

'Ο καλός ἄρχοντας δέ φροντίζει γιά τή δική του χαρά τόσο, ὅσο πρέπει νά φροντίζει γιά τή χαρά τῶν ἀλλων «ἴνα εὔφρανθῆς δι' αύ-τούς». Χαρά τοῦ ἄρχοντα είναι ἡ χαρά τοῦ λαοῦ. Τό «κλαίειν μετά κλαιούντων» είναι τόσο εύκολο, ἐνώ τό «χαιρεῖν μετά χαιρόντων», πολ-λές φορές καί γιά πολλούς σχεδόν ἀδύνατο. Ό φωτισμένος καί ίκανός ἄρχοντας δέ θέλει νά «ύπτρετεῖται», ἀλλά νά «ύπτρετεῖ» καί δέν ἐπι-θυμεῖ τίποτε ἄλλο περισσότερο ὅσο τή χαρά καί τήν εύτυχία τῶν φίλων του. «οὐκ ἡλθον διακονηθῆναι ἀλλά διακονῆσαι» «ἴνα ἔχωσι τήν χαράν τήν ἐμήν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς». Ό προσεκτικός ἄρχοντας πρέπει νά ξέρει καλά πότε θά μιλήσει καί τί θά πεῖ, γιά νά μή καταστρέψει τήν ώραία ἀτμόσφαιρα τής καλῆς συντροφιᾶς «ἀκαίρως μή σοφίζου».

"Υμνος στούς προγόνους.

Κείμενο (B).

Σοφία Σειράχ 44, 1-15.

ΠΑΤΕΡΩΝ ΥΜΝΟΣ. Αἰνέσωμεν δῆ ἄνδρας ἐνδόξους καὶ τοὺς πατέρας ἡμῶν τῇ γενέσει. πολλήν δόξαν ἔκτισεν ὁ Κύριος, τήν μεγαλώσυνην αὐτοῦ ἀπ' αἰώνος. κυριεύοντες ἐν ταῖς βασιλείαις αὐτῶν καὶ ἄνδρες ὄνομαστοὶ ἐν δυνάμει βουλεύοντες ἐν συνέσει αὐτῶν, ἀπηγγελκότες ἐν προφητείαις· ἡγούμενοι λαοῦ ἐν διαβουλίοις καὶ συνέσει γραμματείας λαοῦ, σοφοὶ λόγοι ἐν παιδείᾳ αὐτῶν· ἐκζητοῦντες μέλη μουσικῶν καὶ διηγούμενοι ἐπη ἐν γραφῇ. ἄνδρες πλούσιοι κεχορηγημένοι ἰσχύῃ, εἰρήνηεύοντες ἐν πάροικίαις αὐτῶν· πάντες οὗτοι ἐν γενεαῖς ἔδοξασθαν, καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν καύχημα. εἰσὶν ὅν οὐκ οἵ κατέλιπον ὄνομα τοῦ ἐκδιηγήσασθαι ἐπαίνους· καὶ εἰσὶν ὅν οὐκ ἔστι μνημόσυνον καὶ ἀπώλοντο ὡς οὐχ ὑπάρχαντες καὶ ἐγένοντο ὡς οὐ γεγονότες καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν μετ' αὐτούς. ἀλλ' ἡ οὗτοι ἄνδρες ἐλέουσι, ὃν αἱ δικαιοσύναι οὐκ ἐπελήσθαν· μετὰ τοῦ σπέρματος αὐτῶν διανεμεῖ ἀγαθὴ κληρονομία, ἔκγονα αὐτῶν· ἐν ταῖς διαθήκαις ἔστη σπέρμα αὐτῶν καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν δι' αὐτούς· ἔως αἰώνος μενεῖ σπέρμα αὐτῶν, καὶ ἡ δόξα αὐτῶν οὐκ ἐξαλειφθήσεται· τὰ σώματα αὐτῶν ἐν εἰρήνῃ ἐτάφη, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν ζῇ εἰς γενεάς· σοφίαν αὐτῶν διηγήσονται λαοί, καὶ τὸν ἐπαινον ἔξαγγέλλει ἐκκλησία.

Σχόλια

αἰνέσωμεν: ἄς ἐπαινέσουμε. πατέρας: ἐννοεῖ ὅλους τοὺς προπάτορες. τῇ γενέσει: ἀπό τούς ὁποίους καταγόμαστε, ἔκτισε: ἔδωσε, ἐπεφύλαξε (πρός τούς προπάτορες). τὴν μεγαλωσύνην αὐτοῦ: τὸ μεγαλεῖο του. κυριεύοντες: ὑπῆρξαν συνετοί καὶ πανίσχυροι ἄρχοντες. ἐν δυνάμει: γά τῇ δύναμή τους. βουλεύοντες: συμβουλεύοντας. ἀπηγγελκότες: ἀναγγέλλοντας τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. ἐν διαβουλίοις: μέ τίς συμβουλέος τους. καὶ συνέσει γραμματείας λαοῦ: καὶ μέ τῇ συνετῇ διδασκαλίᾳ τους. σοφοὶ λόγοι αὐτῶν: μέ τὰ σοφά τους λόγια ἐδίδασκαν ἐκζητοῦντες: καλλιεργώντας (τῇ μουσικῇ: Δαιδᾶ Σολομῶν) ἐπη ἐν γραφῇ: γράφοντας ποιήματα ἐπικά πού ἴστοροῦσαν κατορθώματα. κεχορηγημένοι ἰσχύῃ: γεμάτοι μέ δύναμη, πάνοπλοι καὶ παντοδύναμοι. ἐν παροικίαις: στίς κατοικίες τους καὶ στή χώρα τους. ἐν γενεαῖς: ἀπό τούς ἀνθρώπους τῆς δικῆς τους ἐποχῆς. καύχημα: δόξα καὶ τιμή. εἰσὶ αὐτῶν: ἀνάμεσα σ' αὐτούς ὑπάρχουν. Οἱ: ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι. κατέλιπον:

ἄφησαν (ἄφησαν σάν κληρονομιά, φήμη). ὡν οὐκ ἔστι μνημόσυνον: ἐκεῖνοι πού μετά τό θάνατό τους κανείς δέν τούς θυμᾶται πλέον. ἀπώλοντο: χάθηκαν, ἐσβήστηκε τὸ ὄνομά τους. ὡς οὐ γεγονότες: σάν νά μήν είχαν γεννηθεῖ ποτέ. μετ' αὐτούς: μετά ἀπό αὐτούς (είχαν τήν ἴδια τύχη καί τά παιδιά τους ὑστερά ἀπό αὐτούς, δηλαδή καί τά παιδιά τους ἔχαθηκαν). ἀλλ' ἣ οὕτοι ἄνδρες: πρέπει νά ἐννοηθεῖ τό ρῆμα, ἔζησαν, ὑπῆρξαν, ἔζησαν ὅμως καί ἄνδρες. οὐκ ἐπελήσθησαν: δέν ἐλησμονήθηκαν οὕτε οἱ ἀπόγονοί τους. διαθήκαις: συμφωνίες μέ τό Θεό. ἔστη σπέρμα αὐτῶν: παρέμειναν πιστοί οἱ ἀπόγονοι. δι' αὐτούς: γιά χάρη τους. Ἐπειδή οἱ προπάτορες ἦταν πρόσωπα συνετά καί ἀξιόπιστα, στά όποια είχαν ἐμπιστοσύνη οἱ ἀπόγονοι. μενεῖ σπέρμα αὐτῶν: θά ἔξακολουθοῦν νά ζοῦν οἱ ἀπόγονοι. Οὐκ ἔξαλειφθήσεται: δέν θά ἔξαλειφθεῖ, δέν θά σβήσει ποτέ. ἐν εἰρήνῃ ἐτάφη: ἐτάφηκαν σέ καιρό εἰρήνης. Ἡταν δέ πολύ ιερή καί σοβαρή ὑπόθεση γιά τούς Ἰουδαίους ἡ ταφή τοῦ νεκροῦ. Δείγμα τῆς ἰδιαίτερης εύνοιας τοῦ Θεοῦ ἦταν ἡ ταφή σέ καιρό εἰρήνης. ἐκκλησία: σύναξη τοῦ λαοῦ.

Ἐρμηνεία: Ἔάν οἱ Πανάγαθοις Θεός ἐδημιούργησε ὅλα τά δημιουργήματά Του «καλά λίαν» πολύ περισσότερο ἐνδιαφέρθηκε γιά τόν ἀνθρωπο τόν ὅποιο καί στόλισε μέ πολλά χαρίσματα. Ἀνάμεσα ὅμως στούς ἀνθρώπους ὁ Θεός κάνει κάποια ἰδιαίτερη ἐκλογή ὅταν θέλει νά ἀναθέσει σ' αὐτούς ἔνα δύσκολο καί ὑπεύθυνο ἔργο. Στόν Ἀβραάμ π.χ. χαρίζει μαζί μέ πολλές ἄλλες ἀρετές καί τήν ἀκλόνητη πίστη στίς ὑποσχέσεις πού ὁ Θεός τοῦ ἔδωσε. Μέ αὐτή τήν πίστη ὁ Ἀβραάμ ἐκπληρώνει τό ἔργο Του. Τό ἵδιο γίνεται ἀργότερα καί μέ τόν Μωϋσῆ, ὅταν ὁ Θεός τοῦ ἀνάθεσε τό δύσκολο ἔργο τῆς «ἔξόδου τοῦ Ἰσραήλ» ἀπό τήν Αἴγυπτο. Αὐτό ὅμως ἐπαναλαμβάνεται πολλές φορές μέσα στήν Ἰστορία. Δέν είναι ὑπερβολή ἂν λεχθεῖ ὅτι τήν Ἰστορία τή γράφουν οἱ μεγάλοι ἄνδρες. Σ' αὐτούς ἀναφέρεται ὁ ὕμνος τοῦ 44ου κεφαλαίου. Οἱ Πατέρες καί οἱ ἄρχοντες μέ δύναμη καί σύνεση, μά πού πολύ μέ ἀγάπη, κατώρθωσαν νά τελειώσουν τόσο μεγάλο ἔργο πού ὁ Θεός τούς ἀνάθεσε. Χαρακτηριστικό γνώρισμα τῆς συμπεριφορᾶς τῶν πατέρων αὐτῶν πρός τούς ἄλλους ἀνθρώπους είναι ἡ «εἰρήνη» (στίχος 6) «εἰρηνεύοντες ἐν παροικίαις αὐτῶν». Οἱ ἀπόγονοί τους θυμοῦνται καί μιμοῦνται τους Πατέρες. Οἱ ἀπόγονοι τους καυχῶνται γιά τούς προγόνους τους. Ὑπάρχει καλύτερη καί μεγαλύτερη περιουσία γιά ἔναν πατέρα ἀπό τά καλά του παιδιά; καί ὑπάρχει πιό γλυκιά ἀνάμνηση γιά τά παιδιά ἀπό τό μνημόσυνο τοῦ καλοῦ πατέρα; ἀσφαλῶς ὥχι. «Οταν ὁ Ἀπ. Παῦλος στήν πρός Ἐβραίους ἐπιστολή του (κεφ. 11ο) κά-

νει τό προσκλητήριο τῶν Πατέρων γιά νά τούς ἀποδώσει τήν τιμή και τόν ἔπαινο, καταγράφει τά ιερά τους ὄνόματα μέ τήν ἀρετή τοῦ καθενός χωριστά ἐπαινώντας τόν ἄνθρωπο καί ὑπογραμμίζοντας τήν ἀρετή του. Ὁ Ἰδιος ὁ Ἀπ. Παῦλος στήν ἕδια ἐπιστολή του (κεφ. 13, 7) παραγγέλνει «μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τόν λόγον τοῦ Θεοῦ· ὧν ἀναθεωροῦντες τήν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τήν πίστιν».

Ἐρωτήσεις

1. Ποιές είναι οἱ βασικές ἀρετές τοῦ ἄρχοντα (κεφ. 32)
2. Πῶς συμπεριφέρονται οἱ καλοί Πατέρες;
3. Γιατί είναι μεγάλη ἡ ἡθική ὑποχρέωση τῶν ἀνθρώπων νά τιμοῦν τούς γονεῖς τους καί γενικά τούς προγόνους τους;

Μάθημα 40ο

Η ΧΑΡΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

‘Ησαίου Κεφάλαια 34 καὶ 35 (ἀποσπάσματα)

Εἰσαγωγή. Ὁ προφήτης Ἡσαΐας γεννήθηκε στά ιεροσόλυμα τό 765 π.Χ. καὶ πέθανε μετά τό 700 μέ τό μαρτύριο τοῦ πριονισμοῦ τήν ἐποχή τοῦ βασιληᾶ Μανασσῆ τοῦ 4ου (βασιλ. 21, 16). Καταγόταν ἀπό τήν ἀριστοκρατική οἰκογένεια τοῦ Ιούδα καὶ στά κείμενα του παρουσιάζεται πολύ μορφωμένος. Τό προφητικό του ἔργο ἀρχίζει γύρω στό 740 π.Χ. μέ κτηρύγματα, λόγους καὶ ἀποκαλύψεις. Πολλές ἀπό τίς προφητεῖες του ἀναφέρονται στό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (τήν Γέννηση του, τό ἔργο του, τό θάνατο καὶ τήν Ἀνάστασή του). “Ἄλλες προφητεῖες του πραγματοποιήθηκαν στήν ἐποχή του. Στό κεφ. 35 περιγράφει μέ ἀνεπανάληπτες φράσεις τή χαρά, γιά τήν ἐπιστροφή ἀπό τήν αἰχμαλωσία τῆς Βαβυλώνας φαινομενικά, στήν πραγματικότητα ὅμως τό κεφάλαιο τοῦτο είναι ἀπό τήν ἀρχή ὡς τό τέλος Μεσσιανικό (προφητεύει τήν ἔλευση τοῦ ἔργο τοῦ Μεσσία) καὶ βρίσκει τήν ὑπέροχη ἔκπλήρωσή του μέ τήν παρουσία τοῦ Χριστοῦ στή γῆ, δόκτω περίπου αἱῶνες μετά τήν ἐποχή πού ὁ Ἡσαΐας ἔγραψε τά προφητικά λόγια τοῦ 35ου Κεφαλαίου του.

Κείμενο

‘Ησαίου Κεφ. 35

Ἐύφρανθητι ἔρημος διψῶσα, ἀγαλλιάσθω ἔρημος καὶ ἀνθήτω ὡς κρίνον,² καὶ ἔξανθήσει καὶ ύλοχαρήσει καὶ ἀγαλλιάσεται τὰ ἔρημα τοῦ Ἰορδάνου· καὶ ἡ δόξα τοῦ Λιβάνου ἐδόθη αὐτῇ καὶ ἡ τιμὴ τοῦ Καρμῆλου, καὶ ὁ λαός μου ὄψεται τήν δόξαν Κυρίου, καὶ τὸ ὕψος τοῦ Θεοῦ.³ Ἰσχύσατε, χεῖρες ἀνειμέναι καὶ γόνατα παραλευμένα.⁴ παρακαλέσατε, οἱ ὄλιγόψυχοι τῆ διανοίᾳ· Ἰσχύσατε, μὴ φοβεῖσθε· ἵδού ὁ Θεὸς ἡμῶν κρίσιν ἀνταποδίδωσι καὶ ἀνταποδώσει, αὐτὸς ἥξει καὶ σώσει ἡμᾶς.⁵ τότε ἀνοιχθήσονται ὄφθαλμοὶ τυφλῶν, καὶ ὡτα κωφῶν ἀκούσονται.⁶ τότε ἀλεῖται ὡς ἔλαφος ὁ χωλός, τρανὴ δὲ ἔσται γλῶσσα μογιλάλων, ὅτι ἐρράγη ἐν τῇ ἐρήμῳ ὕδωρ καὶ φάραγξ ἐν γῇ διψώσῃ.⁷ καὶ ἔσται ἡ ἄνυδρος εἰς ἔλη, καὶ εἰς τήν διψῶσαν γῆν πηγὴ ὕδατος ἔσται· ἐκεῖ

ἔσται εὐφροσύνη ὄρνέων, ἐπαύλεις καλάμου καὶ ἔλῃ.⁸ ἔκει ἔσται ὁδὸς καθαρὰ καὶ ὁδὸς ἀγία κληθήσεται, καὶ οὐ μὴ παρέλθῃ ἔκει ἀκάθαρτος, οὐδὲ ἔσται ἔκει ὁδὸς ἀκάθαρτος· οἱ δὲ διεσπαρμένοι πορεύονται ἐπ' αὐτῆς καὶ οὐ μὴ πλανηθῶσι⁹ καὶ οὐκ ἔσται ἔκει λέων, οὐδὲ τῶν πονηρῶν θηρίων οὐ μὴ ἀναβῇ ἐπ' αὐτήν, οὐδὲ μὴ εὔρεθῇ ἔκει, ἀλλὰ πορεύονται ἐν αὐτῇ λελυτρωμένοι¹⁰ καὶ συνηγμένοι διὰ Κύριον· καὶ ἀποστραφήσονται καὶ ἡξουσιν εἰς Σιών μετ' εὐφροσύνης, καὶ εὐφροσύνη αἰώνιος ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν· ἐπὶ γὰρ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν αἴνεσις καὶ ἀγαλλίαμα καὶ εὐφροσύνη καταλήψεται αὐτούς. ἀπέδρα ὅδύνη, λύπη καὶ στεναγμός.

Σχόλια: Στό κεφ. 35 τοῦ Ἡσαΐα περιγράφεται καὶ προφητεύεται ἡ χαρά τῆς λυτρώσεως τοῦ λαοῦ ἀπό τὸν Ἰησοῦν Χριστό. Εὐφράνθητι, ἀγαλλιάσθω: ἃς εὐφραίνεται καὶ ἃς ἀγάλλεται ὑλοχαρήσει: Θά γε μίσει ἀπό πλούσια πρασινάδα καὶ βλάστηση. ἡ δόξα τοῦ Λιβάνου: Τό πιό ὅμορφο τοπίο τῆς Παλαιστίνης ἦταν ὁ Λίβανος κατάφυτος ἀπό τά ώραῖα κέδρα του. καὶ ἡ τιμὴ τοῦ Καρμήλου. Μπροστά στὸ Κάρμηλο ὅρος, ἀπλώνεται ἡ πλούσια πεδιάδα μέχρι τὴν Ἰόππη. Ὁ λαός μου ὅψεται: Ὁ λαός μου ἐπιτέλους θά ἰδεῖ καὶ θά ἀπολαύσει. καὶ τὸ ὑψός τοῦ Θεοῦ: Τήν μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ. *ἰσχύσατε:* δυνάμωθῆτε καὶ κρατηθῆτε. *χεῖρες ἀνειμέναι:* χέρια ἔξασθενημένα. γόνατα παραλευμένα: γόνατα (πόδια) παράλυτα. *Ἐτοι περιγράφονται ἐδῶ οἱ Ἐβραῖοι στήν αἰχμαλωσίᾳ τῆς Βαβυλώνας.* παρακαλέσατε: πάρτε θάρρος. Οἱ ὀλιγόψυχοι τῇ διανοίᾳ: ἐκεῖνοι πού ἔχουν λιγοψυχήσει, πού ἀπό τό φόβο τους ἐδείλιασαν. *ἰσχύσατε:* πάρτε δύναμη, θάρρος, αισιοδοξία. *κρίσιν ἀνταποδίδωσι:* κάνει δίκαια κρίση. αὐτός ἔχει καὶ σώσει ἡμᾶς: αὐτός θά ἔλθει καὶ θά μᾶς σώσει.

Οι στίχοι 1-4 ἀναφέρονται στήν ἀρχή τῆς χαρᾶς, ἀπό τήν ἀπολύτρωση πού ἔρχεται. Μέ τούς στίχους 5-10 περιγράφεται ἡ λύτρωση μέ σλη τῇ χαρά πού φέρνει στούς λυτρωμένους.

ἀνοιχθήσονται: θά ἀνοίξουν. καὶ ὥτα κωφῶν ἀκούσονται: αὐτία κωφά θά ἀκούσουν. ἀλεῖται ὡς ἔλαφος ὁ χωλός: ὁ κουτσός θά πηδήσει σάν ἐλάφι. μογιλάλων: τῶν βωβῶν, πού δέν μποροῦσαν νά μιλήσουν (οἱ μουγκοί). *έρραγη ὅδωρ:* ἀνέβλυσε νερό. φάραγξ ἐν γῇ διψώσῃ: θά γίνει φάραγγα ἡ διψασμένη γῇ. ὁδός καθαρά καὶ ὁδός ἀγία: δρόμος καθαρός πού θά ὀνομασθεῖ «ὁδός ἀγία», οἱ δέ διεσπαρμένοι: οἱ ἐξόριστοι πού θά γυρίζουν στήν πατρίδα. πονηρῶν θηρίων: ἀπό τά κακοποιά θηρία. ἀλλὰ πορεύονται ἐν αὐτοῖς λελυτρωμένοι: μεγαλοπρεπής εἰκόνα τῆς πορείας τῶν λυτρωμένων πού θά πορεύονται πάνω στό δρόμο τοῦ

λυτρωμοῦ. καὶ ἀποστραφήσονται: θά ἐπιστρέφουν στήν Ἱερουσαλήμ. εὐφροσύνη θά στεφανώσει τά κεφάλια τους. Στή λύπη τους οἱ Ἰουδαῖοι φοροῦσαν σάκκον καὶ ἀπογύμνωναν τό κεφάλι τους, μάλιστα ἔριχναν καὶ στάχτη (σποδό) σάν δείγμα πένθους. εὐφροσύνη καταλείψεται αὐτούς: εύτυχία θά γεμίσει τήν καρδιά τους. ἀπέδρα: ἀπομακρύνθηκε κάθε λύπη, πόνος καὶ στεναγμός ἀπό αὐτούς (τούς λελυτρωμένους).

Ἐρμηνεία: "Ολες οι ἀνθρώπινες θρησκείες ἔχουν μέσα τους τό στοιχείο τῆς λύπης, τοῦ φόβου, τῆς ἀγωνίας καὶ τῆς ἀπελπισίας. Ἀκόμα καὶ ή Ἰουδαϊκή θρησκεία δέν εἶναι στερημένη ἀπό αὐτά τά βιώματα. Καὶ εἶναι τοῦτο τό φαινόμενο πολύ φυσικό, γιατί δέν ἔχουν τό στοιχείο τῆς Χριστιανικής θρησκείας «τήν ἐν Χριστῷ ἀποκάλυψη», μέ ἀποκορύφωμά της τήν «ἀγάπην» πρός ὅλους καὶ τή χαρά τοῦ λυτρωμοῦ.

Τά στοιχεία τῆς χαρᾶς πού βρίσκονται στήν Παλαιά Διαθήκη εἶναι οι μυστικές προσδοκίες γιά τόν ἐρχομό τοῦ Χριστοῦ. Στό 35ο κεφ. ὁ Προφήτης Ἡσαΐας προφητεύει καὶ περιγράφει μέ πολλές λεπτομέρειες τόν ἐρχομό τοῦ Λυτρωτῆ, τό ἔργο τοῦ Λυτρωτῆ καὶ τή χαρά: τῶν λυτρωμένων πιστῶν διπαδῶν του.

Ἐρημος εἶναι ὅλη ἡ πλανημένη ἀνθρωπότητα (ή Βαβυλώνα εἶναι ἑνας ἀγίλος συμβολισμός) ἀλλά συγχρόνως καὶ ή βασανισμένη ἀπό τήν ἀμαρτία ἀνθρωπότητα πού σύρθηκε αἰχμάλωτη μετά τήν πτώση τοῦ ἀνθρώπου. Τό φυσικό καὶ ἡθικό κακό εἶναι οἱ ἀχώριστοι σύντροφοι τοῦ ἀνθρώπου μετά τήν πτώση. Διψασμένη ἐρημιά πού τήν περπατοῦσαν παράλυτα πόδια ἀνθρώπων, μέ χέρια ἀποκαμωμένα. Μιά ἀπέραντη πολυκοσμία ἀπό φοβισμένους, σκυμένους, ἀπελπισμένους καὶ ἐτοιμοθάνατους ἀνθρώπους. Μάτια κλεισμένα, καρδιές σφραγισμένες, ἐλπίδες παράλυτες ἀναδύονται μέσα στή χώρα καὶ τή σκιά τοῦ θανάτου. Καὶ ὁ προφήτης μέσα σ' αὐτή τήν ἀπέραντη δυστυχία φωνάζει «μή φοβάστε ἔρχεται ο Θεός μας γιά νά μᾶς σώσει». Καὶ ἀμέσως σάν νά ζει ὁ Ἡσαΐας τά γεγονότα τής ζωῆς τοῦ Χριστοῦ περιγράφει μέ καταπληκτικές λεπτομέρειες τό ἔργο τοῦ Κυρίου «όφθαλμοί ἀνοιχθήσονται τυφλῶν καὶ ὡτα κωφῶν ἀκούσονται, τότε ἀλείται ὡς ἔλαφος ὁ χωλός, τρανή δ' ἔσται γλωσσα μογιλάλων». Τό νερό τής ἐρήμου στήν ἐποχή τοῦ Μωϋσῆ συνδυάζεται μέ τό «ύδωρ τό ζῶν» τής Καινῆς Διαθήκης.

Οἱ λόγοι του Κυρίου «Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός καὶ η ἀλήθεια καὶ η ζωή» εύρισκουν μιά προφητική διατύπωση στό στίχο 8. Ἡ Σιών στόν 11ο στίχο συμβολίζει μέ τόση μεγαλοπρέπεια τήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καὶ τήν αιώνια δόξα της. Ἡ χαρά θά εἶναι ή αιώνια συντροφιά τῶν λυτρωμένων. Οἱ Πατέρες τής Ἐκκλησίας ἐσημείωσαν μέ πολλή προσοχή

τό ὅτι ὁ Κύριος στίς τελευταῖς ἐκεīνες ὡρες πού πέρασε κοντά στούς μαθητές του, πρίν ἀπό τό σταυρικό Του θάνατο, μιλούσε τόσο πολύ γιά τή «χαρά» τοῦ οὐρανοῦ καὶ τήν εύφροσύνη τῆς Βασιλείας του. Στήν ἀρχιερατική Του προσευχή παρακαλεῖ τὸν Θεό Πατέρα νά ἔχει μαζί Του τούς λυτρωμένους «ἴνα ὧσι μετ' ἐμοῦ ἐν τῇ Βασιλείᾳ μου». Ἡ ἐκπλήρωση ὅλων τῶν προφητειῶν τῆς Π. Διαθήκης ἀποδεικνύει μέ τόση ἀπλότητα καὶ πειστικότητα τή θεία προέλευση τοῦ Χριστοῦ, τή θεοπνευστία τῶν προφητειῶν, ἀλλά καὶ τήν προαιώνια καὶ ἀνέκφραστη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ Πατέρα πρός τό ἀγαπημένο του πλάσμα τόν ἄνθρωπο.

Ἐρωτήσεις:

1. Ποιά νομίζετε ὅτι εἶναι ἡ πιό βαριά τιμωρία (στό κεφ. 34) καὶ γιατί;
2. Ἀπό ποῦ προέρχεται ἡ χαρά τοῦ λαοῦ;
3. Ποιά εἶναι τά πιό ἔντονα μεσσιανικά στοιχεῖα τοῦ 35 κεφαλαίου;

Μάθημα 41ο

41. Ο ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

(Ματθαίου 6, 6-13)

Ο Εύαγγελιστής Ματθαῖος, ἔνας ἀπό τούς δώδεκα μαθητές τοῦ Κυρίου, μᾶς διασώζει στὸ Εὐαγγέλιο του ἔνα ἀπό τὰ ὡραιότερα τμῆματα τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἐπὶ τοῦ ὅρους δύμα. Ἀπό αὐτή εἰναι καὶ τὸ κείμενο πού ἀκολουθεῖ. Ἀναφέρεται στὸν τρόπο καὶ τὸ περιεχόμενο τῆς προσευχῆς καὶ συγχρόνως μᾶς δίνει τὸ αἰώνιο ὑπόδειγμα προσευχῆς, τὴν Κυριακή προσευχή. Πήρε τό ὄνομα αὐτό, γιατί τῇ δίδαξε ὁ Κύριος. Διακρίνεται σὲ δύο μέρη: Στὸ πρῶτο περιλαμβάνονται τρία αἰτήματα, πού ἀναφέρονται στή δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ στὸ δεύτερο μέρος ἐπίσης ἀλλα τρία αἰτήματα γιά τίς ύλικές καὶ πνευματικές ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ Κυριακή προσευχή εἰναι σύντομη, ἀλλά γεμάτη ἀπό βαθειά νοήματα. Ἀναρίθμητοι χριστιανοί, εἴκοσι αἱῶνες τώρα, ἀπαγγέλουν πολλές φορές τὴν ὡραία αὐτή προσευχή καὶ ἐπικοινωνοῦν μέ τό Θεό.

Κείμενο

6. Σύ δέ ὅταν προσεύχῃ, εἰσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. 7 Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε ὡσπερ οἱ ἑθνικοί δοκοῦσι γάρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. 8 μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς· οἴδε γάρ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὃν χρείαν ἔχετε πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. 9 οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς· Πάτερ ἡμῶν ὃ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγιασθήτω τὸ δόνομά σου· 10 ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· 11 τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον· 12 καὶ ἀφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν· 13 καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. ὅτι σοῦ ἔστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

Έρμηνευτικές παρατηρήσεις

ταμιείον, (στιχ. 6): 'Η πρώτη σημασία ήταν ἀποθήκη, θησαυροφυλάκιο. Στήν Κ. Διαθήκη ταμιείον λέγεται τὸ ἐσωτερικό δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ. 'Η λέξη ἔδω χρησιμοποιεῖται γιά νά φανερώσει τήν ἀνάγκη νά γίνεται ἡ ἀτομική προσευχή μυστικά. Μὴ βαττολογήσητε, (στιχ. 7): Νὰ μή φλυ-
αρήσετε. Οἱ εἰδωλολάτρες συνήθιζαν νά λένε πολλά στίς προσευχές
τους καί νά ἐπαναλαμβάνουν πολλές φορές τά ἵδια λόγια. Μ' αὐτό τόν
τρόπο είχαν τήν ἐντύπωση ὅτι θά εἰσακουσθοῦν. 'Ο Χριστός δέν ἀπα-
γορεύει ἔδω τήν ἑκετενή προσευχή. "Αλλωστε ὁ ἴδιος προσευχόταν
πολύ. «Καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ Θεοῦ» (Λουκ. 6, 12).
Κυρίως θέλει νά μᾶς διδάξει ὅτι θά πρέπει νά παρακολουθοῦμε καί νά
καταλαβαίνουμε αύτά πού λέμε στήν προσευχή καί νά μή περιοριζόμα-
στε σέ μιά μηχανική ἐπανάληψη λέξεων καί αιτημάτων. οἰδε γάρ ὁ πα-
τήρ ἡμῶν, (στιχ. 8): 'Ο Θεός γνωρίζει τίς ἀνάγκες καί τίς ἐλλείψεις μας,
πρέπει ὅμως νά τό ζητήσουμε καί μεῖς. Πρέπει νά νοιώσουμε τήν
ἀνάγκη τῆς ἐπικοινωνίας μέ τό Θεό καί νά ἐκφράσουμε τήν ἐπιθυμία
μας. "Ετοι δείχνουμε ταπείνωση, μετάνοια, πίστη. Πάτερ ἡμῶν, (στιχ.
9): 'Η Κυριακή προσευχή ἀρχίζει μέ τήν προσφώνηση αύτή, στήν ὁποία
ἀποκαλοῦμε τό Θεό πατέρα μας. Βασική ιδιότητα τοῦ Θεοῦ, πού μᾶς
φανέρωσε ὁ Χριστός, είναι ἡ πατρότητα. 'Ἐπομένως οἱ ἄνθρωποι είναι
μεταξύ τους ἀδέλφια, ἀφοῦ ἔχουν τόν ἴδιο πατέρα. Θά πρέπει λοιπόν
νά είναι ἀγαπημένοι. ἀγιασθήτω τό ὄνομά σου: Νά γίνει γνωστό καί νά
δοξάζεται τό ἄγιο ὄνομα τοῦ Θεοῦ. 'Ο Θεός δοξάζεται, ὅταν οἱ ἄνθρω-
ποι ζοῦν σύμφωνα μέ τό θέλημά του. 'Ο ἄγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος
λέει: «Δοξασθήτω διά τῆς ἡμετέρας ζωῆς, ἵνα πάντες ὄρωντες ἡμᾶς,
δοξάσωσί σε». ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, (στιχ. 10): 'Η καινούργια πραγμα-
τικότητα πού ἔφερε ὁ Χριστός νά ἐπεκταθεῖ καί νά ἐπικρατήσει σ' ὅλη
τή γῆ. Βασιλεία τοῦ Θεοῦ σημαίνει καί τή μέλλουσα μακαριότητα τῶν
ἄγίων καί ἀκόμη τήν Ἐκκλησία. ὡς ἐν οὐρανῷ καί ἐπί τῆς γῆς: "Οπως
γίνεται τό θέλημα τοῦ Θεοῦ στόν οὐρανό ἀπό τούς ἀγγέλους, δηλ. μέ
προθυμία καί χαρά. 'Ο χριστιανός δέν ἀρκεῖ μόνο νά προσεύχεται ἀλλά
καί νά ἀγωνίζεται γιά νά ἐπικρατήσει τό αἴτημα αύτό. τόν ἄρτον ἡμῶν
τόν ἐπιούσιον, (στιχ. 11): Τά ἀναγκαῖα ἀγαθά γιά τήν καθημερινή συν-
τήρησή μας. 'Ο ἄνθρωπος ἐκτός ἀπό τήν ἀθάνατη ψυχή ἔχει καί σῶμα,
πού είναι ύλικό. Δέν πρέπει ὅμως νά ύποδουλώνει τήν ψυχή του στήν
πλεονεξία καί νά ζει μέ ἀγωνία γιά πλούτισμό. καί ἄφες ἡμῖν, (στιχ.
12): Συγχώρεσέ μας. ὄφειλήματα: "Ετοι ὄνομάζονται τά ἀμαρτήματα,
γιατί μέ αύτά παραβαίνουμε τό θεῖο θέλημα καί ἄρα εἰμαστε ὄφειλέτες

στή θεία δικαιοσύνη, ώς και ἡμεῖς ἀφίεμεν: Προυπόθεση γιά τή συγχώρηση τῶν ἄμαρτιῶν μας ἀπό τό Θεό είναι νά συγχωροῦμε και μεῖς ἐκείνους πού μᾶς ἔφταιξαν. μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, (στιχ. 13): Νά μήν ἐπιτρέψεις νά πέσουμε σέ πειρασμό. 'Ο Θεός παραχωρεῖ μερικές φορές τόν πειρασμό «ἢ πρός κάθαρσιν τῶν ἄμαρτιῶν ἡμῶν ἢ πρός φανέρωσιν τῆς ψυχικῆς ἡμῶν ἀνδρείας, ώς ἡ κατά Ἰώβ ἐδίδαξεν ἴστορία» (Ζιγαβηνός). Γι' αὐτό και ὁ πιστός ἀνθρωπος θά πρέπει νά είναι ἔτοιμος νά ἀντιμετωπίσει τούς πειρασμούς. Στήν ἀκολουθία τῶν παθῶν ψάλλουμε: «Γρηγορεῖτε και προσεύχεσθε, ἵνα μή πειρασθῆτε, τοῖς μαθηταῖς σου ὁ Θεός ἡμῶν ἔλεγες». ἀλλά ρῦσαι ἡμᾶς: 'Ἄλλα σῶσε μας, ὅτι σοῦ ἔστιν: Διότι σέ σένα ἀνήκει. 'Ο σύντομος αὐτός ἐπίλογος ἀποτελεῖ ὑμνο δοξολογίας στό Θεό, γιατί κάθε καλό στό Θεό ἀνήκει.

Πῶς πρέπει νά γίνεται ἡ προσευχή

Προσευχή είναι ἡ προσωπική ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρώπου μέ τό Θεό. Είναι ὁ διάλογος και ἡ συνομιλία τῆς ψυχῆς μέ τό Δημιουργό της. Χαρακτήρισαν τήν προσευχή ώς ἀναπνοή τῆς ψυχῆς και ώς τό ὄξυγόνο τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. 'Ο ιερός Αύγουστίνος λέει: «Ἡ προσευχή γαληνεύει και καθαρίζει τήν καρδιά και τήν κάνει πιο ἱκανή νά δεχθεῖ τά θεία δῶρα». Είναι λοιπόν ἡ προσευχή ἀπαραίτητη και ἀναγκαία γιά τόν πιστό. 'Εδώ βέβαια γίνεται λόγος γιά τήν ἀτομική προσευχή, γιατί ύπάρχει και ἡ ὁμαδική, ὅταν γίνεται ἀπό πολλούς ἢ ἡ λειτουργική, πού γίνεται στή θ. Λατρεία. 'Ο χριστιανός θά πρέπει νά προσεύχεται σωστά. Ἡ προσευχή του νά μή γίνεται συνήθεια, ἐνας τύπος πού ἐπαναλαμβάνει μηχανικά τά ίδια πάντοτε λόγια. Πρέπει νά αισθάνεται μέσα του τήν ἀνάγκη τῆς προσευχῆς και νά συμμετέχει συνειδητά. Μέ συγκεντρωμένο τό νοῦτου ἀπαλλαγμένος ἀπό ἐξωτερικούς θορυβους και περισπασμούς, χωρίς ἔχθρότητα γιά κανένα, ανοίγει αυθόρμητα τήν καρδιά του στό Θεό.

Ἡ προσευχή μας είναι ἴκετήρια, ὅταν παρακαλοῦμε γιά πράγματα πού ἔχουμε ἀνάγκη και είναι ἀπαραίτητα γιά τήν ύλική και πνευματική ζωή μας. Παράλληλα ἡ προσευχή θά πρέπει νά είναι και εὔχαριστήρια, γιά τά πλούσια αγαθά πού μᾶς δίνει ο Θεός και δοξαστική γιά τά μεγαλεία και τά θαυμάσια τοῦ Θεοῦ. Νά μή ξεχνᾶ ὁ ἀνθρωπος νά εύχαριστεῖ και νά δοξάζει τό Θεό γιά τίς δωρεές του. ቩ προσευχή πρέπει νά ἔχει εἰλικρίνεια και ἀλήθεια και νά μήν ύπάρχει σ' αυτήν ιδιοτέλεια, εγωισμός και ἐπίδειξη. Τά αιτήματα μας νά είναι λογικά και νά αποβλέπουν στή σωτηρία μας και τή δόξα τοῦ Θεοῦ.

Συμβαίνει ὅμως πολλές φορές νά μήν ἀπαντᾶ ὁ Θεός ἀμέσως σέ κάτι πού ζητάμε στήν προσευχή μας. Ἔνώ δηλαδή προσευχόμαστε μέ πίστη καί παρακαλούμε τό Θεό μέ τήν καρδιά μας, δέν ἵκανοποιεῖται ἡ ἐπιθυμία μας. Στίς περιπτώσεις αύτές είναι πιθανόν ἡ προσευχή μας νά γίνεται ἄτονα, μέ δισταγμό. Ἰσως νά ἀπογοητεύμαστε, ὅταν δέν βροῦμε ἀμέσως ἀνταπόκριση, καί νά μήν ἐπιμένουμε στό αἴτημά μας. Μπορεὶ ἀκόμη νά ζητάμε πράγματα παράλογα ἢ ἄλλα πού θά μᾶς ζημιώσουν ψυχικά. Ἔπειτα δέν μποροῦμε νά γνωρίζουμε πῶς ἐνεργεῖ ὁ Θεός. «'Ως ἀνεξερεύνητα τά κρίματα (= οἱ κρίσεις) αύτοῦ καί ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὄδοι αύτοῦ» (Ρωμ. 11, 33). Μπορεὶ βέβαια νά ἀργήσει ἡ ἀπάντηση, ἄλλα ὁ Θεός δέν λησμονεῖ ποτέ. Παράδειγμα οἱ γονεῖς τοῦ Προδρόμου. Χρόνια ὄλεκληρα παρακαλοῦσαν τό Θεό γιά ἔνα παιδί. Ἔπειτα ἀπό πολλά χρόνια ἔρχεται ἡ ἀπάντηση τοῦ Θεοῦ. Δέν ἀποχτοῦν ἔνα παιδί, ἄλλα τό μεγαλύτερο προφήτη, τόν ἄγιο Ἰωάννη τό Βαπτιστή.

Ἐρωτήσεις

1. Ἄφοῦ ὁ Θεός ώς παντογνώστης γνωρίζει τίς ἀνάγκες μας, γιατί τότε νά τόν παρακαλοῦμε μέ τήν προσευχή μας;
2. Γιατί ὁ Θεός δέν ἵκανοποιεῖ πάντοτε ὁσα ζητάμε στήν προσευχή μας;
3. Πῶς πρέπει νά προσευχόμαστε·
4. Τί προβλήματα μποροῦν νά δημιουργηθοῦν στήν ὁμαδική προσευχή καί πῶς μποροῦν νά ξεπεραστοῦν;

Η ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ

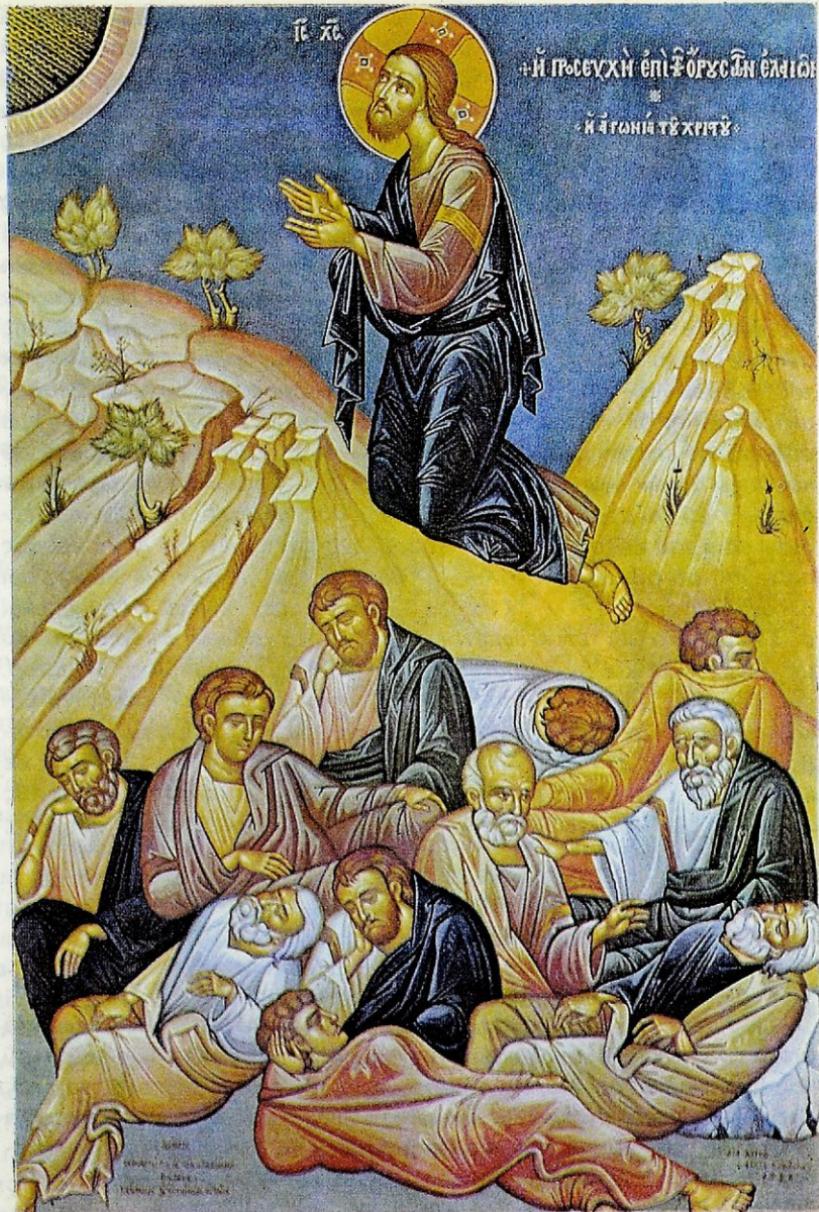
(Ιωάννου κεφ. 17, 1-26)

Ἡ Ἀρχιερατική προσευχή τοῦ Ἰησοῦ πῆρε αὐτό τὸ ὄνομα, γιατί ἀποτελεῖ «πρᾶξιν τοῦ μεγάλου Ἀρχιερέως τῆς ἀνθρωπότητος, ὁ ὅποιος ἀρχίζει τὴν θυσίαν του προσφέρων ἐαυτόν εἰς τὸν Θεόν» (Π. Τρεμπέλας). Ἔκφωνήθηκε ἀπό τὸν Κύριο λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν σύλληψή του, πιθανόν κατά τὴν διάρκεια τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, καὶ τὴν ἀναφέρει ὁ Εὐαγγελιστής Ιωάννης στὸ Εὐαγγέλιο του. Οἱ εἰδικοὶ ἐρμηνευτές τὴν διαιροῦν στὰ ἔξης τμήματα: α) Ἡ προσευχὴ τοῦ Κυρίου γιά τὸν ἐαυτό του, στιχ. 1-5, β) Ἡ προσευχὴ γιά τούς Ἀποστόλους, στιχ. 6-19 καὶ γ) Ἡ προσευχὴ γιά τὴν Ἐκκλησία, στιχ. 20-26. Κεντρική ίδέα στήν ὅλῃ Ἀρχιερατική προσευχή είναι τὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ στή γῆ.

Κείμενο

1. Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπῆρε τοὺς ὄφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπε πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα: δόξασόν σου τὸν υἱόν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε, 2 καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἔξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα πᾶν ὁ δέδωκας αὐτῷ δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. 3 αὕτη δὲ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. 4 ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον ἐτελεῖ-ωσα ὁ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω· 5 καὶ νῦν δόξασόν με σύ, πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ ἡ εἰχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον είναι παρά σοι. 6 Ἐφανέ-ρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις οὓς δέδωκά μοι ἐκ τοῦ κόσμου. σοὶ ἡσαν καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας, καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι. 7 νῦν ἔγνωκαν ὅτι πάντα ὄσα δέδωκάς μοι παρὰ σοῦ ἐστιν· 8 ὅτι τὰ ρήματα ἂ δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἐγνωσαν ἀληθῶς ὅτι παρὰ σοῦ ἐξήλθον, καὶ ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. 9 Ἐγὼ περὶ

Δεξιά: Ἡ προσευχὴ στή Γεθσιμανῆ. (Σίμωνα Φώτη Κόντογλου στήν Ι. Μονή Μεταμορφώσεως τῆς Βοστώνης Η.Π.Α.).

191

αύτῶν ἐρωτῶ οὐ περὶ τοῦ κόσμου, ερωτῶ ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοὶ εἰσι, 10 καὶ τὰ ἔμα πάντα σά εστι καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. 11 καὶ οὐκέτι εἰμὶ εν τῷ κόσμῳ, καὶ οὔτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσί, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ ἐρχομαι. πάτερ ἀγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὄνόματί σου οὓς δέδωκάς μοι, ινα ὡσιν ἐν καθώς ἡμεῖς. 12 ὅτε ἡμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ετήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὄνόματί σου οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ινα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. 13 νῦν δὲ πρὸς σὲ ἐρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ ινα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμήν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. 14 ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθώς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. 15 οὐκ ἐρωτῶ ινα ἀρης αὐτούς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ινα τηρήσῃς αὐτούς ἐκ τοῦ πονηροῦ. 16 ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσί, καθώς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμι. 17 ἀγίασον αὐτούς εν τῇ αληθείᾳ σου· ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι. 18 καθώς εμε ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κάγὼ ἀπέστειλα αὐτούς εἰς τὸν κόσμον. 19 καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω ἐμαυτόν, ινα καὶ αὐτοὶ ὡσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ. 20 Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, 21 ινα πάντες ἐν ὡσι ινα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι σὺ με ἀπέστειλας. 22 καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, ινα ὡσιν ἐν καθώς ἡμεῖς ἐν ἐσμέν, 23 ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ινα ὡσι τετελειωμένοι εἰς ἐν, καὶ ινα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σὺ με ἀπέστειλας καὶ ἡγάπησας αὐτούς καθώς ἐμὲ ἡγάπησας. 24 πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ὅπου εἰμὶ ἐγὼ κάκεῖνοι ὡσι μετ' ἐμοῦ, ινα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμήν ἣν δέδωκάς μοι, ὅτι ἡγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου. 25 Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἐγνω, ἐγὼ δέ σε ἐγνων, καὶ οὔτοι ἐγνωσαν ὅτι σὺ με ἀπέστειλας· 26 καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου καὶ γνωρίσω, ινα ἡ ἀγάπη ἣν ἡγάπησάς με ἐν αὐτοῖς ἦ, κάγὼ ἐν αὐτοῖς.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις

1) Ἡ προσευχή τοῦ Κυρίου γιά τόν έαυτό του, (στίχοι 1-5).

Ἐπήρε τοὺς ὄφθαλμούς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν (στίχ. 1): σήκωσε τά μάτια του στὸν οὐρανό. Ο οὐρανός θεωρεῖται νοητή κατοικία τοῦ Θεοῦ καὶ εἶναι ἐπόμενο κατά τὴν προσευχή νά στρεφόμαστε πρὸς τὰ ἔκει. Πρὸς τὸν οὐρανό στρέφουμε ὅχι μόνο τά μάτια μας ἀλλά καὶ τὴν καρδιά μας. Καὶ περιμένουμε τὴν ἀπάντηση τοῦ Θεοῦ στα αἰτήματα τῆς προσευχῆς μας, γιατί «πᾶν δώρημα τέλειον ἀνωθεν ἐστὶ καταβαίνον». ἐλήλυθεν ἡ ὥρα: Ἡθε ἡ ὥρα τοῦ σταυρικοῦ θανάτου ἀλλά καὶ τῆς δόξας.

‘Ο Χριστός μέ τή σταυρική θυσία του και τήν ἔνδοξην Ἀνάσταση θά όλοκλήρωνε τό ἔργο του γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου. δόξασόν σου τόν υἱόν: Δέ ζητούσε νά δοξασθεῖ ἀπό τόν κόσμο. ‘Ο Χριστός παρακαλεῖ τόν Πατέρα νά ἀποδεχτεῖ τή θυσία του και νά τήν όλοκληρώσει. ‘Ο Θεός δόξασε τόν Υἱό του μέ τά ύπερφυσικά σημεία πού ἔγιναν κατά τή διάρκεια τῶν παθημάτων του και μέ τήν Ἀνάσταση. *ίνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε*: ‘Ο Θεός θά δοξαζόταν μέ τή Σταύρωση και τήν Ἀνάσταση τοῦ Υἱοῦ του ἀλλά και μέ τή συνέχιση τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου. Διδασκόμαστε ἐδῶ ὅτι ὅσα ζητάμε στήν προσευχή πρέπει νά ἀποβλέπουν στή δόξα τοῦ Θεοῦ. *ίνα γινώσκωσί σε* (στίχ. 3): Δέν πρόκειται βέβαια γιά μιά θωρητική γνώση, ἀλλά γιά μιά συνειδητή ἐπικοινωνία μέ τό Θεό, γιά μιά προσωπική γνωριμία και σχέση. παρά σεαυτῷ τῇ δόξῃ ἡ εἰχον, (στίχ. 5): Μέ τή δόξα πού είχα κοντά σου. πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρά σοι: Πρίν νά δημιουργηθεῖ ὁ κόσμος ὁ ύλικος και πνευματικός. ‘Ο Υἱός τοῦ Θεοῦ ύπηρχε πάντοτε, «πρὸ πάντων τῶν αἰώνων», ὅπως ὁμολογοῦμε στό Σύμβολο τῆς Πίστεως.

2) Ἡ προσευχή γιά τούς Ἀποστόλους, (στίχοι 6-19).

Παρὰ σοῦ ἐξῆλθον, (στίχ. 8): Γεννήθηκα και βγῆκα στόν κόσμο ἀπό σένα. ἐρωτῶ, (στίχ. 9): Παρακαλῶ. οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ: Δέν ἀγνοεῖ οὔτε λησμονεῖ ὁ Κύριος τόν κόσμο, ἀλλά σ' αὐτό τό σημεῖο παρακαλεῖ εἰδικά γιά τούς Ἀποστόλους, οἱ ὄποιοι θά καλέσουν σέ ἐπιστροφή τόν κόσμο. “Ἀλλωστε σέ ἐπόμενους στίχους(21, 23) προσεύχεται, γιά νά πιστέψει ὁ κόσμος. τὰ ἐμὰ σά ἐστι και τὰ σὰ ἐμά, (στίχ. 10): Τονίζεται ἡ ἀπόλυτη κοινωνία και ἔνωση τοῦ Κυρίου μέ τό Θεό Πατέρα. οὐκέτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, (στίχ. 11): Ἐπειδὴ πρόκειται ἐπειτα ἀπό λίγο νά σταυρωθεῖ, δέν θά βρίσκεται μαζί τους σωματικά, γιά νά τούς ἐνισχύει μέ τήν παρουσία του. τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου: Προφύλαξέ τους μέ τή θεία σου δύναμη. *ίνα ὡσιν ἐν καθὼς ἡμεῖς*: Νά είναι ἐνωμένοι μεταξύ τους οἱ Ἀπόστολοι, ὅπως είναι ἐνωμένα τά Πρόσωπα τοῦ Τριάδικοῦ Θεοῦ. ‘Η ἔνωση ὅμως τοῦ Θεοῦ-πατέρα μέ τόν Ἰησοῦν Χριστό είναι ἔνωση φύσεως και οὐσίας, ἐνώ τῶν Ἀποστόλων είναι πνευματική. ‘Από τή φυσική ἔνωση τῶν Προσώπων τῆς Ἀγ. Τριάδας πηγάζει ἡ ὁμονοία και ἡ εἰρήνη, πού είναι δῶρα τοῦ Θεοῦ στούς ἀνθρώπους. “Οσοι λοιπόν ἀρνοῦνται τό Θεό, ἀρνοῦνται τήν ἀγάπη και τήν εἰρήνη. ὁ υἱός τῆς ἀπωλείας, (στίχ. 12). Είναι ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης. Χαρακτηρίζεται μ' αὐτή τήν ἔκφραση γιά τό λόγο ὅτι ὁ Κύριος, ὡς Θεός γνώριζε τό τέλος τοῦ Ἰούδα. ‘Ηταν ὄριστικά χαμένος, γιατί είχε παραδώσει τήν ψυχή του στό σατανά. *ίνα ἡ γραφή πληρωθῆ*: Γιά νά ἐπαληθεύσουν οἱ προφητείες

τῆς Ἀγ. Γραφῆς. Ἀσφαλῶς, ὅπως λέει ὁ ἄγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, δέ χάθηκε ὁ Ἰουδας, γιά νά ἐπαληθεύσει ἡ Γραφή. Είναι ἔνας τρόπος ἐκφράσεως, πού θέλει νά δεῖξει, ὅτι τό είχε προαναγγείλει. «Οὐκ ἐπεὶ πρώτισται ἐγένετο, ἀλλ' ἐπεὶ ἐμελλε γενέσθαι πρώτισται». *īva ἀρης αὐτούς*, (στιχ. 15): *Nὰ τοὺς πάρεις. καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω ἐμαυτόν*, (στιχ. 19): *Καὶ γιά χάρη τους ἐγὼ προσφέρω τόν ἑαυτό μου θυσία.*

3) Ἡ προσευχή γιά τήν Ἐκκλησία, (στίχοι 20-26).

καὶ περὶ τῶν πιστευόντων, (στιχ. 20) Ἀπό τό στίχο αὐτό ὁ Χριστός προσεύχεται γιά ὅλους ἐκείνους πού θά πιστεύσουν μέ τό κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων καὶ θά ἀποτελέσουν τήν Ἐκκλησία. *īva πάντες ἐν ῥῶιν*, (στιχ. 21): *Οταν οἱ πιστοὶ εἰναι ἐνωμένοι μέ τό Χριστό, ἐνώνονται πνευματικά καὶ μεταξύ τους. Ἡ ἐνωση αὐτή δέν ἀπορροφᾶ τήν προσωπικότητά τους. Πρόκειται γιά ἐνωση σκοπῶν καὶ αἰσθημάτων. Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος τό ύπογραμμίζει: «īva καὶ ἡμεῖς γενώμεθα ἐν πρός ἀλλήλους τῇ ὁμοψυχίᾳ καὶ τῇ τοῦ πνεύματος ἐνότητι, μὴ διαφωνῶμεν τι... τὸ αὐτὸ δὲ φρονῶμεν».* Ἡ ἐνότητα ἀγάπης εἰναι βασικό γνώρισμα στή ζωή τῶν χριστιανῶν καὶ στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας. Μαζί μέ τήν ἐνότητα τῆς ἀγάπης θά πρέπει νά ὑπάρχει καὶ ἐνότητα πίστεως. *«Εἰς Κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα»* (Ἐφεσ. 4, 5). Ἡ Ἐκκλησία δέεται καὶ παρακαλεῖ τό Θεό στή Θ. Λειτουργία: *«Υπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως»*. Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐνότητα τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας εἰναι ἰσχυρό μέσο, γιά νά ἐλκυστεῖ ὁ κόσμος στή χριστιανική πίστη καὶ γιά νά ἔχουν οἱ ἄνθρωποι μιά ἀκαταμάχητη ἀπόδειξη ὅτι ὁ Χριστός προέρχεται ἀπό τό Θεό-Πατέρα. *«īva γινώσκη ὁ κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας»* (Ιωάν. 17, 23). Θά εἰναι μιά ἀκόμη ἀπόδειξη γιά τή θεία καταγωγή τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅταν κατορθώνουν νά συμφωνοῦν καὶ νά ἔχουν ἀγάπη μεταξύ τους ἄνθρωποι μέ διαφορετικούς χαρακτῆρες καὶ ἀντιλήψεις. Ἀντίθετα οἱ διαιρέσεις, τά σχίσματα καὶ οἱ ἔχθρότητες ἀπομακρύνουν τόν ἄνθρωπο ἀπό τήν Ἐκκλησία. ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, (στιχ. 23): *Τότε μόνο θά πραγματοποιηθεῖ ἡ ἐνότητα, ὅταν ὁ Χριστός κατοικεῖ μέσα σέ κάθε πιστό, πού θά εἰναι σέ θέση νά πει, ὅπως ὁ Ἀπ. Παῦλος, «ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός» (Γαλ, 2, 20). Λέει ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας: «Γίνεται μὲν γάρ ἐν ἡμῖν ὁ Χριστός σωματικῶς μὲν ὡς ἄνθρωπος, συνενούμενος δι' εὐλογίας τῆς μυστικῆς πνευματικῶς δ' αὖ πάλιν ὡς Θεός, τῇ τοῦ ιδίου Πνεύματος ἐνεργείᾳ καὶ χάριτι».* *īva ῥωι τετελειωμένοι εἰς ἐν: Γιά νά εἰναι τελειοποιημένοι σέ ὁμόνοια καὶ ἐνωση. īva θεωρῶσι τήν δόξαν τήν ἐμήν,* (στιχ. 24): *Γιά νά βλέπουν καὶ νά ἀπολαμβάνουν τή δόξα τοῦ Χριστοῦ στήν οὐράνια μακαριότητα. πρὸ καταβολῆς κόσμου: Πρίν νά γίνει ὁ*

κόσμος, καὶ ὁ κόσμος σὲ οὐκ ἔγνω, (στιχ. 25): Δόθηκε καὶ δίνεται ἡ εὐκαιρία στὸν κόσμο νά γνωρίσει τό Θεό. Οἱ ἄνθρωποι ὅμως συχνά ἀγα- ποῦν περισσότερο τό ψέμα, παρά τό φῶς καὶ τήν ἀλήθεια, πού εἰναι ὁ Θεός, καὶ γνωρίσω, (στιχ. 26): Ὁ Χριστός ἐγγάρισε στούς Ἀποστόλους τό Θεό ὅχι μόνο μέ τή διδασκαλία καὶ τά θαύματά του, ἀλλά καὶ μέ τή σταυρική του θυσία, ὥπως ἐπίσης καὶ μέ τόν ἐρχομό τοῦ Ἅγιου Πνεύμα- τος τήν ήμέρα τῆς Πεντηκοστῆς.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιά εἰναι ἡ σπουδαιότητα τῆς Ἀρχιερατικῆς προσευχῆς τοῦ Χριστοῦ γιά τήν Ἑκκλησία;
2. Γιατί ἡ ἐνότητα τῶν πιστῶν ὀπαδῶν του Χριστοῦ εἰναι ἀπόδειξη ὅτι ὁ Κύριος προέρχεται ἀπό τό Θεό-Πατέρα;
3. Μέ ποιούς τρόπους μποροῦν οἱ χριστιανοί νά είναι σήμερα ἐνωμένοι καὶ ὡς ποιό σημεῖο πρέπει νά φτάνει ἡ ἐνότητά τους;
4. Ποιά εἰναι ἡ ἐννοια τοῦ στίχου 15; Τό νά γίνει κανείς ἀγιος ζώντας μέσα στὸν κόσμο είναι το ἴδιο μέ τό νά γίνει ζώντας ἔξω ἀπό αὐτόν;

Μάθημα 43ο

Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

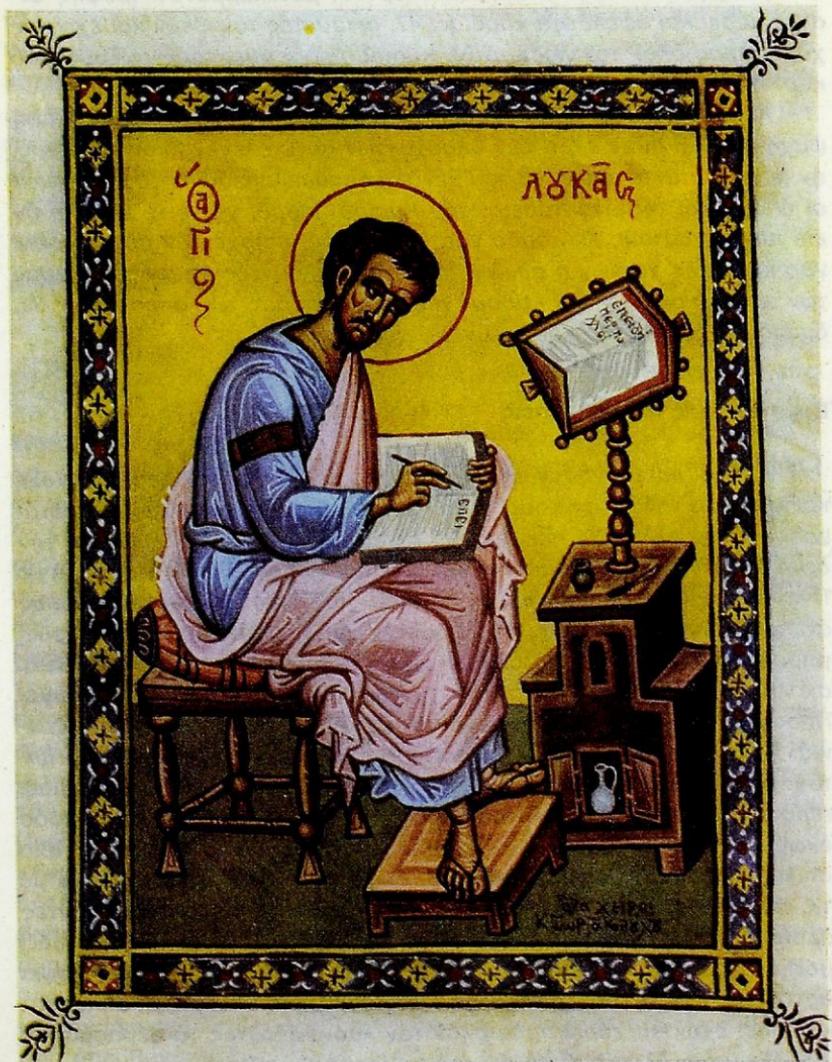
(Πράξ. 2, 37-47 καὶ 32-35)

Τό βιβλίο «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων» ἔγραψε ὁ ἵερος εὐαγγελιστής Λουκᾶς, ὁ ὅποιος ἔγραψε καὶ τὸ τρίτο εὐαγγέλιο, τὸ «κατά Λουκᾶν». Καὶ τά δύο αὐτά βιβλία ἀπευθύνονται στόν «κράτιστο Θεόφιλο», στόν ὅποιον ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς ἐδίδαξε τὴν Χριστιανική πίστη. Στό Εὐαγγέλιο του ἔγραψε γιά τῇ ζωῇ καὶ τό ἔργο τοῦ Κυρίου καὶ στίς «Πράξεις» συμπληρώνει τὴν διδασκαλία του πρός τόν Θεόφιλο, μέ τό ἔργο τῶν Ἀποστόλων καὶ κυρίως τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου, περιγράφοντας ὅσα ἔκαμαν οἱ ἀπόστολοι γιά τῇ διάδοση τῆς Χριστιανικῆς πίστεως καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῆς Χριστιανικῆς ἀγάπης μεταξύ τῶν πρώτων Χριστιανῶν. Τό πρῶτο κείμενο πού ἀκολουθεῖ (Πράξ. 2, 37-47) ἀναφέρεται στά ἀποτελέσματα τῆς πρώτης ὄμιλίας τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου πρός τὰ πλήθη. Τό δεύτερο κείμενο (Πράξ. 4, 32-35) στήν ἀγάπη καὶ τήν ἐνότητα τῶν πρώτων Χριστιανῶν.

Κείμενο

Κεφ. 2: 37. Ἀκούσαντες δέ κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ, εἰπόν τε πρὸς τὸν Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους· τί ποιήσομεν, ἄνδρες ἀδελφοί; 38. Πέτρος δὲ ἔφη πρὸς αὐτούς· μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω ἑκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὄνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. 39. Υμῖν γάρ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν καὶ πᾶσι τοῖς εἰς μακράν, ὅσους ἂν προκαλέσηται Κύριος ὁ Θεός ἡμῶν. 40. ἐτέροις τε λόγοις πλείσι θεοφάνειας προκαλέσηται Κύριος ὁ Θεός ἡμῶν. 41. οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι. 42. ἡσαν δὲ προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων καὶ τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ κλάσει τοῦ ἀρτου καὶ ταῖς προσευχαῖς. 43. Ἐγένετο δὲ πάσῃ ψυχῇ φό-

βος, πολλά τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο. 44. πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἡσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ εἶχον ἀπαντα κοινά. 45. καὶ τὰ

‘Ο ιερός Εύαγγελιστής Λουκᾶς.

κτήματα καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καὶ διεμέριζον αὐτὰ πᾶσι καθότι ἀν τις χρείαν εἶχε· 45. καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ιερῷ, κλῶντες τε κατ' οἰκον ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας. 47. αἰνοῦντες τὸν Θεὸν καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν, ὃ δὲ Κύριος προσετίθει τοὺς σωζομένους καθ' ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ.

Κεφ. 4: 32. Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία, καὶ οὐδὲ εἰς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἐλεγεν ἵδιον εἰναι, ἀλλ, ἦν αὐτοῖς ἀπαντα κοινά. 33. καὶ μεγάλη δυνάμει ἀπέδιδον τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. 34. οὐδὲ γάρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς· ὅσοι γάρ κτήτορες χωρίων ἡ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἐφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων· 35. διεδίδοτο δὲ ἐκάστῳ καθότι ἀν τις χρείαν εἶχεν.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις

Κεφ. 2: κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ: μέ καρδιά γεμάτη ἀπό κατάνυξη καὶ λύπη γιά τήν ἐνοχή τους. τί ποιήσομεν: τί πρέπει νά κάμουμε. μετανοήσατε: νά ἀλλάξετε σκέψεις, νά ἀλλάξετε καὶ ζωή. καὶ λήψεσθε τήν δωρεάν τοῦ ἀγίου Πνεύματος: καὶ θά πάρετε σάν δωρεά ἀπό τό Ἀγιο Πνεύμα τήν δικαιώση καὶ τόν ἀγιασμό. ἡ ἐπαγγελία: ἡ ὑπόσχεση. ὅσους ἀν προσκαλέσται: ὅσους θά προσκαλέσει. διεμαρτύρετο: (ό Πέτρος) μπροστά σέ ὅλους καὶ μέ δυνατή φωνή μαρτυροῦσε γιά τήν ἀλήθεια. σκολιά: πονηρή καὶ διεστραμμένη. ἀσμένως: εὐχαριστώς, πρόθυμα. Προσκαρτεροῦντες: ἀφωσιωμένοι μέ κατάνυξη καὶ ἐπιμονή. τῇ κοινωνίᾳ: στή στοργική ἐνότητα καὶ σχέση μεταξύ τους. τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου: στόν τεμαχισμό καὶ τό μοίρασμα τοῦ ἄρτου τῆς Θείας Εὐχαριστίας. τέρατα καὶ σημεῖα: ἀνεξήγητα θαύματα καὶ γεγονότα. ἐπί τό αὐτό: τόσο ἐνωμένοι καὶ ἀγαπημένοι μεταξύ τους πού ἡταν σάν νά ζούσαν στό ἴδιο σπίτι. ἐπίπρασκον: πουλοῦσαν. καθότι ἀν τις χρείαν εἶχε: ἀνάλογα μέ τίς ἀνάγκες πού εἶχε ὁ καθένας ἀπό τούς πιστούς. προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ιερῷ: μέ ζῆλο καὶ κατάνυξη, κάθε μέρα, ὅλοι μαζί μαζεύονταν στό ναό. κλῶντες τε κατ' οἰκον ἄρτον: ἀφοῦ είχαν κόψει ἄρτον στά σπίτια τους. ἀφελότητι καρδίας: χωρίς ὑποκρισία, ἀπλότητα καρδίας. ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν: ἔχοντες τό σεβασμό καὶ τήν ἐκτίμηση ὅλου τοῦ λαοῦ. προσετίθει: ἐπρόσθετε.

Κεφ. 4: ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία: ἡσαν τόσο πολύ ἀγαπημένοι μεταξύ τους πού ὅλοι μαζί ἔμοιαζαν μέ ἔνα εὐλογημένο πλήθος πού

είχε «μία ψυχή και μιά καρδιά». και ούδέ εἰς: και οὕτε ἔνας. ἀλλ' ἡν αὐτοῖς ἀπαντα κοινά: ἡταν ὅλα τὰ ὑπάρχοντα τους κοινά, κανένας δέν είχε τὴν ἰδέαν ὅτι ἔχει κάτι ἀποκλειστικά δικό του. ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον: ἐδιδαν τή μαρτυρία (μιλοῦσαν μέ μεγάλη δύναμη καί πειστικότητα γιά τό γεγονός τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου). ἐνδεής· φτωχός. κτήτορες χωρίων: ιδιοκτήτες χωραφιών. τάς τιμάς: τό ἀντίτιμο (τά χρήματα πού ἔπαιρναν ἀπό τό πούλημα τοῦ χωραφιοῦ ἢ τοῦ σπιτιοῦ). τῶν πιπρασκομένων: τά πιπρασκόμενα: ἐκεῖνα (κτήματα - σπίτια) πού πουλοῦσαν. διεδίδοτο δέ ἐκάστω: δινόταν δέ σέ καθένα - μοιραζόταν.

Διδάγματα γιά τή σημερινή πραγματικότητα

‘Η «Πεντηκοστή» ὄνομάζεται καί «γενέθλια ἡμέρα τῆς Ἐκκλησίας». Μέ τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ίδρυεται ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καί μιά πρώτη πράξη τῆς φωτισμένης πλέον Χριστιανικῆς κοινότητας τῶν μαθητῶν ἡταν τό ἐμπνευσμένο κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου. Ἀκροατές ἡταν ἀπλοϊκοί ἄνθρωποι πού κατά περίεργη σύμπτωση είχαν μαζευτεῖ στὴν Παλαιστίνη γιά θρησκευτικούς σκοπούς, ἀπό πολύ μακρινά μέρη (ἀπό τὸν Πόντο, τὴν Περσία, τὴν Αἴγυπτο κ.ἄ.). Πολύ σωστά χαρακτηρίστηκε ἡ πολύχρωμη ἐκείνη «σύναξη» σάν τό «μυστικό προσκλητήριο» τῆς χάρης τοῦ Θεοῦ γιά νά ἀκουστεῖ ἀπό «ἀγγελιαφόρους» ὄλου τοῦ κόσμου τό πρώτο κήρυγμα τοῦ Ἀπ. Πέτρου. Ἡταν τά λόγια του ἀπλά ἀλλά δυνατά καί πειστικά «ἀκούσατες δέ κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ» καί «ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν» καί τρεῖς χιλιάδες περίπου νέοι χριστιανοί προστέθηκαν στή Χριστιανική Ἐκκλησία. Πῶς ὅμως ἔγινε αὐτή ὁμαδική μεταστροφή τόσων ἀνθρώπων πρός τή Χριστιανική πίστη; Ἡ δύναμη τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἀπ. Πέτρου καί ἡ μυστική ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πρός ὅλες ἐκείνες τίς ἄγνωστες ψυχές πού ἀκουσαν τό κήρυγμα ἔφερε τό ἐκπληκτικό ἀποτέλεσμα. «Τί ποιήσομεν ἄνδρες ἀδελφοί» καί ὁ Ἀπ. Πέτρος σπεύδει νά προτείνει «μετανοήσατε καί βαπτισθήτω ἔκαστος ὑμῶν ἐπί τῷ ὄνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν».

Οι σημερινοί ἄνθρωποι καί μεταξύ αὐτῶν οἱ Χριστιανοί δέχονται μέ τὴν ἵδια προθυμία καί τὴν ἴδια ἀπλότητα τό κήρυγμα τῆς σωτηρίας πού ἀπευθύνει ὁ Χριστός πρός ὄλους τούς ἀνθρώπους; Τό ἐρώτημα αὐτό πρέπει νά βάλει σέ πολλές σκέψεις κάθε σοβαρό ἄνθρωπο καί μάλιστα τούς νέους πού ξεκινοῦν τὴν πνευματική τους πορεία, μέσα

σέ ένα κόσμο που είναι τόσο ταραγμένος άπό τή ματαιότητα και τήν ύποκρισία που τόσο πληθωρικά κυκλοφορεῖ. Κι' αν οι σημερινοί ξανθρώποι δέν σπεύσουν νά διερωτηθοῦν «τί ποιήσωμεν» και δέν άκουσουν τήν αιώνια προτροπή τοῦ Θεοῦ «μετανοήσατε», τότε ποιά άλλα καλέσματα θά άκούσουν και θά άκολουθήσουν; Είναι τόσο θλιβερά και τόσα πολλά τά παραδείγματα άνθρωπων που βρίσκονται ξεχω άπό τήν «άγιαζουσα χάρη» τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, άκολουθώντας «όδούς σκολιάς και διεστραμμένας» μέ αποτέλεσμα τήν ἐγκληματική άδιαφορία πρός τόν άνθρωπινο πόνο και τήν άνθρωπινη δυστυχία. Οι πρώτοι Χριστιανοί μόλις βρέθηκαν κάτω άπό τή σκέπη τοῦ Ἀγίου Πνεύματος είδαν τό συνάνθρωπό τους σάν «ἀδελφό» και ή Χριστιανική άγάπη τους έσπευσε νά βρει μύριους τρόπους γιά νά άνακουφίσει και βοηθήσει τούς «ἀδελφούς» «καί είχον ἀπαντα κοινά» «ούδε γάρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς». Λέγεται πώς είναι μοναδικό και άνεπανάληπτο στήν ιστορία τής άνθρωπότητας τό φαινόμενο μιᾶς όργανων μένης κοινότητας μέ τέτοια συνοχή άγάπης και αύταπάρηση σάν αύτή τῶν πρώτων Χριστιανῶν.

Σήμερα ύπάρχουν τόσα κοινωνικά συστήματα που ύποσχονται: εύημερία και ίση κατανομή τῶν άγαθῶν τής γῆς μέ αποτέλεσμα νά «αίματοκυλίεται» ή άνθρωπότητα άπό πολέμους και σφαγές χάριν τής άγάπης και τής ισότητας τῶν άνθρωπων. Οι αἰῶνες πού πέρασαν άπό τότε μέχρι σήμερα, άλλα καί ή άδιάψευστη ιστορική μαρτυρία πείθουν ότι μονάχα ή Χριστιανική άγάπη άν έπικρατήσει στή γη μπορεῖ νά ἀλλάξει τή μορφή τοῦ κόσμου και νά χαρίσει τήν πραγματική εύημερία στούς άνθρωπους.

Έρωτήσεις

1. Έκτός άπό τόν Ἀπ. Πέτρο πού προτρέπει «μετανοήσατε» ποιούς άλλους θυμᾶσαι πού νά μίλησαν μέ τά ίδια λόγια;
2. Τί συνέβη και τόσοι άνθρωποι έπίστεψαν και βαπτίσθηκαν ἐκείνη τήν ήμέρα;
3. Μπορεῖς νά θυμηθεῖς κατορθώματα τής Χριστιανικής άγάπης τῶν πρώτων Χριστιανῶν;

4. Μπορεῖ σήμερα νά έφαρμοσθεί τό ιδεῶδες τῶν πρώτων Χριστιανῶν: ἡ κοινοκτημοσύνη, ἡ μιά ψυχή καὶ μιά καρδιά;

Μάθημα 44ο

Ο ΥΜΝΟΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ (Α' Κορινθ. 13, 1-13)

‘Ο Απ. Παῦλος γράφει τήν Α΄ πρός Κορινθίους ἐπιστολή του ἀπό τήν “Ἐφεσο τό 54-55 μ.Χ. Ἀφορμή γιά νά γραφτεῖ ἡ ἐπιστολή ἡταν πληροφορίες πού είχε ὁ Απ. Παῦλος ὅτι παρουσιάστηκαν «ἐριδες μεταξύ τῶν Κορινθίων» «ἐριδες ἐν ύμīν εἰσί» (Α' Κορινθ. 1, 11) πού ἐκλόνιζαν τή μεταξύ τους ἀγάπη καὶ ὁμόνοια. Γιά τά ζητήματα αύτά ἔγραψαν καί ἐπιστολή οἱ Κορίνθιοι πρός τόν Ἀπ. Παῦλο ζητώντας τή βοήθειά του. Σκοπός τής ἐπιστολῆς είναι νά μονοιάσουν οἱ Κορίνθιοι καί νά ξαναβροῦν τή μεταξύ τους ἀδελφική καὶ Χριστιανική ἀγάπη. Γι αύτό καί τούς παρακαλεῖ «διά τοῦ ὄνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τό αύτό λέγητε πάντες καί μή ἡ ἐν ύμīν σχίσματα» (Α' Κορ. 1, 10) ἀλλά νά ἐπικρατήσει ἀγάπη τέτοια πού νά κυριαρχεῖ σέ ὅλες τίς λεπτομέρειες τής ζωῆς τους, ὅπως τούς προτρέπει στό τέλος τής ἐπιστολῆς του, «στήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε, πάντα ύμῶν ἐν ἀγάπῃ γενέσθω». (Α' Κορ. 16, 13-14).

Οι ἐρμηνευτές χωρίζουν τόν ὑμνο τής ἀγάπης σέ τρία μέρη: α) Ἡ ἀγάπη είναι ἡ μεγαλύτερη ἀρετή, στίχοι 1-3, β) τά γνωρίσματα τής ἀγάπης, στίχοι 4-7 καὶ γ) Ἡ αἰωνιότητα τής ἀγάπης, στίχοι 8-13.

Κείμενο

1. Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων ἀγά-
πην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἡχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. 2. καὶ ἐὰν
ἔχω προφητείαν καὶ εἰδὼ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ
ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω,
οὐδὲν εἰμί. 3. καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά του, καὶ ἐὰν παραδῶ
τὸ σῶμα μου ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. 4.
Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περ-
περεύεται, οὐ φυσιοῦται. 5. οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἔαυτῆς, οὐ πα-
ροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, 6. οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει
δὲ τῇ ἀληθείᾳ. 7. πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα¹⁰
ύπομένει. 8. ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει, εἴτε δὲ προφητεῖαι, καταργη-
θήσονται· εἴτε γλώσσαι παύσονται· εἴτε γνῶσις, καταργηθήσεται. 9. ἐκ
μέρους γάρ γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν· 10. ὅταν δὲ
ἐλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. 11. ὅτε ἡμην νήπι-
ος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν. ὡς νήπιος ἐλογιζόμην·
ὅτε δὲ γέγονα ἀνήρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. 12. βλέπομεν γάρ ἀρτὶ¹¹
δὶ' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἀρτὶ γι-
νώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθώς καὶ ἐπεγνώσθην. 13. νυνὶ¹²
δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

Γλῶσσα: τό μέσο πού έπικοινωνοῦν οἱ ἄνθρωποι μεταξύ τους. τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων: έάν θὰ μποροῦσα νά μιλήσω τίς γλῶσσες τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων ἀκόμα: χαλκὸς ἥχων: χάλκινο πράγμα πού βγάζει ἀποκρουστικό ἥχο. κύμβαλον ἀλαλάζον: μεταλλικά ἀντικείμενα πού βγάζουν δυνατό κρότο ὅταν χτυπιούνται. προφητεία: τό χάρισμα καὶ ἡ ἱκανότητα νά προλέγει καί διδάσκει χαρισματικά. τὰ μυστήρια πάντα: ὅλα τά ἄγνωστα καί μυστικά σχέδια πού ἔχει ὁ Θεός στήθεια Του βούληση. καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν: ὅλη τήν ἀνθρώπινη γνώση. μεθιστάνειν: νά μετακινῶ, νά μεταθέσω. ψωμίσω: πουλήσω (γιά νά δώσω ψωμί στούς φτωχούς). ἵνα καυθήσομαι: γιά νά καῶ. μακροθυμεῖ: αὐτός πού ἀγαπάει ἔχει πλατειά καρδιά. χρηστεύεται: εὐεργετική καὶ καλή γιά τούς ἄλλους. οὐ ζηλοῖ: δέν φθονεῖ. οὐ περπερεύεται: δέν φλυαρεῖ. οὐ φυσιοῦται: δέν φέρνεται ἀλαζονικά. οὐ λογίζεται τό κάκον: δέν σκέπτεται ποτέ κακό γιά τόν ἄλλον ἄλλα καί δέν σκέπτεται τό κακό πού τοῦ ἔκαμαν. ἐπί τῇ ἀδικίᾳ: γιά κάτι ἀδικο πού γίνεται. πάντα στέγει: ὅλα σκεπάζει. πάντα ύπομένει: τά πάντα ύπομένει. οὐδέποτε ἐκπίπτει: ποτέ δὲν ξεπέφτει, είναι πάντοτε τέλεια χωρίς νά λιγοστεύει. ἐκ μέρους: ἔνα μόνον μέρος γνωρίζουμε, λίγο γνωρίζουμε. ἔάν δὲ ἔλθει τό τέλειον: ὅταν θά ἔχουμε πλήρη καί τέλεια γνώση. Ἔννοεῖ μετά τή δεύτερη παρουσία τοῦ Κυρίου. βλέπομεν γάρ ἄρτι: διότι τώρα βλέπουμε. δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι: σάν μέσα ἀπό μεταλλικό καθρέφτη καί ἔχομε πολλά ἐρωτηματικά καί αἰνίγματα, πού είναι δύσκολο νά τά κατανοήσουμε τέλεια. ἐπιγνώσομαι: θά ἀποκτήσω τήν τέλεια γνώση. καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην: ὅσο τέλεια μέ ἔχει γνωρίσει ὁ Κύριος. νυνὶ: τώρα ὅμως (έννοεῖ τήν παροῦσα ζωή) μείζων δέ: πιό μεγάλη δέ (ἀπό τήν πίστη καί τήν ἐλπίδα).

‘Υποδείξεις γιά πρακτικές έφαρμογές

Επώθηκε πώς ἄν σωζόταν ἀπό τήν Καινή Διαθήκη μονάχα ἡ σελίδα ἐκείνη πού ὁ Χριστός διηγεῖται τήν παραβολή τοῦ ἀσώτου υἱοῦ θά ἦταν ἀρκετή γιά νά μᾶς πείσει ὅτι ὁ Χριστός ἦταν Θεός, δείχνοντας τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρός τό παιδί του, πού γυρίζει ἀπό τή χώρα τῆς ἀμαρτίας. Γιά τόν Ἀπ. Παῦλο επώθηκε πώς ἄν τίποτα ἄλλο δέν ἔγραφε ἐκτός ἀπό τόν «ὕμνο τῆς ἀγάπης» πρός Κορινθίους, θά ἦταν ἀρκετό νά ἀποδείξει πώς ὁ Ἀπ. Παῦλος είναι «ὁ πρώτος μετά τόν "Eva" (μετά

τόν Ἰησοῦν Χριστό) πού τόσο βαθιά καί τέλεια ἐπίστεψε στό κήρυγμα τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ πρός τό Θεό καί τούς ἀνθρώπους.

Κατά τὸν Ἀπ. Παῦλο στὴν κορυφή ἀπό ὅλες τίς ἀρετές εἰναι ἡ ἀγάπη πού πρέπει νά βρίσκει μύριους τρόπους γιά νά ἐκδηλώνεται καί νά προσφέρεται στούς ἀνθρώπους χωρίς δισταγμούς καί πρό πάντων χωρίς ὑπολογισμούς. Εἶναι γιά τὸν Ἀπ. Παῦλο ἀγάπη μόνον ἐκείνη πού πάντοτε προσφέρεται καί θυσιάζεται γιά τὸν ἀδελφό, τὸν ὅποιοδήποτε γνωστό ἥ ἄγνωστο ἀδελφό. Χάνει τὴν ἀξία τῆς ἡ ἀγάπη ὅταν δίνεται «ἐκλεκτικά». Ὁ ἴδιος ὁ Ἀπ. Παῦλος θά γράψει ἀλλοῦ ὅτι τό νά θυσιάζεται κανείς γιά κάτι σπουδαῖο καί μεγάλο αὐτό ἔχει κάποια ἀξία, τό νά θυσιάζεται ὅμως κανείς γιά παραπεταμένους καί ἄχρηστους καί πονηρούς ἀνθρώπους αὐτό ἔχει πιό πολύ ἀξία «εἴτι ἀμαρτωλῶν ὃντων ἡμῶν Χριστός ὑπέρ ἡμῶν ἀπέθανε» (Ρωμ. 5, 8) ὁ ιερός Χρυσόστομος στὴ θεία Λειτουργία του ἐπαναλαμβάνει τὸν εὐάγγελιστὴν Ἰωάννη καί λέγει ὅτι ὁ Θεός τόσο πολύ ἀγάπησε τὸ κόσμο «ώστε τὸν Υἱόν Του τὸν μονογενῆ δοῦναι ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν μή ἀπώλυται ἀλλ' ἔχῃ ζωήν αἰώνιον». Ἐάν ἡ ἀγάπη δέν ἔχει μέσα τῆς τό στοιχεῖο τῆς «Θυσίας» τότε δέν είναι ἀγάπη.

Τό κήρυγμα μᾶς τέτοιας ἀγάπης μέσα στό σημερινό κόσμο ποιά ἀπήχηση μπορεῖ νά ἔχει; Ἡ ἀγάπη είναι ἐκείνη πού συγκρατεῖ τὴν εἰρήνην ἀνάμεσα στά ἔθνη καί τούς λαούς τῆς γῆς, καί συμβιβάζει καί συμφιλιώνει τούς ἀνθρώπους μεταξύ τους.

Οἱ σημερινοὶ ἀνθρώποι μποροῦν καί γεφυρώνουν τίς ἀποστάσεις ἀνάμεσα στά ἀστέρια καί τούς ούρανούς καί δέν μποροῦν νά γεφυρώσουν τὴν ἀπόσταση πού τούς «χωρίζει» ἀπό τὸν ἀδελφό, τό διπλανό, πού ἵσως κατοικοῦν μαζί κάτω ἀπό τὴν ἴδια στέγη καί δέν μποροῦν νά βροῦν κάποια «λόγια ἀγάπης» γιά νά ξαναγίνουν ἀδελφοί.

Τίποτα δέν λείπει ἀπό τό σημερινό ἀνθρωπο οὕτε γνώση, οὕτε ἐπιστήμη, οὕτε δύναμη, οὕτε ιδεολογίες καί συστήματα κοινωνικά. Καί ὅμως τόση δυστυχία, τόση φτώχεια, τόσος θάνατος... Μήπως λείπει ἡ Χριστιανική ἀγάπη, ὅπως τὴν περιγράφει ὁ Ἀπ. Παῦλος; Τό «ἀγαπάτε ἀλλήλους» είναι ἐντολή πού δέν θά δινόταν ἂν στὴ γῆ ὑπῆρχαν μόνον ἀξιαγάπητα πρόσωπα.

Ἡ πίστη καί ἡ ἐλπίδα είναι ἐπίγειες ἀρετές καί συνοδεύουν τὴν ἀγάπην ὡς τό κατώφλι τῆς ἄλλης ζωῆς. Ἐκεῖ θά τὴν ἀφήσουν μόνη τῆς νά μᾶς συνοδεύει αἰώνια. Στὴν ἄλλη ζωή δέν θά πιστεύουμε γιατί ὁ Θεός θά είναι μπροστά μας οὕτε καί θά ἐλπίζουμε γιατί ὁ Θεός θά ἔχει ἐκπληρώσει ὅλες τίς ὑποσχέσεις Του. Μόνον θά ἀγαπάμε «νυνὶ δέ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη τά τρία ταῦτα. μείζων δέ τούτων ἡ ἀγάπη».

1. Ποιά σχέση μπορεῖ νά ύπαρχει μεταξύ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ τῆς θυσίας;
2. Γιατί ή πίστη καὶ ή ἐλπίδα είναι ἐπίγειες ἀρετές;
3. Μπορεῖτε νά σκεφθεῖτε πῶς ή Χριστιανική ἀγάπη μπορεῖ νά λύσει όλα τά μεγάλα κοινωνικά προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τή σημερινή ἀνθρωπότητα;

Μάθημα 45ο

Η ΕΥΘΥΝΗ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ

(Ἰακώβου 1, 2-27 καὶ 2, 14-26)

‘Ανάμεσα στά βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης συγκαταλέγεται ώς ἔνα ἀπό τά καλύτερα κείμενα καί ή Καθολική Ἐπιστολή τοῦ Ἀδελφοθέου Ἰακώβου, πού γράφτηκε στά μέσα τοῦ 1ου αιώνα. Εἶπαν πώς είναι θρησκευτικό καὶ ήθικό δοκίμιο. Πάντως ἀπευθύνεται πρός ὅλους τούς χριστιανούς μέ σκοπό νά παρηγορήσει τούς χειμαζόμενους ἀπό τίς δοκιμασίες καὶ νά συντελέσει στή διόρθωση τῆς ζωῆς σύμφωνα μέ τήν ἀλήθεια καὶ τήν ἀρετή τοῦ εὐαγγελικοῦ νόμου.

Κείμενο

Κεφ. 1, 2 Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις, 3 γινώσκοντες ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονὴν· 4 ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἔχετω, ἵνα ἡτε τέλειοι καὶ ὄλόκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι... 12 Μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν· ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. 13 Μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω ὅτι ἀπὸ Θεοῦ πειράζουμα· ὃ γὰρ Θεὸς ἀπείραστος ἐστι κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. 14 Ἐκαστος δὲ πειράζεται ὑπὸ τῆς ἴδιας ἐπιθυμίας ἔξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος· 15 εἴτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἀμαρτίαν, ἡ δὲ ἀμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον. 16 Μή πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί· πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἀνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, παρ' ὧν οὐκ ἔνι παραλλαγὴ ἡ τροπῆς ἀποσκιάσμα... 19 Ὁστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἔστω πᾶς ἀνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργὴν 20 ὄργη γὰρ ἀνδρὸς δικαιοσύνην Θεοῦ οὐ κατεργάζεται. 21 Διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν ρυπαρίαν καὶ περισσείαν κακίας ἐν πραῦτηι δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον τὸν δυνάμενον σώσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν. 22 Γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου καὶ μὴ μόνον ἀκροαταὶ... 26 Εἴ τις δοκεῖ θρῆσκος εἶναι ἐν ὑμῖν μὴ χαλιναγωγῶν γλῶσσαν αὐτοῦ, ἀλλ’ ἀπατῶν καρδίαν αὐτοῦ, τούτου μάταιος ἡ θρησκεία. 27 Θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ αὕτη ἐστίν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανούς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἀσπιλον ἐσατὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

Κεφ. 2, 14 Τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σώσαι αὐτόν; 15 Ἐὰν δὲ ἀδελφὸς ἡ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσι καὶ λειπόμενοι ὡσι τῆς ἐφημέρου τροφῆς, 16 εἰπῆ δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν, ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτάζεσθε, μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, τί τὸ ὄφελος; 17 Οὕτω καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔργα ἔχῃ, νεκρά ἐστι καθ’ ἑαυτήν. 18 Ἄλλ’ ἔρεῖ τις· σὺ πίστιν ἔχεις, κάγὼ ἔργα ἔχω· δεῖξον μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου, κάγὼ δεῖξω σοι ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν μου... 26 Ὁσπερ γὰρ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι.

Έρμηνευτικές παρατηρήσεις

Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε = νά θεωρείτε ώς πηγή καὶ αιτία τήν πλήρη καὶ τέλεια χαρά. πειρασμοί = δοκιμασίες. δοκίμιον = ἡ δοκιμα-

σία τῆς πίστεως πού προέρχεται ἀπό τίς θλίψεις. τέλειον ἔργον: εἶναι ἡ δοκιμασμένη ἀρετή, ὁ ἡθικός καὶ σταθερός χαρακτήρας. ἐν μηδενὶ λειπόμενοι = γιά νά μή σᾶς λείπει τίποτα. μακάριος (μή + κήρ = ἀθανάτος) = πανευτυχής. στέφανος τῆς ζωῆς = τό στεφάνι τῆς αἰώνιας ζωῆς. Πρβλ. Β' Τιμ. 4, 8. "Οπως ὁ νικητής τῶν ἀθλητικῶν ἀγώνων ἔπαιρεν γιά ἔπαθλο στεφάνι ἀπό ἑλιά, ἔτοι καὶ ὁ νικητής τῶν πειρασμῶν θά στεφανωθεῖ μιά μέρα μέ την τιμή καὶ τή δόξα τοῦ Θεοῦ. ὁ Θεός ἀπείραστός ἐστιν κακῶν· ὁ Θεός ὡς πανάγαθος πού εἶναι οὔτε πειράζεται οὔτε πειράζει κανέναν. Ἐπομένως τήν αἰτία τῆς ἀμαρτίας πρέπει νά τήν ἀναζητοῦμε στό ἐγώ μας, πού συγκατατίθεται στούς πειρασμούς τοῦ διαβόλου. ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος = αὐτός πού παρασύρεται καὶ δελεάζεται ἀπό τήν ἡδονή. ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἀμαρτίαν προσωποποίηση τῆς ἐπιθυμίας, ἡ ὅποια μέ τή συγκατάθεση τῆς ἀνθρώπινης θελήσεως συλλαμβάνει τήν ἀμαρτία. πᾶσα δόσις ἀγαθή... τοῦ πατρός τῶν φώτων· ὁ στίχος αὐτός ἔχει συμπειριληφθεῖ στή λεγόμενη ὄπισθάμβων εὐχή, πού λέει ὁ ιερέας στό τέλος τῆς θείας Λειτουργίας. παραλλαγή = ἀλλοίωση. τροπής ἀποσκίασμα = ἡ πιο μικρή σκιά μεταβολῆς. ὄργη δικαιοσύνην Θεοῦ οὐ κατεργάζεται = ἡ ὄργη ἐμποδίζει τόν ἄνθρωπο νά ἐπιτελεῖ ἔργα ἀρετῆς σύμφωνα μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. πᾶσα ρυπαρίαν = κάθε τί πού μολύνει. περίσσειαν κακίας = ύπερβολική κακία. ἔμφυτος λόγος: εἶναι ὁ εὐαγγελικός λόγος πού φυτεύτηκε στίς καρδιές τῶν πιστῶν μέ τήν ἐν Χριστῷ ἀναγέννηση. Πρβλ. Ρωμ. 1, 16. μάταιος = ἀνωφελής καὶ ἄκαρπος. ἀμίαντος = ἀμόλυντος. τά ἐπιτήδεια = τά ἀπαιτούμενα γιά τή συντήρηση τοῦ σώματος. 'Ο στίχ. 26 ἐπέχει θέση συμπεράσματος.

Βασικές ἀλήθειες

Κάθε χριστιανός ὄφείλει νά πιστεύει. Δέν πρέπει ὅμως νά ξεχνάει πώς ἡ πίστη δοκιμάζεται ἀπό ποικίλους πειρασμούς. 'Υπάρχουν πειρασμοί πού συντελοῦν στήν πνευματική προαγωγή. «Μακάριος ἀνήρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν· ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται τόν στέφανον τῆς ζωῆς». 'Υπάρχουν καὶ πειρασμοί πού ὀδηγοῦν στά δίχτια τοῦ κακοῦ. Εἶναι οἱ ἐπιθυμίες πού σπρώχνουν στήν ἀμαρτία. «Ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἀμαρτίαν, ἡ δέ ἀμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον». Πρόκειται γιά τό λεγόμενο πνευματικό θάνατο, μέ ἄλλα λόγια γιά τή διακοπή τῶν σχέσεων τοῦ ἀνθρώπου μέ τό Θεό, γεγονός πού μπορεῖ νά ὀδηγήσει στήν καταστροφή. 'Ἐπομένως ὁ πιστός, πού ἔχει συνείδηση τῶν εύθυνῶν του, πρέπει νά φροντίσει ν' ἀποβάλει ἀπό τήν καρδιά του κάθε κακία καὶ ν' ἀποδεχθεῖ τό λόγο τοῦ Θεοῦ. 'Αποδοκή

τοῦ θείου λόγου ὅμως σημαίνει ὅχι μόνο ἀκρόαση, ἀλλά καὶ ἔργα θε-
άρεστα. «Γίνεσθε ποιηταί λόγου καὶ μή μόνον ἀκροαταί». Αύτό ἄλλωστε
εἶναι ἔνα ἀπό τά κυριότερα γνωρίσματα τῆς ἀληθινῆς θρησκείας καὶ
φυσικά κάθε ἀνθρώπου πού θρησκεύει: νά προσφέρει δηλαδή στούς
ἄλλους τήν ἀγάπην, χωρίς νά ἐπηρεάζεται ἀπό τήν κακία τοῦ κόσμου.

Τά ἔργα τῆς ἀγάπης εἶναι τό πᾶν γιά τό χριστιανό. Ἀπό αὐτά φαί-
νεται τό ποιόν τῆς πίστεως. Μπορεῖ κανένας νά πιστεύει χωρίς νά ἔχει
νά παρουσιάσει ἔργα ἀγάπης. 'Αλλ' αὐτή ἡ πίστη δέν εἶναι χριστιανική
καὶ ἐπομένως δέ σώζει. Ἐξάλλου καὶ τά δαιμόνια πιστεύουν καὶ φρί-
τουν. Λέγει ὁ Ιερός Χρυσόστομος: «Κάν γάρ εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸν
Υἱὸν ὄρθως τις πιστεύῃ, καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ "Ἄγιον, βίον δὲ μὴ ἔχῃ
ὄρθων, οὐδὲν αὐτῷ κέρδος τῆς πίστεως εἰς σωτηρίαν». Μπορεῖ ὅμως
νά συμβαίνει καὶ τό ἀντίθετο: Νά ἔχουμε ἔργα ἀγαθά χωρίς πίστη. Στήν
προκειμένην περίπτωση δέν εἶναι δυνατό νά είναι ἔργα θεάρεστα. Γιατί
δίχως πίστη «ἀδύνατον εύαρεστῆσαι» (Ἑβρ. 11, 6). Καὶ αὐτό, διότι
συνήθως πρόκειται γιά ἔργα πού ἀποβλέπουν στό συμφέρον ἢ τήν αὐ-
τοπροβολή. 'Η ἀληθινή πίστη μεταφράζεται σέ ἀγάπη καὶ ή πραγματική
ἀγάπη σέ πίστη. "Αρά ὁ συνδυασμός τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης εἶναι ἡ
καλύτερη βιοθεωρία. "Ολοι οἱ ἄγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας δικαιώθηκαν
στή ζωή τους, ἀκριβώς γιατί συνδύασαν τίς δυό αὐτές ἀρετές. «Πίστις
δι' ἀγάπης ἐνέργουμένη» (Γαλ. 5, 6). Διαφορετικά τά πάντα νεκρώνον-
ται γιατί, δύπως ἐπιλέγει ὁ Ἀδελφόθεος Ἰάκωβος, «πίστις χωρίς ἔργων
νεκρά ἔστι».

Ἐρωτήσεις

1. Βρίσκεις ἐπαρκή τόν ὄρισμό τῆς ἀληθινῆς θρησκείας, πού δίνει ὁ Ἀδελφόθεος Ἰάκωβος καὶ γιατί;
2. Θεωρεῖς ἀνώτερη τήν πίστη ἢ τήν ἀγάπη καὶ γιατί;
3. Είναι δυνατό νά πιστεύει κανένας παραγματικά στό Θεό, χωρίς ν'
ἀγαπάει τό συνάνθρωπό του;
4. Ποιά ἀκριβώς εύθύνη νιώθεις ὅτι ἔχεις ως χριστιανός μέσα στήν
κοινωνία πού ζεῖς;

ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗ ΣΤΟ ΔΑΣΚΑΛΟ

(Γρηγορίου Νεοκαισαρείας: Πανηγυρικός: παρ. 3-4, άποσπά-
σματα, ΒΕΠ 17, 277-280)

Ο Γρηγοριος Νεοκαισαρείας ο Θαυματουργός (211/213-270/275) καταγόταν από τή Νεοκαισάρεια τοῦ Πόντου. Σπούδασε στήν πατρίδα του φιλολογία καί νομικά καί συμπλήρωσε τίς σπουδές του στήν Καισάρεια τῆς Παλαιστίνης, κοντά στόν Ὁριγένη (231-235). Φαίνεται πώς ἡ σοφία καί ἡ ἀρετή τοῦ μεγάλου δασκάλου τόν σαγήνεψαν ιδιαίτερα.

Κοντά στόν Ὁριγένη ο Γρήγοριος διέπρεψε καί γι' αὐτό, ώς διπρώτος σπουδαστής τῆς σειρᾶς του, ἐκφώνησε τό γνωστό «Πανηγυρικό» ἢ «Χαριστήριο Λόγο» του. Στό λόγο αὐτό ο Γρηγόριος μιλάει γιά τόν Ὁριγένη καί τή μέθοδο διδασκαλίας του, γιά τήν οίκογένεια καί τή ζωή του καί γιά όρισμένα θεολογικά θέματα.

Κείμενο

Από τό Λόγο αὐτό είναι καί τό παρακάτω ἀπόσπασμα:

"Εστω δῆ μοι ὁ λόγος ὅδε χαριστήριος: Θεῷ μὲν τῷ τῶν ὄλων, οὐκ ἀν ἐθελήσαιμι λέγειν· καίτοι γε ἐκεῖθεν ἡμῖν πᾶσαι μὲν αἱ τῶν ἀγαθῶν ἀρχαί, ἐκεῖθεν δὲ καὶ ἡμᾶς τῶν εὐχαριστῶν ἢ ὕμνων καὶ αἰνῶν ἅρχεσθαι χρή...." "Εστω χαριστήριος ἀνθρώπων μὲν πάντων, μάλιστα τῷ ἀνδρὶ τῷ ιερῷ τῷδε" εἰ δέ τι καὶ περαιτέρω μεληγορεῖν ἐθέλοιμι, καὶ τῶν οὐ φαινομένων μέν, θειοτέρων δὲ καὶ κηδομένων ἀνθρώπων, τούτῳ δὲς με ἐκ παίδων κρίσει τινὶ μεγάλῃ οἰκονομεῖν τε καὶ τιθηνεῖσθαι καὶ ἐπιτροπεύειν ἐκληρώσατο, οἱ ιερὸς ἄγγελος Θεοῦ, «ὁ τρέφων με ἐκ νεότητός μου», φησὶν ἐκεῖνος ὁ Θεῷ φίλος ἀνήρ, τὸν αὐτοῦ λέγων... Ἡμεῖς δὲ πρὸς τῷ κοινῷ πάντων ἀνθρώπων κυβερνήτη, καὶ τοῦτον, δὲς τὶς ποτ' ἔστιν, ιδίᾳ παιδαγωγὸς ἡμῶν ὅντων νηπίων. "Ος τά τε ἄλλα πάντη πάντα ἀγαθὸς ὥν τροφεὺς καὶ κηδεμῶν ἐμός, πάλαι τε καὶ νῦν ἔτι ἐκτρέφει τε καὶ παιδεύει καὶ χειραγωγεῖ· καὶ δὴ πρὸς πᾶσι τοῖς ἄλλοις καὶ συνάψαι με τῷ ἀνδρὶ τούτῳ, τοῦτο δὴ τὸ κεφαλαιωδέστατον πάντων, ψκονομήσατο, οὕτε γένει καὶ αἴματι μοι ἀνθρωπίνων τινὶ προσήκοντα, ἢ ὅντα τινὰ τῶν πλησιοχώρων οὕτε καὶ ὁμοεθνῆ ὄλως, ἀλλὰ συνελόντι εἰπεῖν, ἀγνώστους, ἀλλοτρίους, ἀπεξενωμένους, ἀλλήλων ἀφεστηκότας πάμπολυ, δόσον μέσα ἔθνη καὶ ὅρη καὶ ποταμούς διείργει ἡμᾶς, ὑπὸ τῆς θείας ὅντως καὶ σοφῆς προμηθείας εἰς ταυτὸν ἀγαγών, τὴν σωτήριον

έμοι σύνοδον ταύτην ἐμηχανήσατο· ἄνωθεν τοῦτο προμηθούμενος οἶμαι, ἐκ πρώτης γενέσεως καὶ ἀνατροφῆς.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις

Χαριστήριος = αὐτὸς ποὺ ἀνήκει ἡ ἀρμόζει σ' ἔκφραση εὐχαριστίας, εὐχαριστήριος λόγος. Θεῷ μὲν τῷ τῶν ὄλων οὐκ ἄν ἐθελήσαιμι λέγειν = στό Θεό, τό Δημιουργό καὶ Εὔεργέτη ὄλων, δέν θά ηθελα ν' ἀναφερθῶ. Πρόκειται γιά σχῆμα λόγου, γιατί στή συνέχεια (§ Γ' 32 κ.ξ.) ἀναφέρεται ὥχι μονάχα στό Θεό, ἀλλά καὶ στό Χριστό. ἐστω χαριστήριος = ἂς ἐκφράσουμε τήν εὐγνωμοσύνη μας. μεληγορῶ = ὑμῶν. Θειοτέρων δὲ καὶ κηδομένων ἀνθρώπων = ἀπό τούς πιό στενούς συγγενεῖς καὶ ἀπό τούς ἀνθρώπους πού ἐνδιαφέρονται γιά μᾶς. οἰκονομῶ = τακτοποιῶ, ἐνδιαφέρομαι φροντίζω. τιθηνοῦμαι = περιποιοῦμαι ως τροφός, διατρέφω. ἐκπληρώσατο = κληρώθηκε. «ὁ τρέφων με ἐκ νεότητός μου» (Γεν. 48, 15)· ἀναφέρεται στήν εὐλογία τοῦ Πατριάρχη Ἰακώβ πρός τά παιδιά τοῦ γιοῦ του Ἰωσήφ, Εύφαίμι καὶ Μανασσῆ. Τό πλῆρες κείμενο ἔχει ως ἔξης: «Ο Θεός ὁ τρέφων με ἐκ νεότητος ἔως τῆς ἡμέρας ταύτης, ὁ ἄγγελος ὁ ρυόμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν εὐλογήσαι τά παιδιά ταύτα...» ὁ Θεῷ φίλος ἀνήρ· δηλ. ὁ Ἰακώβ. τὸν αὐτοῦ λέγων = ἐννοώντας τό δικό του εὐεργέτη. ἡμεῖς δὲ πρὸς τῷ κοινῷ πάντων ἀνθρώπων κυβερνήτῃ· ἐννοεῖται φαμέν. καὶ τοῦτον ἀναφέρεται στόν «ἱερὸν ἄγγελο τοῦ Θεοῦ», ἵσως καὶ στό Χριστό. ὅς τίς ποτ' ἔστιν = ὄποιοςδήποτε εἰναι πάντη = πρός κάθε κατεύθυνση, παντοῦ. καὶ συνάψαι με τῷ ἀνδρὶ τούτῳ ὥκονομήσατο = ευδόκησε νά μέ συνδέσει μέ αὐτόν ἐδῶ τόν ἄνδρα, δηλαδή τόν Ὦριγένη. Ο Γρηγόριος διαβλέπει στή γνωριμία του μέ τόν Ὦριγένη τό δάκτυλο τοῦ Θεοῦ· γιατί πράγματι, ἐνώ πήγαινε γιά σπουδές στή Βηρυτό, κατέληξε στήν Καισάρεια. τό κεφαλαιώδέστατον πάντων = τό σπουδαιότερο ἀπό ὄλα. οὕτε γένει... προσήκοντα = χωρίς ν' ἀνήκει στήν ἴδια μέ μένα οἰκογένεια καὶ συγγένεια. πλησιόχωρος = κοντοχωριανός. συνελόντι εἰπεῖν = μέ λίγα λόγια. ἀλλήλων ἀφεστηκότας πάμπολυ = ἀπομακρυσμένοι ὁ ἔνας ἀπό τόν ἄλλον πάρα πολύ. διείργω = ἐμποδίζω, ἀπέχω. ὑπὸ θείας ὄντως καὶ σοφῆς προμηθείας· ἐννοεῖ τή Θεία Πρόνοια. τήν σωτήριον ἐμοὶ ταύτην σύνοδον ἐμηχανήσατο = κατέστρωσε τούτη τή σωτήρια γιά μένα συνάντηση. ἄνωθεν τοῦτο προμηθούμενος οἶμαι· πιστεύει ὁ ἄγιος Γρηγόριος ό Θαυματουργός ὅτι ὄλα σχεδιάστηκαν καὶ πραγματοποιήθηκαν ἀπό τό Θεό.

Ο "Άγιος Γρηγόριος Νεοκαισαρείας ό Θαυματουργός. (Ψηφιδωτόν ΙΑ' αιώνος της Ι'. Μονῆς Δαφνίου).

ματα. 'Άλλ' έκεινο πού τόν ίκανοποιούσε του καλλιέργεια. Αύτό είχε ιδιαίτερη σημασία, γιατί, παράλληλα με τόν πλούτισμό τών γνώσεων, τοῦ δόθηκε ή εύκαιρια νά ένδιαφερθεῖ καί γιά τήν αὔξηση τής άρετής του. Μά τό πιο σπουδαίο ήταν ὅτι μέ τή μόρφωση αύτή συνδέθηκε πιό πολύ μέ τό Θεό καί πόθησε περισσότερο τή λύτρωση καί τή σωτηρία.

Ο Γρηγόριος Νεοκαισαρείας ό Θαυματουργός, καί ό άδελφός του ό Αθηνόδωρος, ξεκίνησαν άπό τή Νεοκαισαρεία τοῦ Πόντου νά πάνε στή Βηρυτό τής Φοινίκης, γά νά συμπληρώσουν τίς σπουδές τους. Μέ τήν εύκαιριά αύτή ομως θεωρησαν καλό νά συνοδέψουν τήν άδελφή τους ως τήν Καισάρεια τής Παλαιστίνης, ὅπου έμεινε καί έργαζόταν ό ανδρας της. 'Άλλ' έκει αύτή τήν έποχή βρισκόταν ό μεγάλος καί ξακουστός θεολόγος τής 'Αλεξανδρείας 'Ωριγένης, ό όποιος μάλιστα είχε άνοιξει καί Σχολή. Ο Γρηγόριος, νέος καί μέ ζῆλο πολύ στά γράμματα, πήγε νά τόν γνωρίσει άπό κοντά. "Ετοι πιάστηκε στή σαγήνη καί, άντι νά πάει στή Βηρυτό, παρέμεινε νά συμπληρώσει τίς σπουδές του στήν Καισάρεια.

Φαίνεται πώς ό Γρηγόριος, στά πέντε χρόνια πού μαθήτεψε κοντά στό σοφό 'Ωριγένη, έμαθε άρκετά πράγματα. Εξωχωριστά ήταν ή ψυχική

Γιά όλα αύτά, όταν ό Γρηγόριος ἔφευγε ἀπό τήν Καισάρεια, γιά νά
ἐπιστρέψει στόν Πόντο, ἔνιωσε τήν ύποχρέωσην' ἀπευθύνει λίγα λό-
για εὐχαριστίας καὶ εὐγνωμοσύνης στό μεγάλο δάσκαλό του, τόν Ὁρι-
γένην. Ἐπειδὴ δῆμως ἔβλεπε πώς τήν πορεία τῆς ζωῆς του κατηύθυνε ἡ
ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, αἰσθανόταν τήν ἀνάγκη νά ἐκφράσει πρώτα τίς εὐχα-
ριστίες του στόν Εὔεργέτη Θεό. Πίστευε πώς ὁ Θεός μέ κάποιον ἄγ-
γελό Του ἦ καὶ τό Μονογενή Υἱό Του, τό Λυτρωτή καὶ Σωτήρα Χριστό,
τόν φρόντισε ἀπό τή νηπιακή ἀκόμα ἡλικία, τόν παιδαγώγησε μέ
χίλιους-δυό τρόπους καὶ τόν ὀδήγησε στό σοφό Ὁριγένη. «Αὐτός
ἔδωκε τούς μέν ἀποστόλους, τούς δέ προφήτας, τούς δέ εὐαγγελι-
στάς, τούς δέ ποιμένας καὶ διδασκάλους πρός τόν καταρτισμόν τῶν
ἀγίων» ('Ἐφ. 4, 11-12). Αὐτό γιά τόν ἄγιο Γρήγοριο τό Θαυματουργό
ὑπῆρξε πολύ σπουδαίο γεγονός. «Τοῦτο δή τό κεφαλαιωδέστατον ἔ-
πειστον». Διότι συνδέθηκε μέ ἔνα τέτοιο ἄνθρωπο, πού ἦταν φαινόμενο
ἰδιοφυΐας, σοφίας, πίστεως καὶ ἀρετῆς. Ἀσφαλῶς ἡ Θεία Πρόνοια σχε-
δίασε καὶ πραγματοποίησε τή σωτήρια αὐτή γνωριμία. «Ἄνωθεν τοῦτο
προμηθούμενος οίμαι, ἐκ πρώτης γενέσεως καὶ ἀνατροφῆς».

Ἡ ἐκφραση τής εὐγνωμοσύνης πρός τό δάσκαλο είναι χωρίς ἀμφι-
βολία ιερή ύποχρέωση κάθε μαθητῆ. Ἡ μόρφωση, ὅταν ἀποβλέπει
στόν πλουτισμό τῶν γνώσεων καὶ στήν καλλιέργεια τῆς ψυχῆς, ἔχει
ἀνυπολόγιστη ἀξία. Ἀν μάλιστα αύτά τά δυό στηρίζονται στά χριστι-
ανικά ιδεώδη καὶ συντείνουν στή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, τότε ἔχομε
τήν ιδανικότερη παιδεία. Γι' αὐτό στό δάσκαλο, πού ὑπηρετεῖ ἔνα τέ-
τοιο σκοπό, πρέπει κάθε εὐγνωμοσύνη καὶ εὐχαριστία ἀπό μέρος ὅχι
μονάχα τῶν μαθητῶν του, ἀλλά καὶ ὀλόκληρης τῆς κοινωνίας.

Ἐρωτήσεις

1. Πώς δικαιολογείται ὁ μεγάλος θαυμασμός καὶ ἡ ἀπεριόριστη εὐγνω-
μοσύνη τοῦ Γρηγορίου Νεοκαισαρείας πρός τόν Ὁριγένη;
2. Γιατί ὁ ἄγιος Γρηγόριος ὁ Θαυματουργός ἀποδίδει στήν Πρόνοια τοῦ
Θεοῦ τό γεγονός τῆς μαθητείας του κοντά στόν Ὁριγένη;
3. Τί είναι ἐκείνο πού σᾶς ὠθεῖ νά θαυμάζετε καὶ νά εὐγνωμονείτε ὄρι-
σμένους δασκάλους σας;
4. Τί σημασία ἔχει ἡ φράση τοῦ Κυρίου «εἰς ὑμῶν ἐστιν ὁ διδάσκαλος,
ὁ Χριστός» (Ματθ. 23,8);
5. Πώς μπορούμε νά ἐκφράσουμε τήν εὐγνωμοσύνη μας στούς διδα-
σκάλους μας;

20-3-49

Μάθημα 47ο**Η ΕΞΟΧΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ**20-3-49
με χαριτων

(Έπιστολή πρός Διόγνητον κεφ. 5-9, ἀποσπάσματα, ΒΕΠ
2, 253-255)

Ἡ πρός Διόγνητον Ἐπιστολή εἶναι ἔνα ἀπό τά ἀριστουργήματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας. Εἶναι ἀπολογητικό κείμενο καὶ γράφτηκε τὸ 2ο αἰώνα ἀπό συγγραφέα, πού μᾶς εἶναι ἄγνωστος. Ἀπευθύνεται σὲ κάποιον ἐπίσημο ὄνόματι Διόγνητο, γιά νά τοῦ δώσει πληροφορίες γύρω ἀπό τή χριστιανική θρησκεία καὶ τή ζωή τῶν χριστιανῶν. Στήν ἀρχῇ ἀναφέρεται στή μηδαμινότητα τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ὑστερα ἀντιπαραβάλλει τήν ἀνωτερότητα τῶν χριστιανῶν καὶ τέλος καλεῖ τό Διόγνητον ἀσπαστεῖ τίς ἀλήθειες τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Κείμενο

Χριστιανοί οὔτε γῆ οὔτε φωνῇ οὔτε ἔθεσι διακεκριμένοι τῶν λοιπῶν εἰσιν ἀνθρώπων. Οὔτε γάρ που πόλεις ιδίας κατοικοῦσιν οὔτε διαλέκτῳ τινὶ παρηλλαγμένῃ χρῶνται οὔτε βίον παράσημον ἀσκοῦσιν... Κατοικοῦντες δέ πόλεις ἑλληνίδας τε καὶ βαρβάρους, ὡς ἔκαστος ἐκληρώθη, καὶ τοῖς ἐγχωρίοις ἔθεσιν ἀκολουθοῦντες ἐν τε ἐσθῆτι καὶ διαίτῃ καὶ τῷ λοιπῷ βίῳ, θαυμαστὴν καὶ ὁμολογουμένως παράδοξον ἐνδείκνυνται τήν κατάστασιν τῆς ἑαυτῶν πολιτείας. Πατρίδας οἰκοῦσιν ιδίας, ἀλλ' ὡς πάροικοι μετέχουσι πάντων ὡς πολῖται καὶ πάνθ' ὑπομένουσιν ὡς ξένοι πᾶσα ξένη πατρίς ἐστιν αὐτῶν καὶ πᾶσα πατρίς ξένη... Ἐπὶ γῆς διατρίβουσιν, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται. Πείθονται τοῖς ὥρισμένοις νόμοις καὶ τοῖς ιδίοις βίοις νικῶσι τούς νόμους. Ἀγαπῶσι πάντας καὶ ύπο πάντων διώκονται. Ἄγνοοῦνται καὶ κατακρίνονται· θανατοῦνται καὶ ζωποιοῦνται. Πτωχεύουσι καὶ πλουτίζουσι πολλούς· πάντων ὑστεροῦνται καὶ ἐν πᾶσι περισσεύουσιν. Ἀτιμοῦνται καὶ ἐν ταῖς ἀτιμίαις δοξάζονται· βλασφημοῦνται καὶ δικαιοῦνται. Λοιδοροῦνται καὶ εὐλογοῦσιν· ύβριζονται καὶ τιμῶσιν. Ἀγαθοποιοῦντες ὡς κακοὶ κολάζονται· κολαζόμενοι χάρουσιν ὡς ζωποιούμενοι. Ὑπὸ Ἰουδαίων ὡς ἀλλόφυλοι πολεμοῦνται καὶ ύπὸ Ἑλλήνων διώκονται καὶ τήν αἰτίαν τῆς ἔχθρας εἰπεῖν οἱ μισοῦντες οὐκ ἔχουσιν.

'Απλῶς δ' εἰπεῖν, ὅπερ ἐστὶν ἐν σώματι ψυχή, τοῦτ' εἰσιν ἐν κόσμῳ

χριστιανοί. Ἔσπαρται κατὰ πάντων τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἡ ψυχὴ καὶ χριστιανοὶ κατὰ τὰς τοῦ κόσμου πόλεις. Οἰκεῖ μέν ἐν τῷ σώματι ψυχὴ, οὐκ ἔστι δὲ ἐκ τοῦ σώματος· καὶ χριστιανοὶ ἐν κόσμῳ οἰκοῦσιν, οὐκ εἰσὶ δὲ ἐκ τοῦ κόσμου. Ἀδρατὸς ἡ ψυχὴ ἐν ὄρατῷ φρουρεῖται τῷ σώματι· καὶ χριστιανοὶ γινώσκονται μὲν ὄντες ἐν τῷ κόσμῳ, ἀδρατὸς δὲ αὐτῶν ἡ θεοσέβεια μένει. Μισεῖ τὴν ψυχὴν ἡ σάρξ καὶ πολεμεῖ μηδὲν ἀδικουμένη, διότι ταῖς ἡδοναῖς κωλύεται χρῆσθαι· μισεῖ καὶ χριστιανοὺς ὁ κόσμος μηδὲν ἀδικούμενος, ὅτι ταῖς ἡδοναῖς ἀντιτάσσονται. Ἡ ψυχὴ τὴν μισοῦσαν ἀγαπᾷ σάρκα καὶ τὰ μέλη· καὶ χριστιανοὶ τοὺς μισοῦντας ἀγαπῶσιν. Ἐγκέκλεισται μὲν ἡ ψυχὴ τῷ σώματι, συνέχει δὲ αὐτὴ τὸ σῶμα· καὶ χριστιανοὶ κατέχονται μὲν ὡς ἐν φρουρῇ τῷ κόσμῳ, αὐτοὶ δὲ συνέχουσι τὸν κόσμον. Ἀθάνατος ἡ ψυχὴ ἐν θνητῷ σκηνώματι κατοικεῖ καὶ χριστιανοὶ παροικοῦσιν ἐν φθαρτοῖς, τὴν ἐν οὐρανοῖς ἀφθαρσίᾳν προσδεχόμενοι....

Οὐ γάρ ἐπίγειον, ὡς ἔφην, εὔρημα τοῦτ' αὐτοῖς παρεδόθη, οὐδὲ θνητὴν ἐπίνοιαν φυλάσσειν οὕτως ἀξιοῦσιν ἐπιμελῶς, οὐδὲ ἀνθρωπίνων οἰκογονίαν μυστηρίων πεπίστευνται. Ἄλλ' αὐτὸς ἀληθῶς ὁ παντοκράτωρ καὶ παντοκτίστης καὶ ἀδρατὸς Θεός, αὐτὸς ἀπ' οὐρανῶν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸν λόγον τὸν ἄγιον καὶ ἀπερινόητον ἀνθρώποις ἐνίδρυσε καὶ ἐγκατεστήριξε ταῖς καρδίαις αὐτῶν... Οὐχ ὄρᾶς παραβαλλομένους θηρίοις, ἵνα ἀρνήσωνται τὸν Κύριον, καὶ μὴ νικωμένους; Οὐχ ὄρᾶς ὅσῳ πλείονες κολάζονται, τοσούτῳ πλεονάζοντας ἄλλους; Τάῦτα ἀνθρώπου οὐ δοκεῖ τὰ ἔργα, ταῦτα δύναμίς ἔστι Θεοῦ· ταῦτα τῆς παρουσίας αὐτοῦ δείγματα.

Ἐρμηνευτικές ΠαρατηρήσεΙΣ

Χριστιανοὶ οὕτε γῆ γοῦτε φωνῇ οὕτε ἔθεσι διακεκριμένοι· εἶναι γνωστές οἱ συκοφαντίες τῶν Ιουδαίων καὶ τῶν Ἐθνικῶν ἐναντίον τῶν χριστιανῶν. Τούς κατηγοροῦσαν ὅτι ἡταν μισάνθρωποι καὶ τούς παρουσίαζαν πάντα ὡς ἀπόκοσμους. Ἡ ἀλήθεια δόμως εἶναι πώς οἱ χριστιανοὶ ἔτρεφαν ἀγάπη ἀκόμα καὶ πρός αὐτούς τούς ἐχθρούς τους καὶ σάν ἀνθρώποι δέν ἡταν δυνατό παρά νά ζοῦν κοντά στούς ἄλλους. Θαυμαστὴν καὶ ὄμολογουμένως παράδοξον ἐνδείκνυνται τὴν κατάστασιν τῆς ἑαυτῶν πολιτείας = ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τους εἶναι στ' ἀλήθεια θαυμαστός καὶ παράδοξος. Τό «παράδοξο» ὄφειλεται στὴ διαφορετική κοσμοθεωρίᾳ καὶ ἀντιμετώπιση τῆς ζωῆς. Εἶναι ἐκεῖνο πού λέει ὁ ποιητής:

«Πόνος καὶ πόθος καὶ παλμός καὶ ἀγώνας μας
τ' αὔριο νά πλάσουμε καλύτερο ἀπ' τό χθές...»

Εἴμαστε παιδιά τῆς ἡμέρας φωτεινά
κι' ὅλους καλοῦμε πρός τό φῶς νά τό χαροῦν,
μά οἱ γιοί τῆς νύχτας νά μᾶς νιώσουν δέν μποροῦν».

(Γ. Βερίτη, «Χριστιανοί», Απαντα, Αθήναι, σελ. 76)

'Ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται = ζοῦν ἐπάνω στή γῆ ώς πολίτες τοῦ οὐρανοῦ. Γράφει καὶ ὁ Ἀπ. Παῦλος: «Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει» (Φιλιπ. 3, 20). πείθονται = ύπακούουν. τοῖς ἰδίοις νόμοις νικῶσι τούς νόμους = μέ τή ζωή τους ξεπερνοῦν τούς νόμους, δηλ. κάνουν κάτι περισσότερο ἀπό ὅ, τι οἱ νόμοι ὥριζουν. Γι' αὐτό «δικαιώνομος οὐ κεῖται» (Α' Τιμ. 1, 9). ἀγνοοῦνται καὶ κατακρίνονται οἱ διώκτες ἥθελαν ν' ἀγνοοῦν τοὺς χριστιανούς, ώσάν νά μήν υπῆρχαν· ἀπό τό ἄλλο μέρος ὅμως τούς ἔπιαναν καὶ τούς ὁδηγοῦσαν στά δικαστήρια. ἀτιμοῦνται καὶ ἐν ταῖς ἀτιμίαις δοξάζονται = τούς περιφρονοῦν καὶ ὅμως αὐτοὶ μέσα στίς ἀτιμώσεις τους δοξάζονται. Πρβλ. Ματθ. 5, 11-12. λοιδοροῦνται καὶ εὐλογοῦσιν = βρίζονται καὶ ὅμως αὐτοὶ εὐχονται καλά γιά τούς ὑβριστές τους. Πρβλ. Ματθ. 5, 44. Λέει καὶ ὁ Παῦλος: «Λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν» (Α' Κορ. 4, 12-13). κολαζόμενοι χαίρουσιν ώς ζωοποιούμενοι = ὅταν τούς τιμωροῦν, χαίρονται ώσάν νά παίρνουν ζωή.

"Οπερ ἐστὶν ἐν σώματι ψυχή, τοῦτ' εἰσιν ἐν κόσμῳ χριστιανοί· ἂν ληφθεῖ ὑπόψη πώς ἡ ψυχή εἶναι ἀνώτερη ἀπό τό σώμα (Βλέπε Ματθ. 16, 26), τότε μπορεῖ νά καταλάβει κανένας πόσο ὑπερτεροῦν οἱ χριστιανοί ἀπό τούς μή χριστιανούς. κόσμος· εἶναι ό ύλικός κόσμος πού συνδέεται μέ τήν ἀμαρτία. Κατά τόν Εὐαγγελιστή Ἰωάννη «πᾶν τό ἐν τῷ κόσμῳ ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκός καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὄφθαλμῶν καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου» (Α' Ἰω. 2, 16). γινώσκονται = γίνονται γνωστοί καὶ χριστιανοί κατέχονται μέν ώς ἐν φρουρᾷ τῷ κόσμῳ, αὐτοὶ δὲ συνέχουσι τόν κόσμον = καὶ οἱ χριστιανοί κρατιοῦνται σάν σέ φυλακή στόν κόσμο, ὅμως συγκρατοῦν καὶ ἐνώνουν τόν κόσμο. Κάτι ἀνάλογο ύπογραμμίζει καὶ ὁ Ἱερός Χρυσόστομος:

«Καθάπερ ἐν σώματι πνεῦμά ἐστι τό πάντα συνέχον καὶ ἐν τι ποιοῦν τό ἐν διαφόροις ὃν μέλεσιν· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα. Διὰ γὰρ τούτο τό Πνεῦμα ἐδόθη, ἵνα τοὺς γένει καὶ τρόποις διαφόροις διεστηκότας ἐνώσῃ. Ὁ γὰρ γέρων καὶ ὁ νέος, ὁ πένης καὶ ὁ πλούσιος, ὁ παῖς καὶ ὁ ἐφηβος, ἡ γυνὴ καὶ ὁ ἀνήρ καὶ πᾶσα ψυχὴ ἐν τι γίνεται» (Ὑπόμν. πρὸς Ἐφεσ. Ρ.Γ. 62, Οὐ-73).

'Ἐπίνοια = σκέψη, ἴδεα, σχέδιο. οἰκονομία = διοίκηση, διευθέτηση, ἀπερινότος = ἀκατανόητος, ἀκατάληπτος. μὴ νικωμένους· εἶναι γνωστό πώς οἱ χριστιανοί, παρ' ὅλους τούς διωγμούς, δὲν καταβλήθηκαν,

ἀλλ' ἀντίθετα αὐξήθηκαν καὶ ξαπλώθηκαν παντοῦ. τοσούτῳ πλεονά-
ζοντας ἄλλους = τόσο περισσότερο ἀνεβάζουν τὴν τιμὴ τῶν ἄλλων.
ταῦτα δύναμις ἔστι Θεοῦ· ἐννοεῖ τὴν παρουσία καὶ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ
μέσα στὸ Χριστιανισμό.

Αὐτός εἶναι ὁ Χριστιανισμός: ἡ μοναδικὴ θρησκεία πού ἔχει γιά
μέλη της ἐπάνω στή γῆ πολίτες τοῦ οὐρανοῦ καὶ πού διαθέτει τῇ δύ-
ναμῃ τῆς θείας πνοῆς, ἀναθερμαίνοντας καὶ ἀναζωογονώντας ἔτσι
ὅλοκληρο τὸν κόσμο.

Οἱ χριστιανοί κατοικοῦν στή γῆ, ἀλλά νόμος τους εἶναι τό θέλημα
τοῦ Θεοῦ, πού εξεπερνάει ἄκομα καὶ τίς τελειότερες νομοθεσίες. Μέ
βάση τήν ἀγάπη, ὅπως τή δίδαξε καὶ τήν ἐφάρμοσε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰη-
σοῦς Χριστός, ζοῦν μιὰ ζωὴ ἀνώτερη ἡθικά, πού τούς κάνει νά διαφέ-
ρουν ποιοτικά κατά πολὺ ἀπό τούς ἄλλους. Γι' αὐτό καὶ ἡ παρουσία
τους στόν κόσμο εἶναι σάν τήν ψυχή μέσα στό σῶμα.

Οἱ χριστιανοί ἔνωνυμοι μέ τήν ἀγάπη τους τούς ἀρμούς τοῦ κό-
σμου καὶ προσφέρουν ζωὴ σέ ὅλοκληρη τήν ἀνθρωπότητα. Κατ' αὐτόν
τόν τρόπο, παρόλη τήν ἐξάπλωση τῆς ύλοφροσύνης, συντελοῦν στό νά
βρεῖ ἡ κοινωνία μας τόν προσανατολισμό της καὶ νά γνωρίσει καλύτε-
ρες ἡμέρες. Ἀλλά τό σπουδαιότερο εἶναι πώς ὁ Χριστιανισμός ἔχει
μέσα του καὶ γύρω του τόν ἴδιο τό Θεό. "Ἐτσι γίνεται «δύναμις Θεοῦ»,
δηλ. ὅ,τι ὑπέροχο καὶ ἀνώτερο ὑπάρχει, πού νά σώσει τόν κόσμο.

Ἐρωτήσεις

- Τί διαφορές ὑπάρχουν ἀνάμεσα στούς χριστιανούς τῆς πρός Διό-
γνητον Ἐπιστολῆς καὶ στούς χριστιανούς τῆς ἐποχῆς μας;
- Είναι δυνατό νά συμμορφώνεται ὁ χριστιανός μέ τίς ὅποιεσδήποτε
ἀπαιτήσεις τοῦ κόσμου;
- Τί σχετικό βρίσκεις ὅτι ὑπάρχει στό Ματθ. 5, 38-44 καὶ στό κείμενο
τῆς πρός Διόγνητον Ἐπιστολῆς;
- Πῶς ἀποδεικνύεται ἱστορικά ἡ θεία προέλευση τοῦ Χριστιανισμοῦ;

ΣΧΕΣΙΣ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ

**Ίσιδώρου Πηλουσιώτου: Ἐπιστολαί 5, 186 (Λόγος πρός
"Ελληνας) MG 78, 1437-1444 – ἀποσπάσματα)**

Ο ἄγ. Ίσιδωρος ὁ Πηλουσιώτης ἦταν ἔνας ἀπό τούς πιό μεγάλους πατέρες τῆς Ἑκκλησίας. Γεννήθηκε στό Πηλούσιο τῆς Κ. Αἰγύπτου γύρω στό 350 και πέθανε τό 437. Ἔδρασε στήν Ἀλεξανδρεία και ὡς μοναχός στό Πηλούσιον και ἔγινε ὄνομαστός γιά τόν καλό του χαρακτήρα, τήν ύποδειγματική του ζωή και τήν ἐξαιρετική του μόρφωση πού ἀπέκτησε στήν κατηχητική Σχολή τῆς Ἀλεξανδρείας. Θεωρείται ἔνας ἀπό τούς πιό σωστούς ἀντιπρόσωπους τοῦ μοναχικοῦ Πνεύματος. Ἔγραψε 2000 ἐπιστολές, θαυμάσιες γιά τή μορφή και τό περιεχόμενό τους. Τό κείμενο πού ἀκολουθεῖ είναι ἀπό τήν ἐπιστολή 5, 186 και ἀναφέρεται στό θεολογικό και φιλοσοφικό θέμα τῆς θεοδικίας.

Κείμενο

Ὦ μειράκια (χρή γάρ ύμῖν ἀρχομένοις τοῦ βίου μηδὲν παράλογον φράσαι, ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν ἀπαμφιάσαι), πάντων τῶν ὅντων ἡ δοκούντων ἀγαθῶν μέγιστόν τε καὶ κάλλιστον ἔστιν ἡ ἀρετή· καὶ ταυτόν εἰσιν οἱ ταύτη συμβιοῦντες πρὸς τοὺς ἀμοιροῦντας, ὅπερ ἐκεῖνοι μὲν πρὸς τὰ θηρία· ἄγγελοι δὲ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους· βαδίζουσι γοῦν διὰ τῆς ἀγορᾶς ἀγγέλοις ἐοικότες. Ὡσπερ γάρ λαμπτῆρες ἐν σκότῳ ἔξαιρνης ἀφθέντες ἐπιστρέφουσι πρὸς ἑαυτούς τὰς τῶν ἄλλων ὅψεις, οὕτω καὶ οὗτοι τοὺς ἄλλους καὶ ἐκπλήπτουσι καὶ φωτίζουσιν. Οἱ δὲ ἀφέντες τὰ οἰκεῖα ἔπονται πρὸς τὴν φωνὴν ἀγαλλόμενοι· καὶ γίγνονται πρὸς ἐκείνους, ὃ δὴ πρὸς τοὺς ποιμένας τὰ πρόβατα, συγχωροῦντες ἀγειν αὐτοὺς ὅπῃ ἡ βέλτιον· οἱ δὲ παραλαβόντες πειθηνίους ἐξηγοῦνται καθάπερ προφῆται τὰ μέλλοντα. Ἐπειδὴ γάρ πολλοὶ τῶν οὐ πολὺν τῆς ἀρετῆς ποιουμένων λόγον, παρ' οἵς ἡ παραυτίκα ἥδονή καὶ ράστων μεῖζον ἰσχύει τοῦ ποθ' ὕστερον συνοίσοντος. Οἱ διὰ μὲν ἀπληστίαν καὶ ἀδικίαν τὰ παρόντα ἀγαπῶσι, διὰ δὲ σκαιότητα τρόπων τῶν μετά ταῦτα οὐδὲν προορῶσι τῶν ἐν χειροῖν μόνον φροντίδα τιθεμένοι φράζουσι· Τὸ παρὸν εὖ τίθει. Ἐκεῖνοι τὰ μέλλοντα σκοποῦντες προμηνύουσι, καὶ τῶν πραγμάτων ἐκβάντων κατὰ τούς λόγους στεφανοῦνται καὶ ἀνακηρύττονται. Οὗτοι ζῶντες μὲν τὰς κεκλιμένας μὲν ὄρθοῦσι, τὰς δ' ἐστώσας

κοσμοῦσι πόλεις, τελευτήσαντες δὲ ἐγκαταλείπουσι κέντρον τοῦ πόθου· ἐπίσημοι γάρ οἱ τάφοι, ἐν τιμῇ δὲ τὰ γένη, διηνεκῆς δὲ ἡ μνήμη δικαιών. Ἀρετῆς γάρ ἐκτήσαντο φύσιν, ἡς οὐ πέφυκεν ἅπτεσθαι τελευτὴν...

Ἄλλα πολλοί, φασί, παρὰ τὴν ἀξίαν εὐημεροῦσι, καὶ ἀρετῆς χωρὶς πλουτοῦσιν. Ὄμολογῶ μὲν καγῶ. τοῦτο δὲ πῶς ἂν εἰκότως ἀποτρέπει τῆς ἀρετῆς, οὐ συνορῶ... Σκοπήσετε δὴ τοῦτο, ὅτι ἀρετῆς ἀπούσης εὐημεροῦσι τινες, ἀλλὰ τινες ἂν ποτε ἥσαν ἐν τῷ εὐημερεῖν τῆς ἀρετῆς παρούσης. Καὶ μὴν εἴτις ἐθέλοι μετὰ ἀκριβείας ζητεῖν (εἰ γάρ καὶ παράδοξον δόξει τὸ λεχθησόμενον, ἀλλ' ὅμως λελέξεται) ἐκ τοῦ παντὸς αἰώνος μετὰ τῶν εὐφρονούντων ἢ τῶν φαύλων εὔροι τὴν ἀληθῆ εὐημερία γεγενημένην· εὐημερίαν ἔγωγε ὄριζομαι τὴν αὐτάρκειαν· ὀλισθηρὸν γάρ εἰς ἀκολασίαν ἡ τῆς χορηγίας ἐτοιμότης... Οἵ τε γάρ παρὰ τὴν ἀξίαν πλουτοῦντες, αὐτῷ τούτῳ τῷ παρ' ἀξίαν γνωριμότεροι καθίστανται· οἱ δὲ εἰκότως εὐημεροῦντες, αὐτῷ τῷ εἰκότως εὐημερεῖν οὐ παρέχουσι τινι θαυμάζειν. Τὸ γάρ παράδοξον, πλείω ποιεῖ τὸν ὑπὲρ ἔσαυτοῦ λόγον. Διὰ τοῦτ' ἵσως ἐλάπτουσι ὃντες οἱ παρὰ τὴν ἀξίαν εὐηφερόμενοι, τὴν τοῦ πλείονος εἶναι δόξαν ἀπηνέγκαντο. Θῶμεν τοίνυν (χρὴ γάρ καὶ ἀπὸ συγκρίσεως τὸ δέον σκοπῆσαι) ἴσους αὐτούς είναι· καὶ σκεψώμεθα πότερον ἄμεινον μετ' ἀρετῆς ὁ πλοῦτος, ἡ καθ' ἔσατόν, Καὶ μὴν ὁ μὲν τῆς εὐημερίας ἐπιλειπούσης τῷ κτήματι τῆς ἀρετῆς ἔχει θαρρεῖν· τὸν δὲ οἰχομένης τῆς εὐπραγίας ἄπιμον ἀνάγκη κείσθαι. Ὑποθώμεθα δὲ πᾶσαν ράθυμίας ὄδὸν ἐκκόπτον-

‘Ο Ἅγιος Ἰσίδωρος ὁ Πλουσιώτης. (Τοιχογραφία 16ου αι. στή Μονή Βατοπεδίου Ἅγ. Ὁρους).

τες, καὶ κεχωρίσθαι ταῦτα τῇ φύσει, καὶ τοῖς μὲν τὴν ἀρετὴν, τοῖς δὲ τὸν πλοῦτον μεμερισμένως περιγίνεσθαι, καὶ μὴ μεταπίπτειν τὴν εὐημερίαν, ὥσπερ τὴν Κροίσου. Τίς οὖν οὐκ ἂν εἴλετο μᾶλλον Σόλων εἰναι ἡ Κροίσος; Τίς δὲ οὐχὶ Πλάτων ἡ Διονύσιος; τίς δὲ οὐ Σωκράτης μᾶλλον, ἢ Ἀρχέλαος; καὶ τί δεῖ πολλοὺς φιλοσόφους καταλέγειν, καὶ συγκρίνειν τυράννοις, ὧν καὶ ἡ μνήμη ἂν ἐσβέσθη, εἰ μὴ διὰ τὴν ἐκείνων ἀρετὴν τε καὶ σοφίαν; Εἰ δὲ καὶ κεχωρίστο ταῦτα τῇ φύσει, τὴν ἀρετὴν πρὸ τῆς εὐημερίας αἱρετέον· τί καταρραθυμοῦμεν τόν της ἀρετῆς προδιδόντες στέφανον; Τούτων μὲν οὖν καὶ ἄλλων πολλῶν ἔνεκεν, ὡς παῖδες ἐκ νέας ἡλικίας χρὴ τὴν ἀρετὴν ἀσκεῖν. Παντὶ τοίνυν θυμῷ πρὸς τούς τῆς ἀρετῆς ἄθλους ἀποδυτέον.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις

Μειράκον: νέος - νεαρός. ἀπαμφιάσαι: (ἀπὸ - ἀμφιάζω) ἀπογυμνώνω. χρὴ ἀπαμφιάσαι τὴν ἀλήθειαν: εἶναι ἀνάγκη νά δῆτε καθαρά ὅλη τὴν ἀλήθεια. ἀμοιροῦντας (α μοίρα - ἀμοιρῶ δέν ἔχω κλῆρο, μερίδιο). ἐκπλήττουσι: (ἐκπλήττω, ξαφνιάζω) τούς ξαφνιάζουν. ὅπῃ ἡ βέλτιστον: ὅπου εἶναι τό καλύτερο. πειθήνιος: ὑπάκουος. ραστώνη: ἀνάπαισις, νωθρότητα, καλοπερασιά. ποθ' ὕστερον συνοίσοντος (συμφέρω): τοῦ μελλοντικοῦ συμφέροντος. σκαιότητα τρόπων: ἀναισθησία. τῶν ἐν χειροῖν: (δυϊκὸς ἀριθμὸς) στά δυό τους χέρια. «τό παρόν εὐτίθει»: ρίξτο ἔξω, ζήσε τή ζωή σου. τὰς κεκλιμένας πόλεις ὁρθοῦσι: τίς πόλεις, πού ἔχουν εξεφύγει ἀπό τό σωστό δρόμο τίς ξαναφέρνει στό σωστό δρόμο. τελευτήσαντες ἐγκαταλείπουσι κέντρον πόθου: ὅταν πεθάνουν ἀφήνουν στούς ἄλλους τόν πόθο γιά τὴν ἀσκηση τῆς ἀρετῆς. οὐ συνορῶ: δέν καταλαβαίνω. τῆς ἀρετῆς προσούσης: μαζί με τὴν ἀρετή. εὐφρονοῦντες: ἐκείνοι πού σκέφτονται σωστά. αὐτάρκεια: ἡ οικονομική ἀνεξαρτησία. ἡ τῆς χορηγίας ἐτοιμότης: ἡ δυνατότητα νά ξοδεύει κανείς πολλά, ὁ πλούσιος. Τὸ γάρ παράδοξον... λόγον: ὅ, τι εἶναι παράξενο κάνει θόρυβο γύρω ἀπ' τό σονομά του. διὰ τοῦτο ἵσως... ἀπηνέγκαντο: γι' αὐτό, ἂν καὶ εἶναι πολύ λιγότεροι αὐτοί πού ἔχουν πάρει φήμη χωρίς νά τό ἀξίζουν ἐν τούτοις φαίνονται ὅτι εἶναι πολύ περισσότεροι. θῶμεν: ἄς δεχθοῦμε. ὑποθώμεθα: ἄς ὑποθέσουμε. κεχωρίσθαι ταῦτα τῇ φύσει: ὅτι καταφέραμε νά τά χωρίσουμε μεταξύ τους. ἀποδυτέον: ἄς ἀποδυθοῦμε, ἄς εκεινήσουμε.

Ἀναγωγή στή σημερινή ἐποχή

Ἡ εὐημερία εἶναι ἡ πιό σπουδαία καὶ ἐπίμονη ἀναζήτηση ὥχι μο-

νάχα τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου ἄλλα καὶ τῶν ἀνθρώπων κάθε ἐποχῆς. Ό ανθρωπος ὅμως στήν προσπάθειά του γιά «μιά καλύτερη ζωή» κάνει πολλά λάθη καὶ πιο πολλά ὁ νέος πού στερεῖται καὶ τή γνώση καὶ τήν πεῖρα. Κατά τὸν Ἰσίδωρο τὸν Πηλουσιώτη εύημερία χωρίς ἀρετή δέν ύπάρχει. "Αν κάτι δίνει ἀξία στήν ὁποιαδήποτε εύημερία, μικρή ἡ μεγάλη, αὐτό εἶναι ἡ ἀρετή. Οἱ ἀνθρωποι ὅμως νομίζουν πώς τά ύλικά ἀγαθά ἔξασφαλίζουν τήν εύημερία. Αὐτό ὅμως εἶναι τόσο μεγάλο λάθος καὶ ἀποδεικνύεται καθημερινά τραγικό, γιατί «πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπείνασαν οἱ δέ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται παντός ἀγαθοῦ». Δέν εἶναι ὁ πλοῦτος πού χαρίζει τήν εύημερία. Δέν εἶναι ὅμως οὕτε καὶ ἡ κοσμική δόξα: «εἰδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον ὑπέρ τάς κέδρους τοῦ λιβάνου» καὶ ὑστερα ἀπό λίγο χρόνο, μόλις πέρασε ἡ δόξα «ἐζήτησα τὸν τόπον αὐτοῦ καὶ οὐχ εύρεθη». Ἡ Ἰστορία στό πέρασμά της ἔχει παρασύρει καὶ ἔχει θάψει στήν ἀφάνεια τόσα μεγάλα ὄνόματα «κατά κόσμον» πλούσιων καὶ δοξασμένων ἀνθρώπων «καὶ τό μνημόσυνο αὐτῶν» ἔχει ξεθωριάσει στή μνήμη τῶν ἀνθρώπων. "Ομως ἔχει ύψωσει λαμπρούς ναούς στή μνήμη ἀγίων ἀνθρώπων πού με τήν ἀρετή τους κατόρθωσαν καὶ τούς συναθρώπους τους νά βοηθήσουν γιά νά εύημερήσουν καὶ παραδείγματα φωτεινά νά δώσουν γιά ὅλες τίς γεννεές πού ἀκολουθοῦν μέχρι σήμερα. Ἐκτός ὅμως ἀπό αὐτό εἶναι τόσο γνωστό ὅτι ὅλα τά ἀνθρώπινα «παρέρχονται» ὁ πλοῦτος, ἡ δόξα, ἡ φήμη. Ἐκείνο πού παραμένει αἰώνιο εἶναι ἡ ἀρετή. Γι' αὐτό καὶ ὁ Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης προτρέπει «τήν ἀρετήν πρό τῆς εύημερίας αἰρετέον».

Ἐρωτήσεις

- Ποιά πρέπει νά εἶναι ἡ σχέση ἀρετῆς καὶ εύημερίας;
- Ποιά παραδείγματα ἀρετῆς θυμάστε ἀπό τά σχολικά σας μαθήματα;
- «Πότερον ἄμεινον μετ' ἀρετῆς ὁ πλοῦτος ἢ καθ' ἔαυτόν»;

Μάθημα 49ο

ΘΕΟΜΗΝΙΕΣ: ΠΕΙΝΑ ΚΑΙ ΞΗΡΑΣΙΑ

(Μ. Βασιλείου «Ἐν λιμῷ καὶ αὐχμῷ» Παρ. 7-9 (Ἐπιλογή) Ε.Π.Ε. 7, 150.161)

Ο Μέγας Βασίλειος ἔζησε στήν Καισάρεια τῆς Καππαδοκίας ἀπό τό 330-378 μ.Χ.. Ἀπέθανε νέος ἀφοῦ ἐπραγματοποίησε στή σύντομη ζωή του τεράστιο πνευματικό ἔργο χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας, ἀλλά καὶ κηρυκτικό ἔργο σπάνιο καὶ περιστούδαστο. Σέ τήλικία 38 ἑτῶν (τό 368) πού ἔγινε ἡ μεγάλη πεῖνα καὶ ξηρασία στήν Καππαδοκία ἐκφώνησε τήν ὄμιλία του «ἐν λιμῷ καὶ αὐχμῷ» ἀπό τήν ὧδη εἶναι τά ἀποστάσματα πού παραθέτονται. Μέ τήν ὄμιλία του προσπαθεῖ νά ἀποτρέψει ἀπό τήν πλεονεξία καὶ νά προτρέψει στή φιλανθρωπία καὶ τή Χριστιανική ἀγάπη.

Κείμενο

Τὸ τοῦ λιμώττοντος νόσημα, λιμός, οἰκτρὸν πάθος ἐστί. Λιμός ἀνθρωπίνων συμφορῶν ὑπάρχει τὸ κεφάλαιον, πάντων θανάτων μοχθηρὸν τέλος οὗτος. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων κινδύνων, ἥξιφους ἀκμὴ τὴν τελευτὴν ὀξέως ἐφίστησιν, ἥ πυρὸς ὄρμὴ συντόμως τὸ ζῆν ἀποσβέννυσιν, ἥ θηρία τοῖς ὁδοῦσι διασπαράξαντα ὅσα καίρια τῶν μελῶν οὐ συγχωρεῖ τῇ παρολκῇ τῆς ὀδύνης τιμωρθῆναι. Λιμός δὲ ἀργὸν ἔχει, τὸ κακόν, παρέλκουσαν τὴν ἀλγηδόνα, ἐγκαθημένην τὴν νόσον καὶ ἐμφωλεύουσαν, θάνατον ἀεὶ παρόντα καὶ ἀεὶ βραδύνοντα. Ἡ σάρξ ὡς ἀράχνιον τοῖς ὀστέοις περίκειται. Ὁ χροῦς ἄνθος οὐκ ἔχει. Τὸ μὲν γὰρ ἐρυθρὸν φεύγει, ἐκτηκομένου τοῦ αἷματος τὸ λευκὸν οὐκ ἔστι, τῇ ἰσχνότητι τῆς ἐπιφανείας μελαινομένης... Ὁρᾶς καὶ αὐτὸν τὸν ἡμέτερον Θεὸν τὰ μὲν ἄλλα τῶν παθῶν πολλάκις παρατρέχοντα, ἐπὶ δὲ τοῖς πεινῶσι ταπεινῶς σπλαχνίζομενον: «σπλαχνίζομαι γάρ» φησίν, «ἐπὶ τὸν ὄχλον» (Ματθ. 15, 32).

Διὸ καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ κρίσει, ἔνθα προσκαλεῖται τοὺς δικαίους ὁ Κύριος, τὴν πρώτην τάξιν ὁ μεταδοτικὸς ἐπέχει· ὁ τροφεύς πρωτοσάτης τῶν τιμωμένων· ὁ τὸν ἄρτον χορηγήσας πρὸ πάντων καλεῖται. Ὁ ἀκοινώνητος καὶ φειδωλὸς πρὸ πάντων ἀμαρτωλῶν τῷ πυρὶ παραδίδοται...

Αἰδεσθῶμεν Ἐλλήνων φιλάνθρωπα διηγήματα. Παρὰ τισιν ἐκείνων νόμος φιλάνθρωπος μίαν τράπεζαν, καὶ κοινὰ τὰ σιτία, μίαν ἔστιαν σχεδὸν τὸν πολυάνθρωπον δῆμον ἀπεργάζεται. Καταλείψωμεν τοὺς ἔξωθεν καὶ ἐπέλθωμεν τὸ τῶν τρισχιλίων ύπόδειγμα: τὸ πρώτον τῶν Χριστιανῶν ζηλώσωμεν σύνταγμα, ὃ πως ἦν αὐτοῖς ἄπαντα κοινά, ὁ βίος, ἡ ψυχή, ἡ συμφωνία, ἡ τράπεζα κοινή, ἀδιάίρετος ἀδελφότης, ἀγάπη ἀνυπόκριτος, τὰ πολλὰ σώματα ἐν ἐργαζομένῃ, τὰς διαφόρους ψυχὰς εἰς ὅμονοιαν ἀρμόζουσα.

Ἐρμηνευτικές ΠαρατηρήσεΙΣ

Λιμός: πείνα. αύχμός: ξηρασία. τὸ κεφάλαιον: τό κυριότερο, τό βαρύτερο (ό πιο ὄδυνηρός). Εἴφους ἀκμὴ τὴν τελευτὴν ὀξέως ἐφίστησιν: Ἡ αἰχμὴ τοῦ ξίφους φέρνει ἀμέσως τὸ θάνατο.. συγχωρεῖ: ἐπιτρέπει. παρολκή: ἀργοπορία, παράταση. οὐ συγχωρεῖ τῇ παρολκῇ τῆς ὀδύνης τιμωρηθῆναι: Δέν ἐπιτρέπει νά τιμωρηθοῦν μέ τὴν παράταση τοῦ πόνου. παρέλκουσαν τὴν ἀληγόδονα: κάνει τὸν πόνο νά παρατείνεται. ἐγκαθημένην τὴν νόσον καὶ ἐμφωλεύουσαν: Κάνει τὴν ἀρώστια μόνιμη στό σῶμα καὶ ὑπουλη. περίκειται: περιβάλλει, σκεπάζει. ἐκτηκομένου: (ἐκ τῆκομαι: λιώνω, καταστρέφομαι ἐντελῶ), ἐπειδή καταστρέφεται. μεταδοτικός: ὁ ἐλεήμονας, φειδωλός: τσιγγούνης, φιλάργυρος. Αἰδεσθῶμεν Ἐλλήνων φιλάνθρωπα διηγήματα: "Ἄς σεβαστοῦμε (ἄς παραδειγματιστοῦμε) τὰ διηγήματα τῶν Ἐλλήνων τά σχε-

Ο ιεράρχης Μέγας Βασίλειος.

τικά μέ τή φιλανθρωπία. (πιθανόν νά άναφέρεται στά κοινά συσσίτια πού είχε καθιερώσει ή Σπαρτιατική πολιτεία). ἀπεργάζεται: (ἀπεργάζομαι: όλοκληρών) κατόρθωσε νά κάμει. τῶν τρισχιλίων ύπόδειγμα: Ὑπονοεῖ τούς τρεῖς χιλιάδες ἀνθρώπους πού πίστεψαν στό κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου καὶ πού ζοῦσαν σέ μία κοινωνία ἀγάπης ἔχοντας τά πάντα κοινά χωρίς νά ύπάρχει ἀνάμεσά τους οὔτε ἔνας φτωχός ἢ πεινασμένος (Πράξ. 2, 37 ἐξ.) (μάθ. 43 τοῦ βιβλίου σου). Τὸ πρῶτον τῶν Χριστιανῶν ζηλώσωμεν σύνταγμα: Ζηλῶ = ἐπιθυμῶ μέ ζῆλο νά ἀποκτήσω κάτι (σύνταγμα: κανονισμοί). Νά προσπαθήσουμε νά ζήσουμε σύμφωνα μέ τόν τρόπο πού ζοῦσαν οἱ πρῶτοι Χριστιανοί.

‘Υποδείξεις γιά πρακτικές ἐφαρμογές

Ο ἄνθρωπος μέ πολύ φόβο καὶ ἀγωνία στάθηκε μπροστά στά τραγικά ἀποτελέσματα πού είχαν οἱ διάφορες καταστροφές ἀπό πείνα, ξηρασία, ἀρρώστια, κατακλυσμό κ.τ.λ. Σ' αὐτές τίς δύσκολες ὥρες μοναδική καταφυγή τοῦ ἀνθρώπου είναι ὁ Θεός, πού μόνον Αὐτός μπορεῖ νά ἀποτρέψει τό φυσικό κακό ἢ νά δώσει τήν ἀνακούφιση καὶ παρηγορία κατά τή διάρκεια τῆς δοκιμασίας.

Ο ἄνθρωπος ὅμως, σέ τέτοιες δύσκολες στιγμές πρέπει νά μή σκέφτεται μονάχα τόν ἑαυτό του, ἀλλά νά «συμπάσχει» μέ τούς ἄλλους καὶ νά κάνει ὅτι μπορεῖ γιά νά βοηθήσει τούς πάσχοντας.

Ο Μ. Βασίλειος ὅχι μονάχα στήν ὄμιλία του αὐτή προτρέπει σέ ἔργα ἀγάπης στήν ὥρα μάλιστα τοῦ πόνου καὶ τῆς δοκιμασίας, ἀλλά ὁ ἔδιος σ' ὀλόκληρη τή ζωή του δέν ἔκαμε τίποτε ἄλλο ἀπό τήν ἄσκηση καὶ πραγματοποίηση τῆς προσεγμένης καὶ ὄργανωμένης φιλανθρωπίας.

Τέτοιες δοκιμασίες, μικρές ἢ μεγάλες περνοῦν οἱ ἄνθρωποι κάθε ἐποχῆς. Οι αἰώνας πού ζοῦμε σήμερα είναι γεμάτος ἀπό καταστροφές καὶ ἀνθρωποκτονίες τόσες καὶ τέτοιες, πού ὅμοιες δέν ύπάρχουν στούς προηγούμενους αἰώνες. Οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι πού γέμισαν τό πρόσωπο τῆς γῆς ἀπό νεκρούς, ἔγιναν μέσα στόν αἰῶνα μας. Τά όπλοστάσια τῶν μεγάλων τῆς γῆς είναι γεμάτα μέ τέτοια ὅπλα πού ἄν γίνει κάποιο λάθος, ἀπειλεῖται μέ ἀφανισμό ὀλόκληρο τό ἀνθρώπινο γένος. Καὶ ὅλα αὐτά γίνονται σέ μιά ἐποχή πού ἡ ἐπιστήμη, ἡ τέχνη, ἡ γνώση βρίσκονται σέ μεγάλα ὑψη ἀκμῆς καὶ προόδου.

Μπροστά στίς σύγχρονες καταστροφές καὶ στίς ἀπροσδιόριστες μελλοντικές δοκιμασίες ὁ Χριστιανός, πού ἔχει δοκιμάσει τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ τί θά μπορέσει νά προσφέρει; Ο Μ. Βασίλειος στή θεία

Λειτουργία του παρακαλεῖ τό Θεό νά «λαλήσει ἀγαθά» εις τά ὡτα τῶν δυνατῶν τῆς γῆς γιά τήν «Ἐκκλησία» Του.

Ἐκτός ὅμως ἀπ' αὐτό ὁ εὔσεβής Χριστιανός δέν περιμένει ποτέ κάποια μεγάλη δοκιμασία γιά νά προσφέρει τήν ἀγάπη του. "Ολη ἡ γῆ εἶναι γεμάτη ἀπό πεινασμένους καί πονεμένους ἀνθρώπους, πού περιμένουν κάποιο στοργικό χέρι νά ἀνακουφίσει καί νά βοηθήσει στή δύσκολη ὥρα.

Ἐρωτήσεις

1. *Εἶναι χρέος ἡ συμπαράσταση σ' ἐκείνους πού δυστυχοῦν; Γιατί;*
2. *Χρειάζεται καμιά ἵκανότητα γιά νά μπορεῖ ὁ Χριστιανός νά βλέπει καί νά βρίσκει αὐτούς πού δυστυχοῦν;*
3. *Μπορεῖτε νά φαντασθεῖτε Χριστιανούς νά περνοῦν δίπλα ἀπό δυστυχισμένους ἀνθρώπους καί νά «ἀντιπαρέρχονται»;*
4. *Μέ ποιούς τρόπους μπορεῖ κανείς νά βοηθήσει στή διάρκεια μιᾶς θεομηνίας, ἔστω καί ἂν δέν εἶναι ὁ ἕδιος πλούσιος;*

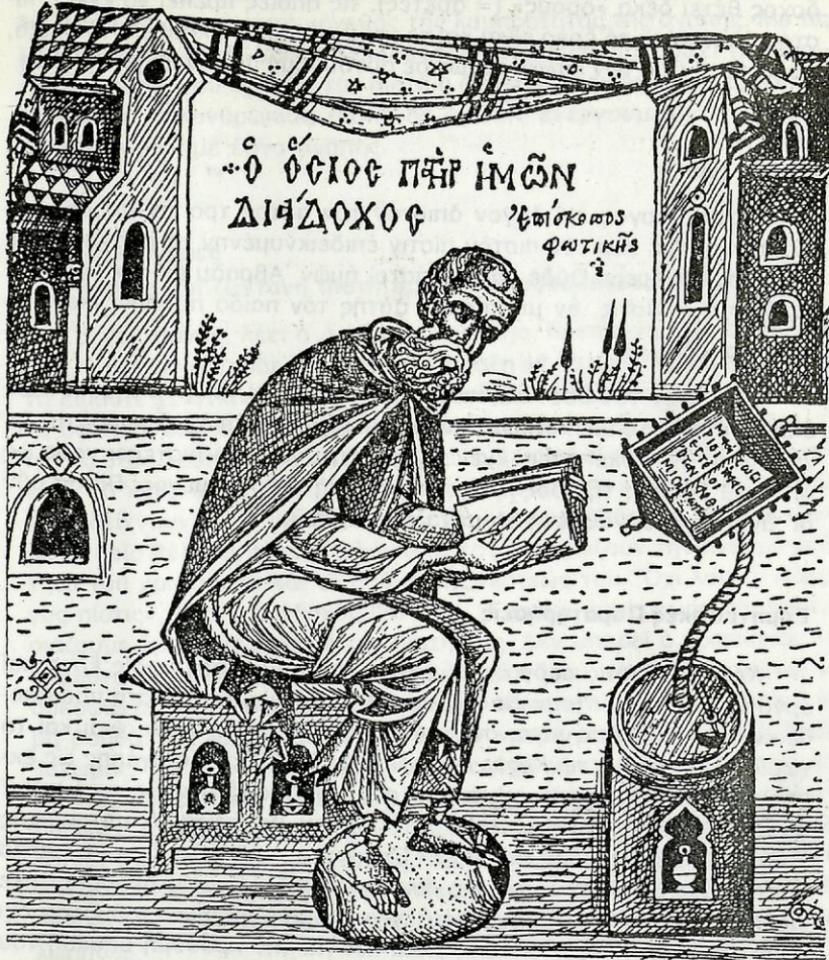
Μάθημα 50ο

ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑ

(Διαδόχου Φωτικῆς, Κεφάλαια Γνωστικά 100 Περί Πνευματικῆς τελειότητος, κεφ. 20-21)

'Ο Διάδοχος Φωτικῆς εἶναι ἔνας σπουδαῖος "Ελληνας ἱεράρχης πού ἔζησε τόν 5ο αἰώνα. Ἐδρασε ὡς ἐπίσκοπος στήν πόλη τῆς Ἡπείρου Φωτική, πού βρισκόταν κοντά στή σημερινή Παραμυθιά. Διακρίθηκε ὡς ἀσκητής καί ἀγωνιστήκε ἐναντίον τῶν αἰρέσεων τῆς ἐποχῆς του καί μάλιστα τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ.

'Ο Διάδοχος ὑπῆρξε ἀξιόλογος συγγραφέας. Ἀπό τά ἔργα του πού διασώθηκαν, τό σημαντικότερο εἶναι τά «Κεφάλαια Γνωστικά ἑκατόν». Τό ἔργο αὐτό ἔχει χαρακτηριστεῖ ἀπό τούς εἰδικούς ὡς τό καλύτερο νηπτικό ἐγχειρίδιο πού γράφτηκε μέχρι τόν 50 αἰώνα. Στήν ἀρχή ὁ Διά-

«Τήν τοῦ Πνεύματος χάριν ούρανόθεν δεξάμενον, θεῖος Φωτικῆς Ποιμενάρχης ἀνεδείχθης Διάδοχες· καὶ πράξει καὶ σοφίᾳ ἀληθῆ, καὶ θείων διδαγμάτων τῷ φωτί· πρός ἐνθέους ἀναβάσεις τῶν ἀρετῶν, ιθύνεις τούς βιώντας σοι· δόξα τῷ σέ δοξάσαντι Χριστῷ· δόξα τῷ σέ στεφανώσαντι· δόξα τῷ χορηγοῦντι διά σοῦ χάριν καὶ ἔλεος.»
(Ἀπολυτίκιον τοῦ "Άγιου")

δοχος θέτει δέκα «ὅρους» (= ἀρετές), τίς όποιες πρέπει νά εἶχει ο πι-
στός. Ἀπό αύτό τό ἔργο εἶναι καί τό κείμενο πού ἀκολουθεῖ στό όποιο,
τονίζεται ή ἀξία τῶν καλῶν ἔργων σέ συνδυασμό μέ τήν ἀληθινή πίστη.

Κείμενο

κεφ. κ' (20)

Πίστις ἄεργος καὶ ἔργον ἄπιστον τὸν αὐτὸν τρόπον ἀποδοκιμα-
σθήσονται· δεῖ γάρ τὸν πιστὸν πίστιν ἐπιδεικνυμένην τὰ πράγματα τῷ
Κυρίῳ προσφέρειν. Οὐδὲ γάρ τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραὰμ εἰς δικαιοσύνην
λελόγιστο ἡ πίστις, ἢν μὴ καρπὸν αὐτῆς τὸν παῖδα προσήνεγκεν.

Κεφ. κα' (21)

‘Ο ἀγαπῶν τὸν Θεὸν καὶ πιστεύει γνησίως καὶ τὰ ἔργα τῆς πίστεως
ἐπιτελεῖ ὁσίως· ὁ δὲ πιστεύων μόνον καὶ μὴ ὧν ἐν τῇ ἀγάπῃ οὐδὲ αὐτὴν
τὴν πίστιν ἦν δοκεῖ εἶχειν ἔλαφρότητι γάρ τινι πιστεύει νοὸς ὡς
ύπὸ τοῦ βάρους τῆς δόξης τῆς ἀγάπης μὴ ἐνεργούμενος. Πίστις οὖν
δι’ ἀγάπης ἐνεργουμένη τὸ μέγα τῶν ἀρετῶν.

Ἐρμηνευτικές ΠαρατηρήσεΙΣ

Κεφ. 20: *Πίστις ἄεργος καὶ ἔργον ἄπιστον:* Πίστη χωρίς ἔργο καὶ
ἔργο χωρίς πίστη. *Πίστιν ἐπιδεικνυμένην τὰ πράγματα:* Πίστη πού ἀπο-
δεικνύεται στά πράγματα, στήν πραγματικότητα. Σχετικό εἶναι καί τό
χωρίο Τίτου, 2, 10. τῷ Κυρίῳ προσφέρειν: Τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης ὡς ἐκ-
δήλωση πίστεως πρέπει νά ἀποτελοῦν προσφορά στό Θεό. τῷ πατρὶ
ἡμῶν Ἀβραὰμ: Πατέρας ὅλων τῶν πιστῶν θεωρεῖται ὁ πατριάρχης
Ἀβραὰμ. Γράφει ὁ Ἀπ. Παῦλος: «Ἐκ πίστεως Ἀβραάμ, ὃς ἐστι πατὴρ
πάντων ἡμῶν» (Ρωμ. 4, 16). εἰς δικαιοσύνην λελόγιστο: Λογαριάστηκε
γιά τῇ δικαιωσή του. Ο Ἀβραάμ ἔγινε δίκαιος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὅχι
μόνο γιά τή μεγάλη του πίστη ἀλλά καὶ γιά τήν πρόθυμη ὑπακοή του
στό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ή θυσία τοῦ Ἰσαάκ ἀποτελεῖ καρπό τῆς πίστεως
τοῦ Ἀβραάμ.

Κεφ. 21: *γνησίως:* Εἰλικρινά, χωρίς ύστεροβουλία. ἐπιτελεῖ ὁσίως:
Ἐκτελεῖ μέ τόν τρόπο πού πρέπει, μέ ιερότητα. καὶ μὴ ὧν ἐν τῇ ἀγάπῃ:
Καὶ δέν περικλείει μέσα του τήν ἀγάπη. “Οταν λείπει ή ἀγάπη ἀπό τόν
ἄνθρωπο, τότε εἶναι ἀμφίβολο, ἢν αὐτός ἔχει πραγματική πίστη. δοκεῖ
ἔχειν: Νομίζει ὅτι εἶχει. ἐλαφρότητι γάρ τινι πιστεύει νοός: Πιστεύει δη-
λαδή ἀπό κάποια ἐπιπολαιότητα τοῦ νοῦ. Συνήθως ὅμως ὁ ἀνθρωπος

πιστεύει πιό πολύ μέ τήν καρδιά, βιωματικά, καί λιγότερο μέ τό μυαλό του. ώς ύπο τοῦ βάρους τῆς δόξης τῆς ἀγάπης μὴ ἐνεργούμενος: Διότι δέν ἐνεργεῖ κάτω ἀπό τό μέγεθος τῆς λαμπρότητας τῆς ἀγάπης. Μέ τίς λέξεις «βάρος» καί «δόξα» ὁ Διάδοχος Φωτικῆς ὑπογραμμίζει τήν ίδιατερη σημασία πού ἔχει γιά τόν πιστό ή ἀγάπη πού ἐκδηλώνεται μέ ἔργα ἀρετῆς καί φιλανθρωπίας. πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη: Πίστη πού παρουσιάζεται μέ ἔργα ἀγάπης.

Βασικές ἀλήθειες

1. Ή γνήσια καί ζωντανή πίστη πρέπει νά συνοδεύεται ἀπό ἔργα.

Ο χριστιανός, λέει ὁ Διάδοχος Φωτικῆς, πρέπει νά ἔχει πίστη στό Θεό, ή όποια νά ἀποδεικνύεται στήν πράξη μέ τά καλά ἔργα. Δέν ἀρκεῖ νά εἴμαστε χριστιανοί, πρέπει καί νά ζούμε ώς ἀληθινοί χριστιανοί. «Τί τό ὄφελος, ἐάν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα δέ μη ἔχῃ» (Ιακ. 2,14). Ο πιό σωστός τρόπος, γιά νά ἐκδηλώσει ὁ χριστιανός τήν ἀληθινή πίστη είναι τά καλά ἔργα. Αύτά τά ἔργα είναι εὐάρεστα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, γιατί δείχνουν ὅτι ὁ πιστός ἀγωνίζεται καί προσπαθεῖ νά ζει σύμφωνα μέ τό θεῖο θέλημα. Μέ ἄλλα λόγια τά ἔργα ἐκφράζουν τήν πνευματικότητα τοῦ χριστιανοῦ καί τό βαθμό τής πίστεώς του. «Οχι λοιπόν «ἀεργος πίστις», λέει ὁ Διάδοχος Φωτικῆς. «Ἔχουμε ύποχρέωση νά παρουσιάζουμε ἔργα ἀνάλογα μέ τήν πίστη μας. Δέν μπορεῖ ὁ χριστιανός νά διμολογεῖ πίστη στό Θεό καί συγχρόνως νά ἀδικεῖ, νά ἔχθρεύεται καί νά συκοφαντεῖ. Νά βλέπει τόν πόνο καί νά ἀδιαφορεῖ, τή δυστυχία καί νά μή βοηθᾶ. «Ἡ πίστις χωρίς τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν», τονίζει ὁ ἀγιος Ἰάκωβος. Τά καλά ἔργα είναι καρπός τῆς χριστιανικῆς πίστεως καί ἀπαιτοῦν θυσίες καί προσωπική συμμετοχή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ὁ Ἀβραάμ, πού προσέφερε τό γυιό του θυσία στό Θεό, ώς καρπό τῆς μεγάλης του πίστεως. Ἀλλά καί ὅλοι οἱ μάρτυρες καί ἄγιοι τῆς Ἐκκλησίας εύχαριστησαν τό Θεό μέ τή μεγάλη πίστη τους καί τήν ἐνάρετη καί ἄγια ζωή τους, πού ἦταν γεμάτη πράξεις ἀγάπης καί καλωσύνης.

2. Τά ἔργα τῆς πίστεως είναι ἐκφραση τῆς ἀγάπης.

Τό ύπογραμμίζει ὁ ἐπίσκοπος Φωτικῆς: Ἐκεῖνος πού ἀγαπᾷ τό Θεό, λέει, καί γνήσια πίστη ἔχει καί τά ἔργα τῆς πίστεως ἐπιτελεῖ. Ἡ εἰλικρινής ἀγάπη στό Θεό ὀδηγεῖ καί στήν ἀγάπη πρός τόν ἄλλο, τό συνάνθρωπο. «Ἄν δέν ἔχουμε ἀγάπη στόν συνάνθρωπό μας, δέν μπορεῖ

νά λέμε ότι άγαπάμε άληθινά τό Θεό. Ὁραιότατα τό τονίζει ό αγιος τῆς ἀγάπης, ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης: «Ἐάν τις εἴπῃ ὅτι ἀγαπῶ τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστιν» (Α΄ Ἰωάν. 4,20).

3. Τά ἔργα τῆς ἀγάπης πρέπει νά ἐπιτελοῦνται μέ iερότητα.

Τά καλά ἔργα ώς ἔκφραση ἀγάπης ἔχουν σκοπό νά βοηθήσουν κάποιον, γιά νά ἀντιμετωπίσει μιά ύλική ή ἡθική ἀνάγκη του. Σ' αύτές τίς περιπτώσεις ἡ συμπαράστασή μας πρέπει νά γίνεται μέ προσοχή. Μέ κανένα τρόπο δέν πρέπει νά θιγεῖ ἡ ἀξιοπρέπεια καί ἡ προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Διάδοχος χρησιμοποιεῖ τή λέξη «օσίως» (= μέ iερότητα), γιά νά τονίσει ότι τά ἔργα τῆς ἀγάπης είναι ἔργα iερά καί γιά τό λόγο αύτό θά πρέπει νά ἐπιτελοῦνται μέ μεγάλη προσοχή. Καί ἀκόμη νά ἀναφέρονται στό Θεό, ἀφοῦ ἀποτελοῦν ἔκδηλώσεις πίστεως. Προσφέρουμε στό Θεό τά ἔργα τῆς ἀγάπης μας, ἐπειδή Αύτός μᾶς δίδαξε νά τά ἐπιτελοῦμε. Ἀλλά τά ἔργα τῆς πίστεως ἔχουν καί σωτηριολογικό σκοπό. Ἀποβλέπουν δηλαδή ὥχι μόνο στή θεραπεία τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου ἀλλά καί στή σωτηρία τῆς ψυχῆς του. «Οταν οἱ ἄνθρωποι δοῦν τά καλά ἔργα τῶν χριστιανῶν, θά δεχθοῦν καί τό λυτρωτικό μήνυμα καί θά δοξάσουν τό Θεό (Ματθ. 5,16).

Ἐρωτήσεις

1. Γιατί δέν είναι ἀρκετό νά πιστεύουμε μόνο, ἀλλά χρειάζεται νά ἐπιτελοῦμε καί ἔργα ἀνάλογα μέ τήν πίστη μας;
2. Ποιά συγκεκριμένα ἔργα ἀγάπης μπορεῖτε νά παρουσιάσετε στό σχολικό καί μαθητικό περιβάλλον;
3. Σέ τί διαφέρει ἡ ἀγαθοεργία ἐνός χριστιανοῦ ἀπό ἐκείνη τῶν ἀλλοθρήσκων;

Κείμενα

Τῆς Εηρανθείσης συκῆς διά τήν ἀκαρπίαν τό ἐπιτίμιον φοβηθέντες ἀδελφοί, καρπούς ἀξίους τῆς μετανοίας προσάξωμεν Χριστῷ τῷ παρέχοντι ἡμῖν τό μέγα ἔλεος. (Ἀπό τήν ύμνολογία τῆς Μεγ. Ἐβδομάδος).

Μάθημα 51ο

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΓΩΝΙΖΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΟ ΛΑΟ

(Άγιου Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου: Ὁμιλία εἰς τούς ἀνδριάντας (21) ἀποσπάσματα)

Ο ιερός Χρυσόστομος γεννήθηκε στήν Ἀντιόχεια τό 344-354 καὶ ἀπέθανε στίς 14 Σεπτεμβρίου τό 407 στά Κόφανα τῆς Πιτυούντας. Ἀνήκει στήν τάξην τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας γιά τήν τεράστια πνευματική του προσφορά στήν Ἐκκλησία καὶ τήν πραγματοποίηση τῆς Χριστιανικῆς ἀγάπης σ' ὅλοκληρη τή ζωή του. Είναι ὁ ἄγιος Ἱεράρχης πού ἀγανίζεται μέ κάθε τρόπο γιά τό Λαό καὶ τήν Ἐκκλησία. "Οταν ἐκδηλώθηκε ἡ ὄργη τοῦ Θεοδοσίου κατά τῶν κατοίκων τῆς Ἀντιοχείας (ἐπειδὴ κατέστρεψαν τούς ἀνδριάντες τοῦ αὐτοκράτορα καὶ τῶν ἄλλων μελῶν τῆς οἰκογένειας γιά τούς νέους φόρους πού ὅρισε) ὁ ιερός Χρυσόστομος κατόρθωσε καὶ τόν αὐτοκράτορα νά γαληνέψει καὶ τό Λαό νά σώσει ἀπό τήν ὄργη του. Τότε ἐκφωνήθηκαν οἱ λόγοι τοῦ Χρυσοστόμου «εἰς τούς ἀνδριαντας».

Κείμενο

Ἡ πόλις μὲν γὰρ ηὔδοκίμησεν, ὅτι κινδύνου τοιούτου καταλαβόντος, παραδραμοῦσα πάντας τοὺς ἐν δυναστείαις, τοὺς πλοῦτον πολὺν περιβεβλημένους, τοὺς μεγάλην παρὰ βασιλεῖ δύναμιν ἔχοντας, ἐπὶ τήν Ἐκκλησίαν, καὶ τὸν ἰερέα τοῦ Θεοῦ κατέφυγε, καὶ μετὰ πολλῆς πίστεως τῆς ἄνωθεν ἐαυτὴν ἐξεκρέμασεν ἐλπίδος. Πολλῶν γοῦν μετὰ τήν ἀποδημίαν τοῦ κοινοῦ πατέρος τοὺς τὸ δεσμωτήριον οἰκοῦντας θορυβούντων καὶ λεγόντων, ὡς οὐκ ἀφίησι τῆς ὄργης ὁ βασιλεύς, ἄλλὰ παροξύνεται μειζόνως, καὶ περὶ κατασκαφῆς ὄλοκλήρου τῆς πόλεως βουλεύεται, καὶ ἔτερα πολλῷ πλείονα τούτων θρυλούντων, οἱ δεδεμένοι τότε οὐδὲν ἐγίνοντο ἐκ τῆς φήμης ταύτης δειλότεροι, ἀλλ' ἡμῶν λεγόντων ὡς ψευδῆ ταῦτα, καὶ διαβόλου μαγγανείας ἐστὶν ἔργα βουλομένου καταβαλεῖν ὑμῶν τὰ φρονήματα, οὐδὲν δεόμεθα τῆς διὰ λόγων παρακλήσεως πρὸς ἡμᾶς ἐλεγον. "Ισμεν γὰρ οὐ τήν ἀρχὴν κατεφύγομεν, καὶ ποίας ἐλπίδος ἐαυτοὺς ἐξεκρεμάσαμεν τῆς Ἱερᾶς ἀγκύρας τήν σωτηρίαν ἡμῶν ἐξηρτήσαμεν οὐκ ἀνθρώπῳ ταύτην ἐνεπιστεύσαμεν, ἀλλὰ τῷ παντοδυνάμῳ Θεῷ...

Καὶ ὁ μὲν ἰερεύς, εὐδόκιμος γέγονε παρὰ Θεῷ, καὶ ἀνθρώποις, τὸν βασιλέα δὲ τοῦ διαδήματος λαμπρότερον τοῦτο τὸ πρᾶγμα ἐκόσμησε.

Πρῶτον μὲν δῆλον ἐγένετο, ὅτι ἄπερ οὐδενὶ ἔτερῳ ταῦτα χαριεῖται τοῖς ιερεῦσιν ἔπειτα ὅτι καὶ μετὰ πολλοῦ τοῦ τάχους τὴν χάριν ἔδωκε, καὶ τὴν ὄργην ἔλυσεν...

Ἐννόησον γάρ ἡλίκον ἐστὶ τοὺς μετὰ ταῦτα πάντας ἀκούειν, ὅτι πόλεως οὕτω μεγάλης καὶ ὑπευθύνου, κολάσει καὶ τιμωρίας γενομένης, πεφρικότων ἀπάντων, καὶ δεδοικότων στρατηγῶν καὶ ὑπάρχων καὶ δικαστῶν, καὶ οὐδὲ φωνὴν ρήξαι τολμῶντων ὑπὲρ τῶν ἀθλίων ἐκείνων, εἰς παρελθών πρεσβύτης τοῦ Θεοῦ τὴν ιερωσύνην ἐγκεχειρισμένος ἀπὸ τῆς ὄψεως μόνης αὐτῆς, καὶ ψιλῆς τῆς συντυχίας ἐνέτρεψε τὸν κρατοῦντα καὶ ὃ μηδενὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐχαρίσατο, ἐνὶ γέροντι τούτῳ ἔδωκε τοὺς τοῦ Θεοῦ νόμους αἰδεσθείς.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις

Ηὔδοκίμησεν: (εὔδοκιμῷ = ἔχω καλή φήμη), ἡ πόλις ηὔδοκίμησεν: Ἡ πόλη πῆρε μεγάλη φήμη ἀπό τὸ πῶς ἀντιμετωπίστηκε παραδραμοῦσα: (παρατρέχω, παραμερίζω). Ἀφοῦ ἄφησε στήν ἄκρη. ἐξεκρέμασεν ἐλπίδος: στήριξε τὴν ἐλπίδα τῆς. μετὰ τὴν ἀποδημίαν τοῦ κοινοῦ πατέρος: Ὁ κοινός πατέρας ἦταν ὁ ἐπίσκοπος Ἀντιοχίας Φλαβιανός. Αὐτός ἐταξίδεψε στήν Κωνσταντινούπολι μέ σκοπό νά καταπράνει τὴν ὄργη τοῦ αὐτοκράτορα Θεοδοσίου. τοὺς τὸ δεσμωτήριον οἰκοῦντας: Ἡταν ἐκεῖνοι

‘Ο Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος
(Βημόθυρον ΙΖ' αι.)

πού είχαν συλληφθεῖ μετά τή στάση καὶ είχαν φυλακιστεῖ. "Ισμεν γάρ οὐ τὴν ἀρχὴν κατεφύγομεν: Ξέρουμε σέ τίνος τὴν ἔξουσία καταφύγαμε. εύδόκιμος: Εἶχε καλή φήμη. ἄπερ οὐδενί ἐτέρῳ ταῦτα χαριεῖται τοῖς ἰερεῦσιν: Δείχνει τέτοια εὐνοία στούς ἰερεῖς, ὅπως σέ κανέναν ἄλλον. Ἐννοεῖ τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιο, ὁ ὅποιος ἄκουσε τὸν Ἐπίσκοπο Φλαβιανὸν καὶ φάνηκε πιό ἐπιεικῆς στούς ἐπαναστάτες. δεδοικότων τῶν στρατηγῶν: (δέδοικα = φοβοῦμαι). Ἐπειδὴ φοβόνταν οἱ στρατηγοί. ψιλὴ συντυχία: ἀπλή, χωρίς ἐπισημότητα ἐπίσκεψη.

"Άλλα σχετικά παραδείγματα ἀπό τή ζωή τῆς Ἐκκλησίας

"Ολοι οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας είχαν γιά μέριμνά τους ὅχι μονάχα τό διδακτικό ἔργο, ἄλλα καὶ τό φιλανθρωπικό, πού ἡταν μιά ἔμπρακτη ἀπόδειξη τῆς ἀγάπης πρός τὸν πλησίον. Αὐτή ἡ ἀγάπη ἐκδηλώνοταν καὶ σάν ἀγώνας γιά τή σωτηρία τοῦ Λαοῦ ἀπό πολλούς κινδύνους πού παρουσιάζονταν. Ὁλόκληρη ἡ Ἐκκλησίαστική Ἰστορία είναι γεμάτη ἀπό τά φωτεινά παραδείγματα τῶν ἀγίων Ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας πού πρωτοστατοῦσαν σέ ἔργα εὔεργετικά καὶ σωτήρια γιά τό λαό. Καὶ δέν είναι μονάχα τά γνωστά παραδείγματα μεγάλων Ἱεραρχῶν. Ὑπάρχουν ἀπειρά τέτοια παραδείγματα ἀγνώστων μοναχῶν καὶ πατέρων πού ἐπρόταξαν τά στήθη τους, γιά νά σώσουν ἀπό μεγάλους κινδύνους τούς πιστούς. Ἡ νεώτερη Ἰστορία τῆς Πατρίδας μας είναι κατάμεστη ἀπό νεομάρτυρες πού μέ ἥρωϊσμό καὶ αὐταπάρνηση ἔσωσαν τό λαό ἀπό πολλούς κινδύνους. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος προτρέπει ὅτι ὅλοι οἱ Χριστιανοί πρέπει νά μάθουν ὅχι μόνον νά ἀγωνίζονται γιά ἔργα ἀγάπης μεταξύ τοῦ λαοῦ ἄλλα καὶ νά προπορεύονται σέ ἐκδηλώσεις ἀγάπης «μανθανέτωσαν δέ καὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς τάς ἀναγκαίας χρείας».

'Ο Μ. Βασίλειος, ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ὁ Συνέσιος Πτολεμαῖδος, ὁ Πατριάρχης Σέργιος, ὁ Χρυσόστομος Σμύρνης, ὁ Γρηγόριος ὁ Ε', ὁ Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός είναι μερικά ἀπό τά ἀπειρά ἵερά ὀνόματα πού ἐπρωτοστάτησαν σέ ἔργα εὐποιίας γιά τό λαό «Παρακαλεῖτε τὸν λαὸν μου» είναι ή πανάρχαια προτροπή τοῦ Θεοῦ. Ὁ Κύριος «διῆλθεν εὔεργετῶν καὶ ίώμενος πάντας» καὶ «ἔδωκε τὴν ψυχήν του λύτρον ἀντί πολλῶν».

Ἐρωτήσεις

- Γιά ποιό λόγο γράφτηκαν οἱ ὄμιλίες γιά τούς ἀνδριάντες;

2. Είναι έργο τής Ἐκκλησίας νά άγωνίζεται μέ κάθε τρόπο γιά τό λαό.
Ποιά είναι ή έννοια αύτού τού άγώνα;
3. Ἀπό τή ζωή τοῦ Χριστοῦ μπορεῖτε νά θυμηθεῖτε περιστατικά πού νά δείχνουν αύτή τή διακονία τοῦ Χριστιανισμοῦ πρός τούς άνθρωπους;
4. Νά άναφέρετε δείγματα συμπαραστάσεως τής Ἐκκλησίας στό λαό κατά τή σύγχρονη έποχή.

Μάθημα 52ο

ΥΜΝΟΣ ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΟ

(Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, Παιδαγωγός 3, 12 ΒΕΠ 7, 233)

‘Ο Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς (150-215) ἦταν “Ελληνας στήν καταγωγή καὶ γεννήθηκε πιθανότατα στήν Ἀθήνα. Ταξίδεψε στόν ἑλληνικό κόσμο καὶ εἶχε λάβει εὐρύτερη μόρφωση στήν ἀκμάζουσα νεοπλατωνική Σχολή τῶν Ἀθηνῶν. Γνώριζε καλά τήν ὄρχαία ἑλληνική γραμματεία. Διαδέχτηκε τό σοφό διδάσκαλό του Πάνταινο στή διεύθυνση τῆς Ἀλεξανδρινῆς Σχολῆς. ‘Ο Κλήμης στά συγγράμματά του συνδέει τήν κοσμική με τή θρησκευτική παιδεία. Θεωρεῖται ἀπό τούς πρώτους ἐκπροσώπους τοῦ χριστιανικοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

‘Ο ύμνος στό Χριστό, πού θ’ ἀναλύσουμε στή συνέχεια, είναι στό έργο τοῦ Κλήμεντος «Παιδαγωγός». Πιθανόν νά εἶχε χρησιμοποιηθεῖ γιά τίς λειτουργικές ἀνάγκες τῆς Ἀλεξανδρινῆς Ἐκκλησίας, ἵσως ἀκόμη νά ἦταν ή προσευχή πού ἀπήγγειλαν οἱ φοιτητές στήν Κατηχ-

τική Σχολή τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὁ ὑμνος ἔχει 65 στίχους καὶ τὸ μέτρο του εἶναι ἀναπαιστικό. Ὁ ποιητής ἀπευθύνεται στὸ Σωτήρα Χριστό, γιά νά ἐκφράσει τήν πίστη του καὶ νά ζητήσει προστασία.

Κείμενο

Στόμιον πώλων ἀδαῶν,
πτερὸν ὄρνιθων ἀπλανῶν,
οἴας νηῶν ἀτρεκής,
ποιμὴν ἀρνῶν βασιλικῶν·

τοὺς σοὺς ἀφελεῖς
παῖδας ἄγειρον,
αἰνεῖν ἀγίως,
ύμνειν ἀδόλως
ἀκάκοις στόμασιν
παίδων ἡγήτορα Χριστ

ἀγίων βασιλεῦ,
λόγε πανδαμάτωρ
πατρὸς ὑψίστου,
σοφίας πρύτανι,
στήριγμα πόνων
αἰώνοχαρές,

βροτέας γενεᾶς
σῶτερ Ἰησοῦ,
ποιμὴν, ἀροτήρ,
οἴας, στόμιον,
πτερὸν οὐράνιον
παναγοῦς ποίμνης,

άλιεῦ μερόπων
τῶν σωζωμένων
πελάγους κακίας,
ἰχθὺς ἀγνούς,
κύματος ἔχθροῦ

Απόδοση

1

Κύριε ποὺ εἶσαι
χαλινάρι στ' ἄβγαλτα πουλάρια,
φτερό στ' ἀνίσχυρα πουλιά,
γιά τά καράβια στέρεο τιμόνι,
ποιμένας στοῦ Θεοῦ τ' ἀρνιά,

2

μάζεψε τ' ἀθῶα σου παιδιά
ἄγια νά φάλλουν
κι' ἀγνά νά σέ ύμνουν
μέ τ' ἄδολά τους χειλή
Σένα, τόν ἀρχηγό τῶν νέων, τό
Χριστό.

3

Βασιλιά τῶν ἀγίων,
Λόγε, πού ὅλα τά δαμάζεις,
Υἱέ τοῦ "Ψιστοῦ Πατέρα,
πρύτανι τῆς σοφίας,
στόν πόνο στήριγμα
αἰώνιο καὶ γλυκό,

4

Ἰησοῦ, Σωτήρα τῆς ἀνθρώπινης
γενιᾶς
ποιμένα, γεωργέ,
πτηδάλιο καὶ χαλινάρι,
φτερό οὐράνιο πού σκεπάζεις
τήν ποίμνη σου τήν ἀγιασμένη,

5

"Ω, τῶν ἀνθρώπων Σύ ψαρά,
αὔτῶν πού θέλουν νά σωθοῦν
ἀπ' τοῦ κακοῦ τό πέλαγος,
τά καθαρά σου ψάρια
ἀπό τό κύμα τοῦ ἔχθροῦ

γλυκερή ζωή δελεάζων.

ἡγοῦ προβάτων
λογικῶν ποιμήν, ἄγι', ἡγοῦ
βασιλεῦ παιδῶν ἀνεπάφων.

Ἱχνια Χριστοῦ
όδὸς οὐράνια.
λόγος ἀέναος,
αἱών ἄπλετος,
φῶς ἀῖδιον·
ἐλέους πηγή,
ρεκτὴρ ἀρετῆς
σεμνῆ βιοτῇ.
Θεὸν ὑμνούντων,

Χριστὲ Ἰησοῦ,
γάλα οὐράνιον
μαστῶν γλυκερῶν
νύμφης, χαρίτων
σοφίας τῆς σῆς,
ἐκθλιβόμενον

οἱ νηπίαρχοι
ἀταλοῖς στόμασιν
ἀτιταλλόμενοι,
Θηλῆς λογικῆς
πνεύματι δροσερῷ
ἐμπιμπλάμενοι,
αἴνους ἀφελεῖς,
ὕμνους ἀτρεκεῖς
βασιλεῖ Χριστῷ,
μισθοὺς ὁσίους
ζωῆς διδαχῆς,
μέλπωμεν ὁμοῦ,
πέμπωμεν ἀπλῶς

μέ τή γλυκειά ζωή τά προσελκύεις.

6

Γίνε ὁδηγός στά πρόβατα τά λογικά,
Ποιμένα, "Ἄγιε, Βασιλιά,
όδηγα τά παιδιά σου τά ἀθῶα.

7

Τά Ἱχνη τοῦ Χριστοῦ
εἶναι ὁ δρόμος γιά τόν οὐρανό,
λόγος εἶναι αἰώνιος,
χρόνος ἄπειρος
κι' ἀνέσπειρο φῶς·
πηγή εύσπλαχνίας,
ἐργάτη τοῦ ἀγαθοῦ
αὐτῶν πού μέ σεμνή ζωή
ύμνουνε τό Θεό.

8

Χριστέ Ἰησοῦ,
οὐράνιο γάλα,
πού βγαίνει μέ πόνο (ἐκθλιβόμενον)
ἀπ' τούς μαστούς τῆς Ἑκκλησίας
τή χάρη μᾶς προσφέρει
τῆς σοφίας σου.

9

'Εμεῖς τά παιδιά
μ' εὐλαβικά χείλη
θηλάζουμε τό γάλα
τό λογικό τῆς Ἑκκλησίας
κι' ἀπό τό Πνεῦμα σου τό "Ἄγιο
χορταίνουμε·
μέ ύμνους θεϊκούς,
αἴνους λογικούς
στό Βασιλιά Χριστό,
σάν ἄγια ἀμοιβή
γιά τή ζωή πού διδαχήταμε,
ἄς ψάλλουμε ὅλοι μαζί
καί ἄς ἀναπέμπουμε εἰλικρινά

παῖδα κρατερόν.

στό παντοδύναμο θεῖο Παιδί.

10

χορὸς εἰρήνης
οἱ χριστόγονοι
λαὸς σώφρων,
ψάλλωμεν ὁμοῦ
θεὸν εἰρήνης.

χορός εἰρηνικός
εἶναι οἱ χριστογεννημένοι
σάν συνετός λαός
ἄς ψάλλουμε ὅλοι μαζὶ^{τό} Θεό τῆς εἰρήνης.

Έρμηνευτικές Παρατηρήσεις

1. Από τήν 1η στροφή προβάλλει ἔντονη ἡ παράκληση πρός τό Χριστό, νά δείξει τήν πατρική του στοργή και νά προστατέψει τούς πιστούς, οἱ ὁποῖοι φαίνεται πώς βρίσκονται κάτω ἀπό δύσκολες συνθῆκες. Χαρακτηριστικά ὄνομάζει τό Χριστό στέρεο τιμόνι γι' αὐτούς πού βρίσκονται στό πέλαγος τοῦ κακοῦ, φτερό στ' ἀνίσχυρα πουλιά, αἰώνιο καί γλυκό στήριγμα στόν πόνο, πηδάλιο καί χαλινάρι κτλ. Τονίζει ἀκόμη ὅτι ὁ Χριστός εἶναι τό καταφύγιο καί ὁ προστάτης τῶν ἀδυνάτων, πού κυνηγημένοι βρίσκουν κοντά του τή γαλήνη. Εἶναι πιθανόν νά γράφτηκε ὁ ὅμνος σέ περίοδο διωγμῶν. Ἔνας τέτοιος διωγμός αρχισε πράγματι τό 202-203 ἀπό τό Σεπτίμιο Σεβήρο.

. Ό ποιητής τοῦ ὅμνου χρησιμοποιεῖ πολλές συμβολικές εἰκόνες καί παραστάσεις ἀπό τά Εὐαγγέλια ἡ ἀπό τήν πρώτη Ἐκκλησία. Π.χ. ποιμήν, ποίμνη, πρόβατα, ἵχθυς, πηδάλιο, ἀλιεύς κ.α. Μερικοί στίχοι μᾶς ὑπενθυμίζουν ἀνάλογες ἐκφράσεις τῶν Εὐαγγελιστῶν. Στήν 5η στροφή ὁ στίχος «ἀλιεὺς μερόπιων» μᾶς φέρνει στό νοῦ τό λόγο τοῦ Χριστοῦ «Δεῦτε ὀπίσω μου καί ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπιων» (Ματθ. 4,19). Στήν 7η στροφή ὁ στίχος «ἴχνια Χριστοῦ» μᾶς θυμίζει τό χωρίο «ἴνα ἐπακολουθήσετε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ» (Α' Πέτρ. 2,21).

3. Σέ ἀρκετά σημεῖα δίνονται πολύ συνοπτικά ὄρισμένα δογματικά στοιχεῖα. Στήν 3η στροφή ὄνομάζει τό Χριστό «λόγο πανδαμάτορα, πατρός ὑψίστου», στήν 4η στροφή τόν ἀποκαλεῖ Σωτήρα, στήν 6η «Ἄγιο, Βασιλιά, στήν 7η «φῶς ἀΐδιον» κ.α. Ό ὅμνος βέβαια εἶναι γραμμένος σέ χρόνο πού δέν είχε ἀκόμη διατυπωθεῖ ἐπίσημα ἡ δογματική διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας. Υπῆρχε ὅμως ἡ αἵρεση τῶν Γνωστικῶν, πού παρουσιάζεται ἀπό τό 2ο αἰώνα καί ἡ ὁποία πολεμοῦσε τή θεότητα τοῦ Χριστοῦ. Γ' αύτό ὕσως ἀναφέρονται ἐδῶ μερικές δογματικές ἐκφράσεις γιά τό Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ.

4. Στήν 2η στροφή ἀποκαλεῖ τό Χριστό «ἡγήτορα παίδων», στήν

6η «βασιλεῦ παιδῶν», στήν 9η «παῖδα κρατερόν» κ.ἄ. Οἱ ἐκφράσεις αὐτές ἀπηχοῦν τίς ἰδέες τοῦ Κλήμεντος πού ύπάρχουν καὶ στά τρία βιβλία τοῦ ἔργου του «Παιδαγωγός». Ὁ Κλήμης βλέπει τόν ἄνθρωπο νά ἐξελίσσεται μέσα στὸ θεῖο παιδαγωγικό σχέδιο. Ἡ παιδαγωγία εἶναι ἡ σπουδαιότερη ἔννοια, πού κυριαρχεῖ σέ ὅλο του τό ἔργο. Πρέπει δέ νά σημειώσουμε ὅτι ὁ Κλήμης εἶναι ὁ πρῶτος πού ὄνόμασε τό Χριστό παιδαγωγό.

5. Στήν 8η καὶ 9η στροφή ὁ ποιητής τοῦ ὑμνου κάνει λόγο γιά τήν Ἐκκλησία, τήν ὁποία ἀποκαλεῖ «νύμφη». Οἱ πιστοί εἶναι ἐνωμένοι μαζί της καὶ τρέφονται ἀπό τό πνευματικό της γάλα, δηλ. τή διδασκαλία τοῦ Κυρίου.

6. Στήν 9η στροφή οἱ νέοι καὶ μαζί τους ὅλα τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας ἀναπέμπουν ὑμνους καὶ δοξολογοῦν τό Χριστό. Τόν εύχαριστοῦν, γιατί διδάχτηκαν ἀπό τήν Ἐκκλησία του νά ἀκολουθοῦν στή ζωή τους τό σωστό δρόμο. Ὁ ύπεροχος αὐτός ὑμνος τελειώνει μέ μιά ὥραία προτροπή πρός ὅλους ἐκείνους πού ἔχουν ἀναγεννηθεῖ χριστιανικά, νά ὑμνήσουν μαζί μέ τούς νέους, σάν ἔνας εἰρηνικός χορός, τό Θεό τής εἰρήνης.

Ερωτήσεις

1. Ποιά ἄλλα σύμβολα χρησιμοποιοῦσαν οἱ πρῶτοι χριστιανοί καὶ τί σήμαινε τό καθένα;
2. Ποιά καλολογικά στοιχεῖα βρίσκεις στόν ὑμνο;
3. Ποιό σημεῖο τοῦ ὑμνου σοῦ ἔκανε μεγαλύτερη ἐντύπωση καὶ γιατί;
4. Γράψε μιά δική σου προσευχή (8-10 γραμμές) στό Σωτήρα Χριστό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Άγουρίδου Σ. Ὁ Εύαγγελιστής Ἰωάννης (Εἰσαγωγικά, ἔξηγητικά καὶ θεολογικά μελετήματα εἰς τὸ Δ' Εύαγγέλιο).
- Άνδρούτσου Χρ., Δογματική τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἑκκλησίας, ἔκδ. 2α «ΑΣΤΗΡ», Ἀθήνα 1956.
- Γιαννουλάτου Ἀναστασίου Ἰσλάμ, Ἀθήνα 1975.
- Γιαννουλάτου Ἀναστασίου Θέσεις τῶν Χριστιανῶν ἔναντι ἀλλων Θρησκειῶν, Ἀθήνα 1976.
- Γρατσέα Γεωργίου Περί τὰ θεμελιώδη τῆς πίστεως ἄρθρα Ἀθήνα 1972.
- Εῦδοκιμαφ Π. Ἡ πάλη μὲ τὸν Θεόν. (Μετρφ. Ἰ.Κ. Παπαδοπούλου) ἔκδ. Γ', Θεσ/νίκη 1975.
- Θεοδωροπούλου Ἐπιφανίου. Ἡ Μασωνία ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Ἀληθείας Ἀθήνα 1973.
- Ἰωαννίδου Βασιλείου. Ὁ Μυστικισμός τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, Ἀθήνα 1957.
- Καλλινίκου Κων/νου. Τὰ θεμέλια τῆς πίστεως, ἔκδ. Π. ΠΟΥΡΝΑΡΑ, Θεσσαλονίκη 1976.
- Κωτσάκη Δημητρίου. Οἱ πρωτοπόροι τῆς ἐπιστήμης καὶ ἡ γένεση τοῦ κόσμου, ἔκδ. 2α, Ἀθήνα 1976.
- Λούβαρι, Ν., Συμπόσιον Ὄσιων, τομ., Α΄ καὶ Β΄ ἔκδ. Ἀπ. Διακονίας (1962, 1964).
- Μπερντιάσεφ Νικολάου. Ἀλήθεια καὶ Ἀποκάλυψη, Μεταφρ. Χρ. Μαλεβίση, Ἀθήνα.
- Παπαμιχάλη Γρ., Ὁ Ἰησοῦς Χριστός ὡς ἱστορικόν πρόσωπον, ἔκδ. 2α, Ἀθήνα 1923.
- Παπαμιχάλη Γρηγορίου. Ἡ οὐσία καὶ τὸ βάθος τοῦ Χριστιανισμοῦ, Ἀθήνα 1937.
- Τρεμπέλα Παναγιώτου. Δογματική τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἑκκλησίας, τόμοι 3, Ἀθήνα.
- Τρεμπέλα Παναγιώτου. Ἰησοῦς ὁ ἀπό Ναζαρέτ, ἔκδ. 2α, Ἀθήνα 1940.
- Τρεμπέλα Παναγιώτου. Ὑπομνήματα.
- Φαράντου Μ., Δογματική, Ἀθήνα.
- Schmemann Al. Γιά νά ζήσει ὁ κόσμος (Μεταφρ. Ζησίμου Λορεντζάτου) Ἀθήνα 1970.
- Φειδᾶ Βλ. Ἑκκλησιαστική ἱστορία Ἀθήνα 1971.
- Φούσκα Κων/νου. Στόματα τοῦ Λόγου, οἱ πατέρες καὶ ἐκκλησιαστικοί συγγραφεῖς μέχρι τοῦ 325μ.Χ. Ἀθήνα 1975.
- Τοῦ Ιδίου. Θεηγόροι ὅπλιται, οἱ πατέρες καὶ ἐκκλησιαστικοί συγγραφεῖς ἀπό τοῦ 325-750μ.Χ. Ἀθήνα 1975.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ

ΜΑΘΗΜΑ 1.

Σελίδα

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

"Εννοια και θεωρίες γιά τήν έτυμολογία της λέξεως Θρησκεία	7
Τό αίτημα και ή άναγκαιότητα τής Θρησκείας	8
Οι εννοιες «άναζήτηση», «ύπέρβαση», «κοινωνία» και «όλοκλήρωση» στή Θρησκεία	9
Τό άληθινό νόημα τής Θρησκείας. Είδη Θρησκειῶν	9

ΜΑΘΗΜΑ 2.

ΙΝΔΟΪΣΜΟΣ

Κύριοι σταθμοί έξελίξεως και μορφές τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ	11
Ἡ έξάπλωση τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ σήμερα	13
Ἡ γονητεία και ή επίδραση τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ. Κριτική θεώρηση τῶν ἀρχῶν του	13
Ἡ ἀξιολόγηση τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ	14

ΜΑΘΗΜΑ 3.

ΒΟΥΔΔΙΣΜΟΣ

Κύριοι σταθμοί έξελίξεως και μορφές τοῦ Βουδδισμοῦ	16
Κριτική θεώρηση τῶν ἀρχῶν τοῦ Βουδδισμοῦ	17
Ἐξάπλωση τοῦ Βουδδισμοῦ	17
Ἡ ἀξιολόγηση τοῦ Βουδδισμοῦ	18

ΜΑΘΗΜΑ 4.

ΑΛΛΑ ΑΣΙΑΤΙΚΑ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ

Ἡ θρησκεία τῶν λαῶν τῆς Κίνας - Κομφουκιανισμός - Ταοϊσμός	19
--	----

Ζωροαστρισμός: ιστορία, έξέλιξη, έξαπλωση, σημερινή κατάσταση. Κριτική θεώρηση των άρχων του	21
Σιντοϊσμός: ιστορία, έξέλιξη, έξαπλωση, σημερινή κατάσταση.	
Κριτική θεώρηση των άρχων του	22

ΜΑΘΗΜΑ 5.

ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΩΝ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΛΑΩΝ

'Η λατρεία τοῦ Μίθρα, τῆς Κυβέλης, τῆς Ἀστάρτης καί τῆς Ἰσιδας	24
↙ 'Η πολυμορφία τῆς διδασκαλίας καί τῆς λατρείας στήν άρχαία έλληνική θρησκεία	25
Θρησκεία καί κράτος στούς Ρωμαίους. 'Η λατρεία τοῦ αὐτοκράτορα	26

ΜΑΘΗΜΑ 6.

ΙΣΛΑΜΙΣΜΟΣ

'Έμφανιση καί έξαπλωση τοῦ Ἰσλαμισμοῦ	28
Σχέσεις Ἰσλαμισμοῦ μέ τὸν Ἰνδουϊσμό καί τὸ Χριστιανισμό	29
Κριτική θεώρηση τῶν άρχων τοῦ Ἰσλαμισμοῦ	31
↖ 'Η ἐπίδραση τοῦ Ἰσλαμισμοῦ σήμερα	31

ΜΑΘΗΜΑ 7.

ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΑ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ

↖ 'Από τὸν Ἀνιμισμό καί τὴν Πυρολατρεία στὶς σύγχρονες μορφές Θρησκείας στὴν Ἀφρική	33
'Η θρησκευτική ιδιομορφία καί ποικιλία στὴν Ἀφρική	35
Συνάντηση τῆς θρησκευόμενης Ἀφρικῆς μέ τὸ Χριστιανισμό	35

ΜΑΘΗΜΑ 8.

ΧΙΤΑΣΜΟΣ

'Ιστορική ἀναδρομή στήν ἐμφάνιση καί έξαπλωσή του	38
Κριτική θεώρηση τῶν άρχων του	38
↖ 'Ἐπιδράσει τους στὸν έλληνικό χώρο	39

ΜΑΘΗΜΑ 9.

ΜΑΣΩΝΙΣΜΟΣ

Εἶναι ὁ Μασονισμός θρησκεία ἢ οὐχι;	41
Τὸ μεταφυσικό καί λατρευτικό στοιχεῖο στὸ Μασονισμό	42
'Η ιδιοτυπία τῆς ἀποκρύψεως καί οἱ παρεξηγήσεις στὸ Μασονισμό	43

Κριτική θεώρηση τῶν ἀρχῶν τοῦ Μασονισμοῦ

43

ΜΑΘΗΜΑ 10.

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΑΡΑΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Συγκρητιστικές τάσεις στό χώρο τῆς θρησκείας σήμερα	45
Νεοπαγανισμός καὶ νοσηρές ἐκδηλώσεις θρησκευτικότητας	46
Πνευματισμός, μαγεία, γιόγκα κτλ.	46

ΜΑΘΗΜΑ 11.

ΙΘΥΔΑΪΣΜΟΣ

‘Ο ιστορικός χαρακτήρας τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ	49
Βασικά σημεῖα διδασκαλίας τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ	50
Σχέσεις Ἰουδαϊσμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ	51
‘Η τυλοπατρεία στόν Ἰουδαϊσμό καὶ ἡ «καινὴ κτίσις» στό Χριστιανισμό	51

ΜΑΘΗΜΑ 12.

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

‘Η θρησκευτική ἀλήθεια καὶ ἡ ἀναζήτησή της	53
‘Η ἀποκάλυψη ὡς εἰσόδος τοῦ «καινοῦ» στόν ἀνθρώπινο διαλογισμό	53
‘Η φιλανθρωπία τῆς ἀποκαλύψεως καὶ ὁ θεανθρώπινος χαρακτήρας τῆς. Φυσική καὶ ὑπερφυσική ἀποκάλυψη	54

ΜΑΘΗΜΑ 13.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΆΛΛΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Κοινά σημεῖα	56
Ούσιαστικές διαφορές	56
‘Η ύπεροχή τοῦ Χριστιανισμοῦ	59

ΜΑΘΗΜΑ 14.

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΣΗΜΕΡΑ

‘Η ἔξαπλωση καὶ διασπορά τοῦ Χριστιανισμοῦ στόν κόσμο	61
Στατιστικά δεδομένα	62
‘Ο διάλογος τοῦ Χριστιανισμοῦ μέ τά ἄλλα θρησκεύματα	62
‘Η ὥρθόδοξη ιεραποστολή στόν κόσμο σήμερα	64

Η ΦΑΝΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ	
<hr/>	
ΜΑΘΗΜΑ 15.	
Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ	
'Η άναζήτηση τοῦ Θεοῦ (πράξη 17,27) καὶ οἱ δυνατότητες τῆς φυσικῆς θεολογίας.	66
'Ο ἐρχομός τοῦ Θεοῦ στὴν Ἰστορία. 'Ο ἐρχόμενος Θεός τῆς Ἁγίας Γραφῆς	67
'Η Ἀποκάλυψη ὡς γεγονός καὶ ὡς μήνυμα	70
'Ο ἄνθρωπος ἀποδέκτης καὶ συνεργός τῆς ἀποκαλύψεως	71
ΜΑΘΗΜΑ 16.	
ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΟ	
'Η ἀναζήτηση τοῦ ἀπολύτου ἀπό τὸν ἄνθρωπο	72
Οἱ ἄνθρωποι φαντάζονται καὶ πλάθουν τὸ Θεό. «'Ο Θεός τῶν φιλοσόφων»	74
'Η βιβλική ἀντίληψη γιὰ τὸ Θεό. 'Ο προσωπικός Θεός	75
ΜΑΘΗΜΑ 17.	
Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΟ	
«Πιστεύω εἰς ἔνα Θεό, Πατέρα, Παντοκράτορα»	77
Τό ἀκατάληπτο τοῦ Θεοῦ	77
'Η ἀλήθεια γιὰ τὸ μυστήριο τῆς Ἅγ. Τριάδας καὶ ἡ σημασία της ..	78
'Η ύπερκοσμιότητα καὶ ταυτόχρονη ἐνδοκοσμιότητα τοῦ Θεοῦ	80
ΜΑΘΗΜΑ 18.	
Η ΑΡΝΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ	
Τό φαινόμενο τῆς ἀθεϊας, (ούσια, αἴτια)	82
Μορφές τοῦ σύγχρονου ἀθεϊσμοῦ	82
Σχέσεις τῆς ἀθεϊας, ἐπιστήμης καὶ Διαφωτισμοῦ	83
Κριτικὴ τῆς ἀθεϊας	84
ΜΑΘΗΜΑ 19.	
Ο ΑΥΤΟΝΟΜΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΜΑΣ	
'Η κρίση τῆς Μεταφυσικῆς καὶ ἡ ἐκκοσμίκευση τῆς θρησκείας	88
'Ο ἄνθρωπος ἔξορίζει τό Θεό στούς οὐρανούς	89
'Ο αὐτόνομος ἀνθρωπισμός καὶ ἡ τραγωδία τοῦ ἀθεου οὐμανισμοῦ	89

ΜΑΘΗΜΑ 20.

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΙΣΤΗ

Οι δυνατότητες τής πίστεως στήν έποχή μας	92
'Η χριστιανική πίστη. Τό νόημα του όρθ. δόγματος	93
Πίστη και γνώση	93
Στοιχεία ἀσχετα πρός τή χριστιανική πίστη: Δεισιδαιμονία, φανατισμός, ίδεολογία	94

ΜΑΘΗΜΑ 21

ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Τό πρόβλημα τῶν σχέσεων χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἐπιστήμης	96
Τά αἴτια τῶν παρεξηγήσεων	96
Γιά μιά γόνιμη συνεργασία Χριστιανισμοῦ καὶ Ἐπιστήμης	97

ΜΑΘΗΜΑ 22.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Δυνατή καὶ ώφελιμη ἡ συνύπαρξη Χριστιανισμοῦ καὶ Πολιτισμοῦ	100
Οι ἀκρότητες πού μπορεῖ νά παρουσιαστοῦν καὶ ἀπό τίς δύο. πλευρές	101
Γιά ἔνα χριστιανικό πολιτισμό	102

ΜΑΘΗΜΑ 23.

Ο ΚΟΣΜΟΣ

Τό μεγαλείο τοῦ φυσικοῦ σύμπαντος	104
'Ο κόσμος ώς δημιουργία	104
Θεωρίες γύρω ἀπό τήν Ὑλή καὶ τὸν κόσμο	105
'Η θέση τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὸν κόσμο	106

ΜΑΘΗΜΑ 24.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Καταγωγή, φύση καὶ κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου	108
"Ανδρας καὶ γυναίκα	109
'Η ἐνότητα τοῦ ἀνθρώπινου γένους	110

ΜΑΘΗΜΑ 25.

Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΣΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

'Ο εἰκονισμός τοῦ Θεοῦ στὸν ἀνθρωπο	114
'Η ἐννοια καὶ ἡ σημασία τοῦ «προσώπου»	115
Προορισμός τοῦ ἀνθρώπου	116

ΜΑΘΗΜΑ 26.

ΤΟ ΠΑΡΑΛΟΓΟ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ

'Η ήθική πτώση τοῦ ἀνθρώπου. Τό παράλογο, ἡ ἀγωνία, ὁ θάνατος	118
Τό τραγικό στοιχεῖο τῆς ἀνθρώπινης ὑπάρξεως	119
'Η ἀλλοτρίωση τοῦ ἀνθρώπου	119
"Ἐνα παράθυρο στὸν οὐρανό	120

ΜΑΘΗΜΑ 27.

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΛΥΤΡΩΤΗ

Οἱ μεσσιανικές προσδοκίες καὶ τό «πλήρωμα τοῦ χρόνου»	122
'Η δόξα καὶ τό μυστήριο τῆς σαρκώσεως	124
'Ο Θεάνθρωπος - Κύριος'	124

ΜΑΘΗΜΑ 28.

Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΙΗΣΟΥΣ

Τό ἐρώτημα - πρόκληση. «Τίνα μέ λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἰναι;»	126
Πῶς εἶδαν - τό Χριστό οἱ γενεές τῶν ἀνθρώπων	127
Ο Χριστός ὁ νέος Ἀδάμ	129

ΜΑΘΗΜΑ 29.

ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ ΤΗΣ ΒΙΒΛΟΥ

'Η ιερότητα τῶν συγγραφέων τῆς Βίβλου	130
'Ο προσωπικός χαρακτήρας τῶν συγγραφέων καὶ ἡ θεοπνευστία τῆς Ἁγίας Γραφῆς	132
'Η ἀρχαιολογική σκαπάνη καὶ ἡ Βίβλος	133

ΜΑΘΗΜΑ 30.

ΟΙ ΠΗΓΕΣ ΦΙΑ ΤΟΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟ

'Η μαρτυρία τῆς Καινῆς Διαθήκης	134
'Η βεβαιότητα τῆς Ἔκκλ. στήν ιστορικότητα τοῦ Ἰησοῦ	135
'Η πίστη στό Χριστό καὶ τό μέλλον τοῦ κόσμου	136

ΜΑΘΗΜΑ 31.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΛΥΤΡΩΤΗ

Διδασκαλία καὶ θαύματα	138
'Η σταυρική θυσία τοῦ Χριστοῦ	138
'Η Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀνάπλαση τοῦ κόσμου	140
'Η ἐκπλήρωση τῆς «θείας Οἰκονομίας»	140

ΜΑΘΗΜΑ 32.

ΤΟ «ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ»

'Η «άπουσία» τοῦ Παρακλήτου ὡς τὴν Πεντηκοστή	142
Τὸ πρόσωπο καὶ τὸ ἔργο τοῦ Παρακλήτου	143
'Η παρουσία τοῦ Ἅγιου Πνεύματος στὴν Ἐκκλησία	144

ΜΑΘΗΜΑ 33.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ: Η ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Tί είναι ἡ Ἐκκλησία;	147
'Η Ἐκκλησία σάν μυστήριον	148
'Η θεία Χάρη	149
'Η ἀπόστολή τῆς Ἐκκλησίας	149

ΜΑΘΗΜΑ 34.

ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΝΕΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

'Εμπονή στὴν παράδοση καὶ δημιουργική ἀνανέωση	151
Παρεξηγήσεις καὶ ύπερβολές	152
Θεολογικά καὶ ἐκκλησιαστικά πλαίσια γιὰ παράδοση καὶ ἀνα- νέωση	153
'Η παράδοση καὶ ἡ ἀνανέωση στὴν Ἐκκλησία σήμερα	154

ΜΑΘΗΜΑ 35.

Η ΕΛΠΙΔΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΙ Ο ΕΡΧΟΜΕΝΟΣ

'Η προσωρινότητα τοῦ κόσμου	155
Τὸ τέλος καὶ ἡ τελείωση	156
'Ανθρώπινες ἐλπίδες καὶ ούτοπίες	156
'Η παρουσία τοῦ Χριστοῦ	156

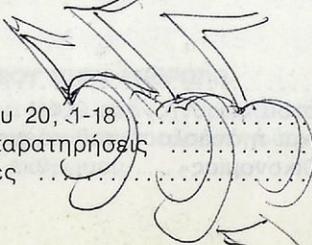

ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

ΜΑΘΗΜΑ 36.

ΔΕΚΑΛΟΓΟΣ

Κείμενο: Ἔξόδου 20, 1-18	162
'Ερμηνευτικές παρατηρήσεις	162
Βασικές ἀλήθειες	164

ΜΑΘΗΜΑ 37.

ΤΟ ΠΡΟΝΟΜΙΟ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Κείμενο: Γρηγορίου Νύσσης «Περί κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου» (ἐπιλογή)	167
‘Η ἐλεύθερη ἀπόδοση	168
‘Η ύποτιμηση τοῦ ἀνθρώπου στὴν ἐποχή μας	169
‘Η εὐθύνη τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του	170

ΜΑΘΗΜΑ 38.

ΤΑ ΜΕΓΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Κείμενο: Ψαλμός 103	172
Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις	173

ΜΑΘΗΜΑ 39.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΡΧΟΝΤΕΣ. ΥΜΝΟΣ ΣΤΟΥΣ ΠΡΟΓΟΝΟΥΣ

Κείμενο: Γιά τούς ἄρχοντες. Σοφία Σειράχ 32, 1-6	177
Σχόλια:	177
Κείμενο: "Υμνος στούς προγόνους. Σοφία Σειράχ, 44, 1-15	179
Σχόλια	179

ΜΑΘΗΜΑ 40.

Η ΧΑΡΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Κείμενο: Ἡσαίου κεφάλαια 34-35 (ἀποσπάσματα)	182
Σχόλια	183

ΜΑΘΗΜΑ 41.

Ο ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

Κείμενο: Ματθαίου 6, 6-13	186
Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις	187
Πῶς πρέπει νά γίνεται ἡ προσευχή	188

ΜΑΘΗΜΑ 42.

Η ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ

Κείμενο: Ἰωάννου, κεφ. 17, 1-26	190
Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις	192

ΜΑΘΗΜΑ 43.

Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

Κείμενο: Πράξεων 2, 37-47 καὶ 4, 32-46	196
Έρμηνευτικές παρατηρήσεις	198
Διδάγματα γιά τή σημερινή πραγματικότητα	199

ΜΑΘΗΜΑ 44.

Ο ΥΜΝΟΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Κείμενο: Α' Κορινθ. 13, 1-13	202
Έρμηνευτικές παρατηρήσεις	203
Υποδείξεις γιά πρακτικές έφαρμογές	203

ΜΑΘΗΜΑ 45.

Η ΕΥΘΥΝΗ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ

Κείμενο: Ἰακώβου 1, 22-27 καὶ 2, 14-26 (στ.)	206
Έρμηνευτικές παρατηρήσεις	206
Βασικές άληθειες	207

ΜΑΘΗΜΑ 46.

ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗ ΣΤΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟ

Κείμενο: Γρηγορίου Νεοκαισαρείας, Πανηγυρικός παρ. 3-4 ΒΕΠ. 17, 277-280 (ἀποστάσματα)	209
Έρμηνευτικές παρατηρήσεις	210
Νοηματική καὶ ήθική άναφορά	211

ΜΑΘΗΜΑ 47.

Η ΕΞΟΧΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

Κείμενο: Ἐπιστολή πρός Διόγηντον, κεφ. 5-9 (ἀποστάσματα) ΒΕΠ 2, 253-255	213
Έρμηνευτικές παρατηρήσεις	214

ΜΑΘΗΜΑ 48.

ΣΧΕΣΙΣ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΥΜΕΡΙΑΣ

Κείμενο: Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου. Ἐπιστολαί 5, 186 (Λόγος πρός "Ελληνας) MG 78, 1437-1444 (ἀποστάσματα)	217
Έρμηνευτικές παρατηρήσεις	219
Άναγωγή στή σημερινή έποχή	219

ΜΑΘΗΜΑ 49.

ΘΕΟΜΗΝΙΕΣ: ΠΕΙΝΑ ΚΑΙ ΞΗΡΑΣΙΑ

Κείμενο: M. Βασιλείου Ἐν λιμῷ καὶ αύχμῳ παρ. 7-9 (ἐπιλογή). ΕΠΕ 7, 150-161	221
--	-----

246

I see - OK.

Έρμηνευτικές παρατηρήσεις	222
Ύποδείξεις γιά πρακτικές έφαρμογές	223

ΜΑΘΗΜΑ 50.

ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑ

Κείμενο: Διαδόχου Φωτικῆς, Κεφάλαια γνωστικά 100 περί πνευματικῆς τελειότητος κεφ. 20-21, BIS 5 SHC, MG 65	226
Έρμηνευτικές παρατηρήσεις	226
Βασικές άλληθειες	227

ΜΑΘΗΜΑ 51.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΓΩΝΙΖΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΟ ΛΑΟ

Κείμενο Χρυσοστόμου εις τούς ἀνδριάντας ὁμιλία 21 (ἀποσπάσματα)	229
Έρμηνευτικές παρατηρήσεις	230
"Άλλα σχετικά παραδείγματα ἀπό τή ζωή τῆς Ἑκκλησίας	231

ΜΑΘΗΜΑ 52.

ΥΜΝΟΣ ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΟ

Κείμενο: Κλήμεντος Ἀλεξ. Παιδαγωγός 3,12 ΒΕΠ 7, 233	233
Μετάφραση τοῦ "Υμνου	233
Έρμηνευτικές παρατηρήσεις	235

I have found out that ~~she is a~~
 (and he asked for a tissue, Gay said no.) What
 Be cause ~~she is~~ ^{wasn't} one ^{one}, ^{she said} ^{why}
~~she was bleeding I don't like it.~~ ^{he only had one}
~~least that's how he shows himself~~ ^{he needed it}
~~like a good - good~~ ^{so easily or}
~~tells me they were copyin' together~~ ^{him for a week}
~~in Chemistry. One day with that,~~ ^{he had a drug}
~~such diff. not better than others~~ ^{cocktail and}
~~guys I suppose. Yeh I agree when first~~ ^{he did}
~~does Tuesday at the~~ ^{did}
~~We were all talking together about him. I se~~
~~else to you~~

ΕΞΩΦΥΛΛΟ καὶ ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ: ΑΝΑΣΤ. ΜΟΥΣΤΑΦΕΛΛΟΣ

«Τά άντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τό κάτωθι βιβλιόσημο γιά άπόδειξη τῆς γνησιότητας αὐτῶν.

Άντίτυπο στερούμενο τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψύτιπο. 'Ο διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιῶν αὐτό διώκεται κατά τίς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ Νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Εφ. Κυβ. 1946, Α' 108).»

ΕΚΔΟΣΗ Α' 1978 (VIII) - ΑΝΤΙΤΥΠΑ 115.000 - ΣΥΜΒΑΣΗ 3080/9-8-1978

ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: "ΚΑΒΑΝΑΣ - ΗΛΛΑΣ"

248

Ψηφιοποιηθήκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Hellas

Yes

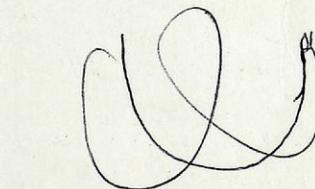
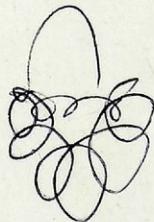
No

I
V
X
L
C
M

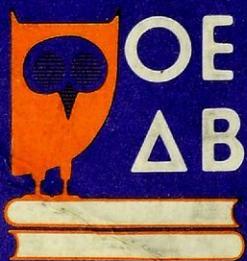
Χαίρε μελανσκέψη Ελλάδα

Προσώπιο
της Μαρίας
Χαροκόπειας
δημοτικής
σχολής

Σπύρος Ι. Παπασπύρου
Ζωγράφος
Καθηγητής Εφαρμογών ΤΕΙ/ΗΠ.

Ψηφιοποήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής